

Strukturendringer i den litterære offentligheten

En analyse av unge voksnes lesevaner og bruk
av litterære arenaer

Janne Bjørgan

Masteroppgave i medievitenskap
Institutt for informasjons- og medievitenskap
Universitetet i Bergen
Høsten 2018

Sammendrag

Denne oppgaven undersøker hva unge voksne leser, og hvor de får informasjon om litteratur. Digitaliseringen av samfunnet har medført store strukturendringer i den litterære offentligheten, slik at det i dag er langt flere litterære arenaer enn det var før. Dette er et område som er lite undersøkt, og oppgaven konsentrerer seg derfor om å kartlegge dagens litterære offentlighet gjennom en spørreundersøkelse.

Ved å studere hvordan elever i videregående skole og studenter bruker den litterære offentligheten, får vi innsikt i hvordan de litterære arenaene brukes av to grupper som er svært digitale i sin mediebruk, og som har varierende grader av litteraturinteresse. Som forståelsesramme benyttes Habermas' begrep om den litterære offentligheten. Resultatene viser at både nye og tradisjonelle arenaer for litteratur er i bruk, og at pressen fortsatt har en samlende funksjon i den litterære offentligheten. Sett bort fra nettaviser og nettbokhandler, brukes nettsteder i liten grad. Både livssituasjon og graden av litteraturinteresse virker inn på respondentenes bruk; studentene er mer utforskende enn elevene, og de litteraturinteresserte er mer målrettede i sin bruk enn uinteresserte. Pierre Bourdieus begrep om habitus danner forståelsesrammen for forskjellene mellom og innad i utvalgene.

Samtidig gir oppgaven et finkornet bilde av unge voksnes lesevaner, og viser hvordan de har forandret seg siden det sist ble foretatt en større undersøkelse av lesevanene deres. Fordi aldersgruppen 16-24 år leser minst i landet, har oppgaven også undersøkt respondentenes tanker om lesing. De fleste leser hver måned eller i feriene, men skulle ønske de leste mer. Fabelprosa er den mest populære sjangeren hos både studenter og elever, fulgt av samtidslitteratur og henholdsvis populærvitenskap og krim. Interessen for ungdomslitteratur er langt større enn hva tidligere undersøkelser gir grunn til å anta. De vanligste grunnene til at de leser lite, er at andre ting frister mer, at de ikke har tid, og at det er vanskelig å finne bøker de vil lese.

Forord

En stor takk til min veileder Karl Atle Knapskog, som har utfordret og hjulpet, og diskutert alle sider ved denne oppgaven med meg – og sikkert enda litt til. Du har gjort meg modigere og klokere. Tusen takk også til Jan Fredrik Hovden, selvoppnevnt skyggeveileder. Din hjelp med metode og analyse har vært uvurderlig, og ditt øye for detaljer har trent mitt også. En like stor takk til min mann Jørgen Håland, for diskusjoner og oppmuntring, et ukjent antall middager, og en klippetrio på meg og prosjektet. Din evne til å ikke gi deg er inspirerende.

Takk til lesesal 638, pauserommet, forskningsgruppen for mediebruk og publikumsstudier, og alle som har vandret rundt i gangene i 6. etasje, for råd, distraksjoner, gode historier, trøst, latter og motivasjon. Takk til gamle og nye norsklærere som åpner klasserommene sine. Takk til søstrene mine for hjelpen med spørreskjemaet, og takk til mamma og svigermor for nøye korrekturlesing og viktige tilbakemeldinger. Takk til pappa – jeg vet du hadde hatt endeløs tro på også dette prosjektet. Og takk til pappa John, for gode samtaler og beroligende ord. Takk til Norli Strandgaten, for kollegaer og sjefer som oppmuntrer og vil vite hvordan det går, og som tar en vakt ekstra for å hjelpe en sliten masterstudent. Takk til heilagjengen i MK og på Instagram, dere har vært uvurderlige.

Og ikke minst: Takk til leserne. Dere som kjøper bøker, låner bøker, bytter bøker, lytter bøker, leser bøker, snakker bøker og puster bøker. Det var dere som satte hele denne oppgaven i gang. På mer enn én måte håper jeg resultatene kommer dere til gode.

Janne Bjørgan

Bergen, 30. august 2018

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
1 Innledning.....	7
1.1 Unge voksnes lesevaner og litterære arenaer.....	8
1.2 Strukturendringer i den litterære offentligheten	9
1.3 Unge voksnes lesevaner.....	11
1.4 Oppgavens gang.....	12
2 Litteraturen og den litterære offentligheten	14
2.1 Om lesing, boken og litteraturbegrepet	14
2.2 Litteraturens verdi: Hvorfor bør man lese?	16
2.2.1 <i>Det praktiske perspektivet: Litteraturens nytteverdi</i>	16
2.2.2 <i>Det offentlige perspektivet: Litteratur som samfunnsskapende kraft</i>	17
2.2.3 <i>Det personlige perspektivet: Litteratur som verdifulle opplevelser</i>	19
2.3 Den litterære offentligheten.....	21
2.3.1 <i>Oppdatering av begrepet</i>	23
2.3.2 <i>Alternative begrep: Litterære felt og litterære kretsløp</i>	24
2.4 Digitalisering	26
2.5 Forskning på litterære arenaer	27
2.5.1 <i>Tradisjonelle arenaer</i>	28
2.5.2 <i>Nye litterære arenaer</i>	32
2.5.3 <i>Mediebruk</i>	34
2.6 Oppsummering	37
3 Unge voksnes litteraturinteresse og lesevaner	39
3.1 Bourdieu som rammeverk.....	39
3.2 Litteraturinteressens variasjoner	40
3.3 Hvor mye, hvordan og hva unge voksne leser.....	42
3.3.1 <i>Medium: Papirbok, lydbok og e-bok</i>	43
3.3.2 <i>Hva leser de</i>	45
3.3.3 <i>Hvilket språk leser de på</i>	46
3.3.4 <i>Barne-, ungdoms, og voksenbøker</i>	46
3.4 Å finne bøker	48

3.5	Hva hindrer boklesing.....	49
3.6	Leseferdigheter	51
3.7	Oppsummering	52
4	Metode.....	54
4.1	Problemstilling, forskningsspørsmål og hypoteser	54
4.2	Spørreundersøkelsen.....	56
4.2.1	<i>Brukertilpasning</i>	59
4.2.2	<i>Gjennomføring og svarprosent</i>	60
4.3	Utvalgene: To case-studier	62
4.3.1	<i>Utvalgenes representativitet innenfor sine populasjoner</i>	63
4.3.2	<i>Andre sider ved utvalget og undersøkelsen</i>	64
4.3.3	<i>Bearbeiding av datamaterialet</i>	65
4.4	Forskningsetiske hensyn.....	66
5	Litteraturinteresse og lesevaner	68
5.1	Sosial bakgrunn og litteraturinteresse.....	68
5.1.1	<i>Litteraturinteressen og foreldrene</i>	70
5.2	Lesevaner.....	71
5.2.1	<i>Ungdomsbøker mer populært enn antatt</i>	74
5.2.2	<i>Fabelprosa er favorittsjangeren</i>	76
5.2.3	<i>Studentene leser mer på engelsk enn elevene</i>	79
5.2.4	<i>E-boken brukes oftere enn lydboken</i>	80
5.3	Tanker om lesing: Boken må fenge med én gang.....	82
5.4	Grunner til ikke å lese: Andre ting frister mer.....	85
5.5	Oppsummering	88
6	Bruken av litterære arenaer	90
6.1	Et overblikk	90
6.1.1	<i>De fleste bruker litterære arenaer</i>	95
6.2	Likheter og forskjeller mellom elever og studenter	96
6.2.1	<i>Tradisjonelle elever, engasjerte studenter</i>	100
6.2.2	<i>Litteraturinteresse: Tilfeldig og målrettet bruk</i>	101
6.2.3	<i>Arenabruk og litteraturpreferanser: Engelsklesende mer globale</i>	103
6.2.4	<i>Kjønn: Litteraturinteresserte kvinner, ikke like interesserte menn</i>	105
6.2.5	<i>Nettavisar er en arena alle samles om.</i>	106
6.2.6	<i>Bokbloggere ikke viktige aktører i sosiale medier</i>	108
6.3	De mest brukte arenaene er ikke de mest interessante	111
6.4	Google viktigst for aktivt søk	114
6.5	Oppsummering: Dagens norske litterære offentlighet.....	117

7	Konklusjoner	121
7.1	Hvor unge voksne får informasjon om litteratur	121
7.2	Hva unge voksne leser	124
7.3	Avslutning	126
8	Litteraturliste	128
	Figur- og bilderegister	134
	Figurregister	134
	Bilderegister	134
	Vedlegg 1: Spørreskjema	135
	Vedlegg 2: Distribusjonsmail og påminnelsemail til studenter	147
	Distribusjonsbrev om spørreundersøkelse	148
	1. gangs påminnelse om spørreundersøkelse	149
	2. gangs påminnelse om spørreundersøkelse	150
	Vedlegg 3: NSD	151
	Vedlegg 4: Tabeller kapittel 4	155
	Vedlegg 5: Tabeller kapittel 5	158
	Vedlegg 6: Tabeller kapittel 6	173

1 Innledning

Det er februar 2017, og jeg har kveldsvakt i bokhandelen. En ung kvinne legger diktsamlingen *Milk and honey* av Rupi Kaur på disken. Hun er ikke den første som har gjort det de siste ukene. Mens jeg tar betalt, spør jeg meg selv: «Hvor har hun hørt om denne boken?». Kanadiske Kaur debuterte med diktsamlingen i 2015. Den er to år gammel, ikke akkurat en nykommer. *Milk and honey* har ikke vært markedsført i Norge av hverken forlag eller bokhandler, og så vidt jeg vet, er den heller ikke anmeldt i avisene. Likevel må vi bestille nye eksemplarer hver uke fordi vi går tom, for nå vil unge norske kvinner lese den.

Selv så jeg diktsamlingen for første gang på Instagram. Jeg bruker den sosiale bilde-tjenesten til å dyrke litteraturinteressen, og strømmen min består derfor av bøker folk har kjøpt, lest, elsket, og noen få ganger, hatet. Noen av de jeg følger hadde lest *Milk and honey* og elsket den. Jeg plukket den opp, leste den, delte den – og min søster som da var 19, og som sjelden leser, sendte meg umiddelbart melding og spurte om å få låne. Ikke fordi jeg hadde lest den, men fordi hun allerede hadde sett andre snakke om den i sosiale medier.

Er det der unge voksne, de mellom 16 og 24 år, finner litteraturen nå? Arenaene har i alle fall blitt flere. Fra å være konsentrert rundt tradisjonelle medier som avis, radio og tv, har digitaliseringen skapt nye steder. Du kan finne litteratur i nettavisene, i podkaster, på Facebook, Instagram og YouTube. Det finnes steder som bare handler om litteratur, som nettmagasinet Littkritikk.no, og nettsamfunnene Goodreads og Bokelskere. Bokhandlene har også kommet seg på nett, og vi kan selv velge om vi vil handle hos Norli eller Amazon. Forlagene har blogger, og det finnes en hærskare av bokbloggere. Den litterære offentligheten er blitt radikalt utvidet. Unge voksne, som har vokst opp i en digital hverdag og bruker mest tid på internett i befolkningen (Vaage 2018, 65), har alle forutsetninger for å ta den i bruk. I denne oppgaven undersøker jeg i hvilken grad de gjør det.

Aldersgruppen er også kjent for å ha flest ikke-lesende i Norge. Men de fleste, 86 prosent av dem, leser minst én bok i året (Ipsos MMI 2018b, 20). Men hva og hvordan leser de? Også på dette feltet har tilbudet blitt større de siste årene. I bokhandlene har hyllen for engelsk ungdomslitteratur – også kjent som *young adult* – vokst betraktelig. Etter suksessen med Harry Potter-bøkene har *fabelprosa* blitt en mer synlig sjanger, og både e-bøker og lydbøker blir stadig enklere å bruke som et alternativ til papirboken. Bruken av litterære arenaer kan vanskelig forstås uten kunnskap om hva og hvordan unge voksne leser. I denne oppgaven ser jeg derfor også nærmere på litteraturinteressen og lesevanene deres.

1.1 Unge voksnes lesevaner og litterære arenaer

Denne oppgaven gjør et dypdykk i unge voksnes lesing av litteratur, og informasjonskanalene de bruker for å holde seg oppdatert på den. To utvalg, 99 studenter ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen, og 236 elever fra to videregående skoler i henholdsvis Rogaland og Hedmark, har svart på en spørreundersøkelse som utgjør empirien i oppgaven.

Oppgavens problemstilling er dermed todelt. På den ene siden er hensikten å forstå hvor unge voksne møter på og får kunnskap om litteratur, og se på hvordan litteraturinteresse¹, livssituasjon og kjønn virker inn på bruken av arenaene i den litterære offentligheten. Her undersøker jeg hvilke arenaer de bruker, hvilke de finner interessante, og hvilke kilder de bruker når de skal søke opp informasjon om en boktittel. I så måte er oppgaven også en case studie av hvordan digitaliseringen har gjort sin inntreden i dagens litterære offentlighet. Dette er et område som hittil har blitt viet lite oppmerksomhet.

På den andre siden handler oppgaven om unge voksnes lesevaner, og hvordan de varierer ut fra litteraturinteresse, livssituasjon og kjønn. Lesing er i denne oppgaven avgrenset til lesing av papirbøker, e-bøker og lydbøker. Litteraturbegrepet omfatter skjønnlitteratur og sakprosa, inkludert tegneserier. Her undersøker jeg litteraturinteressen til unge voksne, hvorvidt de leser på norsk eller engelsk, hvilket format de foretrekker å lese bøker i, hvilke sjangre de liker og hvor interesserte de er i litteratur skrevet for barn, ungdom og voksne. Undersøkelsen gir et mer finkornet blikk enn tidligere forskning har gjort, og viser at enkelte tidligere undersøkelser gir en mangelfull og til tider skjev fremstilling av unge voksnes lesevaner. Fordi unge voksne er aldersgruppen med den høyeste andelen ikke-lesere i Norge (Ipsos MMI 2018b, 20), har jeg også undersøkt deres tanker om boklesing, og årsaker til hvorfor de ikke leser bøker.

De to utvalgene, elever i videregående skole og studenter, ble valgt på bakgrunn av ønsket om å studere unge voksnes lesevaner og bruk av litterære arenaer, ut fra ulik litteraturinteresse, livssituasjon og kjønn. Elevene sikret en bredde i litteraturinteressen, mens studentene i kraft av å være eldre og ha mer utdanning, sikret et utvalg som ville være litteraturinteressert. Samtidig kunne de med stor sannsynlighet gi en jevn fordeling av kjønn, og de hadde ulike livssituasjoner som kunne virke inn på bruken deres av litterære arenaer: Elevene bor som oftest fortsatt hjemme og har dagene fylt med obligatorisk skole, studentene har flyttet hjemmefra og kan i stor grad forme både studiedagen og livet som de vil.

¹ Med litteraturinteresse menes interessen for å lese bøker. Ofte brukes *leseinteresse* som en betegnelse på dette. Jeg finner litteraturinteresse å være et mer presist begrep, da det peker tydelig inn i bøkens verden.

Felles for oppgavens to temaer, er målet om å undersøke litteraturens tilstedeværelse i unge voksnes hverdag. Litteraturen lever både i bøkene vi leser, men den kan også være til stede i alt vi omgir oss med, gjennom venner og familie, medier og sosiale medier². Ved å forstå litteraturens plass i unge voksnes hverdag, får vi en større forståelse for betydningen litteraturen har for dem. Oppgaven kan slik bidra til å øke kunnskapen om hvorfor lesingen synker når man begynner i videregående skole, og hva vi kan gjøre for å motvirke denne trenden.

1.2 Strukturendringer i den litterære offentligheten

Begrepet 'Den litterære offentlighet' stammer fra filosofen og sosiologen Jürgen Habermas' doktoravhandling *Borgerlig offentlighet* (2002), en avhandling som har vært styrende for vestlig forståelse av offentlighetens funksjon for demokratiet. Den litterære offentligheten henviste opprinnelig til de ulike arenaene hvor borgerne på 1700-tallet møttes for å diskutere og orientere seg om kulturuttrykk (27-28). I dag kaller vi dette for *den kulturelle offentligheten*. *Den litterære offentlighet* brukes i dag om arenaene som utgjør litteraturens liv i samfunnet, det jeg i denne oppgaven omtaler som *litterære arenaer*.

Habermas begrep om den litterære offentlighet anvendes i denne oppgaven fordi han beskriver dens innhold fra et brukerperspektiv, og fordi han ser offentligheten som *borgerskapt*. Andre begrep om litteraturen i samfunnet, som Pierre Bourdieus *litterære felt* (Osterholm, Smidt og Vold 2013, 25-28) og Robert Escarpits *litterære kretsløp* (1971), er med sine mer institusjonelle perspektiv mindre egnet til å studere unge voksnes *bruk* av litterære arenaer.

Kulturrådet har ved flere anledninger pekt på de nye arenaene i den litterære offentligheten. Allerede i 2003 ble de trukket frem i sluttrapporten for Norsk kulturråds utredning av forlagsbransjen. Utredningsgruppen uttrykte bekymring for nedgangen i boklesing, som har vært spesielt stor blant barn og unge. Ved siden av styrking av bibliotek og skolebibliotek mente gruppen at:

[...]det er et særlig behov for originalitet i tenkingen omkring økt tilgjengelighet, nye litterære møteplasser og nye innfallsvinkler i formidlingen, slik at litteraturens evne til å ryste og fascinere i enda høyere grad kan bli en del av unge leseres virkelighet.

(Bull 2003, 38)

Ti år senere foretok Øyvind Prytz på vegne av Kulturrådet, en forstudie av digitaliseringens innvirkning på litteraturen (Prytz 2013). Både i denne forstudien, og i boken *Litteratur i en*

² Litteraturen kan også finne veien til oss gjennom andre kulturuttrykk, men dette er ikke tema for denne oppgaven.

digital tid (2016) tar han opp den litterære offentlighetens digitale arenaer som et aktuelt forskningsområde. Imidlertid går ikke Prytz nærmere inn på dette. Prytz' fokus ligger på hvordan digitaliseringen påvirker litteraturens form og tematikk, og hvordan våre ideer om leser, forfatter og litteratur forandrer seg i digitaliseringens tid (2016, 19-20).

Til tross for at strukturendringene i den litterære offentlighet har blitt fremhevet slik av Kulturrådet, er forskningen på dette området altså mangelfull. I norsk kontekst har enkelte nye arenaer blitt viet oppmerksomhet, slik som bokbloggene (Lyngbø 2013; Strand 2014). Men det er kun Leserundersøkelsen som foretar det nærmeste man kan kalle en kartlegging av arenaene vi i dag forholder oss til litteratur gjennom. Den spør hvor viktig sosiale relasjoner, medier, sosiale medier og internett, og bokhandelen var for respondentenes siste bokkjøp. I undersøkelsen fra 2018 var omtale og anmeldelse i mediene viktigst, sosiale relasjoner og 'sosiale medier og internett' kom på delt andreplass, og bokhandelen var minst viktig (2018b, 105). Utenfor Norge har det litterære nettsamfunnet Goodreads utført den mest detaljerte studien jeg har lyktes å finne (Chandler 2013). Som med Leserundersøkelsen forteller svarene at nye og tradisjonelle arenaer brukes om hverandre.

Selv om vi i begge undersøkelsene ser at medier; de redaksjonelle, de sosiale og internett, er viktige informasjonskilder, har ikke relasjonen mellom lesing og mediebruk blitt undersøkt i særlig grad. Undersøkelsene tar heller ikke sikte på å kartlegge den litterære offentligheten, men opererer i stedet med et utvalg til tider grove kategorier for hvor leserne får informasjon om bøker fra. Utover at Leserundersøkelsen ser på alder, undersøker de heller ikke hvordan sosial bakgrunn virker inn på hvilke arenaer man bruker.

Derfor tar denne oppgaven sikte på å gi et detaljert bilde av hvordan dagens litterære offentlighet ser ut, hvilken rolle mediene har i den, og hvordan bruken varierer. Gjennom å undersøke hvilke litterære arenaer unge voksne bruker, kan vi både forstå litteraturens plass i deres hverdag, og de strukturendringene den litterære offentligheten gjennomgår.

I et *brukerperspektiv* handler det om hvilke arenaer som er i bruk og ikke, og hvordan livssituasjon, litteraturinteresse og kjønn virker inn på bruken. Her tar jeg i bruk sosiologen Pierre Bourdieus (1995) teori om at våre ulike sosiale kjennetegn manifesterer seg i hvilke valg vi tar og hva vi foretrekker. I denne oppgaven er litteraturinteressen spesielt interessant å undersøke, for det er grunn til å tro at litteraturinteressertes bruk er annerledes enn bruken til dem som ikke er interesserte i litteratur. Brukerperspektivet handler også om å se om bruken av den litterære offentligheten skiller seg fra vanlig mediebruk og nyhetsmediebruk.

I et *offentlighetsperspektiv* handler det om hvor digitalisert den litterære offentligheten er, og gjennom det hvordan de tradisjonelle arenaene klarer seg, om vi ser tendenser til

deloffentligheter og om vi kan snakke om en utjevning eller normalisering av hvem som får komme til orde. Offentlighetsperspektivet handler også om de redaksjonelle mediens rolle og posisjon: Både i sin opprinnelige og oppdaterte beskrivelse av offentligheten, hevder Habermas at de redaksjonelle mediene har en samlende funksjon (Habermas 2002, 2006). De tar opp i seg diskusjonene og er en av arenaene som alle samles om, uansett bakgrunn. I den norske litterære offentligheten er det spesielt pressen som har denne posisjonen. De redaksjonelle mediene har også et ansvar for informasjons- og ytringsfriheten i Norge, et samfunnsansvar som også omfatter tilgangen på kulturell informasjon og diskusjon. Med flere nye konkurrenter og en nedprioritering av litteraturen i pressen, er det grunn til å undersøke avisens posisjon i dagens litterære offentlighet nærmere.

Å undersøke unge voksnes bruk av litterære arenaer fremstår på denne bakgrunnen som viktig av tre grunner: De er mest digitale i befolkningen, og har flere egenskaper som kjenne-tegner *early adopters* (Rogers [1962] 2003, 282-292). De kan dermed gi en pekepinn på hvordan strukturendringene i den litterære offentlighet vil arte seg. Samtidig er det stor variasjon i litteraturinteressen i denne aldersgruppen (Vaage 2017, 85), et viktig moment når et av formålene med prosjektet er å undersøke hvordan litteraturinteresse virker inn på valg av litterære arenaer. Til slutt er de også *minst* litteraturinteressert i befolkningen (85), noe som gjør det svært aktuelt å undersøke hvor nettopp de møter litteraturen.

1.3 Unge voksnes lesevaner

Den lave litteraturinteressen til unge voksne gjør det også viktig å undersøke hva de leser. 28 prosent av nordmenn mellom 16 og 19 år er meget eller ganske litteraturinteresserte, 42 prosent av 20-24 åringene er det. Gjennomsnittet i befolkningen er 51 prosent (Vaage 2017, 85). De leser også mindre enn befolkningen ellers: Siden 1994 har andelen unge voksne som leser daglig ligget under landsgjennomsnittet (Vaage 2018, 38). Denne tendensen er internasjonal (Se for eksempel Applegate et al. 2014; Merga 2016).

Selv om de fleste unge voksne i Norge leser bøker, er nedgangen i interesse for og lesing av litteratur gjenstand for bekymring. Å lese bøker har flere fordeler, både for individ og samfunn. Spesielt lesing av skjønnlitteratur gir blant annet bedre leseferdigheter – en nødvendig evne for å kunne utvikle seg og delta i de fleste samfunn i dag (Merga og Moon 2016, 122-123). Litteraturen har også verdi i seg selv fordi den gir oss muligheten til å forme livene våre, finne mening og utvikle oss som mennesker. I tillegg kan den løfte frem problemer og utfordringer som fører til diskusjoner om hvordan vi kan forbedre samfunnet (Nussbaum 2016).

Ved å studere unge voksnes lesevaner, kan vi bedre forstå hvordan de er som lesere, og hva slags forhold de har til litteratur. Det er forsket en del på unge voksnes tanker om lesing og hvorfor de leser lite (Applegate et al. 2014; Merga 2016; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016; Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016). Sentrale funn fra denne forskningen har blitt undersøkt i denne oppgaven for å se om vi kan spore de samme tendensene.

Flere studier kartlegger deler av unge voksnes lesevaner (Berger 2005; Gripsrud, Hovden og Moe 2011; Ipsos MMI 2018b; Vaage 2017, 2018), men et helhetlig og oppdatert bilde savnes. Norsk mediebarometer måler boklesing kun daglig og ukentlig (Vaage 2018, 38), men det er like viktig å vite hvor mange som leser månedlig eller i feriene. Det er de mellom 16 og 24 år som leser mest bøker på fremmedspråk (Ipsos MMI 2018b, 36-39; Vaage 2016, 100), men undersøkelsene spesifiserer ikke hvilket fremmedspråk det er snakk om. I følge mediebarometeret oppgir kun tre prosent i aldersgruppen å lese barne- eller ungdomsbok en gjennomsnittsdag (Vaage 2018, 39), men med tanke på de mange bestselgende ungdomsbøkene de siste årene, bør dette undersøkes nærmere. De fleste unge voksne leser roman eller novelle (66 prosent) (39), men hvorvidt dette er samtidslitteratur, fabelprosa³ eller krim, vites ikke.

Denne oppgaven har hatt som mål å gi et detaljert bilde som fyller hull i vår kunnskap om unge voksnes lesevaner, og å la disse danne et bakteppe for undersøkelsen av utvalgenes bruk av den litterære offentligheten.

1.4 Oppgavens gang

I neste kapittel drøftes de sentrale begrepene *lesing*, *bok* og *litteratur*, før ulike perspektiv på litteraturens betydning for samfunn og individ presenteres. Deretter redegjøres det for Habermas' teori om den litterære offentlighet, samt kritikk og utvikling av denne. Videre skisseres dagens litterære offentlighet og forskning på denne, samt relevante digitaliseringsprosesser. Her presenterer jeg også statistikk om unge voksnes mediebruk og nyhetsmediebruk, samt viktige aktører i sosiale medier.

I kapittel tre ser vi på eksisterende forskning på unge voksnes litteraturinteresse og lesevaner. Pierre Bourdieus teori om sosiale forskjeller flettes inn her. Videre redegjøres det for kunsten å finne bøker, samt forskning på unges tanker om lesing og årsaker til at de ikke leser.

I fjerde kapittel gjør jeg nærmere rede for problemstillinger, valg av metode og hvordan spørreundersøkelsen ble utformet. Utvalget presenteres og begrunnes, og deres representativitet

³ Fabelprosa er et norsk begrep introdusert av forfatterne Tor Åge Bringsværd og Jon Bing, og er en betegnelse på all fantastisk diktning, som science-fiction, fantasy og dystopier. Se: https://nbl.sn.l.no/Tor_%C3%85ge_Bringsv%C3%A6rd

drøftes. Deretter forklarer jeg hvordan datamaterialet ble analysert, før vi avslutter med å se på forskningsetiske hensyn.

Utvalgenes lesevaner presenteres i femte kapittel. Studenter og elevers sosiale kjennetegn blir kort presentert, før vi ser på litteraturinteressen deres, og hvordan kjønn og foreldrenes litteraturinteresse og utdanningsnivå virker inn på denne. Deretter ser vi på hvor ofte de leser og diskuterer litteratur, og hvordan litteraturinteresse og kjønn gir variasjoner. Studentene og elevene som leste minst en gang i måneden har svart på hvor interesserte de er i bøker skrevet for barn, ungdom og voksne, hvilke sjangre de liker, hvor mye de leser på engelsk og norsk, og hvor ofte de leser papirbok, e-bok og lydbok. Deretter ser vi på hvilke tanker begge utvalgene har om lesing, og årsakene til at studentene og elevene som leste to til tre ganger i året eller sjeldnere, ikke leser oftere. Til slutt oppsummeres funnene.

I kapittel seks presenteres utvalgenes bruk av arenaene i den litterære offentligheten. Her gis det først et overblikk, før vi går mer i detalj på bruken til studentene og elevene, samt hvordan litteraturinteresse og kjønn virker inn på arenabruken. Vi er også kort innom hvorvidt sjangerpreferanser, om man leser på norsk eller engelsk, og om man leser fysisk bok, e-bok eller lydbok har noe å si for bruken. Deretter ser vi på bruken av nettaviser og hvilke aktører i sosiale medier respondentene får informasjon om litteratur fra. Videre ser vi på hvilke arenaer studentene og elevene opplever som mest interessante, og hvilke kilder de ville brukt i et aktivt søk etter informasjon om en bok. Kapitlet avslutter med en beskrivelse av dagens litterære offentlighet, og en oppsummering av funnene.

I siste kapittel trekkes de sentrale funnene om unge voksnes lesevaner og bruk av arenaene i den litterære offentligheten frem, med vekt på hva de forteller oss om unge voksnes forhold til litteratur og litteraturens posisjon i samfunnet. Det pekes på tema og områder som bør følges opp i videre forskning, og det hele avrundes med noen tanker om litteraturen og den litterære offentlighetens fremtid.

2 Litteraturen og den litterære offentligheten

Hvorfor trenger vi egentlig litteratur, og hva vet vi om dagens litterære offentlighet? Litteraturen har også en rolle i samfunnet, men den er kanskje ikke like tydelig som pressens eller økonomiens. Etter å ha avklart sentrale begreper for oppgaven, viser jeg hvorfor studiet av litteraturens posisjon i hverdagen vår er aktuelt og nødvendig gjennom en redegjøring av teorier om litteraturens verdi. Deretter tar vi for oss Habermas' teori om den litterære offentligheten, før jeg viser hvordan digitaliseringen har påvirket den. Blant annet har den gitt oss mange nye arenaer, noe som gjør det aktuelt å undersøke hvilke endringer det har ført med seg. Gjennomgangen av bruksforskning på litterære arenaer viser at det behøves mer forskning på området. Som et utgangspunkt for undersøkelsen min så jeg derfor også på mediebruksforskningen for å få en idé om rekkevidden av dagens litterære offentlighet. Kapittelet avslutter med en oppsummering av funn som undersøkes nærmere i oppgaven.

2.1 Om lesing, boken og litteraturbegrepet

Vi leser ikke bare bøker. I en verden hvor mange begynner og avslutter dagen med å lese oppdateringer fra venner på mobilen, og kanskje litt nyheter også, kan man si at vi leser nesten hele tiden. Norge er et høyteknologisk samfunn hvor de fleste kan lese, og vi omgir oss med tekst på de fleste digitale og fysiske flater. Til og med den lille skjermen på DAB-radioen vår har tekst.

I denne oppgaven er lesing avgrenset til lesing av bøker. Når jeg snakker om bøker sikter jeg imidlertid ikke bare til den fysiske boken laget av papir. Jeg mener også e-bok og lydbok. Heller enn mediet er det den immaterielle egenskapen ved boken jeg tenker på: Opplevelsen av en historie som hovedsakelig blir fortalt gjennom språk. Det som står på sidene eller som strømmer inn i ørene våre: En skriftlig, eller skal vi si språklig, fremstilling.

Det jeg sikter til er litteraturen. *Litteraturvitenskapelig leksikon* definerer litteratur som «oppdiktet, skapende, kunstnerisk eller estetisk orientert skrivekunst» (Lothe et al. 2007, 124). I dag er det, som definisjonen antyder, vanlig å avgrense litteraturbegrepet til kun å bety skjønnlitteratur. Men sakprosa er i dag en sjanger å regne med når en snakker om boklesing. Romaner leses fortsatt mest, men særlig menn leser også sakprosa. Hos aldersgruppen 16 til 24 år utgjør sakprosa 21 prosent av sjangrene de leser (Vaage 2018, 39). Tegneserier, som kan være både skjønnlitteratur og sakprosa, må også med.

Litteraturbegrepet rommet opprinnelig også sakprosa, og i følge Lothe et al. kan begrepet også i dag referere til både fiksjon- og faktabøker (2007, 124-125). Fjerner vi

‘oppdiktet’ fra leksikonets definisjon kan den romme sakprosa, og så lenge lydbøker skapes av skrevne ord, bør de også kunne omfattes av denne definisjonen. I denne oppgaven forstås litteratur dermed som *skapende, kunstnerisk eller estetisk orientert skrivekunst*.

Det litterære innholdet er noe av det som kjennetegner boken som kulturuttrykk, og som skiller den fra andre, som for eksempel film. Samtidig er grensene her også vage, og digitaliseringen gjør at vi stadig får nye uttrykk som kan høre hjemme flere steder. Podkaster som forteller en sann historie gjennom flere episoder, som amerikanske *Serial*⁴, er det litteratur? Serien har i alle fall en oppbygging som minner mye om en dokumentar i bokform. Og hva med Instagram-diktene til Trygve Skaug?⁵ De har blitt publisert i bokform, men er Instagram-innleggene også som litteratur å regne?

Øyvind Prytz støter også på denne utfordringen når han undersøker digitaliseringen av litteraturen: «De kulturelle uttrykksformene som i dag befinner seg i litteraturens randsone, kan potensielt komme til å bli betraktet som helt sentrale i fremtiden» (2016, 14), skriver han, og sikter her til Twitter-meldinger og andre uttrykk som i dag tar opp i seg noe av litteraturens kjennetegn – som podkaster og Instagram-dikt. Kan bruken av disse være et substitutt for bokens lange fortellinger? Er de tegn på at vi som mennesker fortsatt har behov for den store fortellingen, men heller velger mer umiddelbare medier enn boken for å få behovet dekket?

Som Prytz avgrensner jeg oppgaven fra å omfatte kulturuttrykk som i dag ikke oppfattes som litteratur eller som en bok (2016, 13). Podkaster, sosiale medier, dataspill og andre uttrykk som har litterære elementer, men som ikke *oppfattes som litteratur* i dagens samfunn, tas ikke med når unge voksne blir spurt om sin boklesing. Diskusjonen om hvorvidt andre kulturuttrykk kan være et substitutt for boken, lar jeg også ligge.

Skolebøker og pensumbøker ekskluderes også. I et prosjekt hvor et av målene er å undersøke *litteraturinteresse*, gir det mening å konsentrere seg om den frivillige boklesingen; den som finner sted på fritiden. Her kan vi finne ut hva unge voksne selv velger å lese. Norsk mediebarometer og Leserundersøkelsen avgrensner også lesing til å gjelde lesing på fritiden, noe som åpner opp for å sammenligne resultatene med disse studiene.

Nærliggende en diskusjon om hva litteratur er, er diskusjonen om hva som er god litteratur. Den er interessant, men ikke relevant for dette prosjektet. Heller enn å diskutere

⁴ Første sesong av *Serial* ble sluppet i 2014, og ble raskt populær, også i Norge. Den handler om drapet på Hae Min Lee i 1999, og den påfølgende etterforskningen av saken hvor ekskjæresten Adnan Syed ble dømt for å ha drept henne. Syed har hele tiden hevdet at han er uskyldig.

⁵ Trygve Skaug (f. 1985) er poet og musiker. Diktene hans ble først kjent gjennom Facebook og Instagram, for senere å bli publisert i bokform. Hittil har han gitt ut fire diktsamlinger. Se <https://www.instagram.com/trygveskaug/> og <https://www.trygveskaug.no/om-trygve-skaug/>.

hvorvidt unge voksne leser god eller dårlig litteratur, ønsker jeg å øke kunnskapen om *hva* de leser. Derfor velger jeg å møte lesingen deres med et åpent blikk: Alt unge voksne leser som kan defineres som litteratur ut fra avgrensningene ovenfor, er litteratur. Hvordan kvaliteten på den er, blir opp til andre å avgjøre.

2.2 Litteraturens verdi: Hvorfor bør man lese?

Det er mye med bøker som gjør det interessant å studere lesingen av nettopp dem. Å lese litteratur er en aktivitet som oppleves som noe eget for mange – det er ikke det samme som å lese en artikkel eller den siste meldingen fra kjæresten. Litteraturen har også en høy status i samfunnet. Bøker er fritatt for moms, og vi har innkjøpsordninger og fond som skal sikre at vi har en mangfoldig litteratur. Boken er et av de eldste kulturuttrykkene vi har. Den har egenskaper som gjør den ulik andre kulturuttrykk, men den har også alltid lånt av andre⁶. Å lese bøker er sentralt i å styrke leseferdighetene. Å lese bøker er også underholdende. De tilbyr en pause fra livets kjas og mas. Litteraturen er også opplysende og tankevekkende: Man kan lære noe om seg selv, andre og samfunnet når man leser en bok.

Oppsummert kan man nærme seg litteraturens verdi gjennom tre perspektiv: *Det praktiske*, som ser på litteraturens nytteverdi, *det offentlige*, som ser litteraturen som et samfunnsnyttig og demokratisk gode, og *det personlige*, som ser på de underholdende og identitetsutviklende egenskapene ved litteraturen. Alle tre aktualiserer behovet for å studere lesevanene til unge voksne, og strukturendringene i den litterære offentligheten.

2.2.1 Det praktiske perspektivet: Litteraturens nytteverdi

Dette er et instrumentelt perspektiv hvor man ser på boklesing som noe nyttig. Det kan være for å tilegne seg kunnskap, men ofte er det styrking av leseferdighetene en snakker om. Den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse (PIAAC) definerer leseferdighet som: «Evne til å forstå, vurdere og bruke skrevet tekst for å delta aktivt i samfunnet, oppnå egne mål og utvikle egen kunnskap og egne evner. Dekker et spekter av ferdigheter som går fra å kunne dekode skrevne ord og setninger, til å kunne forstå, tolke og evaluere komplekse tekster» (Bjørkeng 2013, 9). Det er altså viktig å lese bøker fordi de styrker egenskapene vi trenger for å lære og for å delta i samfunnet.

⁶ For eksempel har den lenge lånt av tegne- og malekunsten for å illustrere fortellinger. I nyere tid ser vi at digitale bildebøker for barn låner ideer fra spill, og blir interaktive: Leseren oppfordres til å trykke på skjermen eller snakke i mikrofonen.

Å lese bøker, især skjønnlitteratur, er et viktig verktøy for å øke leseferdighetene (Se for eksempel Merga 2016; Lie et al. 2001 og Kjærnli 2005 i Viken 2005). Derfor er det ikke uvanlig å finne igjen det praktiske perspektivet i politikken og i skolen: Når litteraturens plass i samfunnet diskuteres, er det ofte denne nytteverdien som trekkes frem som et argument.

Et beslektet argument er boken som kilde til konsentrasjon og dyp tenking. I motsetning til de umiddelbare og hurtige tekstene vi eksponeres for på internett, i sosiale medier og i økende grad i tradisjonelle medier, er boken en langsom tekst man må bruke tid på å komme inn i. Enkelte bekymrer seg for at disse hurtige tekstene også kan forandre måten vi tenker på.

En sentral person her er Nicholas Carr. Han støtter seg på utviklingspsykologen Maryanne Wolff: «When we read online, she says, we tend to become “mere decoders of information.” Our ability to interpret text, to make the rich mental connections that form when we read deeply and without distraction, remains largely disengaged» (Carr 2008). Carr (2010) argumenterer for at den overfladiske lesingen og *media multitasking* som internett og medieutviklingen har ført med seg, gjør at vi mister evnen til dyp, konsentrert lesing.

Forskningen på denne området innen kognitiv psykologi, er foreløpig for mangelfull til å bekrefte eller avkrefte Carrs teori. En artikkel som sammenfatter forskning på hvordan internett påvirker våre kognitive evner, finner støtte for at vi leser mer overfladisk nå enn før, men at dette også er en nødvendig og relevant tilpasning til et miljø hvor det er lettere å finne informasjon (Loh og Kanai 2016, 11). Noen studier antyder at slik overfladisk lesing *kan* hemme utviklingen av hjernens evne til dyp prosessering – som å lese lange fortellinger – men her behøves det mer forskning. Forskningen på media multitasking antyder en sammenheng mellom denne aktiviteten og *bedre* evne til å kombinere kilder, og *dårligere* evne til å stenge ute distraksjoner, men en vet ikke om det er en *årsakssammenheng*. Det behøves også mer forskning på media multitasking og *executive control* – evnen til å gjennomføre og konsentrere oss om oppgaver. Interessant nok kan multitasking med digitale action-spill forbedre konsentrasjonsevnen vår (11). Det tyder på at boken ikke er det eneste kulturuttrykket som krever dyp og lang konsentrasjon.

2.2.2 Det offentlige perspektivet: Litteratur som samfunnsskapende kraft

Det offentlige perspektivet er også et instrumentelt perspektiv, men det legger vekt på andre forhold. Her ser man på litteratur og andre kulturuttrykk, og den kulturelle offentligheten som sådan, som bindemiddel i samfunnet og en nødvendighet for demokratiet.

Selv om litteraturens funksjon som en del av 'limet' i samfunnet i senere tid har blitt utfordret (Se for eksempel Haarberg 2017), er norsk litteratur fortsatt en del av vår kulturelle arv, og noe vi definerer oss selv og det å være norsk ut fra. Litteraturen, som en del av kulturen, er i følge medieviter Jostein Gripsrud også «[...] av stor betydning for utviklingen av tilhørighet, tillit og en opplevelse av å ha forpliktelser overfor samfunnet [...]» (2017, 38).

Gripsrud et al. oppsummerer kulturen og litteraturens demokratiske funksjon slik: «it offers us opportunities to cultivate our capacities for empathy and argumentation» (2011, xv). En sentral person for det offentlige perspektivet på litteraturen, er filosofen Martha C. Nussbaum. I et essay utforsket jeg hennes litteraturfilosofi, og refleksjonene og kommentarene i de følgende avsnitt er hentet fra dette (Bjørngan 2017).

Litteraturviter Irene Engelstad oppsummerer Nussbaums argumenter om bokens sosiale og politiske funksjon slik: «Litteraturen utvikler vår etiske tenkning, er viktig for demokratiet, for den offentlige samtalen. Fordi den litterære forestillingsevnen viser vei til andres liv, og fordi dette fremkaller følelser vi kan kultivere, forandres vi slik at også vår adferd endres» (2016, 8).

Med argumentet om at litteraturen utvikler vår *etiske tenkning*, sikter Nussbaum til litteraturens evne til å vekke følelser, forklarer Engelstad. Nussbaum mener at følelser har en etisk dimensjon. De forteller oss hva som er rett og galt, og de kan være svært styrende for våre valg (2016, 14). Gjennom litteraturen kan vi utforske våre og andres følelser og hvilke valg de kan lede til, og slik utvikle vår egen evne til etisk refleksjon.

At litteraturen er viktig for samfunnet og den offentlige samtalen, henger nettopp sammen med følelsenes *etiske funksjon*. Sentral er medlidenheten, som «innebærer en innsikt i at et annet menneske, som på sett og vis ligner en selv, har opplevd en betydelig smerte eller vært utsatt for en ulykke som personen selv er helt eller delvis uskyldig i» og «[...] en bevissthet om at man selv er sårbar for ulykke» (Nussbaum 2016, 32). Litteraturen gir her «et særskilt stort bidrag, med dens evne til å fremstille mange forskjellige menneskers spesifikke levekår og problemer» (26). Gjennom litteraturen lærer medlidenhet oss at vi ikke kan vite hva som er til fellesskapets beste – for samfunnet – uten å forstå og ta andres ønsker og vanskeligheter med i beregningen.

Litteraturen lærer oss også å snakke rasjonelt om det personlige, noe som er en fordel når man vil delta i en offentlig samtale. Gjennom å lese litteratur lærer vi filtreringsmekanismen *den skjønnsomme tilskuer*: å føle medlidenhet samtidig som man betrakter situasjonen på avstand, «med uforminsket fornuft og dømmekraft» (Bale 2017, 43). Dette er også Jürgen Habermas inne på når han beskriver den kulturelle offentligheten som et øvingsfelt for det

offentlige resonnement, hvor borgerne gjennom diskusjon av kulturuttrykk gjør private erfaringer til et akseptert offentlig anliggende (2002, 27).

Nussbaums litteraturfilosofi er idealistisk, og ikke uten lyter. Litteraturviter Kjersti Bale peker på at filosofen er skeptisk til at populærkulturens litteratur, filmer og tv-serier kan fremkalle etiske refleksjoner. Bale kritiserer også Nussbaum for ikke tilstrekkelig å utforske rommet mellom den ideelle leseren hun skisserer, sin egen leserposisjon og den faktiske leseren (2017, 45-49).

2.2.3 Det personlige perspektivet: Litteratur som verdifulle opplevelser

I det jeg kaller det personlige perspektivet, finner vi et syn på litteratur som noe som er verdifullt *i seg selv*. Mens det praktiske og offentlige perspektivet peker på litteraturens nytteverdi i samfunnet, peker det personlige perspektivet på *litteraturens egenverdi*: den er underholdende, og viser oss hvordan vi og andre er.

Både Gripsrud og Nussbaum er inne på de identitetsskapende sidene ved litteratur i det offentlige perspektivet. Å føle tilhørighet og tillit er en viktig del av det å være menneske, og Nussbaums vekt på det følelsesmessige og medmenneskelige aspektet ved litteratur fletter seg inn i det personlige perspektivet. Som Engelstad observerer: Det er gjennom å forestille oss i andres liv at vi oppdager følelser vi kan vokse på. Slik blir vi bedre kjent med oss selv, og forandrer oss (2016, 8).

«En av kunstens viktigste roller er å utfordre konvensjonelle sannheter og verdier», skriver Nussbaum (2016, 42), og peker på at litteraturen viser oss at det finnes flere sannheter, flere muligheter, flere måter å leve livet på. Slik blir litteraturen også en fremstilling av muligheter vi har her i livet, og gjennom det både svarer den på og videreutvikler oppfatningen vår av hvem vi er og hvem vi kan være (42-51).

Medieviter Joke Hermes trekker frem tryggheten litteratur kan skape ved å peke på at (populær)kultur, herunder litteratur, skaper tilhørighet og gjør det mulig å reflektere over våre drømmer og bekymringer (2008, 3). Litteraturen kan gjennom å speile oss skape et frirom hvor vi kan få trøst og hente styrke, prøve ut tanker og ideer, før vi vender tilbake til virkeligheten igjen. Litteratursosiologene Smidt et al. skriver at litteraturen *bearbeider* virkeligheten (2013, 10), en formulering som godt oppsummerer litteraturens egenverdi.

Disse egenskapene ved litteraturen er så potente at litteratur også blir brukt som terapi. *Biblioterapi* og *Shared Reading* er å bruke litterære tekster som inngang til å reflektere og snakke om sine vansker, enten alene eller i grupper. Den britiske organisasjonen *The Reader*

kan etter nesten 20 år i drift vise til statistikk som forteller at denne terapiformen blant annet gir et mer positivt syn på livet og øker sympatien man har for andre (Monrad-Krohn 2016)⁷.

Kan litteratur være underholdende og gi innsikt på samme tid? For Nussbaum er det tale om to sider av samme sak: «Det er umulig å bry seg om romankarakterene og deres velbefinnende slik teksten oppfordrer til, uten at det vekker enkelte svært spesifikke politiske og moralske interesser i oss selv [...]» (2016, 48). Nussbaum sikter her til hvordan et engasjement for karakterene må til for å vekke interesse for strukturene som skaper problemene deres.

Her støtter Nussbaum seg på litteraturviter Wayne Booth som sier at «fordypning og opplevelse går forut for og danner grunnlag for den løpende kritiske vurderingen [...]» (Nussbaum 2016, 44). Å la seg underholde av en roman er dermed en forutsetning for at man skal kunne bevege seg over i de mer politiske og moralske aspektene ved fortellingen.

Nussbaum er opptatt av at vi skal innta rollen som *den skjønnsomme tilskuer*, og selv når hun anerkjenner litteraturens underholdningsverdi, ser man at det er på det premisset at lesingen kan lede frem til kritisk refleksjon. Det kan være årsaken til at hun er skeptisk til populærlitteratur, som av mange oppfattes som ren underholdning uten dybde.

Her vil jeg imidlertid, i tråd med Bales kritikk av Nussbaum, peke på at uansett hva vi leser, om det er krim eller en klassiker, så leser vi ikke alltid med *skjønnsomhet*. Noen ganger vil man bare bli underholdt – søke den tryggheten og gleden som litteraturen gir, og legge fra seg ettertenksomheten. Sosiologen Robert Escarpit beskriver dette som den følelsesmessige siden av lesing. Han mener at især lesingen av skjønnlitteratur nesten alltid er motivert av:

en manglende tilfredshet, en manglende balanse mellom leseren og hans miljø, en ubalanse som enten har sammenheng med den menneskelige natur (iboende årsaker) (tilværelsens kortvarighet eller skrøpelighet), eller individenes sammenstøt (kjærlighet, hat, medlidenhet) eller sosiale strukturer (undertrykkelse, fattigdom, frykt, angst for fremtiden, redsel, kjedsomhet). Det er kort sagt en tilflukt, en flukt fra det absurde, meningsløse i mennesketilværelsen.
(Escarpit 1971, 116)

Vitenskapen og samfunnet bør anerkjenne litteraturens underholdningsverdi i større grad enn vi gjør i dag. Det er jo gleden ved å lese som får oss til å åpne enda en bok. Det å la seg oppsluke og forsvinne inn i en annen verden. Imidlertid er dette et område som det er lite forsket på (Merga 2014a, 150).

⁷ Se for eksempel Thor Magnus Tangerås' doktorgrad om hvordan leseopplevelser har forandret menneskers liv (Tangerås 2018).

Mens det personlige perspektivet i størst grad viser oss hvorfor litteraturen er nyttig *i seg selv* og for oss som individer, løfter de to andre perspektivene litteraturen inn i samfunnet. Det personlige viser oss litteraturens underholdningsverdi, og dens evne til å la oss utvikle oss som mennesker og medmennesker. Det praktiske perspektivet kan ses som å stå med én fot på mikro- og den andre på makronivå, for evnen til å lese er nyttig og nødvendig både for oss som individer og for samfunnet. Det offentlige perspektivet viser oss hvordan litteraturen får politisk makt gjennom å levendegjøre og aktualisere problemer i samfunnet, og hvordan litteraturen gjør oss i stand til å delta i demokratiet gjennom øvelser i argumentasjon og empati. Slik har litteraturen verdier som gjør den til en naturlig hjørnestein i alle moderne samfunn.

Endringer i litteraturens innhold og samfunnsrolle, vil dermed påvirke både individ og samfunn. Gjennom å undersøke lesevanene til unge voksne ser denne oppgaven på hvordan vi forholder oss til selve litteraturen, og på hvordan litteraturens innhold endrer seg. Ved å undersøke hvordan digitaliseringen har skapt endringer i den litterære offentligheten, undersøker oppgaven litteraturens posisjon i samfunnet og *hvor* litteraturens samfunnsrolle utspiller seg. Det er i den litterære offentligheten at litteraturens funksjon blir synliggjort. Det er her lesingen blir tatt ut av privatsfæren og inn i et rom som er tilgjengelig for alle. Den litterære offentligheten fungerer slik både som en inngang til litteraturen, og som en forløser av litteraturens potensial. Dette skal vi se nærmere på nå.

2.3 Den litterære offentligheten

Denne oppgaven har et mediebruksperspektiv på vår omgang med stedene som gir oss informasjon om litteratur. En behøver imidlertid et videre begrep enn 'litterære medier' for å favne bredden i de litterære arenaene, for arenaene vi orienterer oss på er ikke bare medier. Vi kan høre om en bok gjennom en god venn, eller få reklame om den på Facebook. Går man på videregående skole er norsktimen en uunngåelig kilde til litteratur. I tillegg må begrepet om 'litteraturens steder' altså åpne opp for et brukerperspektiv på disse arenaene, slik at vi kan studere strukturendringene og hvordan bruken varierer.

I Kulturrådets utredning om forlagsbransjen, beskrives arenaene som omhandler litteratur som *litterære møteplasser* (Bull 2003, 38). Oftere hører vi at disse arenaene omtales som *den litterære offentligheten*, og det er dette begrepet denne oppgaven bruker. Uttrykket stammer fra Jürgen Habermas (2002), og handlet opprinnelig om kulturens funksjon i et demokratisk samfunn. I doktoravhandlingen *Borgerlig offentlighet* fra 1962 plasserer Habermas den litterære offentligheten i samfunnet, og beskriver dens funksjon og innhold.

Avhandlingen tar for seg hvordan 'den klassiske offentligheten' vokste frem på 1600- og 1700-tallet, og utviklingen frem til 1960-tallet. Habermas omtaler den litterære offentligheten som forgjengeren til den politiske, og den er også en del av det som utgjør den borgerlige offentligheten (2002, 28). I den litterære offentligheten møttes borgerskapet, gjerne i kaffehus eller i private selskap, for å diskutere kulturuttrykkene som ble gjort tilgjengelige utover 1600-tallet. Gjennom teater og litteratur ble det mulig å snakke om seg selv og livet sitt uten å direkte involvere privatlivet (27). Diskusjonene ga grobunn til kulturkritikken, og utover 1700-tallet ble også de redaksjonelle mediene en del av den litterære offentligheten. De tok opp i seg kulturkritikken, og fikk slik en samlende funksjon i en voksende offentlighet. Institusjonene, som forlagene, oppsto også på denne tiden (37-40).

Den litterære offentlighet var en viktig del av et velfungerende demokrati: Ut av diskusjoner i den litterære offentligheten om hvordan livet var, vokste diskusjoner i den politiske offentligheten frem – diskusjoner om hvordan en best kan tjene samfunnet og menneskene i det (Habermas 2002, 52). Slik er det også i dag.

Som vi ser, omfatter den litterære offentlighet ikke bare redaksjonelle medier, men også andre arenaer hvor litteratur diskuteres. Det gjør begrepet anvendbart for denne oppgaven, som søker å dekke alle arenaer hvor litteratur diskuteres. Habermas' vektlegging av litteraturens demokratiske funksjon gjør at begrepet også tar opp i seg litteraturens offentlige verdi.

Men kan begrepet brukes i en oppgave som studerer *bruken* av litterære arenaer? Som vi ser er Habermas' litterære offentlighet nært knyttet til mennesket som *borger*; som deltager i de politiske sidene ved demokratiet. Det gjør at den litterære offentlighet ofte assosieres med litteraturens politiske funksjon, og hvordan omgang med og diskusjon om litteratur kan gjøre oss til deltagere i den politiske offentligheten. Et slikt perspektiv legger mer opp til en utforskning av hvordan litteraturens politiske potensiale viser seg på de litterære arenaene, enn en kartlegging av strukturendringer og bruken av den.

Imidlertid har Habermas' begrep om den litterære offentlighet elementer ved seg som gjør at det også favner et brukerperspektiv. Den litterære offentlighet er også «en offentlighet i *upolitisk* skikkelse [...] øvelsesfeltet for et offentlig resonnement som ennå kretser *i seg selv* – en privatfolks *selvopplysningsprosess* om genuine erfaringer fra deres nye privathet» (2002, 27, min kursivering). Habermas stadfester her at den litterære offentligheten også har et liv løsrevet fra politikken. Den eksisterer og brukes også for litteraturens *egenverdi*. I den litterære offentlighet kan man dermed være både borger og bruker. Og fordi den litterære offentlighet kretser *i seg selv*, kan og bør man også studere bruken av den slik den fremstår uten koblingen til den politiske offentligheten.

For demokrati og offentlighet er mer enn bare politikk, det er også, i Jostein Gripsruds ord: «[...] *menneskelig frihet*, frihet i formingen av et liv, i dannelsen av en mening med livet, i formingen av identitet, kort sagt for å leve fulle, rikholdige liv» (2017, 39). Som litteraturen, har offentligheten og demokratiet verdier i seg som også handler om vår rett og vårt behov for å utvikle oss som mennesker og medmennesker, det jeg kaller litteraturens personlige verdi.

Slik er Habermas' begrep om den litterære offentlighet også anvendbar i et brukerperspektiv. I den litterære offentligheten i upolitisk skikkelse, ligger det et brukerperspektiv vi kan nytte for å studere selve strukturendringene og bruken av den, uten at litteraturens politiske og demokratiske rolle nødvendigvis må følge.

2.3.1 Oppdatering av begrepet

Siden publiseringen i 1962 har *Borgerlig offentlighet* blitt kritisert, diskutert og forandret. Kort oppsummert går kritikken ut på at Habermas' teori har vært for snever i sitt syn på hva og hvem 'den klassiske offentligheten' besto av, den legger for lite vekt på maktforhold og på dem som ble holdt utenfor, og tok ikke høyde for at politisk og kulturell diskusjon også kunne foregå i andre offentligheter enn den han skisserte, i såkalte *deloffentligheter* (Se for eksempel Fraser [1990] 2011; Gripsrud 2017; Oterholm, Smidt og Vold 2013).

Habermas har også blitt kritisert for, og har selv moderert, sitt pessimistiske syn på kulturen og publikum i møtet med kommersialiseringen (Gripsrud 2017; Nørgaard Kristensen og From 2011, 61). Opprinnelig mente han at kommersialiseringen ville gå på bekostning av offentlighetens kritiske funksjon: Kultur og kulturkritikk ville bli ren underholdning, borgerne ville bli passive konsumenter, og offentligheten ville forvitne i mangel på kulturelle opplevelser og diskusjoner som satte samfunnsproblemer på agendaen (Habermas 2002, 149-154; Oterholm, Smidt og Vold 2013, 23).

Dagens norske litterære offentlighet er også annerledes enn Habermas' litterære offentlighet anno 1700-tallet. Digitaliseringen har skapt flere arenaer og gjort den større, og økt leseferdighet i befolkningen har gitt den langt flere deltakere. Den har også demokratisert kritikkfunksjonen som tidligere var forbeholdt mediene: I dag kan hvem som helst anmelde bøker, så lenge man har tilgang til internett. Digitaliseringen betyr også at bokbransjen kan delta mer eller mindre hvor de selv måtte ønske.

Samfunnsendringene og kritikken tas høyde for i en oppdatert versjon av Habermas' offentlighetsteori. I et foredrag i 2006 ga han en ny versjon av offentlighetens funksjon og former, inkludert den litterære (Habermas 2006). Denne inkluderte Nancy Frasers teori om

deloffentligheter (Fraser [1990] 2011). Mediene så han fortsatt som en sentral arena for diskusjon og kontroll av staten, de har ikke falt for fristelsen til å bli en ren underholdningsindustri. Jostein Gripsrud gir en god gjengivelse av Habermas' videre beskrivelse av offentligheten:

[...] som et slags lyttesystem, en slags resonanskasse for problemer, misnøye og nye ideer som artikuleres diverse steder utenfor og gjerne nedenfra i den «ville» delen av offentligheten; et uoversiktlig, kolossalt mangfold av ytringer, fora, begivenheter og bevegelser både innenfor og hinsides den politiske offentligheten – i det sivile samfunnet, i kulturlivet og i sosialt liv forøvrig. (Gripsrud 2017, 27)

I denne oppdaterte beskrivelsen ser man en litterær offentlighet som samsvarer bedre med den vi finner i dag: Alle kan delta (inkludert bokbransjen), og alle arenaer som har å gjøre med litteratur kan inkluderes såfremt de er arenaer hvor det 'artikuleres'. Den kulturelle offentligheten har også beholdt sin posisjon som både innenfor og 'hinsides' den politiske offentligheten, altså sin politiske og upolitiske funksjon. Med Frasers teori om deloffentligheter om bord også, blir Habermas begrep om den litterære offentligheten et nyttig verktøy for å forstå 'litteraturens steder' i samfunnet.

Ved å inkludere det 'sosiale livet' synes det som at Habermas har åpnet opp for at den private sfæren i større grad kan være en fruktbar kilde til diskusjon og kritikk, noe han i utgangspunktet var skeptisk til. Som en motsetning har vi hatt sosiologen John Fiske, som lenge har ment at den private sfære bør ses som en del av offentligheten. Fiske er opptatt av populærkulturens funksjon, og ser det som positivt at kulturen brukes og diskuteres i den private sfære. I følge han er det der en virkelig kan forholde seg kritisk til (populær)kulturen, for det er i den private sfære at man kan knytte kulturuttrykkene opp til sitt eget liv og identifisere seg med det de formidler ([1991] 2010, 46).

Dette er en viktig oppdatering, for mye av vår omgang med litterære arenaer foregår nå i det private. I stedet for å møtes fysisk i 'kaffehusene', sitter vi hver for oss med mobilen i hånden og leser, tenker og oppdaterer oss. Teknologien gjør det også mulig å ta skrittet inn i en virtuell diskusjon, men vi kan når som helst trekke oss ut av den også; privatlivet vårt har blitt en tydeligere del av offentligheten enn det var før, men vi kan fortsatt selv sette grensene.

2.3.2 Alternative begrep: Litterære felt og litterære kretsløp

Det finnes andre teorier om litteraturen i samfunnet. Sosiologen Pierre Bourdieu omtaler stedene og dynamikken mellom dem som *det litterære felt*, mens sosiologen Robert Escarpit

kaller litteraturens bevegelser i samfunnet for *litterære kretsløp*. Disse teoriene legger imidlertid vekten på andre sider ved litteraturen i samfunnet enn dem oppgaven undersøker.

Escarpit (1971) er opptatt av relasjonene mellom aktørene, og hvordan deres posisjon påvirker litteraturen. Med utgangspunkt i det franske samfunn skisserer han to kretsløp for boken: det dannede og det populære. Ulike typer litteratur beveger seg innenfor disse. Kretsløpene har ulike forfattere, distribusjonsformer og lesere, og blandes ytterst sjelden. Escarpits modell er også en kritikk av disse to kretsløpene, som hver har sine negative sider både for litteraturen og leserne (75-87). Med utgangspunkt i Escarpits teori har man i Sverige påvist egne kretsløp for bokklubber, bibliotek og skolen (Svedjedal 2012, 43-44). Vi har flere litterære kretsløp i Norge også, blant annet et eget kretsløp for kristen litteratur, men en utforskning av kretsløp er ikke formålet med denne oppgaven. Heller enn kretsløpet er det den siste delen av leddet – kontakten mellom leser og informasjonskanaler – som undersøkes.

Bourdieu ser litteraturen i samfunnet som et sosialt univers som er delvis uavhengig av det religiøse, politiske og økonomiske maktfeltet. I det litterære feltet kjemper personer og institusjoner om økonomisk og kunstnerisk anerkjennelse (Oterholm, Smidt og Vold 2013, 25-28). Det er en kamp om hvilke smaker og normer som skal være gjeldende for litteraturen, for eksempel hvilken litteratur som skal anerkjennes. I denne kampen er den kulturelle og sosiale kapitalen til aktørene en sentral del av deres posisjon i feltet (Svedjedal 2012, 139)⁸.

De litterære arenaene har nok preg av maktkamp på flere nivåer, men dette er en kamp mellom personer og institusjoner. Heller enn kampen mellom for eksempel bokbloggere og litteraturkritikere, er det *arenaene* hvor denne kampen kan utspille seg oppgaven undersøker. Avhengig av hvilke arenaer som viser seg å bli brukt, kan oppgaven naturligvis gi hint om hvem som 'vinner' eller 'taper', men for å bruke Bourdieus teori må en nødvendigvis innta perspektivet til disse konkurrentene. Dê faller utenfor et brukerperspektiv og et formål om å kartlegge selve de litterære arenaene.

I en oppdatert versjon er Habermas' litterære offentlighet det mest anvendelige begrepet når man skal undersøke arenaene vi får informasjon om litteratur fra. Den tar opp i seg alle arenaene som kan eksistere i den litterære offentligheten, alle dets brukere, og alle deloffentligheter som kan eksistere. Fordi Habermas' begrep om den litterære offentligheten både er politisk og upolitisk, kan man velge å innta et borger- eller brukerperspektiv. Både

⁸ En slik kamp kan vi i dag observere i opprettelsen av det nyetablerte Forfatterforbundet, som er en protest mot Den norske forfatterforenings (DNF) medlemskriterier om at skjønnlitteraturen forfatterne skriver skal være av en viss kvalitet. Flere mener foreningen er for snever i sin vurdering, og det stilles også spørsmål ved at DNF forvalter to stipend på vegne av alle skjønnlitterære forfattere (Henanger og Meyer 2018).

Bourdieu og Escarpit inntar mer institusjonelle perspektiv på litteraturen i samfunnet, og de er begge opptatt av maktkampen mellom fraksjoner og hvilke følger det har for litteraturen. Dette grenser til, men ligger utenfor oppgavens formål.

2.4 Digitalisering

Som med resten av samfunnet digitaliseres den litterære offentligheten. Nordmenn bli stadig mer digitale i sin mediebruk, og det er færre og færre som kun bruker de tradisjonelle mediene som papiravis, radio og tv. De fleste av oss er *mediehybrider* – vi bruker både digitale og tradisjonelle medier (Moe og Sakariassen 2018, 6). Dette kan vise seg å også være tilfelle for bruken av den litterære offentligheten.

Digitalisering og nysatsinger har gitt den norske litterære offentligheten en rekke nye arenaer de siste årene. Bibliotekene fikk styrket sin posisjon som litterær arena gjennom endringen av Bibliotekloven i 2014, og de har fått konkurranse av Litteraturhusene. Papiravisen, radioen og tv-en publiserer fortsatt litterært stoff. Papiraviser har som kjent også blitt nettaviser, og sosiale medier har skapt nye arenaer vi kan diskutere og dele hva som helst på – inkludert litteratur⁹. Privatpersoner, forlag og organisasjoner kan lage nettsteder, blogger, podkaster og kontoer i sosiale medier hvor de kan formidle litteratur direkte til den som skulle være interessert, uten å måtte gå omveien om redaksjonelle medier. Bokhandlene eksisterer både fysisk og digitalt, og vi kan like gjerne abonnere på et nyhetsbrev fra Amazon som fra Norli. Vi har også fått forum på nettet dedikert til litteratur, som Goodreads og Bokelskere.

Selv om satsingen på litteraturhus og endringene i Bibliotekloven også har bidratt, er det i størst grad internett som har utvidet den litterære offentligheten. I Norge, hvor 98 prosent av befolkningen har tilgang på internett hjemmefra (Vaage 2018, 90), har internett også bidratt til å gjøre den litterære offentligheten mer tilgjengelig.

I digitaliseringsprosessen kan store omveltninger finne sted, og en kartlegging av hvilke litterære arenaer som tas i bruk vil kaste lys over disse. Et sentralt spørsmål er hvorvidt brukergenerert innhold fra for eksempel sosiale medier er i ferd med å ta over for de redaksjonelle mediene. Man snakker gjerne om en *utjevning* – at digitaliseringen gjør at flere får komme til orde fordi alle nå kan publisere innhold, men også om *normalisering* – at de eksisterende strukturene flytter over på internett, og at mye derfor blir det samme som før (Aalen 2015, 144). Nyhetsbruken vår heller mot en normalisering: Hovedkildene i det digitale

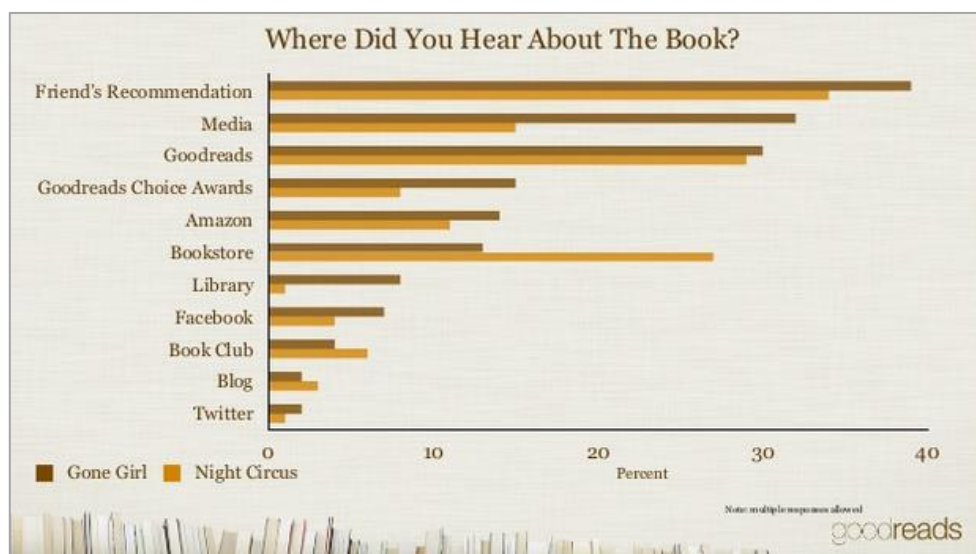
⁹ Flere steder har det vokst frem egne uttrykk som bokelskerne bruker, som 'booktube' om bok-relaterte YouTube-videoer, og 'bookstagram' for bok-relaterte Instagram-innlegg.

nyhetslandskapet er de etablerte aktørene vi kjenner fra tradisjonelle medier, som NRK, VG og lokalaviser. Hverken nye nettsteder, blogger eller sosiale medier tar vesentlig plass (Moe og Sakariassen 2018, 13-14). Analysen av arenabruken vil vise om dette også er tilfelle for den litterære offentligheten.

Et annet spørsmål er hvorvidt det store mangfoldet av litterære arenaer fører til at litteraturinteresserte samler seg på noen arenaer, mens de som ikke er like glade i å lese bruker andre. Tendenser til *deloffentligheter*, eller dannelse av interessefelleskap, kan være svært positivt for dem som finner likesinnede og kan dyrke interessen sin. Men de kan også virke ekskluderende hvis felleskapene skaper terskler for deltagelse, og de i varierende grad er tilknyttet de sentrale arenaene i for eksempel den litterære offentligheten (Lavik, Moe og Gripsrud 2017, 558). En fragmentering av den litterære offentligheten vil bety at vi ikke har en felles samtale om litteraturen lenger. I verste fall vil den kunne bli 'balkanisert': At vi i får flere små deloffentligheter som lukker seg for hverandre og ikke er interesserte i motargumenter eller alternative perspektiv (Gripsrud 2017, 28). Det vil utfordre litteraturens rolle i samfunnet og demokratiet, og den posisjonen den har i kulturen i dag.

2.5 Forskning på litterære arenaer

Det finnes noe forskning på bruken av litterære arenaer, men det er et behov for en undersøkelse som går mer inn i detaljene, slik denne oppgaven gjør. Det litterære nettsamfunnet Goodreads' undersøkelse gir et godt utgangspunkt. I denne har leserne av bøkene *Gone Girl* av Gillian Flynn og *Night Circus* av Erin Morgenstern, begge svært populære bøker i 2012, svart på hvor de hadde hørt om bøkene (Chandler 2013). 2.000 Goodreads-medlemmer svarte.

Bilde 1: Slide 6 fra Goodreads (2013)

Undersøkelsen er til tider generell, men den gir et overblikk over flere litterære arenaer. Den forteller oss at venner og medier er svært viktige arenaer. Den høye oppslutningen om Goodreads skyldes nok at kun medlemmer av nettsamfunnet var spurt, men med 75 millioner brukere på verdensbasis (Goodreads 2018), og en katalog hvor stadig flere norske bøker blir lagt inn, er Goodreads en litterær arena vi bør regne med også i Norge. Videre ser vi at både digitale og fysiske bokhandler har større oppslutning enn både biblioteket og Facebook. Blogger og Twitter er lite brukt.

I norsk sammenheng er det Leserundersøkelsen som bringer mest relevant informasjon om bruken av litterære arenaer. Her spørres det om hvor viktig fire informasjonskilder var for respondentenes siste bokkjøp: 'Anbefaling fra familie/venner/kjente/kolleger', 'Generell medieomtale eller bokanmeldelser', 'Mottok informasjon via sosiale medier eller internett', og 'Ble anbefalt boken av ansatte i bokhandelen' (Ipsos MMI 2018b, 105). I aldersgruppen 15-24 år er omtale og anmeldelser i mediene viktigst. Deretter kommer anbefaling fra sosiale relasjoner, og sosiale medier og internett. Anbefalinger gitt i bokhandelen er minst viktig. Svarene kaster noe lys på hvilke arenaer vi bruker for å orientere oss om litteratur her i Norge, men kategoriene er enda grovere enn i Goodreads' undersøkelse.

Både Goodreads og Leserundersøkelsen er svært generelle i sine inndelinger av litterære arenaer. For å forstå hvordan digitaliseringen har påvirket den litterære offentligheten, og hvilke arenaer som faktisk brukes, er det derfor nødvendig å gå mer konkret til verks. *Hvilke* medier er det som brukes, og er de digitale eller fysiske? Hvordan plasserer de ulike sosiale mediene seg i den litterære offentligheten? Hvilke litterære nettsteder brukes? Er venner og familie like viktig? Disse spørsmålene tar oppgaven sikte på å svare på. De tradisjonelle arenaenes posisjon i dagens litterære offentlighet er også tema. I det følgende ser vi nærmere på disse.

2.5.1 Tradisjonelle arenaer

Leserundersøkelsen og Goodreads' undersøkelse forteller oss noe om hva vi kan forvente å finne. I det følgende går jeg nærmere inn på fem tradisjonelle arenaer i den litterære offentligheten som sannsynligvis vil være mye brukt også i min undersøkelse.

Sosiale relasjoner

I begge undersøkelsene er sosiale relasjoner viktig. Dette kan vi se i lys av teorien om *opinionslederskap*, eller *tostegshypotesten*. Lazarsfeld, Berelson og Gaudet ([1944] 1968) viste hvor viktige våre sosiale omgivelser er for avgjørelsene vi tar og meningene vi danner oss, da de

undersøkte hvordan amerikanere bestemte seg for hvem de skulle stemme på under det amerikanske presidentvalget i 1940. Teorien har blitt bekreftet i senere studier (Aalen 2015, 145-146, 175-176), og går ut på at mediene må gå via våre sosiale relasjoner for å ha påvirkningskraft.

Også andre studier bekrefter at venner og familie er viktige litterære arenaer. En større undersøkelse av lesevanene til 520 australske ungdommer i alderen 13-16 år av Margaret Merga (2014a), viser at foreldrene kan være en litterær ressurs også når barna går over i ungdomstiden, spesielt hvis de liker å lese de samme bøkene som barna sine. Merga (2014b) fant også at venner er viktige litterære arenaer, men at det ikke snakkes særlig mye om bøker. De som leser mye får mer oppmuntring til å lese bøker enn dem som leser lite. I undersøkelsen vil vi kunne se om disse funnene også gjelder for våre utvalg. Vi vil også kunne se om tostegshypotesen fungerer som en forklaringsmodell for strukturen i den litterære offentligheten.

Redaksjonelle medier

Ved siden av sosiale relasjoner, forteller Goodreads og Leserundersøkelsen oss at de redaksjonelle mediene er viktige litterære arenaer. Det støtter opp om Habermas' teori om at de har en samlende funksjon og en sentral rolle i den litterære offentligheten. Især er det pressen – avisene – som har denne rollen, siden det er der litteraturkritikken i hovedsak finner sted. Digitaliseringen har imidlertid utfordret pressens posisjon i den litterære offentligheten.

Én konsekvens av digitaliseringen er at anmelderiet har blitt demokratisert: Hvem som helst kan publisere sin vurdering av en bok på en blogg, i sosiale medier eller i andre digitale kanaler. Det betyr økt konkurranse for pressen, og de nye arenaene for litteraturkritikk er også til tider *mer* tilgjengelige enn pressen. Anmeldelser på bokblogger og i sosiale medier er tilgjengelig så lenge du har nett, mens Strand fant at litteraturkritikken i mediene i liten grad var tilstede på internett da han skrev sin oppgave i 2014. Det meste lå bak betalingsmur, eller var kun å lese på papir (2014, 52). En rask undersøkelse forteller oss at per mai 2018 er NRK, VG og Aftenpostens anmeldelser tilgjengelige for alle, mens Dagbladet, Morgenbladet og Klassekampen har sine bak betalingsmur.

Dette henger sammen med en annen konsekvens av digitaliseringen, nemlig nedskjæringene i avisbransjen. For å trygge avisens økonomi må leserne betale for litteraturkritikken i form av nett- eller papiravisabonnement. I tillegg har innsparingene gitt anmeldelsene mindre spalteplass. Allerede i 2005 registrerte litteraturviter Cecilie W. Lund at litteraturkritikken var preget av korte tidsfrister, og selv om antallet anmeldelser økte, var det en tendens at de ble kortere og mindre grundige. Unntaket var da som nå, nisjeavisene og

tidsskriftene (2005, 71-73, 117). I tillegg til den økte konkurransen, kan nedskjæringene i seg selv også ha bidratt til å svekke pressens posisjon i den litterære offentligheten.

En undersøkelse av studenters kulturelle kapital viser også at lesingen av bokanmeldelser synker: I 2008 leste 29 prosent av studentene 'alt' av bokanmeldelser, i 1998 var andelen 39 prosent. I 2008 opplyste 24 prosent at de aldri leste bokanmeldelser, en økning på fem prosentpoeng fra 1998 (Gripsrud, Hovden og Moe 2011, 517).

Nedgangen i lesing av anmeldelser behøver likevel ikke det bety at vi har byttet ut pressens litteraturkritikk med bokbloggernes. En undersøkelse av Verboord (2010) fant at de profesjonelle kritikerne – altså pressen – ikke hadde mistet sin legitimitet, og at de nye arenaene for litteraturkritikk ble brukt *i tillegg til* og ikke som et substitutt for pressens anmeldelser. Oppgaven undersøker ikke spesifikt selve lesingen av anmeldelser, men undersøkelsen vil fortelle oss hvilke av arenaene for litteraturkritikk som tas i bruk, og om de nye arenaene utfordrer pressens sentrale posisjon i den litterære offentligheten.

Dersom pressens posisjon i den litterære offentlighet er svekket, er det bekymringsverdig. Det er ikke sikkert at en annen litterær arena kan ha den samme samtlende funksjonen som pressen har. En svekket posisjon i den litterære offentligheten kan også antyde at pressen ikke fyller sin samfunnsoppgave. Pressen har et samfunnsansvar for å verne om informasjons- og ytringsfriheten (Brurås 2010, 31-32). Vanligvis ses dette ansvaret i en politisk sammenheng, men dette gjelder også kulturen. Habermas viser oss hvordan politikk og kultur henger sammen, og vernes ikke den ene, vil den andre også lide. En svekket kulturjournalistikk og -kritikk er derfor en svekket offentlighet.

De redaksjonelle mediene – og især pressens – posisjon i den litterære offentligheten er på bakgrunn av dette av spesiell interesse i denne oppgaven. I undersøkelsen har jeg derfor skilt ulike redaksjonelle medier fra hverandre for å se hvordan hver og en av dem posisjonerer seg som litterær arena. På bakgrunn av pressens sentrale posisjon i litteraturkritikken, har jeg også undersøkt hvilke nettaviser som brukes som litterære arenaer. Undersøkelsen vil vise om pressen fortsatt innehar en sentral posisjon i offentligheten eller ikke.

Bokhandelen

En tredje arena vi kan forvente å se at brukes en del, er bokhandelen. Især i Goodreads' undersøkelse er både den fysiske og nettbaserte bokhandelen viktige litterære arenaer. Selv om bokhandelen er den minst viktige informasjonskilden i Leserundersøkelsen, er bokhandelen viktig i den litterære offentligheten fordi den så åpenbart er en litterær arena.

Både i fysisk og digital form er bokhandelen også lett tilgjengelig og synlig. Digitaliseringen har også gjort bokhandelen mer relevant for den som vil ha informasjon om bøker: De fleste tilbyr nyhetsbrev, og i nettbokhandelen kan kjøperne legge inn egne anmeldelser av bøkene som er til salgs. Digitaliseringen betyr også at vi kan handle fra utenlandske nettbokhandler med stort utvalg¹⁰.

Kjøpsvaner tyder på at den fysiske bokhandelen holder stand: Vi kjøper fortsatt de fleste bøkene våre i her, og er innom relativt ofte. Leserundersøkelsen viser at 27 prosent av alle respondentene hadde vært innom en bokhandel den siste uken, og 33 prosent hadde vært innom den siste måneden (Ipsos MMI 2018b, 110, 119). Vår undersøkelse vil vise hvordan de to versjonene av bokhandelen posisjonerer seg i den litterære offentligheten.

Biblioteket

I Goodreads' undersøkelse er også biblioteket med som en litterær arena, og vi ser at det brukes mer enn både blogger og Twitter. For utvalgene i denne oppgaven, elever og studenter, kan biblioteket være en enda viktigere arena. Elevene besøker det ofte gjennom skolen, og for studentene kan det være både arbeidsplass og en litterær arena.

Besøket og utlånet er likevel ikke spesielt stort for aldersgruppene. *Norsk kulturbarometer 2016* forteller oss at 24 prosent av 16-19 åringene og 15 prosent av 20-24 åringene hadde brukt biblioteket den siste måneden (Vaage 2017, 58). En bruksundersøkelse av storbybibliotekene i 2017 viser at en tredjedel av de mellom 15 og 30 år lånte med seg noe hjem (Sentio Research 2017, 51). Historisk sett har biblioteket vært en sentral arena for litteratur og kunnskap. Vår undersøkelse vil vise om det fortsatt er å anse som sentralt i 2018.

Undervisningsinstitusjonene

For elevene og studentene er også skolen og universitetet en sentral arena for litteratur, og som følgelig inkluderes i denne oppgaven. Både gjennom pensum og undervisning, især for elevene som har norsk, åpner det seg muligheter for å diskutere litteratur og få boktips.

Skolen er også en spesielt viktig arena for *utviklingen* av litteraturinteressen og lesevanene våre. Den kan ses som en øvingsarena for litteratur, hvor vi lærer å lese og forstå litteraturen. Nagel og Verboord (2012) og Verboord og van Rees (2003) fant for eksempel at timer brukt på litteratur i skoletiden hadde en positiv effekt på hvor mye en leste ellers. Læreren

¹⁰ Digitaliseringen har også ført til et voksende bruktbokmarked. Både Finn.no, Tise, Shpock og den nye bruktboktjenesten Bookis melder om en økning i antall bokannonser på sine tjenester (Aune 2018). De er ikke inkludert i denne undersøkelsen, men bør studeres nærmere.

er en nøkkelperson i undervisningen, også når elevene blir eldre. Australsk ungdom fortalte i en leserundersøkelse at de ønsket at lærerne fortsatte å oppmuntre til lesing og snakke om litteratur, også etter at de forlot barneskolen (2016, 135).

Forskning på lærerstudenter gir oss imidlertid grunn til bekymring for hvordan skolen skal forvalte sin rolle som litterær arena i fremtiden. For å vekke litteraturinteressen hos sine elever, må læreren nemlig selv være litteraturinteressert (Se for eksempel Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016, 120). Det er det mange nye lærere som ikke er: Studier i USA, Norge og Sverige viser at lærerstudenter leser lite og er lite litteraturinteresserte (Se for eksempel Applegate et al. 2014; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016; Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016). Uten leseerfaring og litteraturinteresse, vil læreren mangle noe av kompetansen hun trenger for å skape lese lyst, og det er ingen annen åpenbar arena som kan erstatte funksjonen skolen har som øvingsarena for lesing og litteratur. Med tanke på litteraturens mange verdier for samfunnet og individet, kan dette få svært negative konsekvenser.

Gjennom oppslutningen undervisningen får som litterær arena i min undersøkelse, vil vi kunne se om den videregående skolen og universitetet oppleves som sentrale arenaer for litteratur for unge voksne. Undersøkelsen spør også hvor interessante de litterære arenaene er. Svarene på hvor interessant undervisningen er vil kunne si noe om hvordan skolen lykkes i å skape litteraturinteresse og lese lyst.

2.5.2 Nye litterære arenaer

I kartleggingene til Goodreads og Leserundersøkelsen utgjør de digitale litterære arenaene – de nye litterære arenaene – en vesentlig del av brukernes kilder. Imidlertid er det lite forskning å finne på bruken av dem.

Mest forskning er det på bokbloggene, om enn tekstanalytiske. Tallene fra Goodreads hinter om at de ikke leses av alle, men i Norge har de markert seg i en slik grad at de har blitt undersøkt i to masteroppgaver. Linn-Karen Lyngbø (2013) foretok en tekstanalyse av bok-blogger og fant at de kunne være et positivt tilskudd til litteraturformidlingen. Knut Strand sammenlignet anmeldelser i bokblogger og aviser i sin masteroppgave (2014, 81-82), og heller i samme retning som Lyngbø. Han fant også en større bredde i hva som ble anmeldt, og anslår at det eksisterer rundt 250 private bokbloggere (54). Spørsmålet er om de brukes av leserne, noe vår undersøkelse tar sikte på å avdekke.

Bruken vil også si noe om bokbloggenes posisjon i den litterære offentligheten. I en diskusjon om bokblogger argumenterte litteraturkritiker Bernhard Ellefsen for at bokbloggerne

hadde opparbeidet seg en definisjonsmakt og kapital i det litterære feltet som tilsa at de burde tas alvorlig (Kommentar i Kleppo 2011). Dette er fortsatt aktuelt: Bokbloggere mottar ofte gratis leseeksemplarer fra forlag i bytte mot omtale i sosiale medier og på blogger, og oppfattes ofte som konkurrenter til litteraturkritikerne i de redaksjonelle mediene. Undersøkelsen i denne oppgaven vil vise hvorvidt de er det.

Bokbloggerne er ikke de eneste som har dukket opp som følge av at digitaliseringen har demokratisert anmelderiet. Verboord (2011) fant at langt flere bøker ble anmeldt på Goodreads og Amazon enn i redaksjonelle medier, og at det førte til bedre synliggjøring av kvinnelige forfattere og populærlitteratur. Cecilie Naper (2013) fant at kritikken av populære oversatte romaner i redaksjonelle medier og på det litterære nettsamfunnet Bokelskere.no var ulik. Undersøkelsen vil vise om disse litterære nettsamfunnene er tatt i bruk.

Når det gjelder bruksforskning på litterære nettsamfunn, synes Thelwall og Kousha (2017) å være de eneste som har gjort en brukeranalyse av Goodreads. De anslår at tre fjerdedeler av medlemmene er kvinner, og at det ikke er noen tydelige kjønnsrelaterte forskjeller i hvordan nettstedet brukes. Videre fant Merga at australsk ungdom i liten grad brukte litterære nettsamfunn: «While some students did use the Internet to support their reading choices, only a small group were keenly engaged in social networking around books. These avid readers were generally female, and they favored social networking sites where members could publish fiction» (Merga og Moon 2016, 132). Undersøkelsen vil vise om disse funnene også gjelder for våre utvalg.

Angående sosiale medier som litterære arenaer, har et pågående dansk-norsk forskningsprosjekt som undersøker hvordan digitalisering påvirker bokbransjen og bibliotekene, undersøkt *aktørene* i sosiale medier¹¹. Det er ikke bare venner og familie vi kan få informasjon om bøker fra i sosiale medier. Man kan følge kontoene til bokbloggere, kjendiser, forbilder, nettaviser, forfattere, bibliotek, lese-organisasjoner og forlag¹², og i tillegg får man reklame som er *tenkt* tilpasset deg og dine interesser. Facebook og Instagram har i også algoritmer som justerer nyhetsstrømmen etter aktiviteten din.

I en befolkningsundersøkelse om bruk av digitale boktjenester gjort høsten 2016, har forskningsprosjektet spurt hvilke 'bokaktører' Facebook-brukerne følger. 80 prosent følger ingen, ni prosent følger norske forfattere, åtte prosent følger bibliotek, syv prosent følger forlag,

¹¹ Jana Sverdljuk arbeider med et delprosjekt som blant annet undersøker ungdoms deltagelse i bokdiskusjoner og deling av bokanbefalinger i sosiale medier. Studien ville vært relevant for denne oppgaven, men i rapporten var det ingen resultater fra dette delprosjektet.

¹² Noen forlag har opprettet kontoer som retter seg spesielt mot ungdom. Se for eksempel Gyldendals 'gyldendal_ungdom' og Cappelen Damms 'ungdomsbok' på Instagram.

fire prosent følger en norsk nettbokhandel, to prosent følger en internasjonal, og tre prosent følger bloggere (Gran, Kristensen og Røssaak 2018, 22).

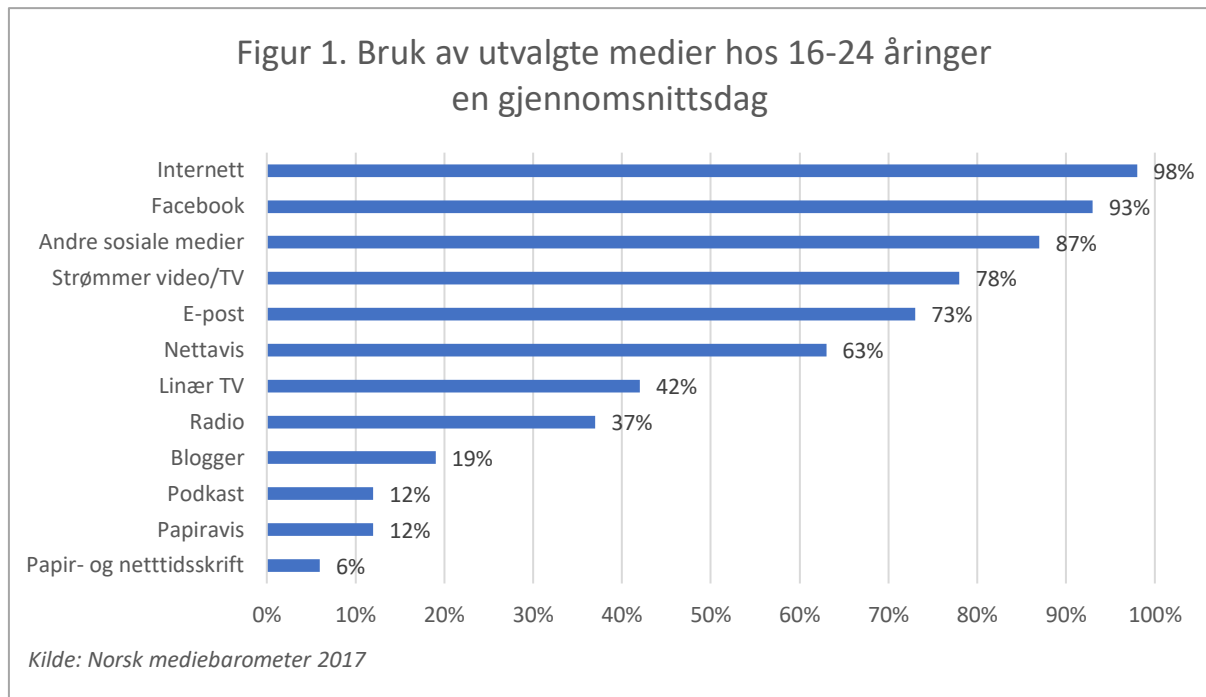
Hvilke aktører som er kilde til litterær informasjon på sosiale medier, vil si noe om deres posisjon i denne delen av den litterære offentligheten. På bakgrunn av dette spurte jeg respondentene som brukte sosiale medier om hvilke aktører de fikk informasjon om bøker fra. Fordi annen forskning på litterære arenaer viste at de kunne være viktige, inkluderte jeg også aktører som ikke er rene bokaktører, som for eksempel nettaviser, venner og familie.

Annen forskning på de nye litterære arenaene går ikke direkte inn på bruken av dem. Lene Eklund-Jürgensen (2016) har for eksempel beskrevet hvordan bokfellesskapet på Instagram arter seg, men hun foretar ingen vurdering av hvor mange som bruker Instagram til å dyrke bokinteressen. Jorid Martinsen (2012) har undersøkt hvordan litteraturen får nye møteplasser ved å se på to litteraturfestivaler. Dette er interessant, men litteraturfestivaler er tilgjengelige i en begrenset tidsperiode. I denne oppgaven ønsker jeg å se på de litterære arenaene som alltid er tilgjengelige.

Forskningen på litterære arenaer ga meg hypoteser og et begynnende rammeverk for hvordan dagens litterære offentlighet så ut, og viste at det var et stort behov for mer kunnskap om bruken av den. Spesielt gjaldt det redaksjonelle medier og sosiale medier. For å få mer av det analytiske rammeverket på plass, så jeg til medie- og nyhetsmediebruksforskningen. Disse har brukertall både for redaksjonelle medier og sosiale medier, hvilket ikke var å oppdrive i forskningen på litterære arenaer. Ved å se på bruken her, kunne jeg danne meg hypoteser om medienes posisjon i den litterære offentligheten.

2.5.3 Mediebruk

Den eksisterende forskningen på litterære arenaer viser at flere medier er viktige kilder til litteratur: redaksjonelle medier, sosiale medier og ikke minst internett, som er et medium i seg selv. I leseforskningen er mediene gjerne de som får oss til å ta oppmerksomheten vekk fra boken (Se for eksempel Huang et al. 2014; Merga og Moon 2016; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016), men medier gjør altså mer enn å distrahere: de gir oss også en *inngang* til bøkene. Og unge voksne – og befolkningen generelt – bruker mange medier i løpet av en dag. Det er derfor gode grunner til å undersøke forholdet mellom litteratur og medier som litterære arenaer.

Tallene fra *Norsk mediebarometer 2017* forteller oss at unge voksne, som resten av befolkningen, er svært digitale i sin mediebruk. De fleste unge voksne bruker digitale medier i løpet av en dag, og de bruker også mye tid på dem. I snitt bruker de 252 minutter på internett – over fire timer daglig. De har den høyeste brukerandelen og den lengste brukstiden blant aldersgruppene i befolkningen. Det er også unge voksne som har høyest andel i bruken av Facebook, andre sosiale medier og blogglesing (Vaage 2018, 65-67). Dette styrker en hypotese om at unge voksne er svært digitale i sin bruk av litterære arenaer.

Mediebarometeret styrker også hypotesen fra Goodreads og Leserundersøkelsens studier, om at sosiale medier og redaksjonelle medier som nettaviser kan forventes å ha en høy brukerandel. Vi kan også merke oss at e-post brukes mye av unge voksne. Undersøkelsen vil vise hvordan denne tjenesten plasserer seg i den litterære offentligheten.

For papiravis ligger unge voksnes bruk under landsgjennomsnittet, mens for nettaviser ligger de litt over. Færre 16-19 åringer (54 prosent) enn 20-24 åringer (72 prosent) leser nettavis en gjennomsnittsdag, men det er omtrent lik andel (henholdsvis 13 og 12 prosent) som leser papiravis (Vaage 2018, 21). Færre av de yngste i aldersgruppen (to prosent) leser tidsskrift enn de eldste (ti prosent), og de eldste ligger omtrent på samme nivå som gjennomsnittet i befolkningen (36). Bruken vil nok være annerledes når avisene og tidsskriftene vurderes som litterære arenaer, men mediebarometeret gir oss en forventningshorisont og et sammenligningsgrunnlag.

Når det gjelder de to andre tradisjonelle mediene, tv og radio, ligger unge voksne under landsgjennomsnittet, og unge voksne ser minst på tv en gjennomsnittsdag (Vaage 2018, 51, 58). Her bør vi i midlertid ha tiden brukt på å strøomme video/tv i mente, for bruken av videoer på nett inkluderer også fjernsynskanalenenes strømmetjenester. Som vi ser i figuren, er bruken av slike tjenester stor. Samtidig er hverken tv eller radio medier som umiddelbart får oss til å tenke på litteratur. Selv om NRK har både radio- og tv-programmer om litteratur, er det ikke sikkert at disse mye brukt i den litterære offentligheten. Undersøkelsen vil vise hvorvidt dette er tilfelle.

Ipsos MMI (2018a) har mer detaljerte tall på bruken av sosiale medier enn mediebarometeret. Den relevante aldersgruppen er 18-29 år, og dette er aldersgruppen hvor flest har konto på Facebook (95 prosent), Snapchat (92 prosent), Instagram (83 prosent), YouTube (80 prosent), Twitter (47 prosent) og Pinterest (36 prosent). En bør merke seg at YouTube har flere brukere enn dem som har konto, for man behøver ikke logge seg inn for å se på videoene. Flere kvinner enn menn har konto på Facebook, Snapchat, Instagram og Pinterest, mens flere menn enn kvinner har konto på Twitter og YouTube. Tallene gir oss en idé om hvilke sosiale medier som kan være mest brukt i den litterære offentligheten, og vi kan også se om undersøkelsen i denne oppgaven finner de samme kjønnsforskjellene.

Nyhetsmediebruk

Fordi de peiler seg inn på en spesifikk bruk av mediet, slik denne oppgaven også gjør, er studier av nyhetsmediebruk interessante å se på. Elvestad (2015) undersøkte hvilke medier elever på videregående skole og studenter bruker for å orientere seg om nyheter. Hennes funn styrker hypotesen om at unge voksne vil være svært digitale i sin bruk av litterære arenaer.

Tabell 2 Nyhetskilder elevene og studentene vanligvis bruker for å oppdatere seg på nyheter. Prosentandel.

Nyhetskilder	Elever i VGS	Studenter	Total
Aviser – nettutgaver*	74	89	85
Facebook* (-) K	83	59	66
TV-nyheter, K	60	55	56
TV og radio sine Websider*	25	42	37
Nyhets tjenester på mobil	32	36	35
Radionyheter, K	37	33	34
Aviser – papirutgaver	27	22	23
Twitter* (-)	29	14	18
Utenlandske nyhetsmedier, M	18	17	17
24 timers nyhetskanaler på TV	8	10	9
Total (N)	(124)	(338)	(462)

*Her er forskjellen mellom elever og studenter signifikant på minst .05-nivå. Kjikvadrattest.

Studentene og elevene kunne sette flere kryss. Det er derfor ikke mulig å summere kolonnene til 100 prosent.

Signifikant sammenheng med alder er merket med +/-

M=menn oppgir kilden oftere enn kvinner og K=kvinner oppgir kilden oftere enn menn.

Nyhetsmediebruken er imidlertid annerledes enn den vi finner i mediebarometeret: For studentene er nettaviser mer i bruk enn Facebook, mens elevene fortsatt har Facebook som sin mest brukte arena. Tv-nyheter tar tredjeplassen, og deretter er det relativt langt ned til andre kilder det er relevant å inkludere i kartleggingen av den litterære offentligheten: nettsidene til tv og radio-kanaler, radio, papiravis og Twitter. Dette viser at mediene kan ha en annen brukerandel i den litterære offentligheten enn det vi finner i mediebarometeret.

Elvestads studie viser kun bruken av Facebook og Twitter som nyhetskilder. Hallvard Moe og Hilde Sakariassens rapport om Norges resultater i *Reuters Institute Digital News Report 2018* gir mer utfyllende informasjon. Av respondentene under 35 år brukte 44 prosent Facebook til nyheter, 19 prosent brukte Snapchat, 13 prosent brukte YouTube, ti prosent brukte Instagram, åtte prosent brukte Twitter og to prosent brukte Pinterest (2018, 24). Dette er en annen oppslutning og en litt annen rangering av de sosiale mediene enn i tallene fra Ipsos MMI.

I likhet med mediebarometeret finner også Moe og Sakariassen at de unge er de mest ivrige brukerne av podkast. Både når det gjelder podkaster om 'nyheter eller politikk', 'dagliglivet', 'spesialstemner', 'sport' og 'livsstil', er det de under 35 år som i størst grad lytter til disse. Til denne oppgaven er det 'livsstil', som 24 prosent av dem under 35 hadde lyttet til den siste måneden, og 'spesialstemner', som 21 prosent hadde lyttet til som det er mest passende å sammenligne bruken av podkast som litterær arena med. (2018, 16).

2.6 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist litteraturens mangfoldige verdier og hvordan den kommer til syne både i vår private lesing og i samfunnet. Jeg har undersøkt den litterære offentligheten som teori, og vist hvordan Habermas legger til rette for et brukerperspektiv som kan inkludere alle arenaer hvor litterære samtaler foregår. Deretter har jeg redegjort for digitaliseringen av den litterære offentligheten, og sett på den eksisterende forskningen på litterære arenaer.

Forskningen viser et tydelig behov for en grundigere undersøkelse av dagens litterære offentlighet. De få større kartleggingene som eksisterer opererer med grove inndelinger, og favner heller ikke utstrekningen av den litterære offentligheten. *Innholdet* i mange av de tradisjonelle arenaene er gjerne undersøkt, men det mangler studier av hvordan sosiale relasjoner, redaksjonelle medier, bokhandelen, biblioteket og skolen brukes som litterære arenaer. Det er også sparsomt med brukerundersøkelser av de nye litterære arenaene: nettsamfunn, nettsteder, bokblogger og sosiale medier.

Med brukerundersøkelsene presentert i dette kapittelet som utgangspunkt, tar denne oppgaven dermed sikte på en *helhetlig* og *detaljert* kartlegging av den litterære offentligheten slik den fremstår i 2018. Gjennom å analysere elever og studenters bruk av de litterære arenaene, undersøker jeg hvordan digitaliseringen har skapt strukturendringer i den litterære offentligheten: Når det kommer til de ulike arenaenes posisjon i den, men også hva gjelder digitaliseringseffekter vi har sett i mediene. Det handler om hvorvidt unge voksne er mediehybrider også i den litterære offentligheten, om vi ser en utjevning eller normalisering av hvem som får komme til orde i den, og om det er tendenser til utvikling av deloffentligheter.

Totalt undersøker oppgaven bruken av 35 litterære arenaer (Se vedlegg 1). Noen er konkrete, som ulike sosiale medier, andre er grupperte, som radio. Oppgaven undersøker også hvor interessante respondentene synes de ulike litterære arenaene er, og hvilke de ville brukt hvis de skulle søkt etter informasjon om en bestemt bok. I analysen blir bruken av litterære arenaer sammenlignet med bruksundersøkelsene i dette kapittelet. Jeg foretar også en beskrivelse av dagens norske litterære offentlighet, og sammenligner denne med Habermas' beskrivelse av offentligheten fra 2006. Sentralt i analysen står imidlertid undersøkelsen av hvordan utvalgenes bruk varierer ut fra bestemte sosiale kjennetegn. Når en studerer nyhetsmediebruk brukes ofte politisk ståsted som rettesnor for å se etter forskjeller. I denne oppgaven er interessen en har for bøker – *litteraturinteressen* – en slik rettesnor. Dette er tema som tas opp i det følgende kapittelet, som tar for seg unge voksnes litteraturinteresse og lesevaner.

3 Unge voksnes litteraturinteresse og lesevaner

Hva vet vi om unge voksnes litteraturinteresse og lesevaner? Mange har fått med seg at de mellom 16 og 24 år leser minst i landet. Men de fleste i aldersgruppen leser på fritiden; hele 86 prosent oppga å lese en eller flere bøker i 2017 (Ipsos MMI 2018b, 20). I dette kapittelet redegjør jeg for hvordan litteraturinteressen og lesevanene til unge voksne varierer. Først ser vi imidlertid på Pierre Bourdieus teori om sosiale forskjeller, som danner rammeverket for hvordan forskjellene mellom og internt i de to utvalgene forstås. Deretter redegjør jeg for litteraturinteresse som sosialt kjennetegn, og hva vi vet om lesevanene til unge voksne: hvor mye de leser, hvilket format de bruker oftest, hvilke sjangre og aldersgrupper de foretrekker å lese bøker i, og om de leser på engelsk eller norsk. Forskningen her tydeliggjør behovet for en mer detaljert studie av lesevanene deres¹³. Deretter viser jeg hvordan det å finne bøker man vil lese er en handling som litteraturinteresserte behersker i langt større grad enn dem som er uinteresserte i litteratur, og som kan forventes å gi utslag i respondentenes bruk av litterære arenaer. Å ikke finne bøker man vil lese er også noe som har vist seg å hindre boklesing, og fordi unge voksne leser lite, ser vi også på andre årsaker til dette. Vi avrunder med et blick på unge voksnes leseferdigheter før jeg oppsummerer funn og hvordan disse undersøkes i oppgaven.

3.1 Bourdieu som rammeverk

En av de sentrale innsiktene i sosiologien, er at menneskers ulikhet ofte viser seg i mønstre. Flere sosiologer har utviklet teorier rundt dette. I denne oppgaven gjør Pierre Bourdieu seg mest relevant på grunn av sitt arbeid med våre kulturelle preferanser. I *Distinksjonen* (1995) viser han at hva vi liker er et uttrykk ikke bare for vår sosiale bakgrunn, men også vår økonomiske og kulturelle kapital, vår utdanning og vårt yrke; kort sagt hvilken 'klasse' og hvilket lag i samfunnet vi tilhører.

Dette mylderet av sosiale kjennetegn, eller *disposisjoner*, som gir deg et ståsted i samfunnet og et handlingsrom du former livet ditt ut fra, kaller Bourdieu *habitus*. I innledningen til den norske oversettelsen av *Distinksjonen* beskriver Dag Østerberg det som at habitus er grammatikken vi former våre tenkemåter og handlinger ut fra (1995, 24). Tydeligst ses habitus gjennom *smaken*: Hva du foretrekker, enten det er musikken du hører på eller hvordan leiligheten din er innredet. I Østerbergs ord er en av Bourdieus grunntanker at «[v]årt forhold

¹³ Det er lite forskning på lesevanene til elever i videregående skole. I dette kapittelet har jeg derfor tatt i bruk forskning på ungdomsskoleelever der det har vært nødvendig. Ungdomsskoleelevenes svar kan ikke tas til inntekt for hva eldre elever ville svart, men de nyanserer bildet studentene gir og gjør det mulig å se aldersmessige ulikheter.

til verden, vårt prosjekt, viser seg gjennom vår [...] forståelse og atferd» (1995, 25). Smaken er en slik atferd. Vi kan gjerne tenke på habitus som et perspektiv vi ser livet vårt og samfunnet gjennom, et sett med sosiale disposisjoner som påvirker atferden vår og valgene vi tar. Å like ulike ting – for eksempel ulike typer litteratur – betyr derfor ikke bare at vi har forskjellig *smak*, men også ulike *livserfaringer* og *handlingsrom*. Vi er på et mer grunnleggende nivå ulike.

Litteraturinteressen og lesevaner, som er tema for denne oppgaven, tilhører den delen av habitus som påvirkes av og inngår i vår *kulturelle kapital*. Kulturell kapital handler ikke bare om hva slags kultur man liker, men også om den kulturelle kompetansen man innehar (Schieffloe 2003). I *Distinksjonen* (1995) trekker Bourdieu mye på den kulturelle kapitalen for å vise hvordan vår habitus er ulik, og andre undersøkelser har fått lignende resultater. For eksempel fant Gripsrud, Hovden og Moes undersøkelse av studenters kulturelle kapital at studenter fra «the more well-off classes» var mest interessert i samtidslitteratur, klassikere, poesi og politisk litteratur, mens studenter med «lower class backgrounds» foretrekker romanser, tegneserier og bøker om alternativ medisin (Gripsrud, Hovden og Moe 2011, 517)¹⁴.

I denne oppgaven fungerer Bourdieus teori om habitus som et rammeverk for forståelsen av respondentenes ulike litteraturinteresse, lesevaner og bruk av litterære arenaer. De sosiale kjennetegnene som tas i bruk er livssituasjonen, litteraturinteressen og kjønn. Forskjellene de viser kan ses som uttrykk for deres ulike habitus – for eksempel er det grunn til å tro at elever og studenter har ulik litteraturinteresse *fordi* de er i ulike livssituasjoner. Fordi den er et uttrykk for smak er litteraturinteressen en spesielt god indikator for habitus, fordi den er et uttrykk for smak, og i en oppgave som studerer lesevaner og litterære arenaer er den selvskreven. Kjønn er et tredje kjennetegn som tas med i analysen: Ut fra sosiologisk forskning vet vi at det er viktig del av vår habitus, for kjønn gir nesten alltid utslag i ulik atferd. I tråd med Bourdieus vekt på vårt utgangspunkt i livet, samt sosialisering og utdanning, undersøker jeg også foreldres utdanningsnivå og litteraturinteresse i forbindelse med studentenes litteraturinteresse.

3.2 Litteraturinteressens variasjoner

Sammenlignet med resten av befolkningen, er ikke unge voksne veldig litteraturinteresserte. I *Norsk kulturbarometer 2016* oppgir 28 prosent av dem mellom 16 og 19 år at de er meget eller

¹⁴ Bourdieus teori er utarbeidet fra analyser av det klassesdelte franske samfunnet på 60- og 70-tallet, og han har blitt kritisert for at han holder seg for tett til dette. I *Distinksjonen* viser han hvordan det franske borgerskapet hjelper sine egne og holder småborgerskapet og arbeiderklassen nede ved å gjøre *sin* kulturelle kapital til den dominerende (Østerberg 1995, 17-19). I sin gjennomgang av nordisk og europeisk forskning på kulturell kapital, viser Gripsrud, Hovden og Moe at det i mange land ikke er et så sterkt klasseskille som Bourdieu finner, og at middelklasse-kulturen er den dominerende (2011, 511-512).

ganske interessert i å lese bøker. Flere av de mellom 20 og 24 år er litteraturinteresserte: 42 prosent. Bortsett fra 13-15 åringene, hvor 31 prosent er litteraturinteresserte, er alle andre aldersgrupper mer litteraturinteressert enn unge voksne (Vaage 2017, 85).

Ser man på tidligere tall, har litteraturinteressen sunket jevnt siden 1994. I OL-året var 55 prosent av 16-19 åringene og 60 prosent av 20-24 åringene meget eller ganske interessert i å lese bøker. Med unntak av 2004, hvor 48 prosent i begge aldersgrupper var meget eller ganske interessert i å lese bøker, har de eldste alltid vært mer litteraturinteresserte enn de yngste (Vaage 2016, 102). Litteraturinteressen øker altså etterhvert som man blir eldre. Dette er én av grunnene til at elever og studenter behandles som to utvalg i denne oppgaven.

Litteraturinteresse varierer også mellom kjønn. I alle aldersgrupper er kvinner markant mer leselystne enn menn. Blant unge kvinner oppgir 46 prosent mellom 16 og 24 år å være ganske eller meget interessert i å lese, for menn i samme aldersgruppe er prosentandelen 26. Bor du i byen, er sannsynligheten større for at du er litteraturinteressert enn om du hadde bodd på landet (Vaage 2017, 85).

Foreldres utdanningsnivå og interesse for litteratur har også noe å si for ens egen litteraturinteresse. Gripsrud, Hovden og Moe fant en tydelig korrelasjon mellom studenters litteraturkunnskap og foreldrenes kulturelle kunnskap (2011, 521). Det er også funnet sammenhenger mellom foreldre som leser mye og barnas lesevaner (Nagel og Verboord 2012; Verboord og van Rees 2003). Johnsson-Smaragdi og Jönsson (2006) fant en korrelasjon mellom foreldres yrke og barnas boklesing.

Livssituasjonen din har også noe å si for litteraturinteressen. I kulturbarometeret er det bønder, fiskere, håndverkere, transport- og industriarbeidere og yrker uten krav til utdanning som har lavest andel av meget og ganske litteraturinteresserte, på 29 prosent. Deretter følger elever og studenter, gruppen våre to utvalg tilhører, hvor andelen er 37 prosent. I de andre yrkesgruppene, hos pensjonister og hos hjemmearbeidende er andelen fra 46 prosent og oppover. Den høyeste andelen har administrative ledere, politikere og akademikere, hvor 65 prosent liker å lese (2017, 85). Forskjellene her har nok med yrke å gjøre, men det har også noe å gjøre med at jo høyere utdanning du har, jo større er sannsynligheten for at du gjerne leser en bok. Blant nordmenn som har fullført videregående skole er 47 prosent interessert i bøker, hos dem med kort høyere utdanning er 64 prosent litteraturinteresserte. Hos dem med lang høyere utdanning er hele 74 prosent litteraturinteresserte (85). Elevene kan plasseres i gruppen for dem som har videregående utdanning, mens studentene er å finne i gruppene for kort og lang høyere utdanning.

Norsk kulturbarometer behandler studenter og elever som én gruppe, men det er flere grunner til at de bør undersøkes hver for seg. Det er en vesentlig variasjon i litteraturinteressen mellom aldersgruppene som typisk er elever (16-19 år) og studenter (20-24 år). Mest åpenbart er det at alderen i seg selv gir utslag i litteraturinteresse, men utdanningsnivå er også et kjennetegn som skiller de to gruppene.

Å være elev og å være student er også to ulike livssituasjoner. Elevene bor som oftest fortsatt hjemme, og påvirkes dermed av foreldrene sine. Selv som 16-19 åring har foreldrene et ord med i laget på hva slags handlingsrom man har med tanke på fritid, økonomi og delvis også kulturbruk. Elevenes hverdag er også fylt med obligatoriske skoletimer, og på kvelden må det settes av tid til lekser. Studentene har derimot som oftest flyttet hjemmefra. Foreldrene har ingen direkte påvirkning på hverdagen deres lenger, og studietilværelsen har langt mindre obligatoriske undervisningstimer. Studenten kan bruke dagtiden på å studere – hvis hun vil – og kveldene på å utforske akkurat det hun har lyst til. Hun kan fri seg fra sine foreldres vaner, mens elevene fortsatt er bundet til dem.

Bourdieu er kjent for å være opptatt av at arv og oppvekst former vår habitus, men et av hans poeng i *Distinksjonen* er å vise at vi kan forandre den, da først og fremst gjennom bevisstgjøring (Østerberg 1995, 21). Jeg vil argumentere for at en endring av livssituasjonen vår, som det å bli student, i seg selv fører til en slik bevisstgjøring som dermed kan endre vår habitus. Det å flytte hjemmefra representerer en av de større endringene i livet som setter spor etter seg. Det kan gi utslag i litteraturinteressen, i lesevanene, og i hvordan man orienterer seg om litteratur. Analysen vil vise om vi finner de samme variasjonene i litteraturinteresse som dem det er redegjort for her.

3.3 Hvor mye, hvordan og hva unge voksne leser

Hva vet vi om unge voksnes lesevaner, og hva bør undersøkes nærmere? La oss begynne med hvor mange som leser. I *Leserundersøkelsen 2018* er det aldersgruppen 15 til 24 år som har flest ikke-lesere. Ti prosent av befolkningen oppgir å ikke lese. Hos unge voksne er det 14 prosent som oppgir det samme (Ipsos MMI 2018b, 15-18). Vi bør likevel ha i mente at det også betyr at 86 prosent av unge voksne leser bøker, mot 90 prosent av befolkningen som helhet. Det er ikke store forskjellen.

I følge *Norsk mediebarometer 2017* leser 15 prosent i aldersgruppen 16 til 24 år bøker på fritiden en gjennomsnittsdag. Det er den laveste andelen blant aldersgruppene i landet, og ti prosent lavere enn gjennomsnittet for befolkningen. Andelen som leser har også sunket, fra 28

prosent i 1991 til 15 prosent i 2017. Unge voksne leste også mer før: 18 minutter daglig i 1991, ti minutter daglig i 2017. Kvinnene i aldersgruppen har en litt høyere leserandel (16 prosent) enn mennene (13 prosent) (Vaage 2018, 38). At både andel og tid brukt på lesing går ned, er et spesielt trekk ved aldersgruppen. For selv om litteraturinteressen har gått noe ned i hele befolkningen, har tiden vi bruker på å lese og andelen som leser holdt seg stabil (38).

Denne synkende interessen for bøker hos unge voksne, finner man også i andre land, som i USA og Australia (Se for eksempel Applegate et al. 2014; Merga 2016). En langtidsstudie fra Sverige viste imidlertid at tiden barn og unge brukte på å lese bøker hadde økt, men det var flere enn tidligere som oppga å ikke lese bøker overhodet (Johnsson-Smaragdi og Jönsson 2006, 532). Dette har bekymret flere, og senere i kapittelet ser vi på hva forskningen har funnet om hvorfor unge voksne ikke leser.

Ser vi på boklesing en gjennomsnittssuke, leser 31 prosent av 16-19 åringene papirbok, og 34 prosent av 20-24 åringene gjør det. Dette er også lavere enn alle de andre aldersgruppene (Vaage 2018, 88). Gripsrud, Hovden og Moe (2011) fant i sin undersøkelse at 25 prosent av studentene leste hver uke. Dette mener jeg er mer relevante resultater å forholde seg til. Å åpne en bok i løpet av en uke, er, som statistikken viser, mer vanlig enn å lese hver dag. I et statistisk perspektiv er det interessant å se den daglige boklesingen, men når man vil få et grep om unges voksnes lesevaner, er det mer innsiktsgivende å betrakte lesefrekvensen i et lengre tidsperspektiv. For eksempel fant den australske undersøkelsen av ungdoms fritidslesing at de fleste leste omtrent en gang i måneden (Merga og Moon 2016, 128). Flere studier finner at det leses mer i feriene (Se for eksempel Blackwood et al. 1991 i Huang et al. 2014, 440; Merga 2016; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016).

Her er det altså behov for å nyansere bildet av hvor ofte unge voksne leser. Ved kun å spørre etter daglig og ukentlig lesing, går mediebarometeret glipp av en vesentlig del av lesevanene til unge voksne. I spørreundersøkelsen spurte jeg derfor om de leser daglig, ukentlig, månedlig, to til tre ganger i året, en gang i året eller aldri. Slik gir undersøkelsen et mer virkelighetsnært bilde av lesefrekvensen deres.

3.3.1 Medium: Papirbok, lydbok og e-bok

Med fremveksten av ny teknologi, leses ikke bøker bare i papirformat lenger. Å undersøke lesevaner bør derfor også handle om hva slags format de leses i. Egenskaper ved lydbøker og e-bøker gjør det også aktuelt å undersøke om det er en sammenheng mellom hvilket medium man velger å lese bøker i, og hvilke litterære arenaer man bruker. I lydbok-appene Storytel og

Audible får man anbefalinger basert på den man har hørt før, noe man også gjør hvis man bruker Amazons lesebrett Kindle. Det kan derfor tenkes at e-bok-lesere og lydbok-lyttere i større grad bruker apper og nettbokhandler til å finne informasjon om bøker.

Mediebarometerets tall for boklesing ovenfor gjelder for papirbøker (15 prosent daglig, 31/34 prosent ukentlig), og den fysiske boken holder stand mot både lydboken og e-boken. Mediebarometeret oppgir ikke ukentlige tall for lytting til lydbok, så her ser vi på den daglige bruken. Kun fem prosent i aldersgruppen 16 til 24 år hørte på lydbok en gjennomsnittsdag i 2017, seks prosent for befolkningen (Vaage 2018, 44). Her er det sannsynligvis snakk om fysiske lydbøker, ikke apper. Enda færre har lest e-bok en gjennomsnittsdag: tre prosent av 16-24 åringene, to prosent av befolkningen (41). Det finnes også ukentlige tall for e-boken: Fem prosent av 16-19 åringene har lest e-bok en gjennomsnittsdag, syv prosent av 20-24 åringene har det. For befolkningen har andelen ligget på fire og fem prosent de siste seks årene (87-88). Unge voksne leser altså mer e-bøker, og lytter mindre til lydbøker enn landsgjennomsnittet

Leserundersøkelsen 2018 inkluderer lydbøker som lyttes til via strømmetjenester, som Storytel, og finner at 23 prosent av befolkningen hørte på lydbok i løpet av et år (Ipsos MMI 2018b, 49). 16 prosent leste en eller flere e-bøker i 2017 (55). Dette er en mye lavere andel enn lesingen av papirbok, og selv om man ser en økning i e-boklesing ved hver undersøkelse, er det langt igjen til papirbokens leserandel på 90 prosent. Leserundersøkelsen har ikke tall på e-boklesing og lydbok-lytting for aldersgruppen 15-24 år.

Også ungdommene i den australske undersøkelsen foretrakk papirboken. Merga og Moon fant at selv om over halvparten av ungdommene i utvalget deres hadde tilgang på lesebrett eller nettbrett, ville de fleste lese papirbok (2016, 132).

Hva gjelder e-boken spesielt, har Tveit og Mangen (2014) sett på e-boklesing hos 143 elever i 10. klasse. De fant blant annet sammenhenger mellom elevenes lesevaner og kjønn: Spesielt gutter foretrakk e-boken. I mediebarometeret leser også menn mellom 16 og 24 år e-bok i litt større grad (fire prosent) enn kvinner på samme alder (to prosent) (Vaage 2018, 41).

Forskningen på lesemedium forteller oss at vi kan forvente at det også leses mest på papir blant elevene og studentene i vår undersøkelse. Vi vil også kunne se om vi finner kjønnsforskjeller, slik tidligere studier har gjort. Siden bruken av e-bok og lydbok fortsatt er lav, ville en måling av daglig eller ukentlig bruk sannsynligvis gi dårlig sammenligningsgrunnlag. Likevel ville være interessant å måle hyppighet for å få en idé om de ulike mediernes popularitet. For å se hvilket medium de foretrakk, ble respondentene derfor spurt om de brukte papirbok, e-bok og lydbok ofte, av og til, sjelden eller aldri.

3.3.2 Hva leser de

Unge voksne leser bredt. De leser bøker for alle aldersgrupper, og de leser i mange sjangre. Dette kommer ikke frem i *Norsk mediebarometer 2017*, hvor 66 prosent av 16-24 åringene som leste en gjennomsnittsdag, oppga å lese roman eller novelle. 14 prosent leste samfunn, politikk, kunst og historie, fem prosent leste religiøs litteratur, to prosent leste natur, teknikk og friluft eller skuespill og dikt. Tre prosent leste barne- og ungdomslitteratur, og syv prosent leste 'Annet' (Vaage 2018, 39). Mens sakprosasjangrene er greit representert, kan man ikke si det samme for skjønnlitteraturen. Vi må anta at innenfor 'Roman/novelle' finner vi krim, samtidslitteratur, fabelprosa og klassikere – og kanskje ligger det også noen skjønnlitterære bøker i kategorien 'Annet'. Dessuten viser mediebarometeret oss kun hva de som oppgir å lese *daglig* leser. Jeg mener det er like interessant å undersøke hva de som leser sjeldnere enn dette leser.

I sin masteroppgave fra 2005 undersøker Torill J. Berger lesevanene og litteraturinteressen til 376 Oslo-elever som går sisteåret på videregående skole, og hun har gått mer detaljert til verks. De aller fleste går på det vi i dag kaller studieforbereidende linje, med unntak av en idrettsklasse (2005, 7). Alle har blitt spurt om hva de leser. Som i mediebarometeret er romanen mest populær, aller mest blant jentene. Deretter er tegneserier mest populært hos guttene, mens krim får andreplass hos jentene. På tredjeplass har jentene tegneserier og guttene krim. Deretter kommer 'fantasy' hos begge kjønn – det vi i denne oppgaven betegner som fabelprosa. Lyrikk er så vidt mer populært enn skuespill, som havner på sisteplass (2005, 30). Ved å skille ut krim som en egen sjanger, og inkludere tegneserier og fabelprosa, får Berger mer nyanserte svar enn mediebarometerets målinger.

I sine undersøkelser av lærerstudenters lesehistorier finner både Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) og Wicklund, Larsen og Vikbrant (2016) at krim, internasjonale bestselgere, fabelprosa, biografier, memoarer og historie er sjangrene som nevnes oftest. Klassikere nevnes også, men leses av svært få. Disse funnene faller delvis sammen med den kvantitative undersøkelsen til Gripsrud, Hovden og Moe (2011). I undersøkelsen av studenters kulturelle kapital i 2008, bruker de et finmasket nett som minner om Berges kategorier. Krim, samtidslitteratur, tegneserier og historie interesserer disse studentene mest.

Mediebarometerets sjangerinndeling er for generell, og resultatet er en statistikk vi egentlig ikke får så mye informasjon ut fra. Det er behov for flere undersøkelser av Berger og Gripsrud, Hovden og Moes kaliber, og jeg tok utgangspunkt i disse da jeg utformet spørsmålet om sjangerpreferanser. Disse to studiene har forholdsvis detaljerte undersøkelser på sjangerpreferanser, men jeg så behov for å inkludere noen flere. Spesielt delte jeg opp skjønnlitteraturen, og i valg av sakprosa-sjangre valgte jeg dem som svarte til oppgavens definisjon

av litteratur. Sjangerinndelingen gjorde det mulig å se etter sammenhenger mellom sjangerpreferanser og hvilke litterære arenaer man bruker.

3.3.3 Hvilket språk leser de på

En annen side ved hva man leser, er hvilket språk man foretrekker å lese på. SSBs *Kulturvaner 1991-2015* viser at 53 prosent av bøkene unge voksne leste i 2012 var på norsk, og 47 prosent var på et annet språk. Til sammenligning leste befolkningen som helhet 85 prosent av bøkene sine på norsk og 15 prosent av bøkene sine på et annet språk (Vaage 2016, 100). I *Leserundersøkelsen 2018* oppgir 67 prosent av unge, lesende voksne at de har lest en fremmedspråklig bok året før. Det er nesten tjue prosentpoeng mer enn den lesende befolkningen. Det er også den høyeste andelen blant aldersgruppene (Ipsos MMI 2018b, 36-39).

Unge voksne leser altså mye litteratur på et annet språk enn norsk. Men hvilket? For de fleste vil det sannsynligvis være engelsk, men for noen kan det være et annet. Berger fant at elevene foretrakk å lese på norsk eller på norsk og engelsk, også de med innvandrersbakgrunn. Svært få likte å lese på norsk og sitt førstespråk, eller bare på førstespråket (2005, 36).

Dette ville jeg undersøke nærmere, og i undersøkelsen svarer respondentene på hvor mye de leser på norsk og engelsk. Sannsynligheten er størst for at det er dette språket de leser på ved siden av norsk, og engelskspråklig litteratur er også tilgjengelig i mye større grad enn litteratur på andre fremmedspråk. Dette var et poeng fordi jeg også ville undersøke om respondentene som leste mye på engelsk brukte andre litterære arenaer. Norske nettsider og redaksjonelle medier anmelder i liten grad engelsk litteratur før den er oversatt. Vil man lese anmeldelser av engelskspråklige bøker, må man derfor over på andre arenaer. Det samme gjelder nok andre fremmedspråk, men en slik studie, som da ville omfatte mange språk og kulturer, fortjener mer plass og en litt annen tilnærming enn denne oppgaven kunne gi.

3.3.4 Barne-, ungdoms-, og voksenbøker

Et annet moment ved mediebarometeret som gjør inndelingen for generell, er den store kategorien 'Barne- og ungdomslitteratur'. Det er vanlig å snakke om barne- og ungdomsbøker som to, eller til og med én sjanger. Bokhandler, forlag og til tider bibliotek opererer med barne- og ungdomsbøker som en sjanger på lik linje med romaner, krim og fabelprosa. Når en skal undersøke litteraturinteresse blant unge voksne, mener jeg imidlertid at dette blir for generelt.

For det første er det en vesentlig forskjell på bøker skrevet for barn, og bøker skrevet for ungdom. Dette er to forskjellige *bokkategorier*, som retter seg mot to ulike målgrupper. For

det andre finner man romaner, krim, tegneserier, fabelprosa og andre sjangre *innenfor* både barne- og ungdomslitteratur. At noen leser 'ungdomslitteratur', forteller oss derfor svært lite om hva slags bok de egentlig leser.

Og for det tredje er det flere interessante aspekt ved unge voksne og lesing av litteratur for ulike målgrupper. I 2004 gikk 102 bibliotek sammen for å undersøke hvordan 11-17 åringers mediebruk og lesing kom til uttrykk i utlånsstatistikken. Fritt valg-prosjektet fant at «[d]e unge bryr seg i liten grad om hvilke aldersgrupper bøkene er myntet på, men låner alt fra småbarnsbøker til avansert fag- og skjønnlitteratur for voksne», òg at «[b]øker skrevet og markedsført spesielt for ungdom, for det meste skjønnlitteratur, utgjør bare rundt en tiendedel av det de unge låner» (2004, 5). Westerheim og Tveit (2006 i Tveit 2012, 88) fant i sin undersøkelse at unge voksne foretrakk litteratur skrevet for voksne. En ny undersøkelse av Tveit av ungdomsskoleelevers lesing og bibliotekbruk bekreftet denne trenden (2012, 97-98). Dette kan være tilfelle for utvalgene i denne oppgaven også, og for å undersøke dette må vi skille mellom barne- og ungdomslitteratur.

Både Fritt valg-prosjektet og Tveit drøfter ungdomsbøkene. Tveit mener at siden de fleste ungdomsromaner tar opp emosjonelle konflikter og sosiale problemer, vil de i størst grad appellere til jenter (2012, 98). Fritt valg-prosjektet observerer at:

[f]ra mange hold satses det friskt på denne bokgruppen for å vekke leselyst hos flest mulig ungdommer. Det gjør forlag og forfattere, lærere, bibliotekarer og andre formidlere. Da er det et tankekors at bibliotekene kan registrere at nettopp denne bokgruppen har spesielt lav omløpshastighet (dvs: utlån per år i forhold til de eksemplarer biblioteket eier). Det forteller at tilbudet er stort og godt, men bruken liten. (Fritt valg 2004, 17)

Heller ikke *young adult*, en engelsk-amerikansk sjanger rettet mot aldersgruppen 12 til 18 år, treffer nødvendigvis målgruppen. En undersøkelse fra 2012 viste at 55 prosent av de som kjøpte *young adult* var over 18 år, og de fleste var mellom 30 og 44 år. 78 prosent av disse kjøpte bøkene til seg selv (Dempsey 2012). Både Dempsey, Fritt valg-prosjektet og Tveit peker på sider ved ungdomslitteratur og -lesing som gjør det aktuelt å se nærmere på bruken av den.

Heller enn å se barne- og ungdomsbøker som sjangre, behandler jeg derfor disse to bokkategoriene for det de er i denne oppgaven: inndelinger av bøker etter målgruppene de er skrevet for. Derfor har undersøkelsen to spørsmål om unge voksnes lesepreferanser. Det første undersøker hvor interesserte respondentene er i barnebøker, ungdomsbøker og bøker

skrevet for voksne. Det andre undersøker hvilke sjangre de liker best. Her ble valget begrenset til maks fire sjangre, slik at de leseglade måtte velge sine favoritter.

3.4 Å finne bøker

Hvordan finner vi egentlig frem til de bøkene vi vil lese? Innenfor bibliotek- og informasjonsvitenskap har kunsten å finne en bok vært gjenstand for forskning i flere år. De kaller det 'Reader's Advisory theory'. Allerede i 1976 pekte bibliotekaren Frank Hatt på at lese teorier ofte hoppet over selve leteprosessen.

«Even the more thorough of the models of the reading process, take the coming together of the text and the reader as 'given', and locate the commencement of the reading act at the point where the readers starts to perceive the words on the page» (Hatt 1976, 66). Hatt mener at å velge *hva* man vil lese er en svært viktig del av det å lese, fordi man i denne prosessen gjør seg kjent med boken og finner motivasjonen for å lese den (Mackey 2014, 522).

Å undersøke bruken av litterære arenaer handler delvis om å undersøke hvordan en finner bøker. Både å finne bøker og studere bruken av litterære arenaer handler om å identifisere hva som skjer i handlingsrommet før en bok åpnes og leses, og hvordan en forholder seg til litteratur ved siden av selve lesingen.

En av dem som legger vekt på prosessen med å velge bok i dag, er Margaret Mackey. Hun peker på at med all informasjonen vi har tilgang på, er det kanskje enda viktigere å lære seg å velge bok. Dette er en øvelse hun mener det ikke blir lagt vekt på i skolen, og det er også en kunst hun hevder litteraturinteresserte behersker i langt større grad enn dem som ikke er interesserte i å lese bøker (2014, 521). Mackey holder til i Canada, men hennes observasjon stemmer nok for norske forhold også.

Mackey lener seg her på Catherine S. Ross' artikkel *Making choices*, som undersøker hvordan man velger og velger vekk bøker. Analysen er basert på 194 intervjuer med det vi på norsk kan kalle bokelskere; mennesker som liker å lese og som leser mye (2001, 5-6). Ross kommer frem til en femstegs-modell for valgprosessen, som er bygget opp av leserens «behind the eyes knowledge»; en kombinasjon av personlige litteraturpreferanser og leseerfaring. Denne kunnskapen omfatter også kunnskap om bokbransjen og konvensjoner i denne – som forlag og forfattere, hvordan man skal forholde seg til bokanmeldelser og teksten på baksiden av boken, og lignende. *Behind the eyes*-kunnskapen gjør bokelskerne i stand til å oppdage nye forfattere og titler innenfor sitt interessefelt, og til å velge bøker når de for eksempel går på

biblioteket (2001, 11). Dette er ikke helt ulikt Bourdieus tanker om kulturell kapital, som også består av både preferanser og kompetanse.

Særlig interessant for denne oppgaven er det at Ross finner at *behind the eyes*-kunnskapen er selvlært:

Being able to choose successfully among materials is an important skill that is never directly taught but is learned by readers who teach themselves, beginning in childhood. [...] Each book read contributes to the bulk of reading experience that enhances the reader's ability to choose another satisfying book. (Ross 2001, 9)

Hun fortsetter med denne refleksjonen: «Most of the 194 readers have taught themselves strategies for choosing enjoyable books that less practiced readers may never discover.» (2001, 9). Kompetansen til å orientere seg om og finne bøker å lese, baserer seg altså på leseerfaring. Dette er en erfaring som litteraturinteresserte besitter i større grad enn dem som ikke er interessert i litteratur, for det er en sterk sammenheng mellom litteraturinteresse og hvor mye en leser. I 2012 hadde 78 prosent av dem som var meget litteraturinteresserte lest bok i løpet av en uke. Av dem som var ganske interessert leste 58 prosent ukentlig. Begge grupper er over snittet for befolkningen, hvor 44 prosent leste bok ukentlig (Vaage 2016, 103).

På bakgrunn av denne forskningen er det grunn til å tro at vi vil finne en forskjell både i lesevaner og bruk av litterære arenaer ut fra respondentenes litteraturinteresse. Litteraturinteresserte blir ikke bare tilfeldig eksponert for litteratur, men benytter *behind the eyes*-kunnskapen til å aktivt velge hva de vil få med seg. Oppgaven undersøker i hovedsak ikke-intensjonell bruk, men ved å inkludere et spørsmål om hvilke kilder de ville brukt for å finne informasjon om en bok, kan vi studere *behind the eyes*-kunnskapen mer direkte.

3.5 Hva hindrer boklesing

Tatt i betraktning at det å finne bøker er en erfaringsbasert kompetanse, er det lite overraskende at det å ikke finne interessante bøker, er en av årsakene unge oppgir til at de leser lite. I den australske undersøkelsen, var et av funnene at mange som leste lite, slet med å finne bøker de ville lese. Mange hadde ikke kompetansen som behøvdes: «Many students were not equipped with efficient strategies for selecting books and were unaware of currently existing tools to help support their search [...]» (Merga 2016, 414). I en undersøkelse av 163 norske lærerstudenters leseerfaringer, var det at man ikke fant gode bøker en av de tre vanligste forklaringene på hvorfor de ikke leste mer (Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016, 10).

I den australske undersøkelsen hadde også de som leste en del eller mye til tider utfordringer med å finne bøker de ville lese, men de fortsatte å lese likevel. Hos dem som leste lite, førte det at de ikke fant bøker imidlertid ofte til at de leste enda mindre eller sluttet å lese (Merga 2016, 414). De som leser mer har altså en vilje til å prøve på nytt, sannsynligvis fordi de av erfaring vet at de til slutt vil finne en bok de liker. Også bokelskerne til Ross hadde perioder hvor det var vanskelig å finne bøker, og da spesielt i ungdomstiden. Men også de hadde etterhvert knekt koden på nytt og videreutviklet valgstrategiene sine (2001, 11).

Ross' og Mergas funn tyder på at ungdomstiden kan være spesielt utfordrende hva gjelder boklesing. En britisk undersøkelse, som fant at mange unge ikke hadde litteraturinteresserte venner eller familie de kunne få boktips og veiledning fra (Hopper 2005), peker i samme retning. Uten litteraturinteresserte venner og foreldre, blir det fort vanskelig å finne bøker man vil lese hvis man ikke selv er litteraturinteressert, og dermed ikke har opparbeidet noen særlig behind the eyes-kunnskap.

Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) fant flere årsaker til at lærerstudentene leste lite, som støttes av andre studier. En vanlig forklaring var at de ikke hadde tid, noe Merga (2015) også fant i sin undersøkelse av australsk ungdom. Merga refererer også til andre studier som har funnet det samme. *Leserundersøkelsen 2018* fant også at den vanligste årsaken til at respondentene leste mindre bøker i 2017 enn tidligere år, var at de hadde mindre tid til bøker. 38 prosent oppga dette som årsak¹⁵ (Ipsos MMI 2018b, 32).

Et annet svar lærerstudentene ofte ga Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016), var at andre ting fristet mer. I følge Merga er dette den mest vanlige årsaken til at boklesing blir nedprioritert når forskere spør (2016, 410). Det kan være tv-serier, spill eller andre kulturuttrykk, men Huang et al. (2014) fant i sin undersøkelse av amerikanske studenter at det også kan være jobb, internett og sosiale medier. Etter mindre tid til bøker, var mer tv/skjerm-tid (26 prosent), sosialt samvær (25 prosent), jobb og studier (23 prosent) de mest vanlige svarene på hvorfor man leste mindre enn før i *Leserundersøkelsen* (Ipsos MMI 2018b, 32).

Det er vanlig å peke ut andre fritidsaktiviteter og kulturuttrykk som 'tyvene' som stjeler tiden fra boklesing, men dette blir imidlertid å forenkle problemet. Det er ikke de andre tingene man kan fylle tiden sin med som er (hoved)årsaken til problemet, det er den manglende litteraturinteressen. En kohort langtidsstudie av svenske barn og unge fra 1976 til 2002, som

¹⁵ Meg bekjent er dette første gang *Leserundersøkelsen* har spurt om årsaker til at respondentene leser mindre enn før. Undersøkelsen var ikke tilgjengelig da spørreundersøkelsen til denne oppgaven ble gjennomført. De andre svaralternativene handler om hva man bruker mer tid på, og om endringer i lesevaner og -tilbud. For eksempel kunne respondentene velge 'Leste flere bok-serier før'.

blant annet undersøkte boklesing og bruk av andre medier, illustrerer dette. Studien fant ingen tydelige sammenhenger som kunne bekrefte en hypotese om at andre medier *erstatte* boken. Kun i én undergruppe fant de at en vesentlig andel av dem som så mye på tv ikke leste bøker, og at en vesentlig andel av dem som så lite på tv leste bøker. Denne sammenhengen forteller oss imidlertid ingenting om *årsaken* til at det er slik. Sannsynligvis har sammenhengen å gjøre med at de som ser mye på tv ikke er *interessert* i å lese bøker, fremfor at de opplever tv-en som en erstatning for boken (Johnsson-Smaragdi og Jönsson 2006, 535-538). Vil en få unge voksne til å lese mer, er det derfor litteraturinteressen man bør gjøre noe med, ikke mediebruken.

Lærerstudentene opplevde også boklesing som en krevende aktivitet, og dette minner om studentene til Applegate et al. (2014) som opplevde lesing som et ansvar, heller enn noe interessant. Andre studenter hos Applegate et al. og Skaar, Elvebakk og Nilssen mente lesing var kjedelig, og at det var vanskelig å lese eller konsentrere seg om lesing, noe som Merga (2016) også finner hos noen av sine uinteresserte lesere. Merga (2016) og Tveit (2012) fant også at økonomi kunne legge begrensninger på boklesingen. Til slutt er det interessant at lærerstudentene var opptatt av at boken måtte fenge med én gang, noe også Applegate et al. (2014) finner. Flere av studentene ga også uttrykk for at de ønsket å lese mer.

Funnene over forteller oss at det ikke alltid er boken i seg selv som er problemet for dem som leser sjelden eller aldri. Det kan være personlige årsaker, som at det er vanskelig å lese, eller rett og slett at andre sider ved livet frister mer. Årsakene kan også være sammensatte – det kan godt hende at man syns andre ting frister mer, men samtidig skulle ønske at man leste mer. Dette ønsket jeg å undersøke, og ved å formulere funnene over som påstander, ble det mulig å inkludere dem i spørreundersøkelsen.

3.6 Lesferdigheter

Denne oppgaven tar ikke for seg lesferdigheter. Vi dveler likevel ved dette, fordi den siste internasjonale undersøkelsen av voksnes ferdigheter (PIAAC) viser at nordmenn mellom 16 og 24 år har lavere lesferdigheter enn landsgjennomsnittet. Kun to andre land, Storbritannia og Kypros, har lignende resultater. Undersøkelsen gjennomføres av OECD, og 24 land deltar. I de andre landene har unge voksne som oftest høyere ferdighetsnivå enn befolkningen som helhet. Norske unge voksne skårer også under gjennomsnittet for lesferdighet i sin aldersgruppe når alle landene ses sammen (Bjørkeng 2013, 59).

Lesferdigheter handler ikke bare om å kunne lese, men også om å forstå, gjengi og orientere seg i tekstlige uttrykk, og å lese er et sentralt verktøy for å øke og vedlikeholde

leseferdigheten (Rutherford et al. 2017, 31). Blant annet i OECD- og PISA-undersøkelsene¹⁶ fant man en særlig korrelasjon mellom lesing av skjønnlitteratur og leseferdigheter (Merga 2016, 409; Lie et al. 2001 og Kjærnsli et al. 2004 i Viken 2005, 2).

Studiene av unges leseferdigheter viser også at guttene har lavere leseferdigheter enn jenter frem til 16 års alder (Rongved 2016). På grunn av gutters lavere leseferdigheter har det blitt forsket en del på gutter som lesere. To funn fra denne forskningen er relevante for oppgaven. For det første leser gutter andre tekster enn de en vanligvis undersøker når en ser på lesing. Som oftest spør man etter skjønnlitterære bøker, men gutter leser like gjerne fagbøker, blader og skjermtekster. Her har vi dermed enda et argument for å inkludere sakprosa når lesevaner studeres. For det andre betrakter gutter i stor grad lesing som en aktivitet. De ser i større grad enn jenter en nytteverdi i lesing, og leser ut fra «sin subjektive nyttevurdering» (Hoel 2008, 9). Gutter er også godt kjent med mytene om dem som ikke-lesere, noe som lett kan føre til selvoppfyllende profetier. En masteroppgave som undersøkte fem gutter på yrkesfag sin holdning til lesing finner det samme: De leser ofte og i stor grad på nett, men forbinder lesing med lesing av skjønnlitterære bøker. Og selv om tre av dem også leser skjønnlitteratur, definerer ingen av dem seg som lesere (Haugen 2016). Dermed er det også grunn til å sammenligne menns litteraturinteresse med hvor ofte de leser, og holde denne opp mot kvinners litteraturinteresse og hvor ofte de leser. Kanskje er menn mer litteraturinteresserte enn de tror?

3.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg vist hvordan Bourdieus teori om habitus danner et fruktbart analytisk rammeverk for hvordan forskjeller i respondentenes lesevaner og bruk av litterære arenaer kan bli forstått. Videre har jeg vist hvordan litteraturinteressen varierer ut fra sosiale kjennetegn, og argumentert for hvorfor elever og studenter må behandles som to utvalg ut fra ulikhetene i deres livssituasjon. Deretter har jeg redegjort for eksisterende forskning på unge voksnes lesevaner og vist hvordan behind the eyes-kunnskap tilsier at litteraturinteresserte vil ha en annen bruk av litterære arenaer enn uinteresserte. Til slutt har vi sett på tanker om lesing og årsaker til ikke å lese, og leseferdigheter.

Forskningen på unge voksnes lesevaner viser at det er behov for en mer inngående studie av unge voksnes lesevaner. Spesielt er Norsk mediebarometers fremstilling mangelfull på flere områder: Den undersøker kun daglig og ukentlig lesing, kun fysisk lytting av lydbok, den opererer med kun én sjanger for skjønnlitteratur (Roman/Novelle), og lar barne- og ungdoms-

¹⁶ PISA-undersøkelsen måler ferdigheter i lesing, matematikk og naturfag blant 15-åringer.

litteratur være én sjanger i stedet for de to separate bokkategoriene de er. Andre leserundersøkelser er rikere på informasjon, men det er et klart behov for å gjøre en ny og mer detaljert undersøkelse av unge voksnes lesevaner.

Med studiene i dette kapitlet som utgangspunkt, tar denne oppgaven dermed sikte på å gi en *detaljert* og *oppdatert* fremstilling av unge voksnes lesevaner, samt deres tanker om lesing og grunner for ikke å lese. Undersøkelsen spør etter litteraturinteresse, hvor ofte de leser, hvor ofte de diskuterer litteratur, hvor interessert de er i bøker skrevet for barn, ungdom og voksne, hvilke sjangre de liker, om de leser på engelsk og/eller norsk, hvor ofte de bruker papirbok, e-bok og lydbok, hvor enige de er i et sett med påstander om lesing, og om årsaker til at de ikke leser. I tråd med Bourdieus teori om habitus og oppvekst, blir også alle spurt om sine foreldres utdanningsnivå og litteraturinteresse.

I analysen blir studentene og elevenes lesevaner sammenlignet med studiene presentert i dette kapitlet. Vi vil kunne se om lesevanene deres har endret seg siden undersøkelsene til Berger (2005) og Gripsrud, Hovden og Moe (2011), og om elevene og studentene kjenner seg igjen i tidligere funn om årsaker til ikke å lese. Når respondentenes bruk av den litterære offentligheten undersøkes, vil analysen av lesevanene deres danne en kontekst vi kan forstå bruken deres gjennom. Flere sider ved lesevanene deres, men i hovedsak litteraturinteressen, brukes også som sosiale kjennetegn for å studere forskjeller i bruken. Før vi kommer til analysene, skal vi først se litt mer på de metodiske sidene av undersøkelsen.

4 Metode

Dette kapitlet tar for seg hvordan unge voksnes litteraturinteresse, lesevaner og bruk av litterære arenaer ble undersøkt. Problemstillingen og forskningsspørsmålene var i hovedsak kvantitative, og valget falt derfor på en digital spørreundersøkelse. Fordi det er få studier av den litterære offentligheten, ble vekten lagt på å kartlegge hvilke arenaer som ble brukt. Spørsmålene om lesevaner tok sikte på å skape et mer utfyllende bilde av unge voksnes lesevaner enn det eksisterende studier gjør. Etter å ha redegjort for utformingen og gjennomføringen av undersøkelsen, presenterer jeg utvalgene og diskuterer deres representativitet. Utvalgene besto av elever fra to videregående skoler, og studenter ved Universitetet i Bergen. Kapitlet runder av med forskningsetiske refleksjoner.

4.1 Problemstilling, forskningsspørsmål og hypoteser

Oppgavens problemstilling var å undersøke unge voksnes lesevaner og hvilke arenaer de bruker i den litterære offentligheten. Videre ønsket jeg å se på hvordan dette varierte ut fra livssituasjon, litteraturinteresse og kjønn. Fordi lesingen og litteraturinteressen går ned i denne aldersgruppen, ville jeg også undersøke hvordan de forholdt seg til tanker om lesing og årsaker til ikke å lese.

Problemstillingen og forskningsspørsmålene hadde både kvantitative og kvalitative egenskaper (Bryman 2016, 33). På den ene siden ønsket jeg å få oversikt over lesevaner og bruken av en mengde litterære arenaer. Her er kvantitativ metode et naturlig valg. På den andre siden var jeg også interessert i hvordan unge voksne bruker de litterære arenaene, og i å få et innblikk i deres egen forståelse av sin litteraturinteresse. Her stiller jeg kvalitative spørsmål.

Jeg hadde flere hypoteser om gruppens lesevaner, blant annet at fabelprosa ville være en populær sjanger, og at de leste mye litteratur skrevet for voksne. Når det gjaldt bruk av litterære arenaer, var et sentralt spørsmål hvordan redaksjonelle medier klarte seg i konkurransen med de nye arenaene. En hypotese var at litteraturinteresserte brukte flere og mer spesialiserte medier enn uinteresserte, og at uinteresserte brukte tradisjonelle arenaer for litteratur i større grad enn nye litterære arenaer.

Problemstillingen, forskningsspørsmålene og hypotesene dreide i hovedsak i en kvantitativ retning. Da prosjektet ble holdt opp mot relevant forskning fremsto det også som naturlig å legge vekten på de kvantitative sidene ved det. Vi vet en god del om unge voksnes tanker rundt egen litteraturinteresse, men det er et behov for en mer detaljert fremstilling av lesevanene deres, og vi vet lite om hvilke arenaer de møter litteraturen på. En får ikke undersøkt

unge voksnes tanker om litteratur og bruken av litterære arenaer med kvantitativ metode, men en får samlet inn informasjonen man trenger til å svare på det sentrale for prosjektet: Unge voksnes lesevaner, hvilke litterære arenaer de bruker og hvordan dette varierer ut fra livssituasjon, litteraturinteresse og kjønn.

Problemstillingen og forskningsdesignet var i så måte eksplorativt, siden formålet var å «[...]kartlegge et område der det ikke tidligere er drevet systematisk forskning» (Østbye et al. 2013, 267). Samtidig var de tradisjonelle litterære arenaene kjente, jeg kjente til flere av de nye, og hadde hypoteser om bruken av dem. Dermed er tilnærmingen til forskningsobjektet også deskriptiv. I et eksplorativt forskningsdesign er fleksibilitet et poeng, men siden vi her kjente til yttergrensene for forskningsobjektet og ville teste hypoteser, gikk jeg for et «[...]mer strukturert og forhåndsbestemt opplegg» (268). Så lenge det var fleksibilitet innenfor rammene av opplegget, kunne jeg oppdage nye sider ved forskningsområdet også.

Prosjektet tok sikte på å skape et øyeblikksbilde av studenter og elevers bruk av litterære arenaer – et statisk perspektiv, og en sammenligning av disse ut fra litteraturinteresse, livssituasjon og kjønn – en synkron analyse (Østbye et al. 2013, 270). I så måte er det en eksemplarisk case-studie: Det ser på *enheter* som er typiske for sin populasjon – elever i to videregående skoler og studenter ved et institutt – for å studere «the circumstances and conditions of an everyday or commonplace situation» (Yin 2009, 48), – bruken av dagens litterære arenaer. På et makronivå kan vi si at oppgaven undersøker strukturendringer i den norske litteraturkulturen. Fordi den studerer to ulike populasjoner har prosjektet også elementer av en sammenlignende studie i seg (Bryman 2016, 65). Ved at studien samler og analyserer data for å finne variasjoner og sammenhenger, har den også egenskaper en finner i kryss-seksjonelle studier (53).

Selv om spørreundersøkelse tidlig pekte seg ut som en velegnet metode, ble også andre former for datainnsamling vurdert, særlig med tanke på å fange de kvalitative sidene ved lesevaner og arenabruk. Å la respondentene skrive dagbok, eventuelt med oppfølgende intervju, var et alternativ. Dagboken fylles ut av respondenten mens ting skjer, og det gjør den godt egnet til å studere fenomener over en viss tid (Østbye et al. 2013, 140), som hvilke litterære arenaer en er i kontakt med. De kunne også skrevet om sine lesevaner. Dette ville imidlertid begrenset antall respondenter til undersøkelsen, og metoden har sine svakheter. Å føre dagbok krever mye av respondenten: De som leser lite eller ingenting ville kanskje ikke vært villige til å føre en, og det hadde sannsynligvis blitt krevende for litteraturinteresserte respondenter også. Dagboken kunne også trigge respondentene til å lete mer aktivt etter informasjon om bøker enn det de vanligvis ville gjort, noe som ville gitt et skjevt bilde. Risikoen for at noen overdriver er

naturligvis også tilstede i en spørreundersøkelse, men en slik feilkilde vil ikke kunne påvirke resultatene like mye siden den blir gjennomført i et langt kortere tidsrom.

Til en videre utforskning av litterære arenaer, er dagbokføring imidlertid en svært interessant metode. For eksempel kan man skaffe seg inngående kunnskap om bruken av utvalgte arenaer, som YouTube eller avisannonser.

Å bruke kvalitativ metode, som intervju, var også et alternativ. Det ville gitt innsikt i unge voksnes tanker om boklesing og hvorfor bruken av arenaer er som den er, men uten en spørreundersøkelse i forkant som kunne kartlegge arenaene og lesevanene, ville det blitt et omstendelig intervju med heller få intervjuobjekter. Som forsker ville jeg også hatt den krevende oppgaven å lede informanten inn på mulige litterære arenaer uten å virke styrende, for erfaringer gjort i samtaler om prosjektet viste at det å huske hvor en finner informasjon om bøker er vanskelig.

Konklusjonen ble at det var nødvendig å gjennomføre en spørreundersøkelse *før* eventuelle intervju, og det ble foretatt et testintervju for å se hvor mye tid det tok og hva en kunne få ut av det. En medstudent ble valgt ut for å representere studentutvalget i studien, og spørsmålene ble utformet med utgangspunkt i svarene informanten hadde gitt i spørreskjemaet. Intervjuet var vellykket, men for arbeidskrevende til å kunne gjennomføres i større skala innenfor rammene av et masterprosjekt. Det er i midlertid en metodekombinasjon som bør vurderes til større prosjekter.

4.2 Spørreundersøkelsen

Et hovedområde er å kartlegge ulike aspekter ved publikum: Hvem bruker hvilke medier, hvor mye, når og hvordan? Og mye annet. Kjennetegn ved mediebruken kan knyttes til kjennetegn ved publikum, slik som kjønn, alder, utdanning, sosial klasse, holdninger, andre typer aktiviteter osv. Analyse av data fra spørreskjemaundersøkelser er velegnet for å kartlegge slike sammenhenger. (Østbye et al. 2013, 135)

Aspektene Østbye et al. trekker frem ved spørreundersøkelsen som metode, harmonerer godt med kjernen i prosjektet: Å *kartlegge* og *sammenligne*. En spørreundersøkelse muliggjorde også refleksjon hos respondentene, noe som var både nyttig og ønskelig, siden spørsmålet om hvor en finner bøker ikke er et man vanligvis stiller seg selv. Ved å få presentert mulige informasjonskilder til bøker, ble de bevisstgjort tematikken.

En utfordring var å unngå det Østbye et. al kaller *sosialt akseptable svar* (2013, 148): Det var sannsynlig at respondentene kunne føle seg fristet til å fremstå som mer litteraturinteresserte enn det de var. Elevene på videregående skole kan også ha blitt påvirket av at det var norsklærerne deres som distribuerte undersøkelsen. Sjansen for dette er imidlertid langt mindre ved spørreundersøkelser enn ved intervju, blant annet fordi man svarer anonymt. Selv om den såkalte intervju-effekten er liten ved bruk av spørreskjema, ble det også tatt høyde for denne gjennom å formulere spørreundersøkelsen slik at den var nøytral og lett å forstå.

Spørreundersøkelsen ble utformet som et digitalt spørreskjema, og utført som det Østbye et. al kaller *web-enquête* og *gruppe-enquête* (2013, 139). Skjemaet består av 31 spørsmål med flere underspørsmål, og undersøker litteratur- og kulturinteresser, lesevaner, tanker om lesing og årsaker som hindrer lesing, sosiale kjennetegn, bruken av arenaer, aktiv deltagelse på et utvalg av dem, og tillit til avsendere (Se vedlegg 1).

Undersøkelsen ble utformet i SurveyXact. Spørsmålene og svaralternativene ble utformet slik at de ikke skulle virke støtende. Respondentene er i en alder hvor det å danne seg en identitet står sentralt, og det var derfor viktig for meg å henvende meg til dem med respekt og objektivitet. Derfor valgte jeg å ha med 'Annen kjønnsidentitet' som svaralternativ på kjønn. I forskningsøyemed er dette ikke så interessant, men for en respondent kan det bety mye.

Spørsmålene ble utformet i lys av relevant forskning på de respektive feltene. Valg av variabler: litteraturinteresse, kjønn og livssituasjon, ble foretatt ut fra forskjeller de utgjorde i forskningen på litteraturinteresse, lesevaner og mediebruk, og ut fra teorien om behind the eyes-kunnskap, hvor litteraturinteressen var en markør. Der det var mulig, ble spørsmålene tilpasset slik at resultatene kunne sammenlignes med andre undersøkelser. For eksempel ekskluderer både Norsk mediebarometer og Leserundersøkelsen skolebøker og pensum, og det passet fint å avgrense boklesing i dette prosjektet til å kun gjelde lesing på fritiden.

Leseforskningen ble brukt til å formulere spørsmål om litteraturinteresse, lesevaner og årsaker som hindrer lesing. Et poeng her var å få frem flere nyanser i lesevaner, hvor Berger (2005) og Gripsrud, Hovden og Moe (2011) studier dannet et utgangspunkt. Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) var en sentral kilde for valg av tanker om lesing og årsaker som kunne hindre lesing. Dette er spørsmål som handler om meninger, en type spørsmål Østbye et al. peker på at en bør være svært bevisst i sin formulering av (2013, 154). Å spørre om tanker om lesing og årsaker til at en ikke leser kan vanskelig stilles uten at respondentene leser forventninger inn i dem. Derfor valgte jeg å være åpen om at dette var meningsbærende spørsmål. Jeg formulerte dem som *påstander*, og formidlet at dette var vanlige tanker om litteratur, og spurte respondentene om hvor enige de var i dem. Gjennom å påpeke at dette var vanlige tanker om

litteratur, ønsket jeg å formidle at det ikke var noe galt å tenke hverken det ene eller det andre om litteratur og lesing.

Alle respondentene i begge utvalgene svarte på hvor litteraturinteresserte de var, sine foreldres utdanningsnivå og litteraturinteresse, hvor ofte de leste bøker og hvor de diskuterte litteratur. Alle tok også stilling til om de synes det var lett å finne bøker, om en bok måtte fenge med én gang, om de skulle ønske de leste mer, og om de i en forlengelse av det trodde de vil lese mer når de ble eldre. I tillegg inkluderte jeg en påstand om at andre kulturuttrykk var mer underholdende enn boken. Jeg vurderte det til at respondentene som leste sjelden eller aldri, ville ha liten interesse av å svare på ytterligere spørsmål om lesevaner. Derfor ble kun respondentene som leste en gang i måneden eller oftere spurt om hvilket medium de foretrakk å lese på, hvor interesserte de var i barne-, ungdoms- og voksenlitteratur, om de leste på norsk eller engelsk, og hvilke sjangre de likte. De som sjeldnere enn en gang i måneden svarte på vanlige årsaker til at de ikke leste mer: Mangel på tid, at bøker er kjedelige, det er vanskelig å finne bøker en vil lese, det er vanskelig eller slitsomt å lese, en har ikke råd og andre ting frister mer. I tillegg kunne de skrive inn en egen begrunnelse, noe flere benyttet seg av.

Eksisterende bruksforskning på litterære arenaer og mediebruksforskning, dannet utgangspunkt for valg av hvilke arenaer som skulle inkluderes. Med aldersgruppen 15-24 år sine svar fra Leserundersøkelsen som utgangspunkt, delte jeg arenaene opp i fire kategorier: relasjoner og fysiske steder, sosiale medier, medier og nettsteder. I hver av disse ble respondentene spurt om de fikk informasjon om bøker fra konkrete arenaer, som for eksempel Instagram, nettaviser og bokblogger. I tillegg ble kjente og mindre kjente arenaer spesielt innrettet mot litteratur inkludert. Nye medier som er stigende i popularitet, som bildetjenesten VSCO, ble også inkludert. Heller enn å spørre for snevert, kastet jeg nettet litt videre enn det jeg antok var arenaer for litteratur. Strukturendringer i den litterære offentlighet dreier seg nettopp om dette – om å undersøke nye veier inn til litteraturen. YouTube er for eksempel ikke en særpreget litterær plattform, men har likevel blitt en viktig del av noen bokleseres hverdag.

Totalt undersøker oppgaven bruken av 35 arenaer. Respondenter som valgte minst et sosialt medium, svarte på hvem som vanligvis publiserer innleggene de får om litteratur. Fremgangsmåten for valg av avsendere i sosiale medier, var lik som for valget av litterære arenaer. De som valgte nettavis, svarte på hvilke aviser de får informasjon om litteratur fra. Nettavisene som undersøkes, er storavisene, lokal- og regionsaviser og nisjeavisene Klassekampen og Morgenbladet.

Som Elvestad (2015) og Reuters undersøkelse av nyhetsmediebruk (Moe og Sakariassen 2018), ses bruk i et videre perspektiv enn konkret daglig bruk i min undersøkelse. I blant

oppsøker man naturligvis informasjon aktivt, men de fleste arenaene får vi informasjon om litteratur fra uten bevisst å ha oppsøkt den – altså gjennom *ikke-intensjonell bruk*. Litteraturen kommer tilfeldig opp i en samtale eller i nyhetsstrømmen på Facebook, eller mer direkte ved at vi får e-post eller følger et forlag på Instagram. For å få et grep om bruken, òg for å sikre en oppslutning som lot seg analysere, har jeg derfor spurt hvilke arenaer respondentene *vanligvis* får informasjon om bøker fra. *Intensjonell bruk* blir også undersøkt, ved å spørre hvilke arenaer respondentene ville brukt for å finne informasjon om en bestemt bok.

4.2.1 Brukertilpasning

Fordi de mulige litterære arenaene var så mange, måtte det et styrende forskningsdesign til for å kartlegge hvor folk finner bøker. Samtidig hadde oppgaven et uttalt brukerperspektiv. Nettopp derfor var det også viktig å åpne for innspill, for ikke å gå glipp av en arena som kunne vise seg å være viktig. Et viktig ledd for å sikre brukerperspektivet, og for å kartlegge alle relevante litterære arenaer, var derfor å legge inn muligheter for at respondentene kunne skrive inn egne svar der det var aktuelt. Underveis i utformingen av spørreundersøkelsen diskuterte jeg også mulige litterære arenaer med andre. Spesielt spurte jeg litteraturinteresserte, siden en kan forvente at disse kjenner til mange informasjonskilder.

Jeg vurderte å innlemme spillelementer i undersøkelsen for å gjøre den mer underholdende å svare på, noe som kunne øke svarprosenten. Dette kalles *gamification* (Keusch og Zhang 2017, 149), og har blitt en populær metode som ikke bare kan brukes i spørreundersøkelser, men også for eksempel i skolen for å gjøre læring mer engasjerende.

I sin gjennomgang av forskning gjort på effekten av gamification i web-enquêtes fant Keusch og Zhang imidlertid at ikke bare var det gjort svært få studier på effekten, men de få som var gjort, viste ingen klar sammenheng mellom gamification og høyere svarprosent. De fant også at gamification kunne gjøre svarene mindre reliable hvis spillelementene påvirket humøret og holdningene til respondentene (2017, 159). Siden effektene av gamification var såpass usikre gikk jeg bort fra dette.

I stedet la jeg vekt på å tilpasse undersøkelsen til respondentene så godt det lot seg gjøre. Designet var *responsivt*, slik at den var tilpasset både mobil, nettbrett og dataskjerm. Farger og skrifttype ble tilpasset slik at undersøkelsen var behagelige for øyet og ga god lesbarhet. Spørsmål og annen tekst ble skrevet slik at alt var tydelig og lett å forstå. Blant annet byttet jeg ut termen ‘svært’ med ‘veldig’, da svært er et ord som brukes lite i aldersgruppen, og som

dermed kunne tolkes ulikt. Der jeg måtte gi eksempler, som i spørsmålet om litteratursjangre, valgte jeg forfatternavn jeg var rimelig sikker på at de kjente til.

Brukertesting var viktig i siste fase av utformingen. Etter at de ti testpersonene, som sammen representerte begge utvalgene i undersøkelsen, hadde svart på spørreundersøkelsen, brukte vi omtrent en halvtime på å diskutere deres erfaringer med den. Med utskrift av spørreskjemaet gikk vi gjennom dem sammen. En liten intervjuguide ble brukt som støtte for å sikre at vi var innom viktige tema: Savnet de noen arenaer, noen avsendere, var det noe som var vanskelig å forstå, noe de reagerte negativt på, og lignende. Testpersonene opplevde spørreundersøkelsen som tydelig, lett å forstå og uten unødvendig forskerspråk. Tilbakemeldingene ga også rom for noen forbedringer av spørreskjemaet, for eksempel oppdaget jeg her at e-post burde være med som en litterær arena, og at det var et opplevd skille mellom en 'Kjendis/Offentlig person' og en 'Person man inspireres av'. Etter brukertesting la jeg også inn oppmuntrende ord halvveis i undersøkelsen. Dette gjorde jeg også i tilknytning til spørsmålet som handlet om tillit, som hadde vist seg å være krevende å svare på. Spørsmålet ble også delt i to, slik at det ble mindre overveldende.

4.2.2 Gjennomføring og svarprosent

Spørreundersøkelsen ble gjennomført fra den siste uken i januar til den siste uken i februar 2018. Elevene ble valgt ut ved at jeg kontaktet to lærere på de to videregående skolene, og spurte om de kunne distribuere undersøkelsen, for så å få godkjenning av rektorene. Etter at dette var godkjent, ble spørreundersøkelsen gjennomført i en skoletime via en lenke (gruppe-enquête). Denne metoden gir som regel svært god svarprosent; Elvestad fikk for eksempel en svarprosent på 99 fra elevene og 85 fra studentene med denne løsningen (2015, 16).

Studentene ble valgt ut gjennom enkelt tilfeldig utvalg. Alle e-postadressene ble samlet i et regneark. Deretter ble en formel som tilfeldig tildelte hver e-postadresse tallet 0 eller 1 kjørt. Av 874 studenter fikk 469 tildelt tallet 0. Disse utgjorde studentutvalget, og fikk spørreundersøkelsen tilsendt på e-post (web-enquête). Svarprosenten ved web-enquêtes er imidlertid lav, og kan lett komme under femti prosent (Østbye et al. 2013, 140). Dette søkte jeg å veie opp for gjennom to påminnelser på e-post, og ved å henvende meg til dem som en *medstudent* som behøvde deres hjelp. Flere tenker kanskje selv på å skrive masteroppgave. Ved å bli spurt av en som er i en situasjon de en dag selv kan være i, håpet jeg at det kunne øke viljen til å delta.

Å bruke e-post var ikke like effektivt som å gjennomføre undersøkelsen i en skoletime, og blant studentene var det få som svarte, selv med to påminnelser. Av 469 studenter svarte 99, en

gjennomføringsprosent på 21 prosent. Hos elevene svarte 236 av 586, noe som gir en svarprosent på 40. I begge utvalgene er det svært få som har påbegynt undersøkelsen og gitt opp underveis. Det gjelder tre prosent av studentene og, 2 prosent av elevene. Det forteller oss at utfordringen ikke ligger i å få respondentene til å fullføre, men *begynne* undersøkelsen.

Dette er ikke uvanlig. Svarprosenten på spørreundersøkelser har vært synkende de siste årene (Østbye et al. 2013, 140). Dette erfarte også Gripsrud, Hovden og Moe da de sist sendte ut undersøkelsen av studenters kulturelle kapital. Begge år ble undersøkelsen sendt ut på e-post, samme metode som jeg brukte for å nå studentene. Mens 67 prosent svarte på spørreundersøkelsen i 1998, sank svarprosenten til 55 i 2008. I følge forskerne er dette en historisk trend i Norge som med stor sannsynlighet skyldes økningen av antall spørreundersøkelser (2011, 513).

Undersøkelsens tema kan også ha medvirket: Selv om jeg i e-posten, i purringene og på første side i spørreskjemaet understrekte at en ikke behøver å være litteratur-interessert for å svare (Vedlegg 1 og 2), var det opplagt at undersøkelsen i liten grad ville appellere til dem som ikke bryr seg noe særlig om bøker. Resultatene viser også en høyere litteraturinteresse i studentutvalget enn hva en kunne forvente ut fra alderen, noe jeg kommer tilbake til.

Å rekruttere respondenter via e-post er likevel en bedre rekrutteringsmetode enn for eksempel å legge undersøkelsen ut på interne studentsider, eller spre den i sosiale medier. Gjennom e-post blir respondentene kontaktet direkte, noe som vanligvis har en positiv effekt. I de andre tilfellene er det (enda) lettere å la være å svare, og sannsynligheten for bortfall vil øke. En risikerer også et skjevert utvalg, fordi man ikke selv velger utvalget. Selvrekruttering skaper nesten alltid et skjevt utvalg (Østbye et al. 2013, 154). Med rekruttering gjennom sosiale medier vil en i tillegg ha en sosial slagside, fordi en i så stor grad må basere seg på sitt eget nettverk.

Til tross for at elevene svarte på undersøkelsen i en skoletime, noe som vanligvis gir høy svarprosent, lot altså over halvparten av elevene være å svare. At jeg ikke var tilstede da elevene gjennomførte spørreundersøkelsen, kan ha virket negativt inn på svarprosenten. På den andre siden kunne min tilstedeværelse også ha påvirket hva elevene svarte.

Metodisk sett viser dette at det er behov for å tenke nytt når en skal få folk til å svare på spørreskjema. Å benytte seg av situasjoner hvor folk allerede er samlet har en positiv effekt, men dette alene er ingen garanti for høy svarprosent. Kanskje har noe av Elvestads høye svarprosent å gjøre med at hun var tilstede i forelesningene, men kanskje kan det også ha å gjøre med at respondentene fylte ut et papirskjema (2015, 16). Det er enklere å bli distraheret når spørreundersøkelsen foregår på nett.

4.3 Utvalgene: To case-studier

Av praktiske, metodiske og kapasitetsmessige årsaker ble populasjonene i denne studien avgrenset til å gjelde elever fra to videregående skoler i Hedmark og Rogaland som hovedsakelig gikk på studieforbereidende linjer, og studenter ved institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen.

Elevene sikret en *bredde* i den yngre delen av aldersgruppen unge voksne, noe som gjorde at jeg kunne få innsikt i utbredelsen av litteraturinteresse og lesevaner hos disse. Studentene sikret en andel eldre og mer litteraturinteresserte unge voksne, for i følge mediebarometeret er det høyere litteraturinteresse i den eldste delen av aldersgruppen enn i den yngre (Vaage 2017, 85). Dette var ønskelig fordi vi kunne forvente at litteraturinteresserte i størst grad ville bruke litterære arenaer. Studentene åpnet dermed opp for å fange mer detaljer i bruken av litterære arenaer. De to utvalgene muliggjorde også en sammenligning ut fra livssituasjon, som ønsket. Jeg kunne også forvente å få svar fra både menn og kvinner, slik at respondentenes svar kunne sammenlignes ut fra kjønn.

De to utvalgene representerer ikke hele aldersgruppen unge voksne¹⁷. Det er heller ikke målet med en case-studie: Hensikten er å gjøre en grundig undersøkelse av enheten – i denne oppgaven *enhetene*, og diskutere resultatene i en teoretisk analyse (Bryman 2016, 54). Målet med denne oppgaven er altså ikke å generalisere, men å gjøre et dypdykk i disse spesifikke utvalgenes lesevaner og bruk av litterære arenaer, og diskutere resultatene i forhold til hypoteser og tidligere studier.

Elevene og studentene i denne oppgaven kan ses som to undergrupper i aldersgruppen unge voksne, med hver sine egenskaper. Siden utvalgene er hentet fra to videregående skoler og ett institutt, representerer de ikke *alle* studenter eller *alle* elever i Norge – men de kan representere unge voksne med lignende trekk som utvalgene: Elevene fanger en bredde av de yngste ungdommene, i og med at de fleste mellom 15 og 19 år går på videregående skole. Utvalget her vil trolig kunne representere andre elever på videregående skoler med samme profil: De går på studiespesialiserende i en distriktsby som ligger utenfor storbyene i Norge. Studentene fanger en *andel* av den eldre aldersgruppen, i og med at ikke alle eldre unge voksne er studenter. De er også en *andel av studentene*, i og med at kun studenter som studerer

¹⁷ Studenter og elever utgjør litt under halvparten av aldersgruppen unge voksne. SSB opererte med aldersgruppen *15 til 24 år* i 2011, og da besto gruppen av 654.219 individer. Inkludert de som jobber ved siden av studiene, var 316.393 av de mellom *16 og 24 år* studenter eller elever. Flertallet, 349.103, var i arbeid. De resterende 67.625 var i kategorien arbeidsledig, pensjonist eller annet (Seksjon for befolkningsstatistikk 2013a, b).

informasjons- og medievitenskap har blitt spurt. Studentutvalget kan derfor trolig grovt representere andre som studerer samfunnsvitenskapelige fag i en storby i Norge.

Resultatene har altså overføringsverdi til grupper med lignende forhold som populasjonene hva gjelder alder, kulturinteresse, utdanning og bosted. Analysen kan også peke på tendenser og sammenhenger som videre forskning bør undersøke.

Resultatene kan også peke på utviklingstrekk i samfunnet. Befolkningen blir mer og mer digitale i sin mediebruk, og fordi utvalgene tilhører en aldersgruppe som er svært digitale i sin mediebruk, kan de ses som å ligge et hakk foran resten av befolkningen. Spesielt studentene har trekk ved seg som kjennetegner de som først tar i bruk ny teknologi, det diffusjonsteorien kaller *early adopters*. Disse har ofte høy utdanning, høy sosial status, er gjerne positive til endringer, og villige til å ta risikoer og tåle usikkerhet. De er sosiale, har kontakt med endringsagenter, har høy bruk av både medier og personlige kommunikasjonskanaler og søker gjerne aktivt etter informasjon om nye oppfinnelser og teknologi. Ofte ses de som rollemodeller, eller opinionsledere innenfor sitt miljø (Rogers [1962] 2003, 282-292). Bruken vi ser hos utvalgene kan dermed også fortelle oss noe om hvor vi er på vei.

Det må også bemerkes at sammenheng i denne undersøkelsen ikke er en *årsaks-sammenheng*. Å finne årsaker og påvise årsakssammenhenger kan ikke gjøres gjennom en empirisk undersøkelse som dette. Men «[g]ode data, en gjennomtenkt analyse og en grundig begrunnelse gjør imidlertid at vi kan styrke en antakelse om at det foreligger en årsaks-sammenheng» (Østbye et al. 2013, 200). Undersøkelsen kan derfor ses som et første skritt på veien mot å forstå eventuelle årsakssammenhenger.

4.3.1 Utvalgenes representativitet innenfor sine populasjoner

Selv med enkle tilfeldige utvalg som utgangspunkt, kan bortfall gjøre at utvalget blir skjevt. En må i følge Østbye et al. nesten alltid gå ut i fra at «alt bortfall er systematisk, både når det gjelder bakgrunnskjenntegn som kjønn og alder, og når det gjelder sentrale temaer i undersøkelsen» (2013, 153). For å avdekke eventuelle skjevheter ble fordelingen av fagretninger hos elever og studenter, samt gradsnivå hos studentene kontrollert.

Av elevene er det 91 prosent som går studieforberedende linje, og ni prosent som går yrkesfaglig (Tabell 4.1, vedlegg 4). Dette er ikke representativt for de videregående skolene, da andelen elever i yrkesfaglig utdanning er for lav. Undersøkelsen har ikke spurt etter hvilket trinn elevene går på. Lærerne opplyser imidlertid at de har spurt i klasser på alle trinn. Når

elevenes svar analyseres, er det dermed i hovedsak elever på studieforbereidende linje vi har med å gjøre, og vi kan ikke vite sikkert hvilket trinn de går på.

Studentene fordeler seg på utdanningsnivå slik: To prosent går på årsstudium, 63 prosent tar en bachelorgrad og 35 prosent tar mastergrad. Sammenlignet med populasjonen er masterstudentene overrepresentert med 20 prosentpoeng. Bachelorstudentene og årsstudium er underrepresentert med henholdsvis 17 og 3 prosentpoeng (Tabell 4.2, vedlegg 4). Dette er representativt for studentutvalgets populasjon, altså for studentene på institutt for informasjons- og medievitenskap ved UiB. På gradsnivå er masterstudenter overrepresentert med 20 prosentpoeng (Tabell 4.3, vedlegg 4). Når vi ser på studentene bør vi derfor ha i mente at over en tredjedel av de er på masternivå. Hva gjelder fagretning er utvalget representativt.

Sammenlignet med det vi vet om populasjonene utvalgene er trukket fra, er det altså en skjevhet hos elevene i studieretning. Elevutvalget går i all hovedsak på studiespesialiserende linje, og representerer derfor elever på studiespesialiserende i *sin* populasjon, og sannsynligvis andre elever som tar studiespesialiserende ved videregående skoler med lignende profil som de to i undersøkelsen.

Hos studentene er utvalget representativt på fagretninger, men det er en overrepresentasjon av masterstudenter. Studentutvalget representerer derfor studenter ved alle *fagretninger* i *sin* populasjon, men mot normalt er over en tredjedel av dem på masternivå. Sannsynligvis kan studentutvalget også grovt representere andre som studerer samfunnsvitenskapelige fag i en storby i Norge.

4.3.2 Andre sider ved utvalget og undersøkelsen

Elevutvalget består av 236 respondenter, mens studentutvalget består av 99. Dette innebærer at det hos studentene spesielt, men til tider også hos elevene, vil være få respondenter på enkelte svaralternativer. Hos studentene vil antall respondenter være omtrent like mange som prosentandelen bak et svar. I tilfeller hvor det ellers kan bli få respondenter, blir leseren gjort oppmerksom på det. Når antall respondenter er få, kan en ikke vite om svarene er representative for populasjonen, men svarene viser en reell variasjon i utvalgene som er interessant for oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

Opprinnelig var alder tenkt brukt som en uavhengig variabel for å sammenligne undersøkelsen med Norsk mediebarometer og Norsk kulturbarometer. Imidlertid viste alder å overlapse med utvalgenes livssituasjon i så stor grad at å nytte alder som uavhengig variabel ville gi tilnærmet samme resultater som ved bruk av livssituasjonen (Tabell 4.4, vedlegg 4).

Bosted var også vurdert som en uavhengig variabel. Imidlertid var det nesten ingen variasjon i bosted hos studentene (Tabell 4.5, vedlegg 4). For å avgrense analysen og fordi jeg kun kunne analysert bosted som variabel hos elevene, besluttet jeg å ikke bruke bosted som en uavhengig variabel i analysen. På grunn av lav andel og av hensyn til personvern, tas ikke de med annen kjønnsidentitet med når kjønnsforskjeller analyseres. I studentutvalget har ingen oppgitt annen kjønnsidentitet, og i elevutvalget er det kun to prosent (Tabell 4.6, vedlegg 4).

Til slutt er det et par forskjeller mellom utvalgene jeg ønsker å peke på. På grunn av prosjektets tema regnet jeg med å få færre svar fra respondenter som ikke var interessert i litteratur, og resultatene viser en skjevhet i studentutvalget når resultatene sammenlignes med hvordan litteraturinteressen til de relevante *aldersgruppene* fordeler seg i *Norsk kulturbarometer 2016*. Elevenes litteraturinteresse (32 prosent) ligger rimelig likt med Norsk kulturbarometers 16-19 åringer, hvor 28 prosent er litteraturinteresserte (Vaage 2017, 85) (Tabell 4.7, vedlegg 4). De litteraturinteresserte studentene (59 prosent) er overrepresentert med 17 prosent når de sammenlignes med sine aldersgrupper i kulturbarometeret: 42 prosent av de mellom 20 og 24 år og 25 og 34 år er meget eller ganske litteraturinteresserte i kulturbarometeret (Vaage 2017, 85). Det passer imidlertid bra, siden hensikten med å velge studentene var å få et utvalg med mange litteraturinteresserte. Den svært høyere litteraturinteressen hos studentene vil, som planlagt, sannsynligvis gi en variasjon mellom utvalgene og gi oss mer detaljer om bruken av litterære arenaer. Av den grunn ble også studentene som er 26 år eller eldre, og som derfor egentlig er utenfor aldersgruppen unge voksne, inkludert i undersøkelsen: 70 prosent av dem var litteraturinteresserte (Tabell 4.8, vedlegg 4).

Det er også en forskjell mellom utvalgene angående foreldrenes utdanning og litteraturinteresse. Flere studenter enn elever har fedre med utdanning til og med videregående skole, her er det en variasjon på ti prosentpoeng (Tabell 4.9, vedlegg 4). Flere av studentene enn elevene har også mødre med utdanning til og med videregående skole, her er det en variasjon på 18 prosentpoeng. Studentene har også mer litteraturinteresserte mødre enn elevene (Tabell 5.4, vedlegg 5). Fedrene i utvalgene er omtrent like litteraturinteresserte. Her stiller altså ikke elevene og studentene likt, men dette har lite å si siden utdanningsnivået og litteraturinteressen til foreldrene kun tas i bruk i analysen av respondentenes litteraturinteresse.

4.3.3 Bearbeiding av datamaterialet

Resultatene ble behandlet og analysert i SPSS. Figurer og tabeller ble utarbeidet i Excel. Målet var, som Østbye et. al skriver, «å finne sammenhenger og strukturer i materialet (og den virke-

ligheten det representerer) eller å teste hypoteser som vi har satt opp på forhånd» (2013, 162). Problemstilling, forskningsspørsmål, hypoteser og funn fra tidligere studier ble brukt som veiledere i arbeidet med datamaterialet. Enkelte deler ble valgt bort i denne prosessen, fordi de fremsto som mindre relevante for hovedproblemstillingen i prosjektet¹⁸.

De uavhengige variablene i undersøkelsen var i hovedsak litteraturinteressen, som er en holdningsvariabel, og bakgrunnsvariablene kjønn og livssituasjon. I analysen av litterære arenaer ble også noen av respondentenes lesevaner brukt som uavhengige variabler. Enkelte svaralternativ ble valgt bort på grunn av få respondenter, som de fire som oppga 'Annen kjønnsidentitet'. Andre svaralternativ ble slått sammen for å øke antall respondenter og gjøre resultatene enklere å forstå. For studiens eksplorative siktemål var bivariate analyser og enkle frekvensfordelinger tilstrekkelig: Hensikten var å gi innsikt i hvordan bruk av litterære arenaer var for to grupper av unge voksne, og å skaffe mer kunnskap i deres lesevaner.

4.4 Forskningsetiske hensyn

Prosjektet er meldt inn til NSD (Vedlegg 2). Utover at det kan oppleves som tabubelagt å ikke lese bøker, er ikke spørsmålet og temaene i spørreundersøkelsen av sensitiv eller svært personlig karakter. Derfor har det ikke blitt tatt ytterligere hensyn til personvernet enn at alt materiale er anonymisert. Undersøkelsen ville heller ikke avsløre sensitiv informasjon om tredjepersoner. I den grad foreldre, venner eller søsken er nevnt, gjelder det deres litteraturinteresse eller rolle i å informere om bøker, og dette er naturligvis også anonymisert. Tredjepersoner har derfor ikke blitt kontaktet for å gi sitt samtykke til at undersøkelsen gjennomføres.

Materialet ble oppbevart på SurveyXact sine nettsider, som krever tilgang med brukernavn og passord. Kun jeg hadde tilgang til dette materialet. Under behandlingen og analysen av materialet ble det lagret på en passordbeskyttet maskin i et låst rom. Det samme gjaldt e-postadressene til studentene. Disse ble oppbevart i et eget dokument på maskinen. Elevene på videregående skole svarte på spørreundersøkelsen via en lenke, og kunne ikke identifiseres via denne.

Et informasjonsbrev som orienterte om undersøkelsen og personvernet rundt den, sto på første side i spørreundersøkelsen. Rektorene ved begge de videregående skolene og lærerne som utførte spørreundersøkelsen fikk et lignende informasjonsskriv. Studentene fikk i e-posten en forkortet versjon med henvisning videre til spørreundersøkelsen. Lærerne fikk også tilsendt en fil med spørreundersøkelsen, slik at de hadde muligheten til å se gjennom spørsmålene. I

¹⁸ Dette gjelder målinger av respondentenes kulturinteresse, deres litterære aktivitet i sosiale medier og litterære nettsamfunn, og deres tillit til avsenderne.

tillegg hadde jeg jevnlig kontakt med dem, for å høre hvordan det gikk og for at de skulle kunne ta opp eventuelle problemer. Annet enn at gjennomføringen ble noe forsinket på grunn av sykdom, var det ingen.

Undersøkelsen og analysen er redegjort for og presentert slik at det skal være enkelt for andre å etterprøve konklusjoner og de ulike stegene i arbeidsprosessen. Spørreundersøkelsen er reproducerbar, og med noen justeringer kan den brukes på de populasjoner en skulle ønske. Intervjuet kan også til en viss grad reproduseres, så lenge en har tilgang på spørsmålsmalen. Tar en høyde for dette, bør en kunne gjennomføre tilsvarende undersøkelser.

De to neste kapitlene tar for seg resultatene fra undersøkelsen og analyserer disse. I det neste kapitlet ser vi først på utvalgenes sosiale kjennetegn og litteraturinteressen deres, før vi analyserer lesevanene deres. Deretter følger kapitlet som analyserer utvalgenes bruk av arenaer i den litterære offentligheten.

5 Litteraturinteresse og lesevaner

I analysen ser vi først på utvalgenes sosiale bakgrunn, før vi ser på litteraturinteresse og variasjoner i denne. Deretter analyseres lesevanene deres. Her begynner vi med hvor ofte de leser, før vi ser på interessen for barne-, ungdoms- og voksenlitteratur, sjangerpreferanser, om de leser på engelsk og norsk og hvor ofte de leser papirbok og e-bok eller lytter til lydbok. Respondentene som oppga å lese en gang i måneden eller oftere ble spurt om dette. Deretter ser vi på hvordan hele utvalget stiller seg til et sett tanker om boklesing. Respondentene som leste to til tre ganger i året eller sjeldnere, svarte i tillegg på årsaker til at de leste sjelden eller aldri. Kapittelet avslutter med en oppsummering av funnene.

5.1 Sosial bakgrunn og litteraturinteresse

Det er liten variasjon i alder hos elevene, og hos studentene fordeler de aller fleste seg i de to midterste aldersgruppene. 99 prosent av elevene er i aldersgruppen 16-20 år, og én prosent av dem er i aldersgruppen 21-25 år (Tabell 4.4, vedlegg 4). Åtte prosent av studentene er 16-20 år, 46 prosent er 21-25 år og 39 prosent er 26-30 år og syv prosent er 31 år eller eldre. Elevutvalget kan dermed anses å bestå av respondenter fra 16 til 20 år, mens studentutvalget i hovedsak består av respondenter mellom 21 og 30 år.

Kjønnsfordelingen i utvalgene er nokså jevn: 46 prosent av studentene er kvinner, og 54 prosent av studentene er menn (Tabell 4.6, vedlegg 4). 51 prosent av elevene er kvinner, 47 prosent av elevene er menn, og to prosent av elevene har en annen kjønnsidentitet.

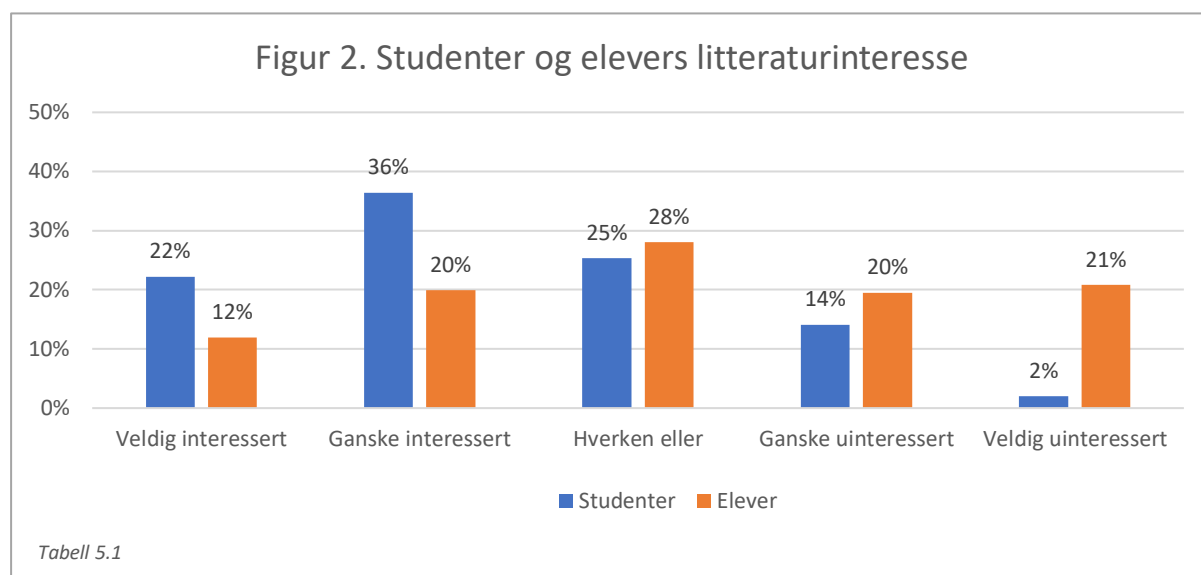
Fordelingen av bosted stemmer overens med de videregående skolenes og universitets geografiske plassering i landet. Det er liten variasjon i bosted hos studentene, de fleste bor i storbyen – som forventet (Tabell 4.5, vedlegg 4). Elevene bor litt mer ulikt: 63 prosent bor i byen, 28 prosent bor i tettbygd strøk og ni prosent bor i spredtbygd strøk.

De fleste studentene er ganske litteraturinteresserte, mens de fleste elevene er hverken interesserte eller uinteresserte; de har altså et nøytralt forhold til litteratur¹⁹ (Tabell 5.1, vedlegg 5). Fordelingen i de to utvalgene er relativt jevn. Litteraturinteressen er klart høyest blant studentene²⁰, hvor til sammen 59 prosent er litteraturinteresserte, mot 32 prosent av elevene (Tabell 5.2, vedlegg 5). I motsatt ende er 16 prosent av studentene uinteresserte, mens 41 prosent av elevene er det. Både blant studenter og elever er det omtrent en fjerdedel som er

¹⁹ Videre i analysen slås kategoriene sammen slik at vi får tre kategorier: 'Interesserte', 'Hverken eller' og 'Uinteresserte'.

²⁰ Siden studentene utgjør 99 respondenter, vil det være få respondenter der det er lav oppslutning. Det vil omtrent være like mange respondenter som prosenttallet.

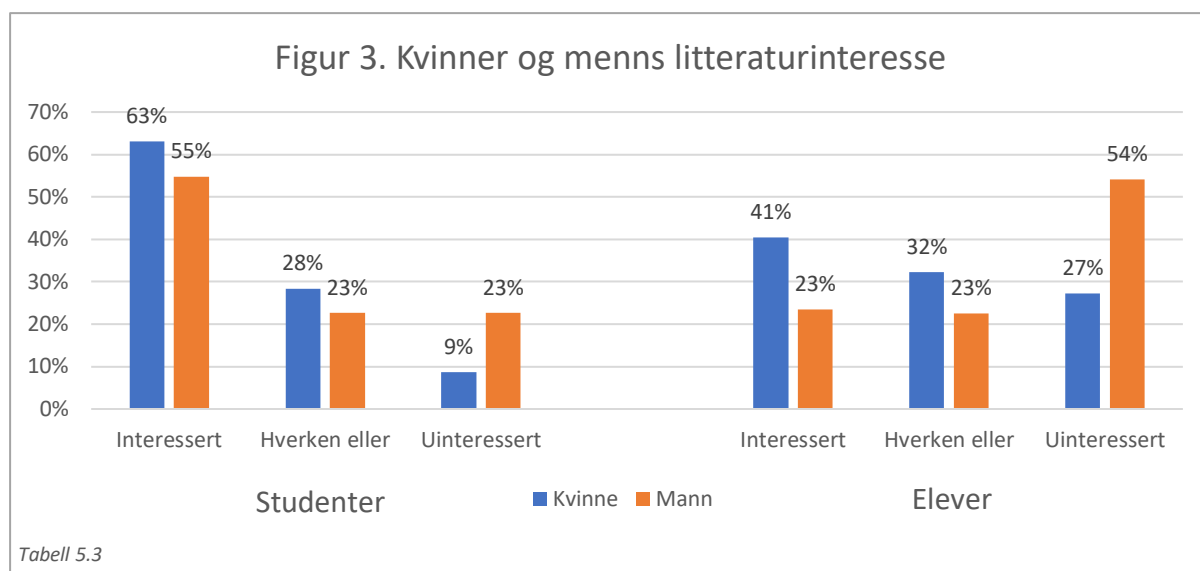
nøytrale i sitt forhold til å lese bøker. Dette er ikke det samme som at de uinteresserte, en kan vel heller si at de ikke bryr seg.

Studentene og elevene kan sammenlignes med aldersgruppene 16-19 år, 20-24 år og 25-34 år i Norsk kulturbarometer. Her er 28 prosent av de mellom 16 og 19 år meget eller ganske litteraturinteresserte, og 42 prosent av aldersgruppene 20 til 24 år og 25 til 44 år er meget eller ganske litteraturinteresserte (Vaage 2017, 85). Litteraturinteressen hos elevene i vår undersøkelse er litt høyere enn hos den yngste aldersgruppen i kulturbarometeret, mens studentenes litteraturinteresse i vår undersøkelse er langt høyere enn hos sine relevante aldersgrupper i kulturbarometeret.

Dette kan være tegn på endring, men hos studentene har det nok også å gjøre med at de er et utvalg med høyere utdanning, mens aldersgrupperingene i kulturbarometeret omfatter alle uansett utdanningsnivå. Kulturbarometeret viser nemlig at de med utdanning på universitetsnivå er mer litteraturinteresserte (Vaage 2017, 85). Studentene ligger tettere på gruppen med kort universitets- eller høyskoleutdanning, hvor 64 prosent er litteraturinteresserte. Elevene ligger nærmere sin egen aldersgruppe enn de med utdanning til og med videregående skole. Studentenes høye litteraturinteresse kan også ha å gjøre med at flere litteraturinteresserte enn uinteresserte har svart på undersøkelsen. Forskjellen mellom utvalgenes litteraturinteresse bekrefter imidlertid at både alder og utdanningsnivå har noe å si for litteraturinteressen.

Fordeler man litteraturinteressen på kjønn, gjenspeiles funn i tilsvarende undersøkelser, som viser at kvinner er mer interessert i å lese bøker enn menn. I kulturbarometeret er det en variasjon på 20 prosentpoeng mellom litteraturinteresserte menn og kvinner (Vaage 2016, 85).

Det er ikke like stor variasjon mellom litteraturinteresserte menn og kvinner i noen av utvalgene våre, men den er synlig. Forskjellen er størst hos andelen uinteresserte, hvor det er dobbelt så mange menn som kvinner i begge utvalgene. Det er større variasjon mellom kjønnene blant elevene enn studentene. Det kan ha å gjøre med at elevene representerer et bredere utvalg enn det studentene gjør.

5.1.1 Litteraturinteressen og foreldrene

Sosiologen Pierre Bourdieu viste hvordan vår sosiale bakgrunn virker inn på vår habitus. Foreldrene våre er spesielt viktige her, og flere undersøkelser har funnet sammenhenger mellom foreldres interesser og barnas. I denne oppgaven er det foreldrenes litteraturinteresse som er interessant.

Utvalgenes foreldre følger samme kjønnsmonster; mødrene er mer litteraturinteresserte enn fedrene (Tabell 5.4, vedlegg 5). Forskjellen er på 33 prosentpoeng hos studentene, hvor 80 prosent av mødrene og 47 prosent av fedrene er litteraturinteresserte. Hos elevene er 67 prosent av mødrene og 44 prosent av fedrene litteraturinteresserte, en variasjon på 23 prosentpoeng. Dette er høyere enn andelen litteraturinteresserte kvinner og menn aldersgruppene 25-44 år (68 og 32 prosent) og 45-66 år (70 og 40 prosent) i *Norsk kulturbarometer 2016* (Vaage 2017, 85), som er de aldersgruppene vi kan anta at foreldrene i utvalget hører hjemme i. Forskjellene mellom kjønnene er imidlertid ganske like som i våre utvalg. Studentene har forøvrig flere uinteresserte fedre enn elevene, og elevene har flest fedre med et nøytralt forhold til litteratur.

Gripsrud, Hovden og Moe fant en tydelig korrelasjon mellom studenters litteraturinteresse og foreldrenes kulturelle kapital (2011, 521). Hvis det er noen sammenheng mellom

foreldrenes litteraturinteresse og respondentenes i denne undersøkelsen, bør flere av de som har litteraturinteresserte foreldre være litteraturinteresserte, enn de som ikke har det. Dette finner vi bare delvis støtte for i våre utvalg: Det er bare en sammenheng mellom fedres litteraturinteresse og litteraturinteresserte *studenter*, og mellom mødres litteraturinteresse og litteraturinteresserte *elev*er (Tabell 5.5, vedlegg 5).

At resultatene ikke samsvarer helt med Gripsrud, Hovden og Moes undersøkelse, kan ha å gjøre med at deres studie hadde et større utvalg. Men det kan også være tegn på strukturelle forandringer, ettersom deres undersøkelse ble gjennomført i 2008.

Ut fra Bourdieus teori kunne det også tenkes at det var en sammenheng mellom foreldres utdanningsnivå og barnas litteraturinteresse, siden de med høy utdanning er mer litteraturinteresserte. Johnsson-Smaragdi og Jönsson (2006) fant en korrelasjon mellom foreldres yrke og barnas boklesing, men vi finner ingen sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og respondentenes litteraturinteresse i vår undersøkelse. Både hos elever og studenter er det lite forskjeller, og de er ikke systematiske (Tabell 5.6, vedlegg 5). Det er sammenheng mellom *uinteresserte* studenter og fedre med utdanning til og med videregående skole, men ikke hos mor – og det er ingen sammenheng mellom foreldre med høy utdanning og *litteraturinteresserte* studenter. Hos elevene er det ingen sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og *litteraturinteresserte* elever, men det er en sammenheng mellom *uinteresserte* elever og foreldre med utdanning til og med videregående skole.

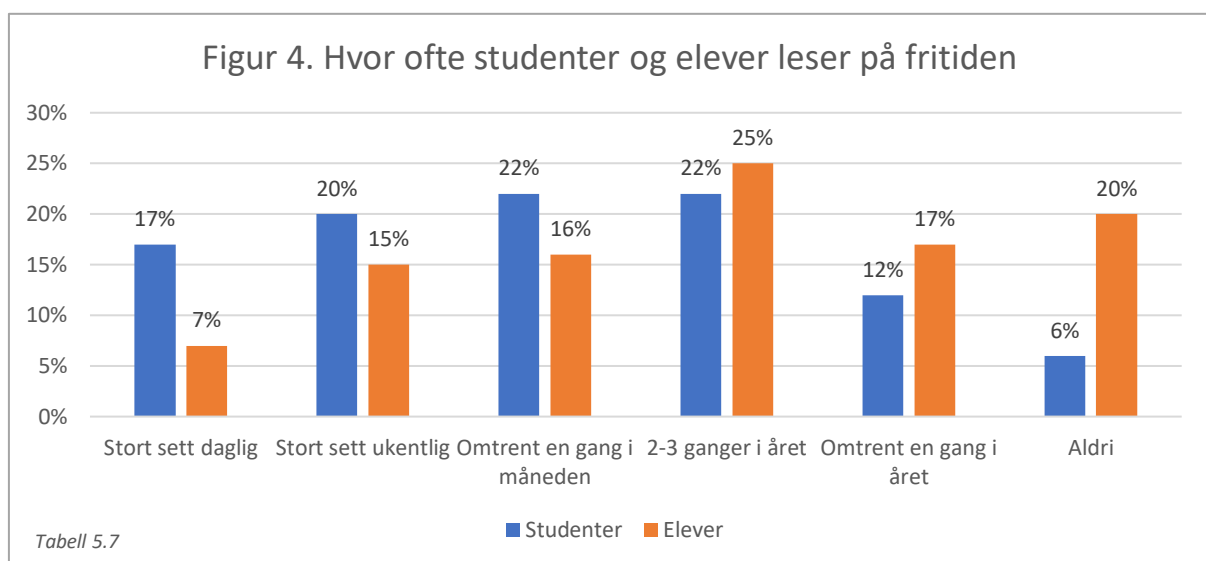
Årsaken kan være at det er for grovt å kun spørre etter utdanningsnivået til foreldrene. Andre undersøkelser som har funnet sammenhenger mellom foreldres utdanning og barnas kulturinteresse, har også kartlagt hva slags utdanning foreldrene har, og funnet variasjoner mellom disse (Se for eksempel Gripsrud, Hovden og Moe 2011).

5.2 Lesevaner

I Norsk mediebarometer spørres det kun om en leser daglig eller ukentlig, og tallene i vår undersøkelse bekrefter at man går glipp av en stor del av unge voksnes lesevaner ved en slik avgrensning. De fleste *studentene* leser en gang i måneden eller to til tre ganger i året, og de fleste *elev*ene leser to til tre ganger i året – sannsynligvis i sammenheng med feriene (Tabell 5.7, vedlegg 5). Det er forholdsvis jevn spredning mellom ytterpunktene.

Studentene dominerer i å lese daglig, ukentlig og månedlig, mens det er flest elever som leser to til tre ganger i året, en gang i året og aldri. *Leserundersøkelsen 2018* fant at 14 prosent av unge voksne ikke leste (Ipsos MMI 2018b, 18), et tall som ligger omtrent midt mellom våre

to utvalg. En ganske lik andel av studentene oppgir å lese daglig som den vi finner hos unge voksne i mediebarometeret, hvor 15 prosent oppgir å lese en gjennomsnittsdag (Vaage 2018, 38). Andelen som oppgir å lese ukentlig er lavere i vår undersøkelse, sammenlignet med den korresponderende aldersgruppen i mediebarometeret. I barometeret leser 34 prosent av 20-24 åringene og 31 prosent av 16-19 åringene ukentlig (Vaage 2018, 88)²¹. Studentenes ukentlige lesing ligger omtrent på samme nivå som i Gripsrud, Hovden og Moes undersøkelse fra 2008, hvor tallet var 25 prosent. Lesefrekvensen er lavere hos elevene enn i en tilsvarende undersøkelse av australsk ungdom, hvor 52 prosent leste minst en gang i måneden (Merga og Moon 2016, 128).

Det er altså forskjell på hvor ofte unge voksne leser når funnene i vår undersøkelse sammenlignes med Norsk mediebarometer. Det kan ha å gjøre med at mediebarometeret også omfatter unge yrkesaktive voksne, og det kan tenkes at disse drar opp andelen som leser på fritiden en gjennomsnittsdag eller -uke. De færreste har en jobb som innebærer arbeid med å lese tekst store deler av dagen, og da er det kanskje mer fristende å lese på fritiden. At elever og studenter, som er to grupper som bruker mesteparten av dagen sin på å skrive og lese tekst, ikke leser like mye som mediebarometerets tall viser, er kanskje derfor ikke så overraskende. Selv om mange av dem er litteraturinteresserte, betyr ikke det at de alltid kan bruke mye tid på interessen sin.

Som i Norsk kulturbarometer, er det en tydelig sammenheng mellom litteraturinteresse og hvor ofte en leser (Tabell 5.8 og 5.9, vedlegg 5). I begge utvalgene leser de litteratur-

²¹ Selv om studentene hadde litteraturinteresse lik befolkningen med kort høyere utdanning, er lesevanene deres mer lik aldersgruppen 20-24 år i Norsk mediebarometer, som de i hovedsak tilhører. Videre i analysen sammenlignes resultatene derfor kun med den relevante aldersgruppen.

interesserte oftest, de nøytrale plasserer seg i midten når det gjelder lesefrekvens, og de fleste uinteresserte har en tydelig lavere lesefrekvens.

I mediebarometeret leser kvinner (16 prosent) litt mer enn menn (13 prosent) (Vaage 2018, 38). Til tross for variasjon i litteraturinteressen hos kvinner og menn i begge utvalgene i denne undersøkelsen, er det ikke stor variasjon i hvor ofte de leser her heller (Tabell 5.10, vedlegg 5). Forskjellene er litt større enn i mediebarometeret, og hos studentene er det flere *menn* enn kvinner som leser en gang i måneden eller oftere. Kanskje er det funnet til Hoel (2008), om at gutter opplever lesing mer som en aktivitet (hvor ofte leser du) enn som et kjennetegn ved seg selv (hvor interessert er du) som viser seg her – de er mer litteratur-interesserte enn de gir uttrykk for å være. Det kan også være at kvinner overdriver sin litteraturinteresse. Hos elevene er det mindre kjønnsforskjeller, men det er flere kvinner enn menn som leser oftere enn en gang i måneden.

Tatt respondentenes livssituasjoner i betraktning, synes bekymringene om unge voksnes dalende boklesing noe overdrevet. Også denne undersøkelsen viser at de aller fleste leser bøker på fritiden, til tross for at de har en 'arbeidsdag' fylt med lesing og skriving. At de ikke leser like mye eller like ofte som landsgjennomsnittet, henger sannsynligvis sammen med dette. Det er noe en bør ha i mente når man diskuterer unge voksnes lesing – er det realistisk å forvente at de skal lese like mye som andre aldersgrupper? Og selv om det kan være grunn til bekymring over at 20 prosent av elevene aldri leser på fritiden, viser både denne og undersøkelsene til Norsk mediebarometer at boklesingen tar seg opp igjen etterhvert som man blir eldre.

Når det gjelder de lange linjene, at aldersgruppens lesing og litteraturinteresse har dalt siden 90-tallet, må man nok se på endringene i unge voksnes liv de siste tyve årene i et større perspektiv enn unge voksnes lesevaner og -holdninger. Digitaliseringen har nok hatt sitt å si, men institusjonene som er en vesentlig del av deres liv – skolen og universitetet – har også forandret seg. Og bokbransjen – har den klart å holde følge? Johnsson-Smaragdi og Jönsson er inne på samme tankegang når de foreslår at forklaringene på at noen barn og unge ikke leser «[...] must probably be sought in the attitudes and conceptions of book reading in the surrounding society» (2006, 537).

Før vi ser på *hva* unge voksne leser, kan vi merke oss at utvalgene diskuterer bøker i mindre grad enn de leser dem (Tabell 5.11, vedlegg 5). Et av funnene i forskningen på hva som hindrer boklesing hos unge, var at mange av dem manglet venner og familie de kunne få boktips fra (Hopper 2005). Det ser ut til å kunne være tilfellet for elevene her også: Kun 17 prosent av dem diskuterer litteratur en gang i måneden eller oftere, mot 38 prosent av studentene. Andelen som diskuterer bøker en gang i året eller sjeldnere, er nesten den samme i utvalgene, men mens

14 prosent av studentene oppgir å aldri diskutere bøker, oppgir hele 41 prosent av elevene det samme. Å snakke om litteratur ser derfor ikke ut til å være særlig vanlig for dem.

Dette henger sannsynligvis sammen med at studenter er mer litteraturinteresserte og leser mer enn elevene gjør: Det er en tydelig sammenheng i begge utvalgene mellom ens interesse for litteratur og hvor ofte man diskuterer bøker (Tabell 5.12 og 5.13, vedlegg 5). De litteraturinteresserte diskuterer hyppigst litteratur, de som er hverken interessert eller uinteressert plasserer seg midt på treet, og de uinteresserte diskuterer mest sjeldent: 44 prosent av de uinteresserte studentene og hele 76 prosent av de uinteresserte elevene oppgir å aldri diskutere bøker.

Ser vi på diskusjon av bøker ut i fra kjønn er det noen forskjeller, men de virker tilfeldige. Flere mannlige enn kvinnelige studenter diskuterer litteratur en gang i måneden eller oftere, men det er ikke noe mønster å finne (Tabell 5.14, vedlegg 5). Hos elevene diskuterer flere kvinner enn menn en gang i måneden eller oftere, men heller ikke her finner vi noe entydig mønster (Tabell 5.15, vedlegg 5). Litteraturinteressen er dermed et viktigere sosialt kjennetegn for hvor ofte respondentene diskuterer litteratur.

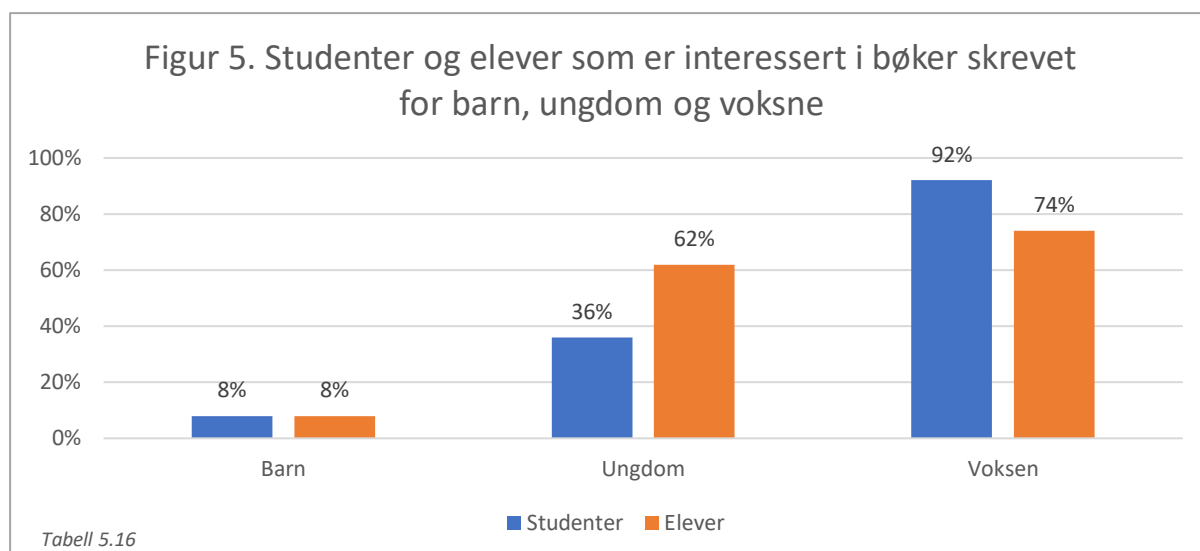
Det leses altså flere bøker enn det prates om, noe som kan tyde på at mange ikke har en arena hvor det er naturlig å snakke om bøker. Spesielt gjelder dette elevene, de som er nøytrale i sitt forhold til bøker og de som er uinteressert i bøker.

5.2.1 Ungdomsbøker mer populært enn antatt

De 59 studentene og 90 elevene som leste en gang i måneden eller oftere²², svarte på spørsmål om hvor interessert de var i bøker for ulike aldersgrupper, hvilke sjangre de likte, om de leste på norsk og/eller engelsk, og hvor ofte de brukte papirbok, lydbok og e-bok.

I begge utvalgene er det tydelig at bøker skrevet for voksne er mest populære, og at barnebøker er minst populære (Tabell 5.16, vedlegg 5). I *Norsk mediebarometer 2017* oppgir tre prosent av 16-24 åringene som leser en gjennomsnittsdag å lese barne- eller ungdomsbok (Vaage 2018, 39). Siden vi i vår undersøkelse ser en vesentlig forskjell i preferanse for de to bokkategoriene, er nok barnebøkene med på å dra ned oppslutningen om denne 'sjangeren' i mediebarometeret. Den store andelen som er uinteresserte, tydeliggjør at barnebøker ikke er noe som interesserer unge voksne. Det er kanskje ikke så rart: De er ferdige med å være barn, og da er det naturlig å distansere seg fra barnelitteraturen.

²² Her vil det derfor være få respondenter der det er lav oppslutning. Fordi det er de litteraturinteresserte som leser mest, består mesteparten av respondentene her også av litteraturinteresserte. Av den grunn blir resultatene for barne-, ungdom- og voksenbøker, sjangrer, språk og medium kun analysert ut fra livssituasjon og kjønn.

Ungdomsbøker er langt mer populære, spesielt hos elevene, men studentene er også langt mer interessert i ungdomsbøker enn barnebøker. Dette samsvarer for så vidt med Dempsey (2012) sitt funn om at mange av dem som kjøpte *young adult*-bøker var eldre enn målgruppen. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med Fritt valg-prosjektet, som fant at ungdomsbøker utgjorde omtrent 10 prosent av 11-17 åringeres utlån (2004, 5), men ut fra interessen virker det som at ungdomsbøker har blitt mer populære. Kanskje har de engelske ungdomsbøkene noe av æren: De siste årene har det vært mange opplagssuksesser med i *young adult*-sjangeren, som *The fault in our stars* av John Green og *The hunger games* av Suzanne Collins.

Tveit impliserte i sin undersøkelse av ungdomsskoleelevers lesepreferanser at norske ungdomsbøker i større grad appellerer til jenter enn gutter (2012, 98), og dette bekrefter vår undersøkelse. Især hos studentene, men også hos elevene, er kvinnene mer interessert i ungdomsbøker enn mennene (Tabell 5.17 og 5.18, vedlegg 5). Forøvrig kan vi også notere oss at de mannlige studentene er mer uinteressert i barnebøker enn de kvinnelige, mens det hos elevene ikke er noen kjønnsforskjell. De mannlige studentene er også mer interessert i voksenbøker enn de kvinnelige, mens de kvinnelige elevene er mer interessert i voksenbøker enn mennene. Kanskje er det slik at menn tar større avstand fra barnebøker etterhvert som de blir eldre, og at de interesserer seg for voksenlitteraturen senere enn kvinner.

At voksenbøker er mest populære, samsvarer med tidligere undersøkelser på unge voksnes lesing (Tveit 2012). Det samsvarer for så vidt også med mediebarometerets tall, siden det er implisitt at sjangrene utenom 'barne- og ungdomsbøker' er sjangerinndelinger innenfor voksenlitteraturen (Vaage 2018, 39). At voksenbøker er mest populært, virker også logisk: De fleste i begge utvalgene er på et ferdighetsnivå som gjør at de kan lese voksenbøker uten problemer, og det er jo voksenlivet de er på vei inn i. Studentene er vel allerede en del av det.

Omtrent en fjerdedel av studentene og elevene har et nøytralt forhold til både barne- og ungdomsbøker (Tabell 5.16, vedlegg 5). At de hverken er interessert eller uinteressert, kan bety at de ikke er særlig opptatt av hvilken aldersgruppe bøkene de leser er skrevet for, noe Fritt valg-prosjektet også observerte i sin undersøkelse (2004, 5).

At det hos elevene er så høy interesse for både ungdoms- og voksenlitteratur, og så tydelig lav interesse for barnelitteratur, gjør det til et tankekors at ungdomsbøker ofte kategoriseres sammen med barnebøkene. Dette gjøres i mediebarometeret, og vår undersøkelse viser at en slik sammenslåing er problematisk. Blant unge voksne fører en slik praksis trolig til en underrapportering av lesingen av ungdomslitteratur. I våre to utvalg er det i alle fall en betydelig interesse for ungdomsbøker, som ikke gjenspeiles i mediebarometeret.

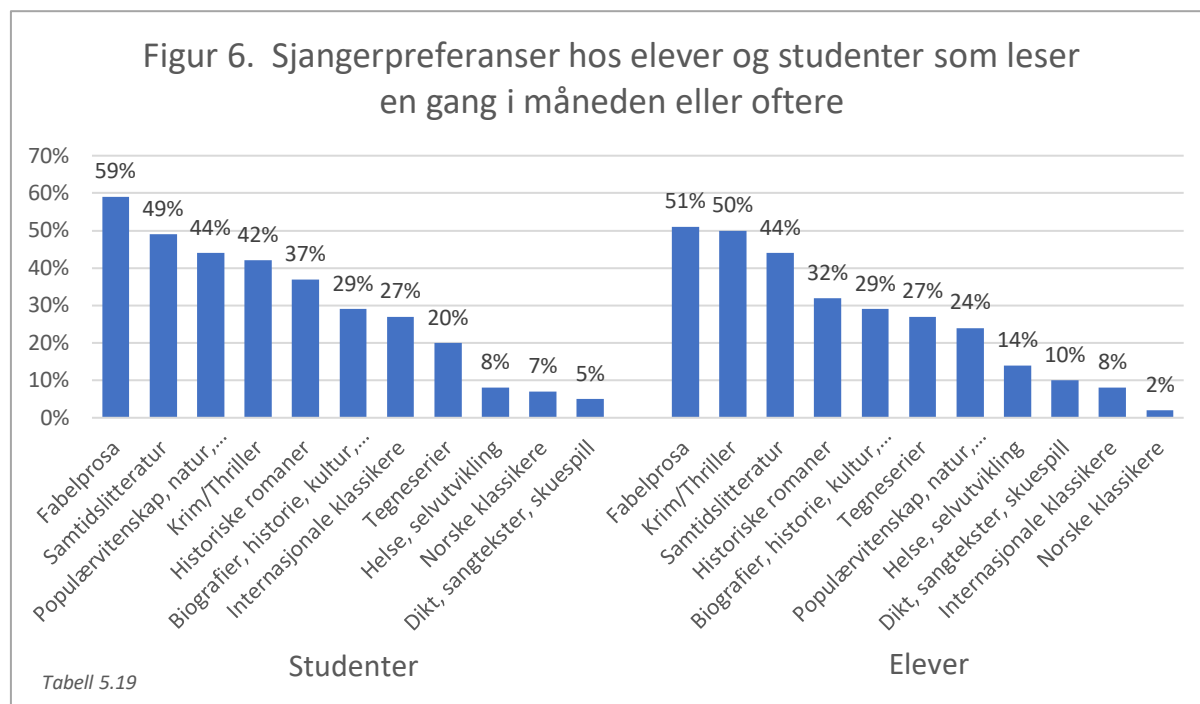
Det er også vanlig å plassere ungdomslitteraturen sammen med barnelitteraturen i både fysiske og digitale bokhandler, og i forlagene er ungdomslitteraturen vanligvis som en kategori innenfor barnelitteraturen. Men vil man nå unge voksne, bør man skille ut ungdomsbøker som en egen kategori. En bør også vurdere å plassere dem i relasjon til voksenbøkene, for både vår undersøkelse av studenter og elever, og Tveits undersøkelse av ungdomsskoleelever, forteller at samtlige er interessert i litteraturen som skrives for voksne (2012, 88). Noen biblioteker, som Bergen Offentlige Bibliotek, har innsett dette, og gitt ungdomslitteraturen et eget rom, og enkelte filialer har flyttet ungdomsavdelingen vekk fra barneavdelingen. Å synliggjøre ungdomsbøkene og plassere dem i en tettere relasjon til voksenbøkene vil ikke automatisk føre til mer lesing hos unge voksne. Det er likevel noe en bør vurdere hvis man er opptatt av å bli tatt på alvor av denne lesergruppen.

5.2.2 Fabelprosa er favorittsjangeren

Kanskje kan det komme overraskende på noen at fabelprosa er den mest populære sjangeren i begge utvalgene, men fabelprosa har opplevd stor vekst – især etter at bøkene om Harry Potter kom. Utvalgene er en generasjon som har vokst opp med denne serien. Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) fant for eksempel ofte Harry Potter-bøkene nevnt sin undersøkelse av lærerstudenters lesehistorier. Da er det naturlig at en får interesse for andre bøker i samme sjanger. Videre er samtids- og krimlitteraturen populær i begge utvalgene.

Det er liten forskjell mellom elevene og studentenes sjangerpreferanser, men mens studentene finner populærvitenskap og internasjonale klassikere mer interessant enn elevene, finner elevene krim, tegneserier og 'Dikt, sangtekster og skuespill' mer interessant enn studentene (Tabell 5.19, vedlegg 5). Det er verdt å merke seg den vesentlige forskjellen mellom

studentenes interesse for norske og internasjonale klassikere. Kanskje kan det skyldes at de norske i større grad blir 'påtvunget' gjennom skolegangen, mens de engelske oppdages på egenhånd. Et annet moment ved tallene er at det er en spredning i hva en foretrekker – alle liker ikke det samme. Unge voksne er dermed som resten av befolkningen lite ensartet i hva de liker å lese, og det speiler tilbake på deres interesse for både ungdom- og voksenbøker.

I følge *Norsk mediebarometer 2017* leste 66 prosent av 16-24 åringene 'Roman/Novelle' en gjennomsnittsdag (Vaage 2018, 39). Sannsynligvis finner vi fabelprosaen og krim i denne kategorien. Disse sjangrene finnes ikke i mediebarometeret, og det er på tide at barometeret oppdaterer sjangerinndelingen sin slik at vi kan få en bedre forståelse for hva folk leser.

Siden sjangerinndelingen i vår undersøkelse er mer spesifikk enn i mediebarometeret, er det mer gunstig å sammenligne den med andre undersøkelser av hva unge voksne leser. Berger fant at hos elever i videregående skole var romanen mest populær, fulgt av tegneserier, krim og fabelprosa (2005, 30). Lyrikk og skuespill lå nederst. I vår undersøkelse er har fabelprosa flyttet seg opp til toppen, fulgt av samtidslitteratur og populærvitenskap hos studentene, og krim og samtidslitteratur hos elevene. Samtidslitteraturen kan til dels sammenlignes med romaner i Bergers undersøkelse, og ser dermed ut til å ha sunket litt i interesse, mens krim har økt. Tegneserien har også blitt mindre populær, men den ligger høyere hos elevene enn studentene (Tabell 5.19, vedlegg 5). Skuespill og lyrikk er fortsatt lite populært. Hos Berger

var kategorien 'Annet' nokså stor. Det kan skyldes at hun ikke har spurt etter fagbøker, for som vi ser i vår undersøkelse er faglitteratur ganske populært.

Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) og Wicklund, Larsen og Vikbrant (2016) fant at krim, internasjonale bestselgere, fabelprosa, biografier, memoarer og historie var de mest populære sjangrene blant norske og svenske lærerstudenter, og det svarer bedre til respondentenes preferanser i vår undersøkelse. I de to undersøkelsene var også klassikerne mindre populære, noe vi også finner igjen her, selv om vi bør merke oss at 27 prosent av studentene liker internasjonale klassikere.

Sammenlignes resultatene med Gripsrud, Hovden og Moe (2011) sin undersøkelse, finner vi grunnlag for å tolke resultatene som et tegn på at sjangerpreferansene kan ha forandret seg. Fabelprosaen ligger på en syvende plass hos dem, og tegneseriene på en tredjeplass, mens disse finner vi henholdsvis lenger opp og lenger ned i vår undersøkelse. Krim- og samtidslitteraturen, historie og biografier har samme plassering, og som i vår undersøkelse har poesi lav oppslutning.

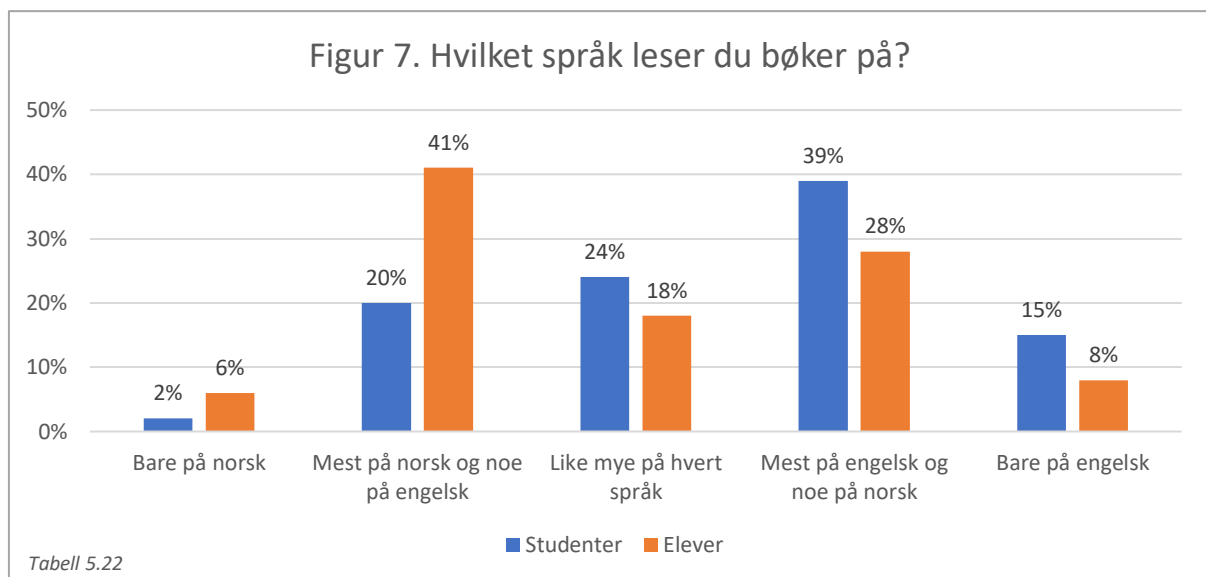
Fordeler vi sjangerpreferanser etter kjønn, finner vi noen tydelige trekk som samsvarer med annen forskning. Berger (2005) fant at kvinner var mer interessert i romaner og menn mer interessert i tegneserier, noe også vår undersøkelse finner i begge utvalgene (Tabell 5.20 og 5.21, vedlegg 5). Kvinnene i begge utvalg er også mer interessert enn menn i 'Helse, selvutvikling', 'Dikt, sangtekster, skuespill' og klassikere. *Norsk mediebarometer 2017* fant at menn var mer interessert i sakprosa enn kvinner (Vaage 2018, 39), og det finner vi også støtte for i begge utvalgene, selv om kvinner altså er mer interessert i helse og selvutvikling. Internt i utvalgene er det noen flere forskjeller. Verdt å nevne er at de mannlige studentene er mer interessert i krim, mens dette er nesten likt hos elevene. De mannlige studentene er også mer interessert i fabelprosa enn de kvinnelige, men hos elevene er kvinnene mest interessert.

Fordi tradisjonelle undersøkelser opererer med faste og ofte grove sjangerinndelinger, kan de i liten grad fange opp endringer i lesevaner. Dette tok jeg høyde for ved å gi respondentene mulighet til å skrive inn en egen sjanger dersom de savnet en. Det valgte flere å gjøre: Her har det blitt skrevet 'horror', 'type Harry Potter sjangeren', 'humor', 'romantikk', 'eventyr', 'religion', 'bibel' og 'non-fiction'. Svarene tyder på at sjangrene som var listet opp som svaralternativ i undersøkelsen i stor grad var dekkende. To av kommentarene (eventyr og Harry Potter) kan plasseres under fabelprosa, og non-fiction er en engelsk samlekategori for alt av sakprosa. At to har notert religiøse tekster er interessant, men det hadde sannsynligvis ikke vært nødvendig å liste opp denne sjangeren. En kan merke seg at ingen har nevnt ungdoms-

bøker, barnebøker eller young adult. Det tyder på at disse ikke tenkes på som sjangre hos respondentene i særlig grad.

5.2.3 Studentene leser mer på engelsk enn elevene

I *Kulturvaner 1991-2015* og *Leserundersøkelsen 2018* så vi at unge voksne leste mye bøker på fritiden på et annet språk enn norsk, og at denne andelen var høyere enn i landsgjennomsnittet. *Kulturvaner 1991-2015* viser at 47 prosent av bøkene aldersgruppen leste var på et annet språk (Vaage 2016, 100). I *Leserundersøkelsen 2018* oppgir 67 prosent av unge lesende voksne at de har lest en fremmedspråklig bok året før (Ipsos MMI 2018b, 36-39). Disse to store undersøkelsene skiller ikke engelsk ut som et eget språk, men det gjør Berger. Hun fant at elevene på videregående skole foretrakk å lese på norsk, eller på norsk og engelsk (2005, 36).

Også i vår undersøkelse er det tydelig at utvalgene gjerne leser bøker på engelsk (Tabell 5.22, vedlegg 5). 83 prosent av studentene og 87 prosent av elevene oppgir at de leser på både norsk og engelsk. Svært få i begge utvalgene leser kun på norsk, og hos studentene er det færre som bare leser på norsk enn dem som oppgir å bare lese på engelsk. Ordlyden er litt annerledes enn i kulturvaneundersøkelsen og Leserundersøkelsen – disse spør om *faktisk* lesing av bøker – så det er ikke mulig med en direkte sammenligning. Men at nesten alle respondentene oppgir å lese mer enn bare norske bøker, tyder på et samsvar.

De fleste studentene leser mest på engelsk og noe på norsk, mens de fleste elevene leser mest på norsk og noe på engelsk. Elevenes språkpreferanser avviker fra det Berger fant, for å lese kun på norsk er det færrest som oppgir å gjøre i vår undersøkelse.

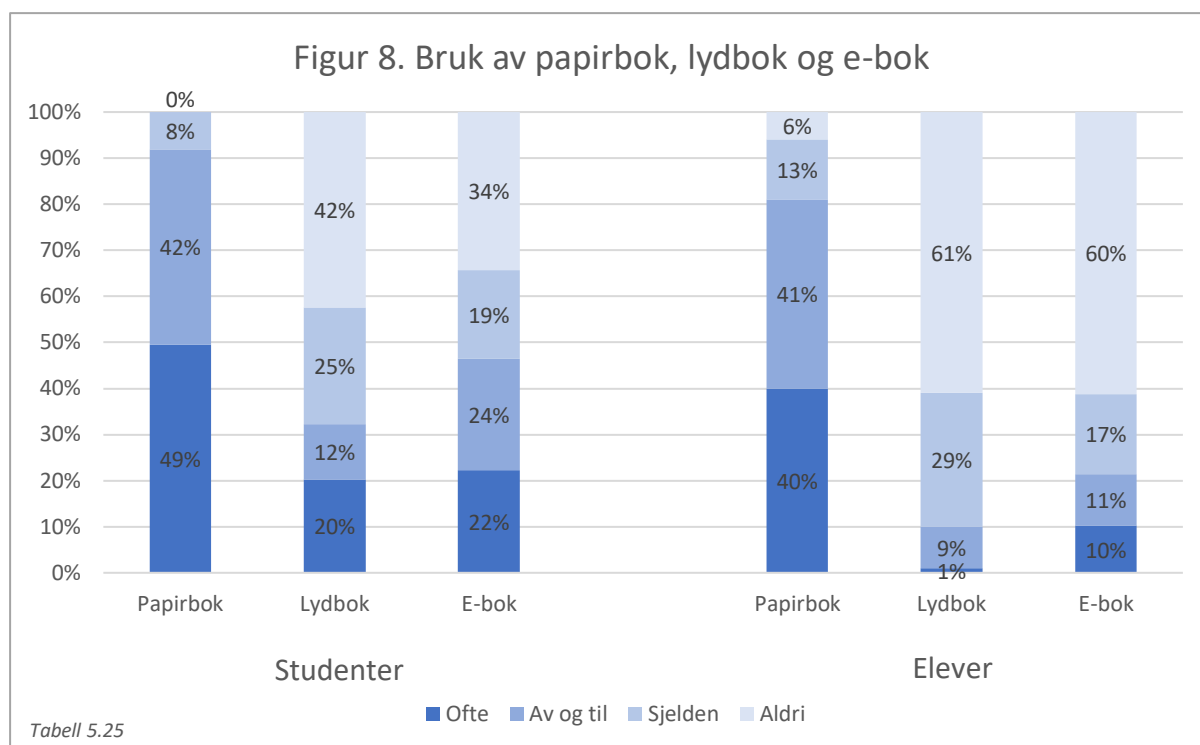
Menn og kvinner plasserer seg ulikt i utvalgene (Tabell 5.23 og 5.24, vedlegg 5). Kvinnelige studenter leser i større grad enn menn mest på norsk og noe på engelsk, òg like mye på hvert språk. Mannlige studenter leser i større grad mest på engelsk og noe på norsk, òg bare på engelsk. Hos elevene er det mindre variasjon mellom kjønnene, og den er ulik fra studentene. Mennene leser i større grad enn kvinnene mest på norsk og noe på engelsk, òg bare på engelsk. Kvinnene oppgir å lese like mye på hvert språk i større grad enn mennene.

At det er så få som bare leser på ett språk, tyder på at respondentene er komfortable med å lese på begge, men vi ser at studentene er mer komfortable med engelsk enn elevene. Det kan ha med alder å gjøre: Etterhvert som man blir eldre, får man mer erfaring med å lese engelsk. Samtidig viser dette at det å vokse opp i en mediehverdag hvor mye formidles på engelsk, ikke er synonymt med at man leser mye engelsk litteratur allerede på videregående. Men dette kan være i endring: Leserundersøkelsen viser at aldersgruppen 15-24 år har vært den gruppen hvor flest oppgir å ha lest en fremmedspråklig bok i året som gikk siden 2006, og med unntak av årets undersøkelse har andelen vært stigende ved de fire siste undersøkelsene (Ipsos MMI 2018b, 40).

5.2.4 E-boken brukes oftere enn lydboken

Ser vi på hvilken måte studenter og elever vanligvis leser, er det tydelig at den fysiske boken er mest populær, noe som samsvarer med det andre undersøkelser finner (Ipsos MMI 2018b; Merga og Moon 2016; Vaage 2018). Tallene er imidlertid ikke direkte sammenlignbare: Norsk mediebarometer spør etter daglig og ukentlig lesing, og Leserundersøkelsen spør om man har lest i løpet av året. En kan derfor si at tendensen til at papirboken er mest populær, gjenspeiles i vår undersøkelse.

Når det gjelder bruk av lydbok og e-bok, skiller vår undersøkelse seg fra funn i tidligere undersøkelser. Både i mediebarometeret og Leserundersøkelsen brukes lydbøker oftere enn e-bøker, men i vår undersøkelse er det omvendt i begge utvalgene (Tabell 5.25, vedlegg 5). Dette kan ha å gjøre med at e-boken er mer tilgjengelig enn lydboken. Det er ikke før de siste årene at strømmetjenester for lydbøker har blitt lett tilgjengelige, mens vi har kunnet lese e-bøker på nettbrett og lesebrett i flere år. Mange eldre bøker finnes også nå gratis som e-bok, fordi opphavsretten har gått ut. Du kan for eksempel laste ned Jane Austens verker gratis fra Apples iTunes-butikk. Bibliotekene tilbyr også e-bok-lån fra egne apper. Lydboken er ikke like tilgjengelig enda, men det kan endre seg med tjenester som Storytel og Fabel.

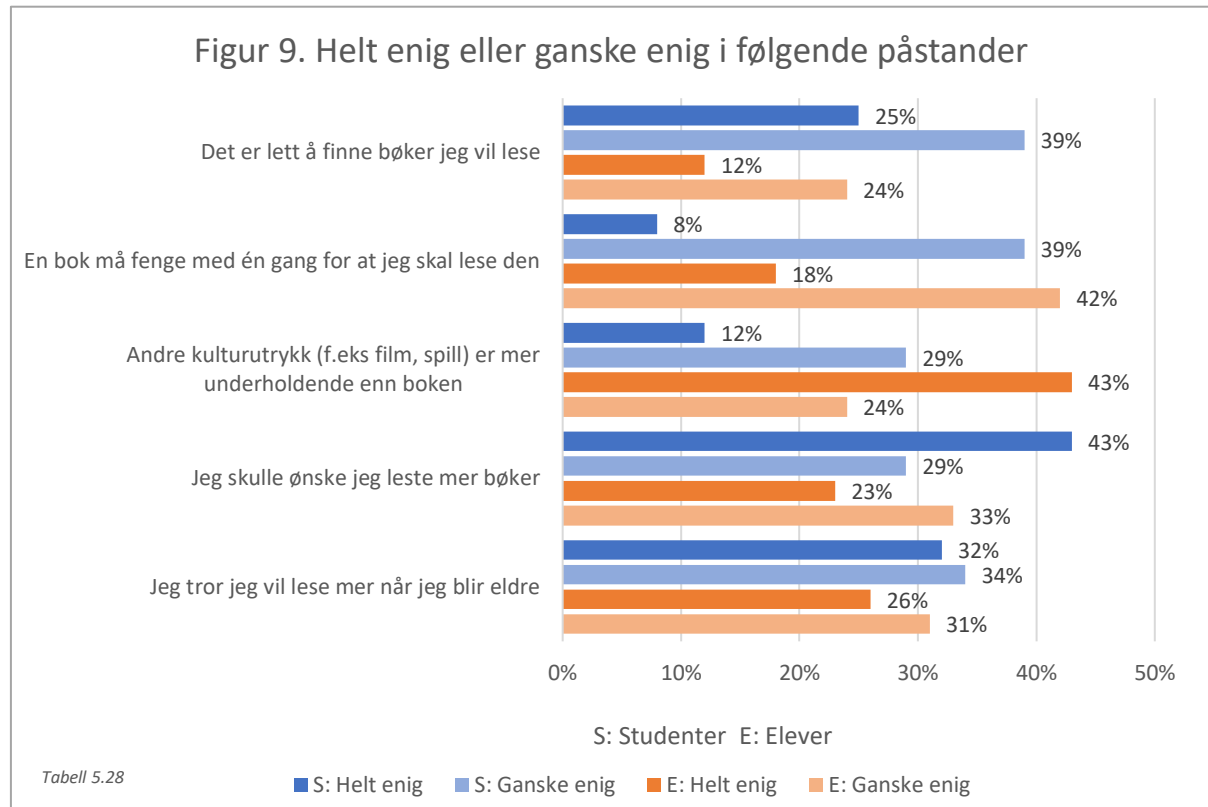

Som med mediebarometeret er det de eldste i aldersgruppen – studentene – som bruker e-boken mest, og det er også de som bruker lydbok og papirboken oftest (Vaage 2018, 41, 44, 87-88) (Tabell 5.25, vedlegg 5). Elevene oppgir i størst grad å aldri lytte til lydbok eller lese e-bok. Når vi også vet at studentene er mer litteraturinteresserte enn elevene, kan årsaken til deres hyppigere bruk av de ulike bokmediene ligge i nettopp det – liker man å lese er man sannsynligvis mer tilbøyelig til å lese både papirbok og e-bok, og eventuelt lytte til en bok.

Tveit og Mangen (2014) fant at gutter foretrakk e-boken i større grad enn jentene i 10. klassene de undersøkte, og mediebarometeret fant også at menn i aldersgruppen unge voksne brukte e-bok litt mer enn kvinner (Vaage 2018, 41). Dette finner vi bare hos studentene i vår undersøkelse (Tabell 5.26, vedlegg 5). Hos elevene er det ingen kjønnsmessige forskjeller i e-bokbruk (Tabell 5.27, vedlegg 5). Ser vi på papirboken, er det flest kvinner som oppgir at de ofte leser papirbok i studentutvalget, mens dette gjelder mennene i elevutvalget. Og mens det er flest mannlige studenter som lytter til lydbok, er det flest kvinnelige elever som gjør det. Forskjellene er altså ikke konsekvente mellom utvalgene. Det kan være uttrykk for ulike kulturer i de to livssituasjonene de lever i.

5.3 Tanker om lesing: Boken må fenge med én gang

Tidligere studier på unge voksnes leseholdninger avdekket flere tendenser i aldersgruppens tanker om lesing, og et utvalg av disse ble formulert som påstander som alle respondentene i begge utvalgene tok stilling til. Svarene samsvarer med det de tidligere studiene fant.

På 'Det er lett å finne bøker jeg vil lese' ser vi at flertallet av studentene er helt eller ganske enige i påstanden, mens et mindretall av elevene er det. Å finne bøker man vil lese er noe man trener opp evnen til å gjøre gjennom å lese bøker (Ross 2001). Forskjellen her kan ha å gjøre med at studentene er mer litteraturinteresserte, men også med at de har mer erfaring med å finne bøker siden de er eldre. Flere elever (21 prosent) enn studenter (15 prosent) er hverken enige eller uenige i påstanden (Tabell 5.28, vedlegg 5). Elevene som er helt eller ganske *u*enige i påstanden (38 prosent) utgjør omtrent samme andel som elevene som er helt eller ganske enige.

Fordeler vi svarene ut fra litteraturinteresse, er det nettopp de litteraturinteresserte i begge utvalgene som i størst grad har sagt seg helt eller ganske enig i at det er lett å finne bøker (Tabell 5.29 og 5.30, vedlegg 5). De nøytrale studentene og elevene plasserer seg på midten. De uinteresserte studentene varierer langt mer i sine svar enn de uinteresserte elevene. Mens de uinteresserte elevene for det meste er uenige i påstanden, er 32 prosent av de uinteresserte

studentene helt eller ganske enige. Kanskje er det alderen og livssituasjonen som gjør det enklere for dem å finne bøker.

Det er flere kvinner enn menn som er helt og ganske enige i at det er lett å finne bøker i begge utvalgene, men det er en større kjønnsvariasjon hos studentene enn hos elevene (Tabell 5.31 og 5.32, vedlegg 5). Det er ingen kvinnelige studenter som er ganske eller helt uenige i påstanden, mens det hos elevene er både kvinner og menn som er uenige. I begge utvalgene er det flere menn enn kvinner som er uenige i at det er lett å finne bøker en vil lese. Igjen er det litteraturinteressen som kan være utslagsgivende her: Kvinner og menn i begge utvalgene leser omtrent like ofte, men kvinner er mer litteraturinteresserte. Interessen kan dermed være en faktor som virker inn på *behind the eyes*-kunnskapen *i tillegg til* leseerfaringen.

47 prosent av studentene og hele 60 prosent av elevene er helt eller ganske enige i at en bok må fenge med én gang (Tabell 5.28, vedlegg 5). Dette var også et krav som gikk igjen i Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) og Applegate et al. (2014) sine studier av lærerstudenters lesehistorier. En høyere andel av elevene er helt enige i at boken må fenge med én gang enn studentene, men gruppene ligger rimelig likt på andelen som er ganske enig, nøytrale, ganske uenige og helt uenige i påstanden.

De fleste i begge utvalgene er enige i påstanden uavhengig av hvor litteraturinteresserte de er (Tabell 5.29 og 5.30, vedlegg 5). Både hos studentene og elevene er det de med et nøytralt forhold til litteratur som i aller størst grad er enige i påstanden (52 og 70 prosent). Det er altså de på midten som aller mest forventer at boken skal engasjere fra begynnelsen av, ikke de som er uinteresserte. Og uansett om man er litteraturinteressert eller ikke, er dette altså en egenskap boken bør ha. De uinteresserte er de som i størst grad har oppgitt 'Vet ikke' på denne påstanden i begge utvalgene – det kan henge sammen med at de ikke har noen særlige forventninger eller krav til bøker, siden de ikke er interessert i litteratur. Hos studentene har ikke kjønn noe å si for hvor enig en er i påstanden, mens det hos elevene er litt flere kvinner enn menn som mener at boken må fenge med én gang (Tabell 5.31 og 5.32, vedlegg 5).

Dette er et funn som bør studeres nærmere: Hva menes med 'å fenge med én gang' – er det fra første setning, side eller kapittel? Hva er det som må fenge? Og er dette et krav som kun stilles til boken? Svarene her kan gi innsikt i våre forventninger til litteraturen og andre kulturuttrykk.

54 prosent av studentene og 65 prosent av elevene er helt eller ganske enige i at andre kulturuttrykk er mer underholdende enn boken (Tabell 5.28, vedlegg 5). Det kan ses i sammenheng med andre undersøkelsers funn av at andre kulturuttrykk er lettere å bli engasjert i enn boken (Huang et al. 2014; Merga og Moon 2016; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016).

Elevenes større andel henger sannsynligvis sammen med at de er mindre litteraturinteresserte enn studentene, for ut fra litteraturinteresse er det elevene med et nøytralt forhold til litteratur og de uinteresserte som er mest enige i påstanden (Tabell 5.30, vedlegg 5). Hos studentene er det de uinteresserte som er mest enige (82 prosent), men de fleste nøytrale er også enige (52 prosent) (Tabell 5.29, vedlegg 5). Kjønnsmessig er flest mannlige elever helt og ganske enige i at andre kulturuttrykk frister mer, mens det er rimelig jevnt hos studentene: Det er flere menn som er *helt* enige, men flere kvinner som er *ganske* enige (Tabell 5.31 og 5.32, vedlegg 5). Forskjellene i og mellom utvalgene kan henge sammen med den ulike graden av litteraturinteresse hos kjønnene.

Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) fant også at mange av lærerstudentene ga uttrykk for at de skulle ønske de leste mer, og det finner vi også i vår undersøkelse. Over halvparten i begge utvalgene, 72 prosent av studentene og 56 prosent av elevene, sier seg helt eller ganske enige i at de vil lese mer (Tabell 5.28, vedlegg 5). 66 prosent av studentene og 57 prosent av elevene er helt eller ganske enige i at de vil lese mer når de blir eldre. Når den gjennomsnittlige lesingen i utvalgene ligger på en gang i måneden og to til tre ganger i året, betyr det at mange gjerne skulle lest oftere enn dette.

At studentene i størst grad er enige i disse to påstandene, henger sannsynligvis også sammen med at de er mer litteraturinteresserte enn elevene. I begge utvalgene er det de litteraturinteresserte som er mest enige i begge påstandene, henholdsvis 79 prosent hos studentene og 82 prosent hos elevene (Tabell 5.29 og 5.30, vedlegg 5). Dette forsterker min hypotese om at grunnen til lesefrekvensen i utvalgene er lavere enn forventet, er at respondentene ikke har tid til å dyrke litteraturinteressen sin. I begge utvalgene er godt over halvparten av de med et nøytralt forhold til litteratur, også helt eller ganske enige i at de skulle ønske de leste mer, og i at de tror de vil lese mer når de blir eldre. Hos studentene gjelder dette også for de uinteresserte. De uinteresserte elevene er mer lunkne, med rundt 30 prosent som sier seg helt eller ganske enig i begge påstandene.

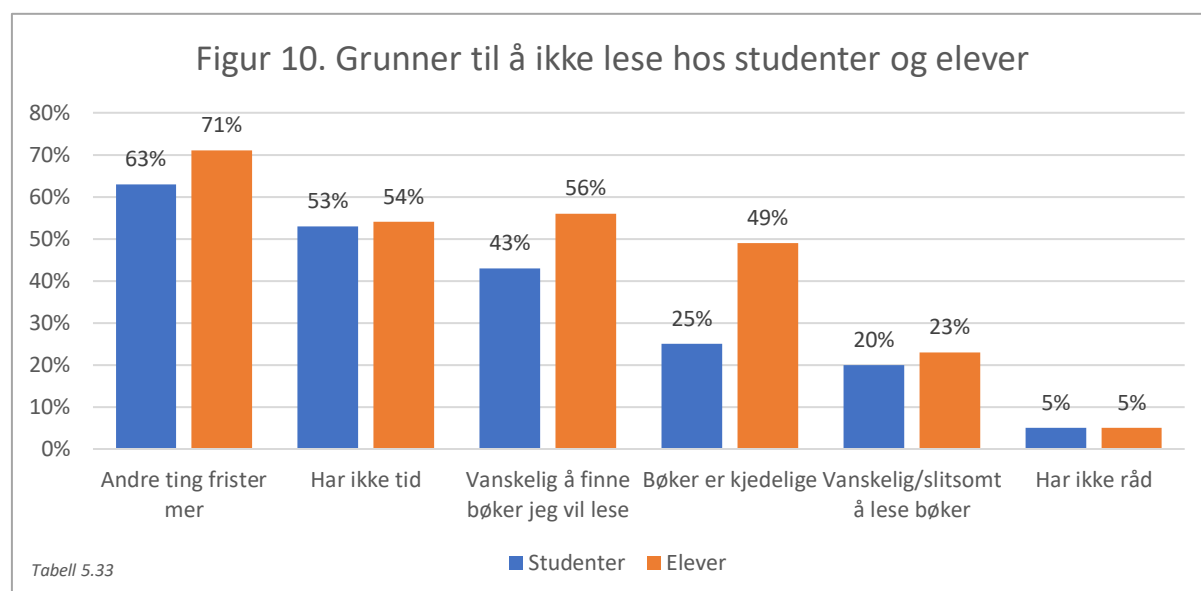
At motstanden er større hos elevene, kan tyde på at man blir mer vennlig innstilt til litteratur etterhvert som man blir eldre – også når man er uinteressert. En endret livssituasjon som fører med seg nye venner, nye meninger og flere muligheter, kan også bidra til å endre synet en for eksempel har på litteratur. I tråd med hvordan litteraturinteressen fordeler seg mellom kvinner og menn, er kvinner i begge utvalgene også mer enige i påstandene enn menn (Tabell 5.31 og 5.32, vedlegg 5).

Vi kan òg merke oss at 16 prosent av de uinteresserte elevene har oppgitt ‘Vet ikke’ på om de tror de kommer til å lese mer når de blir eldre. Det kan være at dette er en påstand det er litt vanskelig å ta stilling til når man er ung, og ikke så interessert i litteratur.

At halvparten i begge utvalgene skulle ønske de leste mer òg ser for seg at de kommer til å lese mer når de blir eldre, må være oppløftende for de som bekymrer seg for unge voksnes lesing. Over tid viser også målingene i Norsk mediebarometer at jo eldre man blir, jo større er sannsynligheten for at man leser og er litteraturinteressert. Dagens unge voksne leser riktignok mindre og er mindre litteraturinteresserte enn de som var unge på 90-tallet, men at dette tar seg opp igjen i løpet av 20- og 30-årene har vært en tendens ved målingene i flere år (Vaage 2016, 102; 2018, 38).

5.4 Grunner til ikke å lese: Andre ting frister mer

De 40 studentene og 146 elevene som oppga å lese to til tre ganger i året eller sjeldnere, svarte på et sett med grunner til hvorfor de sjelden eller aldri leste bøker²³. Respondentene kunne velge så mange grunner de ville. Påstandene var hentet fra Merga (2016), Huang et al. (2014), Applegate et al. (2014), Tveit (2012) og Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016), og mange i vår undersøkelse kjenner seg igjen i dem. Mest oppslutning er det om ‘Andre ting frister mer’, deretter er det tiden som ikke strekker til, og at det er vanskelig å finne bøker en vil lese.

Dette var også de tre mest vanlige årsakene som Skaar, Elvebakk og Nilssen (2016) sine lærerstudenter oppga som grunn til at de ikke leste mer. I Leserundersøkelsen var tiden

²³ Her vil det derfor hos studentene være få respondenter der det er lav oppslutning. Fordi det er de uinteresserte som leser minst, består mesteparten av respondentene her også av dem. Av den grunn blir resultatene kun analysert ut fra livssituasjon og kjønn.

den vanligste årsaken, 38 prosent av de som leste færre bøker i 2017 enn tidligere år oppga dette (Ipsos MMI 2018b, 32). Mer tid brukt på andre ting – som heller i retningen av at de frister mer – var de nest vanligste svarene. At andre ting frister mer var den vanligste årsaken hos de australske ungdommene i Mergas undersøkelse (2016).

At det å ikke finne bøker ligger på tredjeplass, tyder på at Ross (2001) sin teori om at de som leser ofte besitter *behind the eyes*-kunnskap i større grad enn dem som leser sjelden, også kan stemme for norske forhold. Både Ross, Hatt (1976) og Mackey (2014) har pekt på at denne kunnskapen i stor grad er selvlært gjennom oppbygging av leseerfaring, men det å finne bøker er også noe man til en viss grad kan lære bort. I dag finnes det mange digitale verktøy man kan ta i bruk, men først og fremst handler det om å lære seg *hvordan* man skal sortere informasjonen som omhandler bøker, og å finne ut av *hva* man vil lese. Både foreldre og lærere kan gi innsikt i denne prosessen, men det må settes av tid til det.

En vesentlig andel i begge utvalgene, men især elevene, oppgir også at bøker er kjedelige (Tabell 5.33, vedlegg 5). Det er likevel ikke på langt nær like høy oppslutning om denne begrunnelsen, som at andre ting frister mer. Det betyr at en del av dem som lar seg friste til å gjøre andre ting kunne tenke seg å lese bøker, i og med at de ikke har oppgitt at bøker er kjedelige.

Økonomi har lite å si for både studenter og elever, så det er ikke et økonomisk hinder å få tak i bøker. Hos Merga (2016) og Tveit (2012) var dette en av årsakene til at unge i deres undersøkelser ikke leste mer.

En bør også merke seg at omtrent en fjerdedel i begge utvalgene oppgir at det er vanskelig eller slitsomt å lese bøker. Aldersgruppen 16-24 års leseferdigheter ligger under landsgjennomsnittet (Bjørkeng 2013, 59), så det kan være et uttrykk for dette vi ser her. Samtidig *kan* boklesing være en litt mer krevende aktivitet enn å se på en tv-serie, avhengig av hva man leser og hva man ser på, og tanken om lesing som en krevende aktivitet kan fungere som en selvoppfyllende profeti.

Som vi ser er utvalgene forholdsvis like, men for elever frister andre ting mer, flere synes bøker er kjedelige, og flere oppgir vanskeligheter med å finne bøker, som grunn til at de leser sjelden eller aldri. Det kan være at både alder og livssituasjon spiller inn på hvorfor færre studenter synes det er vanskelig å finne bøker: De har mer erfaring med å lese, og kanskje et større nettverk som kan hjelpe dem med å finne bøker. Siden de sjelden har ukentlige innleveringer, dager fylt med undervisning og kvelder fylt med lekser, har de også større frihet til å utforske interessene sine enn det elevene har.

Fordeler vi svarene på kjønn, er det flere forskjeller blant studentene enn elevene (Tabell 5.34 og 5.35, vedlegg 5). Hos *elevne* oppgir menn i større grad at bøker er kjedelige, mens kvinner oppgir i større grad at de ikke har tid. Hos *studentene* er det også kvinnene som i størst grad ikke har tid, men de oppgir også i større grad at andre ting frister mer og at det er vanskelig å finne bøker de vil lese. Også de mannlige studentene oppgir i større grad enn kvinner at de ikke leser mer fordi bøker er kjedelige. Det er også de mannlige studentene som har oppgitt at de ikke har råd – ingen kvinnelige studenter har oppgitt dette som grunn.

Respondentene kunne også skrive inn sin egen forklaring på hvorfor de sjelden eller aldri leste bøker, og det er i størst grad studentene som har benyttet seg av dette (Tabell 5.33, vedlegg 5). Totalt har 13 skrevet sin egen forklaring²⁴, og mange er forfriskende ærlige. Kanskje har det å gjøre med den høye graden av anonymitet.

En av dem oppgir tid som grunn, en annen finner ikke de rette bøkene: 'Det er få bøker som er skrevet som jeg kan relatere til. Eller på andre måter få noe ut av å lese'. En skriver at bøker: 'Tar enormt mye tid, og de fleste bøker har en svært kjedelig start så man faller fort av'. Her finner man igjen ønsket om at bokens skal fenge med én gang.

Fire respondenter har understreket i ulike vendinger at de ikke er særlig begeistret for bøker: 'Dritkjedelig', 'Gidder ikke', 'Bare tull, har ikke tid til å lese bøker. Jobber jeg, mye kjekkere det', og 'Jeg oppsøker informasjon jeg trenger på nett og nyter filmer i større grad enn en kloss med papirark'. De to siste respondentene forteller at de heller gjør andre ting enn å lese (andre ting frister mer), men det er kanskje vel så interessant at de liker bøker så lite at de har tatt i bruk tekstfeltet i spørreundersøkelsen for å fortelle om det. Det er mye press på at man *bør* lese bøker, og at en *bør* like å gjøre det. Boklesing er i stor grad assosiert med positive egenskaper: Ikke bare blir man flinkere til å lese og skrive, en *fremstår* også som smartere fordi boken er et tungt symbolsk tegn på kulturell kapital. For noen kan kanskje forventningene om at man *bør* lese og fremstillingen av boklesing som en intellektuell aktivitet, skape et behov for å vise motstand.

To av respondentene forteller at det er vanskelig å holde på oppmerksomheten når de leser: 'Dårlig konsentrasjon' skriver den ene, 'Jeg blir fort ufokusert', skriver den andre. Dette var også en tendens Merga fant i sin undersøkelse av australsk ungdom. Flere av ungdommene synes det var vanskelig å konsentrere seg om å gjøre én ting over lengre tid, og sammenlignet det gjerne med at de vanligvis brukte mobilen mens de så på tv (2016, 419-420). Det kan man vanskelig gjøre når en leser en bok. To andre respondenter i vår undersøkelse oppgir at boken

²⁴ Skrivefeil og grammatiske feil er rettet opp.

ikke lar seg kombinere med annen aktivitet, som grunn til at de sjelden eller aldri leser: ‘Vanskelig å lese når jeg strikker. Blir fort trøtt i øynene’, og ‘Man kan ikke spille på mobilen mens man leser’.

To respondenter får på ulike måter dårlig samvittighet når de leser. ‘Når jeg begynner å lese blir jeg ofte oppslukt av boken, og har vanskelig for å legge den fra meg’, skriver den ene. Den andre ‘får dårlig samvittighet, da jeg heller burde lest på pensum eller på teorien til førerkortet’. Her er det en følelse av at de burde gjøre noe annet som hindrer lesingen. Unge voksne kjenner også på tidsklemmen, og disse to er gode eksempler på dette.

5.5 Oppsummering

Unge voksne er litteraturinteresserte. Studentene er det i større grad enn elevene, som for det meste har et nøytralt forhold til litteratur. Vi finner bare delvis sammenheng mellom foreldre og respondentenes litteraturinteresse, noe som kan være tegn på strukturelle forandringer. Vår undersøkelse finner ingen sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og litteraturinteressen til respondentene.

De aller fleste unge voksne leser, og jeg vil argumentere for at de leser forholdsvis ofte, tatt livssituasjonen deres i betraktning. De får altså med seg verdiene som ligger i litteraturen. De fleste studentene leser månedlig eller to til tre ganger i året, mens de fleste elevene leser to til tre ganger i året. Spredningen i lesefrekvens er jevn, og forteller oss at lesevanene deres varierer en del. Dette fanges ikke opp når Norsk mediebarometer kun spør etter daglig og ukentlig lesing, og barometeret gir derfor et unyansert bilde av unge voksnes lesevaner. Det er de litteraturinteresserte som leser mest, men selv om kvinner er mer litteraturinteresserte enn menn er det ikke store forskjeller på hvor ofte de leser. Det kan tyde på at menn er mer litteraturinteresserte enn de gir uttrykk for at de er. En kan også spørre seg om kvinner overdriver sin litteraturinteresse.

Det diskuteres bøker i langt mindre grad enn de leses i begge utvalgene, men spesielt hos elevene er det få som oppgir å diskutere litteratur en gang i måneden eller oftere. Hele 41 prosent av elevene oppgir å aldri diskutere bøker, noe som tyder på at de yngre mangler arenaer å diskutere litteratur på.

Gjennomgangen av lesevanene til studentene og elevene som leste en gang i måneden eller oftere, forteller oss at unge voksne er en mangfoldig lesergruppe. Både studenter og elever er mest interessert i bøker skrevet for voksne, noe som bekrefter tidligere undersøkelser. Interessen for ungdomsbøker er i begge utvalgene langt høyere enn det tidligere undersøkelser

viser. Det tyder på at ungdomslitteraturen har økt i popularitet de siste årene. Barnebøker er ikke interessante for noen av utvalgene, og er sannsynligvis årsaken til at oppslutningen om 'Barne- og ungdomslitteratur' er såpass lav i Norsk mediebarometer. Sammenslåingen i barometeret gir en feilaktig fremstilling av bruken av både barne- og ungdomslitteratur.

Sjangerpreferansene er rimelig like i begge utvalgene: Fabelprosa, samtids- og krimlitteratur er på topp hos begge, men studentene har en større interesse for populærvitenskap og internasjonale klassikere enn elevene. Sammenlignet med tidligere undersøkelser er det grunn til å tro at sjangerpreferansene har forandret seg med årene. Oppslutningen om de ulike sjangrene er jevn, noe som betyr at smaken er forskjellig respondentene imellom.

Å spørre etter et konkret fremmedspråk gir et tydeligere blikk på hva som leses, og svarene forteller oss at unge voksne leser både på engelsk og norsk. Studentene leser mer på engelsk enn elevene. Svært få leser bare på norsk. Papirboken er mest populær, men vår undersøkelse finner imidlertid at e-bøker brukes oftere enn lydbøker. Det kan være tegn på endring.

Det er de litteraturinteresserte studentene og elevene som er mest enige i at det er lett å finne bøker en vil lese, noe som bekrefter Ross' teori om en *behind the eyes*-kunnskap som trenes opp gjennom leseerfaring. I tillegg er kvinner mer enige enn menn, noe som tyder på at *interessen* for litteratur virker inn sammen med leseerfaringen, for kvinner og menn i våre utvalg leser omtrent like mye, men kvinner er mer litteraturinteresserte. Et annet funn er at de fleste, uavhengig av litteraturinteresse, mener at boken må fenge med én gang. Dette er altså et trekk boken bør ha, og det bør undersøkes nærmere hva det egentlig betyr.

De tre vanligste årsakene til at respondentene som leser to til tre ganger i året eller sjeldnere ikke leser oftere, er i begge utvalgene at andre ting frister mer, at de ikke har tid og at det er vanskelig å finne bøker. Igjen ser vi at Ross' teori bekreftes, her gjennom at de som leser lite, og dermed har lite *behind the eyes*-kunnskap, synes det er vanskelig å finne bøker.

I tråd med Bourdieus teori om habitus, ser vi at både livet man lever, interessen man har for litteratur og hvorvidt en er mann eller kvinne, henger sammen med hvordan ens smak er – i denne sammenheng hvilke lesevaner man har. Slik er lesevanene uttrykk for forskjellige habitus, mellom studenter og elever, litteraturinteresserte og uinteresserte, menn og kvinner.

Det blir ofte lagt mye vekt på kjønn når forskjeller diskuteres, men i dette kapittelet har vi sett at både livssituasjon og litteraturinteresse har mer å si for lesevanene enn kjønn. Kanskje er det strukturelle forandringer på gang her også. Det har vi muligheten til å utforske videre i neste kapittel, som analyserer utvalgenes bruk av litterære arenaer.

6 Bruken av litterære arenaer

Analysen i dette kapittelet viser at de tradisjonelle arenaene for litteratur fortsatt er sentrale i den litterære offentligheten. Redaksjonelle medier har fortsatt en samlende funksjon. De tradisjonelle arenaene har imidlertid fått selskap av nyere arenaer, som sosiale medier.

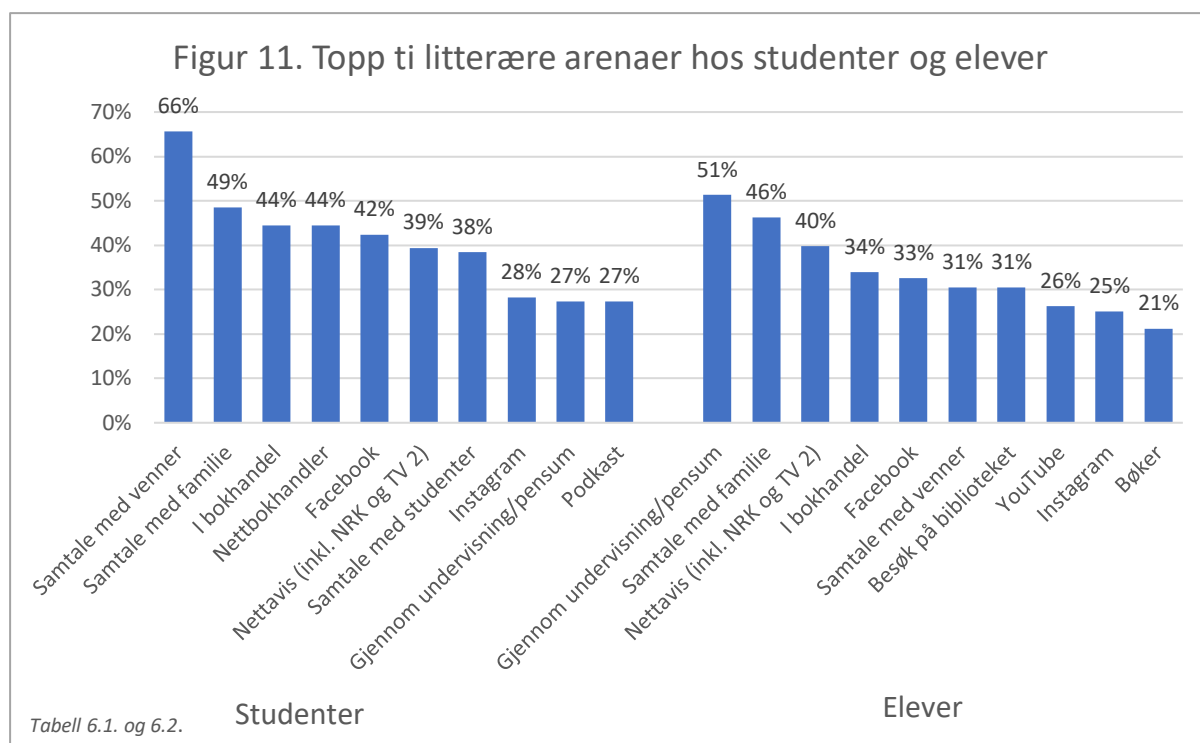
Jeg gir først et overblikk hvor jeg sammenligner bruken med funn i tidligere undersøkelser. Så sammenligner vi utvalgenes bruk og ser på hvordan litteraturinteresse og kjønn virker inn, samt hvilke nettaviser og aktører i sosiale medier respondentene bruker mest. Vi ser også på om sjanger-, språk- og mediumpreferanser har noe å si for hvilke litterære arenaer man bruker. Deretter ser vi på antall arenaer som brukes, og finner at de aller fleste bruker litterære arenaer: 96 prosent av studentene og 94 prosent av elevene får informasjon om litteratur, og de bruker i snitt henholdsvis 6.9 og 5.5 arenaer.

Analysen ser også på hvilke arenaer studentene og elevene finner mest interessante, og her finner vi at de mest brukte *ikke* er de mest interessante. Til slutt ser vi på hvilke kilder respondentene ville brukt for å finne informasjon om en bestemt bok. Her er det søkemotorer som er viktigst, men studentene har også et par andre kilder de bruker. Kapittelet runder av med en redegjørelse av hvordan dagens norske litterære offentlighet fremstår, og en oppsummering av studentene og elevens bruk av den.

6.1 Et overblikk

Den gjennomgående tendensen i strukturendringene, er at de tradisjonelle litterære arenaene har fått konkurranse, men at de står seg godt i denne. Sosiale relasjoner og undervisning er sentrale arenaer for både studenter og elever, og det fremste mediet for litteraturkritikk – avisen – står seg også godt i sin digitale versjon (Tabell 6.1 og 6.2, vedlegg 6)²⁵. Vi kan dermed også si at de redaksjonelle mediene klarer seg i konkurransen med de nye. Papiravisen havner imidlertid et stykke ned i begge utvalgene, men brukes i større grad av studentene enn elevene. Det kan ha å gjøre med at papiravisen er mindre tilgjengelig enn nettavisen. Bibliotekene og bokhandlene er også relativt mye i bruk, og hos studentene er også nettbokhandelen viktig. De nye litterære arenaene som byr på konkurranse, er i hovedsak sosiale medier og digitale varianter av tradisjonelle arenaer, som nettavis, podkast og nettbokhandel. For begge utvalg ser vi dermed at flere medier har en positiv og viktig rolle i et leseperspektiv – de er en *inngang* til litteraturen. Flere arenaer har svært lik oppslutning.

²⁵ Ved oppslutning under ti prosent vil det være få respondenter.

Oppslutningen forteller oss at det er flere studenter enn elever som bruker de ulike arenaene. Ser vi på bruken nedover listen, er det få kilder det er stor felles oppslutning om i begge utvalgene. Dette tyder på en viss spredning i hvordan respondentene orienterer seg om litteratur, noe som samsvarer med funnene gjort i kartleggingen Goodreads (2013) gjennomførte. De mest brukte litterære arenaene i Goodreads' undersøkelse har også en oppslutning på 40-50 prosent. Det forteller oss at spredningen i bruk ikke bare er tilfellet for våre utvalg.

Svarene i vår undersøkelse samsvarer grovt sett også med Goodreads' undersøkelse: Venner og medier er på topp, fulgt av bokhandler, bibliotek og noen sosiale medier. Siden Goodreads kun spurte sine egne brukere, kommer Goodreads som litterær arena av naturlige årsaker langt høyere opp i deres undersøkelse enn i vår. I tillegg ser vi at en langt høyere andel av våre utvalg bruker Facebook og biblioteket. Dette kan henge sammen med at Facebook har vokst som sosialt medium siden Goodreads gjennomførte sin undersøkelse. Kanskje kan det også være snakk om kulturelle forskjeller her; at nordmenn bruker Facebook og biblioteket oftere enn amerikanere gjør. Bruken av blogger og Twitter ligger på mer eller mindre samme andel i begge undersøkelsene.

Sammenligner vi vår undersøkelse med *Leserundersøkelsen 2018*, samsvarer ikke resultatene helt, hverken for studenter eller elever (Ipsos MMI 2018b). For aldersgruppen 15-24 var omtaler og anmeldelser i mediene den viktigste informasjonskilden, deretter fulgte sosiale relasjoner og 'sosiale medier og internett', mens bokhandelen var minst viktig. Vår

undersøkelse inkluderer imidlertid også arenaer som leserundersøkelsen ikke spør etter, noe som naturligvis gjør at vi får andre resultater enn leserundersøkelsen. Dersom vi forenkler resultatene i vår undersøkelse, ser vi at sosiale relasjoner (venner og familie) er viktigere enn redaksjonelle medier (nettaviser), men i Leserundersøkelsen er altså mediene viktigst. For studentene er også bokhandelen og sosiale medier (Facebook) viktigere enn mediene.

Sammenlignet med unge voksnes mediebruk i *Norsk mediebarometer 2017* (Vaage 2018), ser vi at oppslutningen om medier som litterære arenaer i stor grad følger det generelle bruksmønsteret. Som i mediebarometeret finner vi at papiraviser, radio og tidsskrifter er lite brukt i begge utvalgene, og at nettaviser, Facebook og sosiale medier brukes mye (Tabell 6.3, vedlegg 6). I mediebarometeret bruker de eldste i aldersgruppen nettaviser mer enn de yngste, men det bare ett prosentpoengs forskjell i vår undersøkelse, og da i favør til elevene – de yngste. Tv-en ligger også høyt oppe hos elevene, og siden den i vår undersøkelse inkluderer strømmetjenester, kan plasseringen henge sammen med den høye bruken av strømmetjenester vi finner hos dem mellom 16 og 24 år i mediebarometeret.

Noen unntak er det. Studentene bruker tv i liten grad i vår undersøkelse, sammenlignet med mediebarometeret, og podkast har høyere oppslutning hos dem enn man kunne anta ut fra mediebarometerets tall. Studentenes bruk av podkast til litterære formål (27 prosent) ligner imidlertid på andelen under 35 år som hører på podkaster om livsstil eller spesialistemner i løpet av en uke (24 prosent) (Moe og Sakariassen 2018, 16). Hos elevene ligger e-post lavere enn man kunne antatt ut fra mediebarometeret. Forskjellene mellom mediebarometeret og vår undersøkelse forteller oss at disse mediene har en *annen* bruk som litterære arenaer.

Elvestad undersøkte hvilke medier elever og studenter tar i bruk for å oppdatere seg på nyheter (2015, 23). Selv om vi må ha i mente at vi har formulert oss på ulikt vis, forteller en sammenligning av resultatene at det å finne litterær informasjon er en egen øvelse. For studentene i Elvestads undersøkelse var nettavis (89 prosent), Facebook (59 prosent) og tv-nyheter (55 prosent) de viktigste kildene til nyheter. For elevene var det Facebook (83 prosent), nettaviser (74 prosent) og tv-nyheter (60 prosent). Radio (33/37 prosent) og Twitter (14/29 prosent) var også forholdsvis viktig.

Riktig nok er Facebook og også nettaviser viktige som litterære arenaer, men nettaviser er viktigere i begge våre utvalg (Tabell 6.3, vedlegg 6). Hos studentene i vår undersøkelse ligger Facebook foran nettavisene med tre prosentpoeng, men hos elevene ligger nettavisene foran Facebook med syv prosentpoeng. Dette kan ha å gjøre med at nettaviser i vår undersøkelse også inkluderer tv- og radio-kanalenes aviser. Videre ser vi på oppslutningen at tv-en, radioen og Twitter er langt mindre viktig som litterær arena enn som nyhetskanal.

Ingen av de sosiale mediene er utpregede litterære medier. Ipsos' kvartalsrapport viser at de generelt brukes mye av unge voksne (Ipsos MMI 2018a), noe som kan forklare hvorfor de er populære litterære arenaer: Med unntak av Snapchat er rangeringen av de ulike sosiale mediene som litterære arenaer rimelig lik den vi finner hos Ipsos MMI. Oppslutningen er naturligvis annerledes. Facebook er det mest brukte sosiale mediet hos unge voksne òg i befolkningen. Derfor finner vi mange litterære aktører i dette sosiale mediet, som forlag, redaksjonelle medier og bokbloggere. At så mange bruker Facebook, gjør det også til en egnet plattform å danne fellesskap på, og det finnes flere bokrelaterte Facebook-grupper²⁶. Instagram og YouTube er henholdsvis tredje og fjerde mest brukte sosiale medium hos unge voksne (Ipsos MMI 2018a), og på disse sosiale mediene har det utviklet seg litterære miljøer som samler seg ved hjelp av søkbare emneknagger og tags²⁷. At det finnes litterære miljøer på de tre sosiale mediene, kan også være en del av forklaringen på at de er mye brukt av respondentene.

Reuters Institute Digital News Report 2018 fant at 44 prosent av respondentene brukte Facebook til nyheter, 19 prosent brukte Snapchat, 13 prosent brukte YouTube, ti prosent brukte Instagram, åtte prosent brukte Twitter og to prosent brukte Pinterest (Moe og Sakariassen 2018, 24). Oppslutningen rundt Facebook i deres undersøkelse ligner mer på våre tall enn det Elvestads undersøkelse gjør, men det er ellers forskjeller både i oppslutning generelt, og når vi ser på hvilke sosiale medier som er mest brukt (Tabell 6.3, vedlegg 6). Facebook holder seg stødig i begge utvalgene, men Instagram og YouTube er langt mer brukt som litterær arena enn som nyhetskilde. Pinterest er også litt mer brukt av både studenter og elever. Oppslutningen om Snapchat er lavere i begge utvalgene enn i rapporten fra Reuters, og oppslutningen om Twitter er høyere hos studentene enn i rapporten.

Forskjellen i oppslutning mellom de to undersøkelsene har nok å gjøre med at Reuters har spurt etter *ukentlig* bruk, mens vi i denne undersøkelsen har spurt hvilke steder man *vanligvis* får informasjon om litteratur fra, uten noen tidsbegrensning. De sosiale mediene er derfor sannsynligvis ikke *mer* brukt som litterære arenaer enn som nyhetskilder. Det er imidlertid grunn til å tro at Instagram og YouTube er mer relevante for litterær informasjon enn for nyheter – fordi de får høyere oppslutning enn de andre sosiale mediene vi her sammenligner med, og fordi de har litterære miljøer.

²⁶ For eksempel har den lukkede gruppen 'Fantasy og science fiction-bøker' 2.100 medlemmer per juli 2018.

²⁷ Søk for eksempel på 'booktube' på YouTube eller let opp emneknaggen 'bookstagram' på Instagram for å få et innblikk i det internasjonale miljøet. For å finne det norske bokmiljøet, kan du begynne med å søke opp 'bøker'.

Et annet funn i Reuters rapport var at flertallet av nordmenn var *mediehybrider* (Moe og Sakariassen 2018, 6). Ser vi på studentene og elevenes bruk av medier som litterære arenaer, er de også mediehybrider her – papiravisen og tv-en er fortsatt i bruk, men digitale medier er mer populære. Strukturen har altså ikke blitt heldigital, men endringene dreier i denne retningen. Og ser vi en *utjevning* eller *normalisering* av hvem som får komme til orde i den digitale delen av den litterære offentligheten? Moe og Sakariassen fant at digitaliseringen av nyhetsmediebildet dro i retning av en normalisering fremfor en utjevning av aktørene i det: De digitale hovedkildene var etablerte aktører vi kjente fra tradisjonelle medier (2018, 13-14). I begge utvalgene i vår undersøkelse ser den digitale delen ut til å ha landet på et kompromiss mellom normalisering og utjevning. På den ene siden finner vi en normalisering: De tradisjonelle aktørene har beholdt sin sentrale posisjon. På den andre siden ser vi en utjevning: De sosiale mediene og anmeldermulighetene i nettbokhandler har gitt plass til flere nye stemmer. Dette gir en struktur som åpner for mer mangfold i den litterære offentligheten.

Ser vi på arenaene som ti prosent eller færre av utvalgene bruker, er mange av dem nye litterære arenaer med et tydelig litterært formål: Bokblogger, nettsamfunnet Bokelskere, forlag og bibliotekenes hjemmesider (Tabell 6.1 og 6.2, vedlegg 6). De fleste har det til felles at de er nettsted, og den lave bruken tyder på at respondentene i denne undersøkelsen i liten grad kjenner til disse. Andre arenaer som er lite brukt, er mindre utbredte sosiale medier som VSCO, Tumblr og Pinterest. Det er også få i begge utvalg som bruker litteraturhus. Elevene bor på steder som ikke har dette. Studentene som bor i Bergen har tilgang på et – men de velger i langt større grad å benytte biblioteket. Kanskje er det mer naturlig for dem å bruke biblioteket, som de allerede kjenner fra oppveksten sin. Det kan også ha å gjøre med hvordan Litteraturhuset i Bergen markedsfører seg, hva de tilbyr, og at flere av arrangementene deres koster penger.

For hver kategori av litterære arenaer, var det et fritekstalternativ hvor respondentene kunne skrive inn en arena hvis de savnet en. 16 av studentene og 28 av elevene har benyttet seg av dette. Av kildene respondentene selv har tilføyd, er de fleste allerede nevnt i spørreundersøkelsen²⁸. Kun tre nye arenaer dukket opp: 'Fotballtrening' og 'Forfatteres hjemmeside' er nevnt én gang hver, og forumet 4chan²⁹ er nevnt tre ganger. Dette tyder på at arenaene i undersøkelsen mer enn dekker respondentenes litterære offentlighet.

²⁸ For eksempel har flere skrevet 'Internett' og 'Sosiale medier' i fritekstfeltet til kategorien 'Sosiale relasjoner og fysiske steder', som var den første samlingen av arenaer de ble presentert for i spørreundersøkelsen (Vedlegg 1). Undersøkelsen opplyste om at disse arenaene kom senere i undersøkelsen, men det fikk ikke alle med seg.

²⁹ 4chan er et anonymt nettforum som minner mye om Reddit. Tråder sorteres etter tema, for eksempel finner man temaet litteratur under 4chan.org/lit.

6.1.1 De fleste bruker litterære arenaer

I begge utvalgene er det få respondenter som oppgir å ikke bruke noen litterære arenaer – fire prosent av studentene og seks prosent av elevene (Tabell 6.4, vedlegg 6). Litteraturen finner dermed en eller flere veier inn i livet til de fleste i utvalgene – 96 prosent av studentene og 94 prosent av elevene får informasjon om litteratur. Studentene bruker i snitt flere arenaer enn elevene, og det er også færre studenter enn elever som ikke bruker noen arenaer. Imidlertid er det hos elevene vi finner respondentene som bruker flest arenaer.

I snitt oppgir studentene å bruke 6.9 arenaer (Tabell 6.4, vedlegg 6). Det er flest som oppgir å bruke fire arenaer. To respondenter oppgir å bruke 16 arenaer, og det er nok disse og noen andre som bruker mange arenaer som drar opp snittet. De fleste bruker mellom ti og fire arenaer. Elevene bruker i snitt 5.5 arenaer (Tabell 6.4, vedlegg 6). Det er flest som bruker tre arenaer. En elev bruker 22 arenaer, en bruker 17 og tre bruker 16 – og disse er nok med på å dra opp snittet her. De fleste bruker mellom tre og åtte arenaer.

De litteraturinteresserte i begge utvalg bruker flere arenaer enn de som er nøytrale til eller uinteresserte i litteratur. De litteraturinteresserte *studentene* bruker i snitt 8.1 arenaer, de nøytrale bruker 6.2 og de uinteresserte bruker 3.9 (Tabell 6.5, vedlegg 6). De litteraturinteresserte *elevene* bruker i snitt 7 arenaer, de med et nøytralt forhold til litteratur bruker 6.3 og de uinteresserte bruker 3.9 (Tabell 6.6, vedlegg 6).

De kvinnelige og mannlige studentene bruker flere arenaer, enn de kvinnelige og mannlige elevene. Dette kan henge sammen med at de kvinnelige studentene er mer litteraturinteresserte enn de mannlige. Kvinnelige studenter bruker i snitt 7.7 mens mennene i snitt bruker 6.2 arenaer (Tabell 6.7, vedlegg 6). De kvinnelige elevene bruker i snitt 6.6 arenaer, mennene bruker i snitt 4.5 (Tabell 6.8, vedlegg 6).

De to studentene som bruker 16 arenaer er begge litteraturinteresserte kvinner. De fem elevene som bruker mer enn 15 arenaer er fire kvinner og en mann. To av dem er litteraturinteresserte, to er nøytrale til og én er uinteressert i litteratur. Respondenten som er uinteressert i litteratur har oppgitt bruk av 16 arenaer – kanskje har denne en svært litteraturinteressert familie og omgangskrets?

De fire studentene som ikke bruker noen litterære arenaer er tre menn og en kvinne. En av dem er nøytral til, og de tre andre er uinteressert i litteratur. Av de 15 elevene som ikke bruker litterære arenaer er tolv menn, to kvinner og én har annen kjønnsidentitet. En av dem oppgir å være litteraturinteressert, to er nøytrale til og tolv er uinteresserte i litteratur.

I spørreundersøkelsen kunne respondentene velge ‘Ingen’ hvis de ikke brukte noen av arenaene innenfor en kategori, og ser vi på disse svarene er det i begge utvalgene kategorien

‘Nettsteder’, hvor flest har oppgitt å ikke bruke noen av arenaene (Tabell 6.9, vedlegg 6). 32 prosent av studentene og 64 prosent av elevene får ikke informasjon om bøker fra noen av nettstedene i undersøkelsen. Med unntak av nettbokhandelen, er nettstedene mindre brukte litterære nettsteder. Det er bokblogger og forlags hjemmesider, samt forum og blogger generelt. Dette stemmer med oppslutningen vi har sett om disse arenaene.

Videre oppgir 27 prosent av studentene og 33 prosent av elevene at de ikke får noe litterær informasjon gjennom medier. 24 prosent av studentene og 42 prosent av elevene får det ikke gjennom noen sosiale medier, og 8 prosent av studentene og 13 prosent av elevene har oppgitt at de ikke får noe litterær informasjon gjennom sosiale relasjoner eller fysiske steder. For elevene er det altså flere som ikke får informasjon om litteratur gjennom *sosiale medier* enn medier, mens det hos studentene er flere som ikke får informasjon om litteratur gjennom *medier* enn sosiale medier.

Svarene her stemmer med det vi vet om atferd og mediebruk; sosiale relasjoner *er* mer sentrale kilder for oss enn medier og sosiale medier, og medier og sosiale medier er mer sentrale kilder for oss enn nettsteder. At flere elever enn studenter oppgir å ikke få informasjon om litteratur fra de ulike kategoriene av litterære arenaer, henger nok sammen med at de er mindre litteraturinteresserte enn studentene. Men det har nok også å gjøre med livsstilen deres.

6.2 Likheter og forskjeller mellom elever og studenter

Studentene og elevenes ti mest brukte arenaer har flere fellestrekk. Familie og venner er viktige kilder til informasjon om litteratur for begge (Tabell 6.3, vedlegg 6). Teorien om opinionslederskap viser seg dermed også å være relevant når en studerer litteraturens vei frem til leseren. Det er ikke bare mediene som må gå veien om våre sosiale omgivelser, det samme gjelder for litteraturen.

Merga (2014a) fant at foreldre kunne fortsette å være en viktig kilde til litteratur også i ungdomstiden, og det ser vi at stemmer både for elevene og studentene: Begge vekter samtaler med familien som en av de viktigste litterære arenaene. Merga (2014b) fant også at venner var viktige sosiale arenaer, noe de også er i vår undersøkelse. Venner er imidlertid langt viktigere for studentene enn elevene, og for elevene er foreldrene til og med viktigere enn vennene – noe som viser hvor sentral rolle foreldrene fortsatt har selv om man nærmer seg voksenlivet. Da er det bekymringsverdig at elevene oppga å sjelden diskutere litteratur. Det tyder på at selv om samtaler med familie og venner er viktige litterære arenaer, så er det ikke *ofte* at litteraturen er samtaleemnet.

Undervisning og pensum/lekser er også en sentral arena i begge utvalgene. Især for elevene, noe som er naturlig med tanke på at de har en del undervisning i norsk. At studentene har undervisning inne på topp ti, tyder på at bøkene de leser på fritiden kan være relatert til hva de studerer. Dette samsvarer med at 'Populærvitenskap, natur, teknologi, fakta' var den tredje mest populære sjangeren hos studentene. Informasjons- og medievitenskap er emner som kan høre hjemme i denne sjangeren.

At begge utvalgene opplever undervisningssituasjonen som en sentral arena, bekrefter det forskning har funnet om skolen og lærerens sentrale posisjon i å skape litteraturinteresse (Applegate et al. 2014; Merga og Moon 2016; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016; Verboord og van Rees 2003; Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016). Det er dermed all grunn til å fortsette å oppmuntre til lesing og snakke om litteratur både i videregående skole og på høyere utdanningsnivå. Og det er grunn til bekymring at lærerstudenter er lite interesserte i litteratur og leser lite bøker (Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016), siden det i den videregående skolen er dem som har ansvar for å formidle litteraturen.

Andelen i de to utvalgene som har oppgitt nettavis som en litterær arena er også tilnærmet lik, og det er en av de viktigste litterære arenaene for både studenter og elever. I ny digital drakt har dermed de redaksjonelle mediene, representert gjennom pressen, beholdt sin sentrale posisjon. At nettavisene er sentrale, kan bety at det leses en del litteraturanmeldelser i begge utvalgene. Undersøkelsen spør ikke direkte om dette, men vi kan anta at mesteparten av den litterære informasjonen respondentene får fra nettaviser er i form av litteraturkritikk. Hvorvidt det leses mindre anmeldelser enn før er imidlertid vanskelig å svare på, og når vi ser at alternative arenaer for anmeldelser, som nettbokhandler og sosiale medier, også har høy oppslutning, taler det for at dette er et område som bør undersøkes nærmere. Verboord (2010) fant at alternative anmeldelser ble brukt i tillegg til pressens anmeldelser, og kanskje ser vi det her også. Samtidig ser vi at annen ny arena for litteraturkritikk, bokbloggene, er lite brukt av begge utvalg: 10 prosent av studentene og 9 prosent av elevene oppgir disse som en litterær arena. Andre blogger er også lite brukt i begge utvalgene.

Begge utvalgene har også Facebook og Instagram inne på topp ti, og de to sosiale mediene har forholdsvis lik oppslutning hos elever og studenter. Selv om YouTube ligger på tolvte plass hos studentene, er oppslutningen her også tilnærmet lik som hos elevene (Tabell 6.3, vedlegg 6). Om vi antar at sosiale medier på mange måter er en digital utvidelse av våre sosiale relasjoner, og vi vet at unge voksne bruker disse mye, kunne vi ha forventet at disse mediene kom høyere opp. Men funnene samsvarer med det kartleggingene til Goodreads (2013) har funnet: Sosiale medier er vanligvis mindre viktige enn sosiale relasjoner. Selv om de er

hyppig i bruk, får utvalgene altså mindre litterær informasjon fra sosiale medier enn fra familie og venner. Det kan ha å gjøre med at aktørene i sosiale medier ikke bare er venner og familie, noe vi kommer tilbake til.

Det er også noen forskjeller mellom de to utvalgene når vi ser på deres ti mest brukte arenaer. Ved siden av familie og venner har studentene også medstudentene sine inne på topp ti med 38 prosent oppslutning, mens vi hos elevene finner 'Samtale med medelever' på 12. plass med 20 prosent oppslutning (Tabell 6.3, vedlegg 6), vesentlig lavere enn hos studentene. Denne forskjellen samsvarer med funnet om at studenter oppga å diskutere litteratur i større grad enn elevene – for studentene er medstudentene også en arena for litterær diskusjon.

Den fysiske bokhandelen kommer høyere opp på listen hos studentene (44 prosent) enn hos elevene (34 prosent), og studentene har også nettbokhandler inne på sin topp ti, med like stor oppslutning som de har om den fysiske bokhandelen (Tabell 6.3, vedlegg 6). Elevene har nettbokhandelen på 13. plass med 16 prosent oppslutning, vesentlig lavere. Det kan ha å gjøre med at elevene er mindre litteraturinteresserte, og med at de i større grad følger vanene til foreldrene sine – det er kanskje mer naturlig for dem å besøke en fysisk bokhandel enn å handle på nett. Kanskje har elevene også mindre penger å bruke på litteratur.

Selv om oppslutningen om bokhandelen er forskjellig, ser vi at den er en sentral arena i den litterære offentligheten for både studenter og elever. Dette er altså et sted hvor de, naturlig nok, forventer å få informasjon om litteratur. Som andre bedrifter er bokhandelens mål å tjene penger, men en kan argumentere for at de har et samfunnsansvar fordi de forhandler et kulturuttrykk som er så viktig for samfunn og individ at det er fritatt moms. Bokbransjen omtaler også seg selv som børs og katedral³⁰. Da er det bekymrende at *bokhandlerne* – en av førstelinjene for litteraturformidling – roper varsko, og ser seg nødt til å gjøre det anonymt.

I diktet *Jeg blir i jobben min* (Anonym 2018), publisert i bokmagasinet til Klassekampen, formidler den anonyme dikteren sider ved driften av bokhandlene som hun mener er svært negative for litteraturen som kultur: blant annet at hvilke bøker som kjøpes inn og hvordan bokhandlene skal se ut i stor grad styres sentralt, at det blir mer ting og leker, at kjedeledelsen ser på bøker som varer og ikke åndsverk, og at det er for få ansatte på jobb. Dikteren er bekymret for litteraturen, for leserne og for menneskeheten, men velger å bli i jobben sin nettopp fordi hun vil kjempe for litteraturens verdi, og fordi hun håper at denne trenden snart skal snu.

³⁰ Som respons på at kulturministeren vil utvide fastprisordningen på bøker, trakk administrerende direktør i Bokhandlerforeningen, Trine Stensen, frem at en videreføring av ordningen ville gi «en god balanse mellom børs og katedral i bokbransjen». Se: <http://www.klassekampen.no/article/20180829/ARTICLE/180829959> . Fastprisordningen er forøvrig en annen avtale som skal sikre et mangfoldig tilbud av litteratur.

Det første halvåret av 2018 viser også en nedgang i boksalget (Aune 2018). Om det vil få kjedene til å revurdere hvordan de driver bokhandel, gjenstår å se. Men for brukerne av den litterære offentligheten, og for samfunnet, ville det være best dersom kjedene legger vekt på å gi litteraturen så stort spillerom som mulig.

Bruken av podkast er også ulik hos studentene og elevene. Hos studentene er den inne på topp ti med 27 prosent oppslutning, mens den ligger på 17. plass med elleve prosent oppslutning hos elevene (Tabell 6.3, vedlegg 6). Elevenes oppslutning er ikke så langt unna den vi finner for den korresponderende aldersgruppen i mediebarometeret, hvor åtte prosent oppgir å bruke podkast en gjennomsnittsdag (Vaage 2018, 44). Det kan bety at studentene i vårt utvalg bruker podkast i større grad enn gjennomsnittet for sin aldersgruppe. Samtidig er podkast også spesielt egnet som litterær arena, fordi man selv kan velge hvilke programmer en vil lytte til – og det finnes mange podkaster om litteratur.

Elevene har boken inne på topp ti – her siktes det til at man kan få tips om andre bøker i bøkene man leser. Bøker ligger på tiende plass hos elevene med en oppslutning på 21 prosent, men hos studentene ligger boken på 17. plass med 14 prosents oppslutning. Ut fra at studentene er mer litteraturinteresserte og leser oftere enn elevene, kunne en anta det ville være omvendt. Men kanskje er det slik at fordi elevene ikke er like litteraturinteresserte, så blir boken, i mangel på informasjon fra andre arenaer, en viktigere litterær arena for dem enn studentene.

Elevene har også biblioteket inne på sin topp ti med 31 prosent oppslutning, mens studentene har biblioteket på 14. plass med 19 prosent. Det er elleve prosentpoeng lavere enn elevene. Begge andelene er høyere enn månedlig bruk for begge korresponderende aldersgrupper i *Norsk kulturbarometer 2016*, hvor 24 prosent av 16-19 åringene og 15 prosent av 20-24 åringene hadde brukt biblioteket den siste måneden (Vaage 2017, 58). Det kan ha å gjøre med at utvalgene i vår undersøkelse er mer avgrenset enn kulturbarometerets utvalg, med tanke på for eksempel geografisk lokasjon og livssituasjon. En andel av elevene bor også i en by som nylig har oppgradert biblioteket, noe som kan bidra til å øke bruken. For begge utvalgene, men især for elevene, er biblioteket uansett fortsatt en viktig litterær arena.

Ved å se på de ti mest brukte arenaene, ser vi allerede at studentene og elevenes atferd i den litterære offentligheten er ulik. Studentene er mer sosiale og mindre tradisjonelle enn elevene. Samtidig er flere arenaer viktige hos begge, som undervisningen, nettaviser, Facebook og bokhandler.

6.2.1 Tradisjonelle elever, engasjerte studenter

Ser vi nærmere på studenter og elevers bruk av litterære arenaer, er det en tendens til at studentene i større grad enn elevene bruker arenaer som kan ses som *direktekilder* til litteratur (Tabell 6.3, vedlegg 6). Altså arenaer som har egenskaper ved seg som lar brukeren gå rett til litteraturen. Det er arenaer som er utelukkende litterære, som Goodreads, og arenaer som lar seg spesialisere, som podkast. Spesielt er nettbokhandelen og Goodreads *langt* mer populære hos studentene enn elevene, og studenter bruker også e-post og podkast i større grad enn elevene.

Et annet fellestrekk ved arenaene studentene bruker oftere enn elever, er at de krever et *aktivt valg* – de har valgt å få e-post om bøker, å lytte til podkaster om litteratur, å besøke nettbokhandler og å bruke Goodreads for å få boktips. Dette kan henge sammen med at studentene lever i omgivelser hvor de i større grad enn elevene må (og kan) ta ansvar for hva de vil fylle hverdagen sin med. Studenttilværelsen utvider nok også nettverket, slik at en student har større sjanse for å bli fortalt om ulike kilder til litteratur enn det en elev har. Her kan nok også alderen spille inn – de har mer erfaring med å orientere seg.

Samtidig henger den større bruken av disse arenaene sannsynligvis også sammen med at studentene er mer litteraturinteresserte enn elevene. Som litteraturinteresserte er det mer naturlig for studentene å oppsøke litterære arenaer. Studentene tar også mer i bruk de nye litterære arenaene – kanskje fordi de gjennom å være mer litteraturinteresserte er mer nysgjerrige på dem. Interessen for litteratur har en tendens til å være høyere i den eldre delen av aldersgruppen unge voksne enn i den yngre (Vaage 2017, 85), og en kan spørre seg om det først er i denne alderen at litteraturinteressen modnes, hjulpet av friheten til å ta egne valg.

I de tilfellene hvor *elevene* bruker arenaer i større grad enn studentene, er de gjerne tradisjonelle arenaer for litteratur, og/eller de er medier som er lett tilgjengelige og populære (Tabell 6.3, vedlegg 6). Undervisningen, biblioteket og bøker er tradisjonelle arenaer de bruker i større grad enn studentene. At undervisningen og biblioteket i større grad brukes av elevene, kan henge sammen med livssituasjonen deres. De er mye på skolen, og kanskje er det vanene de har fått fra foreldre og skolen som gjør det mer naturlig for dem å ha biblioteket som en litterær arena.

Tv (inkludert strømming) og to sosiale medier er også mer i bruk som litterær arena hos elevene enn hos studentene: Snapchat og Wattpad – en kombinert plattform hvor du kan lese e-bøker, publisere egne tekster og kommunisere med andre brukere. Ved siden av de tradisjonelle arenaene synes det dermed som at elevene i større grad enn studentene får informasjon om litteratur *indirekte* gjennom medier de ellers bruker mye. Hverken Snapchat eller tv kan anses som arenaer som i hovedsak omhandler litteratur, men ved å være hyppig i

bruk, øker sannsynligheten for at man gjennom en tv-serie eller en venns 'snap' kan møte på en bok i ny og ne.

Den lavere litteraturinteressen hos elevene spiller sannsynligvis også inn på hvilke arenaer de bruker. Ross (2001) fant at litteraturinteresserte hadde en behind the eyes-kunnskap som hjalp dem med å orientere seg og holde seg oppdatert på litteraturfronten, og det er nok den kunnskapen vi også her ser i ulik grad hos studentene og elevene. Elevene er mindre litteraturinteresserte, og forholder seg kanskje derfor i større grad til tradisjonelle litterære arenaer fordi det er dem de kjenner til, og fordi de ikke er så interessert i litteratur at det frister å ta i bruk de nye. De er også yngre enn studentene, og kan dermed ha mindre erfaring med å orientere seg om litteratur.

Studentene er mer litteraturinteresserte, og har kanskje derfor i større grad *valgt* litterære arenaer som de kan få *direkte* litterær informasjon fra. Samtidig har de en behind the eyes-kunnskap som hjelper dem med å finne frem til disse arenaene. Litteraturinteressen kan også være årsaken til at studentene i større grad enn elevene oppgir å få informasjon om litteratur fra Facebook og Twitter: Studentene følger sannsynligvis flere kontoer og sider som omhandler litteratur, de snakker mer om litteratur selv, og som følge av dette sørger både studentene selv og algoritmene til de sosiale mediene for at de får mer informasjon om litteratur på disse stedene, enn det elever får. Litteraturinteresse kan også forklare hvorfor de i større grad enn elevene oppgir venner, familie og medstudenter som en litterær arena, for litteraturinteresserte oppga å oftere diskutere litteratur, enn de som var nøytrale til eller uinteresserte i litteratur.

6.2.2 Litteraturinteresse: Tilfeldig og målrettet bruk

Ser vi på bruken ut fra litteraturinteresse, forsterkes tendensen vi så hos studenter og elever: De litteraturinteresserte er mer aktive – målrettede – i sin bruk av litterære arenaer, og mer ivrige på å ta i bruk de nye³¹. Det er tydelig at de har en behind the eyes-kunnskap som de uinteresserte mangler.

Vi ser på studentene først: 22 av de 35 litterære arenaene brukes i større grad av litteraturinteresserte enn uinteresserte, men det er ikke alltid de litteraturinteresserte bruker arenaene i større grad enn de nøytrale (Tabell 6.10, vedlegg 6). De litteraturinteresserte bruker blant annet venner, biblioteket, bokhandelen, papiravisen, tidsskrifter, Twitter, Goodreads, bokblogger og nettbokhandler i større grad enn de som er nøytrale til òg de som er uinteresserte

³¹ Merk at det er få respondenter som bruker enkelte arenaer, noe som vil gi små andeler når de analyseres ytterligere. Se tabell 6.3 for oversikt.

i litteratur. Litteraturinteresserte bruker også medstudenter, e-post, podkast, Facebook, Instagram og forum i større grad enn de uinteresserte, men ikke i vesentlig større grad enn de med et nøytralt forhold til litteratur.

De *uinteresserte* studentene oppgir undervisning og radio som litterære arenaer i større grad enn de to andre gruppene. Begge er arenaer hvor man i liten grad selv velger innholdet. Litteratur som nevnes gjennom undervisning og i pensumbøkene kan de ikke unngå å bli eksponert for, og det samme er tilfelle når man lytter til radio. Fordi de ellers bruker få litterære arenaer, blir kanskje disse litterære arenaene spesielt lagt merke til hos dem.

Blant elevene finner vi den samme tendensen til at de fleste litterære arenaene i større grad brukes av litteraturinteresserte enn uinteresserte (Tabell 6.11, vedlegg 6). 18 arenaer brukes i større grad av litteraturinteresserte enn de uinteresserte, men ikke alltid i større grad enn de med et nøytralt forhold til litteratur. Blant annet bruker de litteraturinteresserte venner, medelever, biblioteket, bokhandelen, bøker, tidsskrifter, Snapchat, Instagram, Wattpad og nettbokhandler i større grad enn de som er nøytrale til eller uinteresserte i litteratur. Litteraturinteresserte bruker også YouTube, e-post og podkast som litterær arena i større grad enn de uinteresserte, men ikke i større grad enn de med et nøytralt forhold til litteratur. Blant elevene er det ingen litterære arenaer som de uinteresserte bruker mer enn de nøytrale og litteraturinteresserte. De uinteresserte elevene er også i noe større grad tilstede på litterære arenaer, enn de uinteresserte studentene.

Det er ut fra litteraturinteressen at vi kan se noen mulige deloffentligheter. Det uinteresserte studentene bruker i svært liten grad litteraturhus, papiravis, tidsskrifter, Instagram, Twitter, Goodreads, Tumblr, bokblogger og forum. Få av de uinteresserte elevene bruker tidsskrifter, Snapchat, Goodreads, Pinterest, Tumblr, Wattpad, bokblogger og nettbokhandler. Årsaken er nok den manglende litteraturinteressen, men det kan også være at det er en terskel for å bruke enkelte av disse arenaene. Føler man seg komfortabel med å lage seg Goodreads-konto dersom man ikke leser særlig mye? Opplevs bokbloggene som en sfære forbeholdt de litteraturinteresserte? De uinteresserte er ikke fullstendig fraværende på de fleste av disse arenaene, så noen lukkede deloffentligheter er det ikke snakk om. Men det bør undersøkes nærmere hvordan disse arenaene oppleves avhengig av hvor litteraturinteressert man er.

Vi dveler litt ved Wattpad, Goodreads og Bokelskere. Hos de litteraturinteresserte elevene er Wattpad mer i bruk enn Goodreads, mens studentene i hovedsak bruker Goodreads. Ingen av utvalgene bruker det tredje litterære nettsamfunnet, Bokelskere, i særlig grad. I følge annonsesidene deres er gjennomsnittsalderen hos brukerne 32 år (Bokelskere i.d.), noe som kan tyde på at Bokelskere er et nettsted unge voksne i liten grad kjenner til. At det er de

litteraturinteresserte i begge utvalgene som i størst grad benytter seg av litterære nettsamfunn, og at bruken ikke er så stor, samsvarer med det Merga og Moon (2016) fant i undersøkelsen av australsk ungdoms bruk av slike nettsamfunn. Imidlertid er det også litterære miljøer på Facebook, Instagram og YouTube, arenaer som har høy oppslutning. Ut fra undersøkelsen kan vi ikke vite sikkert om respondentene deltar i disse, men det er sannsynlig at noen av dem også bruker disse arenaene som et litterært 'nettsamfunn'. En kvalitativ studie av bruken av litterære arenaer kan gi mer innsikt i dette.

Sannsynligvis har de litteraturinteressertes bruk også å gjøre med at det litterære tilbudet på disse arenaene er godt. Verboord (2011) fant at Amazon og Goodreads hadde anmeldelser av flere bøker enn det nettavisene hadde. Nettbokhandler og Goodreads, som litteraturinteresserte bruker i større grad enn andre, tilbyr dermed en større variasjon av forfattere og litteratur enn man finner i nettaviser. Strand (2014) og Lyngbø (2013) fant også en større bredde i bokbloggernes anmeldelser enn i nettavisene, en annen arena som de litteraturinteresserte bruker i større grad. Bokbloggene brukes imidlertid i langt mindre grad enn nettbokhandlens og Goodreads, også av de litteraturinteresserte.

Litteraturinteresserte er altså mer målrettede i sin bruk av litterære arenaer enn de uinteresserte er, noe som bekrefter Ross' teori (2001) om at litteraturinteresserte har en *behind the eyes*-kunnskap. Litteraturinteresserte bruker også flere arenaer. Bruken er også kompleks, for det er noen forskjeller mellom utvalgene angående *hvilke* litterære arenaer de litteraturinteresserte foretrekker. Det kan ha å gjøre med at de ved å leve i ulike kulturer besitter ulik *behind the eyes*-kunnskap, som derfor guider dem til ulike arenaer. Litteraturinteresserte i begge utvalg bruker både nye og tradisjonelle litterære arenaer, men de litteraturinteresserte studentene synes å ha tilpasset flere arenaer til litterære formål enn elevene – som e-posten sin og podkastene de hører på. Det kan igjen henge sammen med en livssituasjon hvor man gjerne utforsker verden i større grad. I så måte er de litteraturinteresserte studentene *early adopters*. De har sosiale kjennetegn som ofte knyttes til gruppen som først tar i bruk ny teknologi (Rogers [1962] 2003, 282-292), og atferden deres bekrefter også at de gjør det.

6.2.3 Arenabruk og litteraturpreferanser: Engelsklesende mer globale

Digitaliseringen av den litterære offentligheten fører med seg større muligheter for å spesialisere bruken etter egne litteraturpreferanser, og vi kan se trekk ved arenabruken til begge utvalgene som klinger tilbake til lesevanene. Begge leser på norsk og engelsk, og de bruker norske og globale arenaer om hverandre – spesielt studentene bruker nye arenaer hvor de lett

kan finne engelsk litteratur. Samtidslitteratur og krim var populært hos begge, og det finner de en god del av i for eksempel nettavisene og i bokhandelen. Favorittsjangeren fabelprosa får de sannsynligvis informasjon om også gjennom bokhandelen, og gjennom sosiale medier og venner. Det er tvilsomt at nettavisen er en viktig arena her, ettersom fabelprosa sjelden anmeldes. Men kan vi se *tydelige* sammenhenger mellom lesevaner og arenabruk?

I den følgende analysen har jeg sett etter mønstre mellom arenabruk og hvor mye respondentene leste på engelsk, hvilke sjangre de foretrakk, og hvilket medium de leste ofte på. Analysene her er basert på de respondentene som leste en gang i måneden eller oftere, og derfor hadde svart på spørsmålene om språk, sjangre og medium³². De utgjør et lite utvalg, men kanskje kan vi se noen tendenser her.

Resultatene i begge utvalgene peker på en tendens til at de som leser engelsk har høyere oppslutning rundt nye litterære arenaer som er mer globalt orienterte, enn de som leser på norsk (Tabell 6.12 og 6.13, vedlegg 6). Hos studentene gjelder det podkast, Facebook, YouTube, Goodreads, forum og nettbokhandler. Hos elevene gjelder det også podkast og Goodreads, i tillegg til Instagram, Twitter og bokblogger.

Mønsteret er ikke entydig i noen av utvalgene – det er ikke slik at de som leser mest på engelsk har høyest oppslutning på *alle* ‘globale’ arenaer. Generelt er det de som leser mest på norsk eller like mye på begge språk som har høyest oppslutning om de fleste arenaene. Dette er logisk – med et norsk utgangspunkt vil det være mest litterær informasjon tilgjengelig for de som leser på norsk – også på de fleste globale mediene. Men især Goodreads er å anse som en kilde til hovedsakelig engelsk litteratur, og at de engelsklesende respondentene i begge utvalgene har høyest oppslutning om denne arenaen, tyder på at hva slags språk man foretrekker å lese på, også er en faktor i hvilke litterære arenaer en bruker.

Kan sjanger ha noe å si for arenabruken? Her har jeg sett på arenabruken til respondentene som likte å lese skjønnlitteratur, krim, internasjonale klassikere, fabelprosa og populærvitenskap. De to første sjangrene vil en finne anmeldelser av i nettavisene, mens de tre siste må man over på sosiale arenaer eller mer globalt orienterte arenaer for å få informasjon om.

I begge utvalgene er det imidlertid ikke noe mønster som bekrefter dette (Tabell 6.14 og 6.15, vedlegg 6). Mange arenaer har relativt lik oppslutning på tvers av sjangerpreferanser. Der det er forskjell i bruk ut fra sjanger, ser ikke sjangeren i seg selv alltid ut til å være det utslagsgivende. Spesielt ser vi det hos respondentene som liker internasjonale klassikere. Både hos studentene og elevene har de høyest oppslutning om flere sosiale medier, men *også* om

³² Her vil det derfor være få respondenter på arenaer med lav oppslutning i utvalget. Se tabell 6.3 for overblikk.

papir- og nettaviser. Det gir ikke mening med tanke på sjangeren, men tar vi i betraktning at internasjonale klassikere er den sjangeren av de fem analyserte som har høyest andel litteraturinteresserte (Tabell 6.16, vedlegg 6)³³, kan vi få en viss forståelse. De som liker internasjonale klassikere har sannsynligvis ikke høyere oppslutning om de nevnte arenaene fordi de finner informasjon om sjangeren der, men fordi de er mer litteraturinteresserte.

Slike tilfeller finner vi flere steder, samtidig som det er tilfeller som *kan* henge sammen med hvilke sjangre man liker. Goodreads har for eksempel høyest oppslutning blant studentene som liker fabelprosa, noe som gir mening fordi dette er en populær sjanger i nettsamfunnet. Undervisningen har høyest oppslutning blant studentene og elevene som liker populærvitenskap, og både skoletimer og forelesninger formidler sannsynligvis tema som passer inn i denne sjangeren.

Vi må skaffe oss mer kunnskap om de litterære arenaene, om litteraturinteresse og sjangerpreferanser, for å forstå hvorfor bruken utarter seg slik den gjør. En analyse av utvalgte arenaer og de som bruker dem, kan gi verdifull innsikt.

Det samme kan sies for arenabruk og hvilket medium man foretrekker å lese på: Heller ikke her er det et tydelig mønster. Studentene og elevene som oftest bruker lydbok er for eksempel også de som i størst grad bruker lydbok-apper, men lydboklytterne i begge utvalgene har *også* høyest oppslutning på andre arenaer (Tabell 6.17 og 6.18, vedlegg 6). Dette ser *ikke* ut til å henge sammen med at lydbokbrukerne er mer litteraturinteresserte; hos elevene er det *færrest* litteraturinteresserte hos lydboklytterne, og hos studentene er det ingen forskjell (Tabell 6.19, vedlegg 6). Hva er det som gjør at lydboklytterne har så høy oppslutning på mange av arenaene? Dette er også noe som bør undersøkes nærmere.

6.2.4 Kjønn: Litteraturinteresserte kvinner, ikke like interesserte menn

I begge utvalgene bruker kvinner litterære arenaer i større grad enn menn, og kvinnene bruker også flere arenaer. Dette henger sannsynligvis sammen med at kvinnene i begge utvalgene er mer litteraturinteresserte enn mennene. Det er også enkelte arenaer som vi ut fra bruksundersøkelser vet at kvinner bruker i større grad enn menn: Pinterest, Goodreads og blogger er eksempler på tre arenaer som har en overvekt av kvinnelige brukere i både denne og andre undersøkelser (Ipsos MMI 2018a; Merga og Moon 2016, 132; Thelwall og Kousha 2017; Vaage

³³ Kun respondenter som leste minst en gang i måneden, svarte på hvilke sjangre de likte. Det er derfor en overvekt av litteraturinteresserte, men resultatene forteller oss likevel noe om hvilke sjangre som i størst grad leses av litteraturinteresserte. Det samme gjelder for tabell 6.19.

2018, 66). At menn og kvinner til dels har ulike sjangerpreferanser, kan også være en forklaringsfaktor, noe en kvalitativ studie av arenaer og/eller arenabruk kan undersøke.

Hos studentene er det 17 litterære arenaer kvinner bruker i større grad enn menn (Tabell 6.20, vedlegg 6). Det gjelder litterære arenaer innenfor alle kategorier: sosiale relasjoner og fysiske steder, medier, sosiale medier og nettsteder. Det er fire arenaer som de mannlige studentene bruker i større grad enn de kvinnelige: Undervisning, bøker, forum og nettbokhandler.

Blant elevene er det større forskjell i litteraturinteressen mellom kjønnene enn hos studentene, og det ses også på bruken av litterære arenaer: Her er det 22 litterære arenaer som kvinner bruker i større grad enn menn (Tabell 6.21, vedlegg 6). Som hos studentene gjelder det alle kategoriene av litterære arenaer. Det er to arenaer som brukes mer av menn enn kvinner: Twitter og forum, og Ipsos MMI (2018a) finner òg at flere menn enn kvinner bruker Twitter.

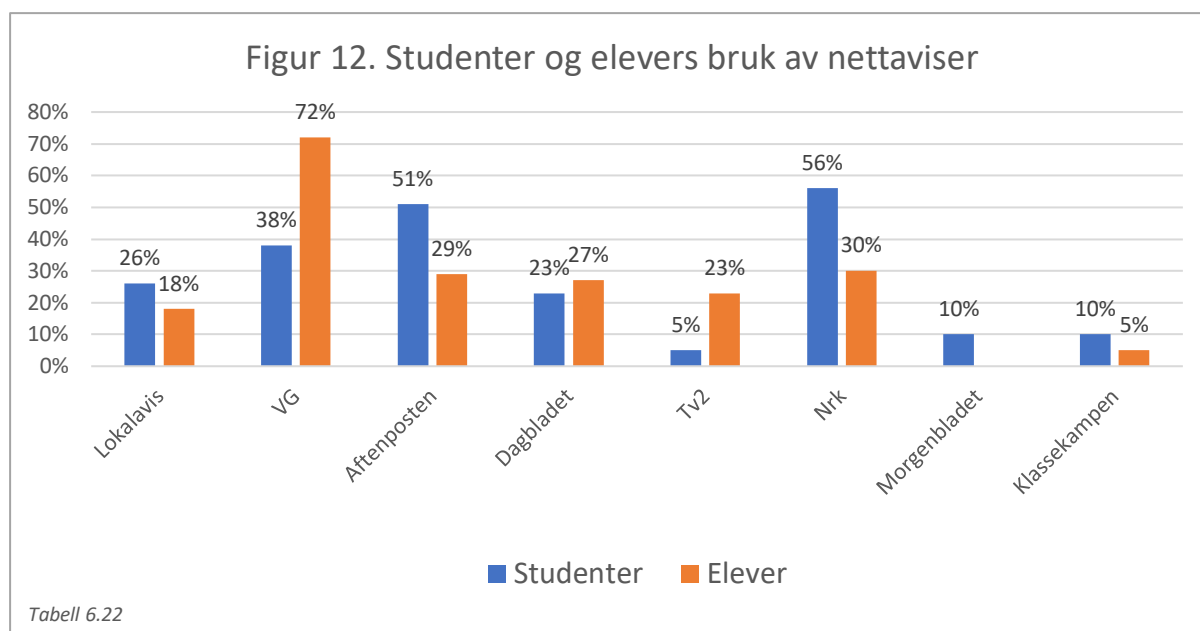
6.2.5 Nettaviser er en arena alle samles om.

De 39 studentene og 94 elevene som brukte nettavis, ble også spurt om hvilke aviser de leste³⁴. Her var de mest leste avisene i Norge nevnt, samt Klassekampen og Morgenbladet, fordi de satser på litteraturkritikk³⁵. Både hos studentene og elevene er det de store aktørene som er mest brukt, med VG på topp hos elevene, og NRK hos studentene (Tabell 6.22, vedlegg 6). Også når vi ser bruken ut fra kjønn og litteraturinteresse, er det de største nettavisene som er mest brukt i alle gruppene (Tabell 6.23 til 6.26, vedlegg 6). Ellers ser vi at livssituasjonene spiller inn: Studentene peiler seg mer mot de 'seriøse' nettavisene, som Morgenbladet, Klassekampen og Aftenposten, i større grad enn elevene.

Nisjeavisene er lite brukt som litterære arenaer, noe som kan henge sammen med at de har betalingsmur på sine anmeldelser. Hos studentene er også TV 2 lite i bruk. Det kan også være at utvalgene ikke bruker disse i særlig grad til vanlig. I størst grad er det studentene som leser Morgenbladet og Klassekampen på nett, og bryter vi det ytterligere ned ser vi at det *bare* er de litteraturinteresserte studentene som gjør det (Tabell 6.23, vedlegg 6). De elevene som leser Klassekampen, er også i hovedsak litteraturinteresserte (Tabell 6.24, vedlegg 6). Det er også de litteraturinteresserte i begge utvalg som i størst grad bruker Aftenposten som litterær arena, men denne avisen leses også av nøytrale og uinteresserte.

³⁴ Her vil det derfor være få respondenter på arenaer med lav oppslutning i utvalget. Se tabell 6.3 for overblikk.

³⁵ Respondentene kunne også benytte seg av tekstfelt for å skrive inn eventuelt andre nettaviser. Fire har gjort dette. En har skrevet inn en regionsavis, en husker ikke hvilke nettaviser hun får litterær informasjon fra, en har skrevet sol.no og en oppgir å bruke en blanding av nettaviser. Avisene utvalgene kunne velge mellom har dermed vært tilstrekkelige.

For nisjeavisene kan dette henge sammen med at de satser på litteraturkritikk, og kanskje er det noe med anmeldelsene til Aftenposten også som appellerer til de litteraturinteresserte. Samtidig kan det også være noe med litteraturkritikken til nisjeavisene som gjør de mindre populære – i følge Dagbladet-journalist Fredrik Wandrup anmelder hverken Klassekampen eller Morgenbladet krim (Bok365 2018), en av de mest populære sjangrene i begge utvalg.

Ut fra litteraturinteressen ser vi ellers at det er de uinteresserte studentene som i størst grad leser VG, men de interesserte og nøytrale studentene leser også denne avisen. Hos elevene er det ingen avis de uinteresserte leser i større grad enn de to andre gruppene. VG og TV 2 leses nesten like mye uansett litteraturinteresse hos elevene.

Det er større variasjon i utvalgene ut fra litteraturinteresse enn mellom kjønnene. Kvinnelige studenter bruker i større grad enn menn Dagbladet, Morgenbladet og Klassekampen som litterære arenaer (Tabell 6.25, vedlegg 6), og kanskje kan det at kvinner er mer litteraturinteresserte enn menn være grunnen. Ellers er det ingen særlige kjønnsforskjeller. Hos elevene leser flere kvinner enn menn Aftenposten og NRK, og flere menn leser VG og Dagbladet (Tabell 6.26, vedlegg 6). Ellers er det jevnt.

Til tross for en del variasjoner ut fra litteraturinteresse, samles altså respondentene rundt de store avisene: VG, Aftenposten og NRK leses av en vesentlig andel studenter og elever, uansett litteraturinteresse og kjønn. Ingen av disse avisene ligger heller bak betalingsmur. For elevene er også Dagbladet og TV 2 litterære arenaer som samler respondentene i utvalget. I tillegg så vi at nettavisene var en av de største arenaene i begge utvalgene, også uavhengig av kjønn og interesse for litteratur. Her samles *alle*, og nettavisene – især storavisene – har derfor

en sentral posisjon i den litterære offentligheten. Her *forventer* respondentene å finne informasjon om litteratur. I sin nye digitale form kan vi dermed konkludere med at pressen fortsatt har en samlende funksjon og en sentral posisjon i den litterære offentligheten.

Da er det bekymringsverdig at litteraturkritikken får mindre plass i nettopp storavisene, slik Cecilie W. Lund blant annet har observert (2005, 71-73). Man skal være forsiktig med dystre spådommer, men hvis pressen som litterær arena forvitrer, er det ikke en ny arena som står klar til å ta over. Bokblogger og andre nettsteder for litteratur brukes i svært liten grad. Bruken av sosiale medier har variasjoner ut fra kjønn og litteraturinteresse som gjør at de ikke har den samlende funksjonen pressen har. Sosiale mediers teknologi, med algoritmer og individuell tilpasning, gjør det også risikofylt å overlate den samlende funksjonen til dem.

Vanligvis snakker man om pressens samfunnsoppdrag i forbindelse med å avdekke urettferdighet og gå makten etter i sømmene, men pressen har også et *kulturelt* samfunnsoppdrag (Brurås 2010, 31-32). Nå som på 1700-tallet, har pressen et viktig oppdrag i den litterære offentligheten gjennom det at den virker *samlende*: Den skal ta opp i seg diskusjonene om litteratur og formidle den til alle (Habermas 2002, 37-40). Dette er viktig, fordi litteraturen har viktige funksjoner både for enkeltindividet og samfunnet. De store nettavisenes sentrale posisjon i den litterære offentligheten burde derfor være et argument for å bruke både plass og ressurser på litteraturkritikken.

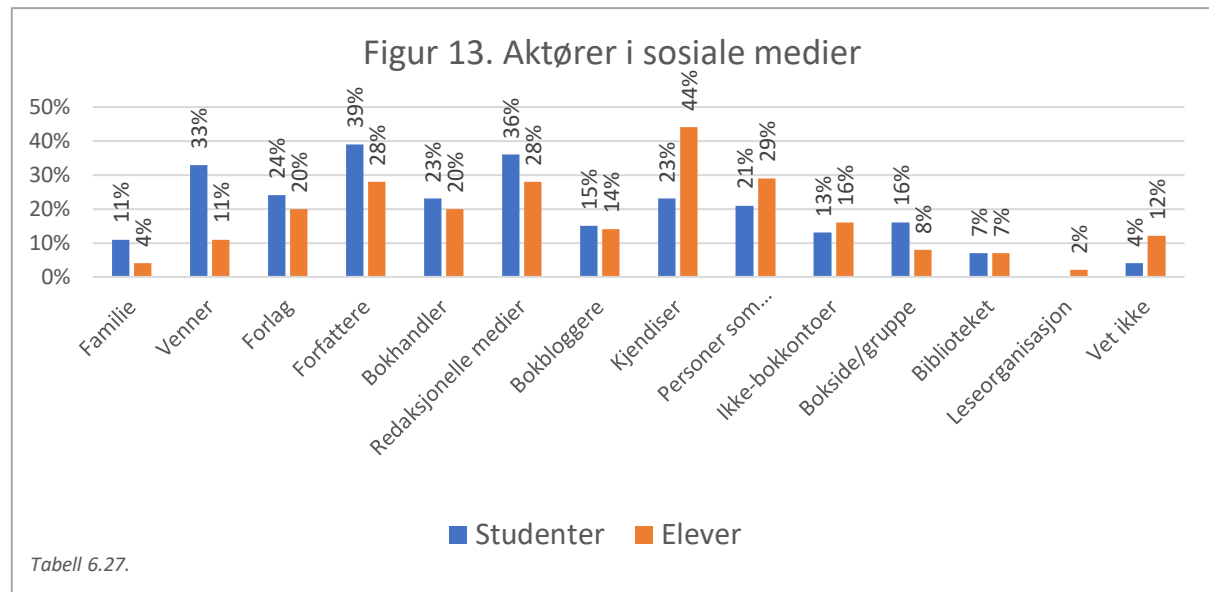
6.2.6 Bokbloggere ikke viktige aktører i sosiale medier

De 75 studentene og 138 elevene som brukte ett eller flere sosiale medier som litterær arena, fikk oppfølgingsspørsmål om hvem som vanligvis publiserte litteratur-innleggene de fikk³⁶. Generelt er det igjen en høyere oppslutning rundt flere avsendere hos studentene enn det er hos elevene. Det er også flere markante variasjoner mellom utvalgene. Især får studenter i langt større grad litterær informasjon fra venner, mens elevene i langt større grad får litterær informasjon fra kjendiser (Tabell 6.27, vedlegg 6). Ellers er forfattere og redaksjonelle medier viktige aktører i begge utvalg. Familie, biblioteket og bokblogger er ikke viktige aktører.

Hos studentene er det i størst grad forfattere, redaksjonelle medier og venner som står for de litterære innleggene i sosiale medier. Hos elevene er det i hovedsak kjendiser, en aktør som har mye lavere oppslutning hos studentene. Personer som inspirerer, redaksjonelle medier og forfattere er de neste avsenderne deres, men med en markant lavere oppslutning. Årsaken til at sosiale medier ikke kommer tett etter venner og familie som litterær arena, kan dermed ha å

³⁶ Her vil det derfor være få respondenter på arenaer med lav oppslutning. Se tabell 6.3 for overblikk.

gjøre med at sosiale medier ikke bare er *sosiale*: De er også *informasjonskanaler*, og består derfor av aktører som ikke er like viktige for oss som venner og familie er.

Igjen kan vi se en tendens – om enn litt mindre her enn når vi ser på arenaene – til at studentene er mer målrettede i sin bruk og har en større litteraturinteresse: De har høyere oppslutning rundt noen av de rene litterære aktørene – som forfattere. Vennene deres er langt viktigere for dem enn elevene, noe som kan henge sammen med at studentene i større grad oppgir å diskutere litteratur. Venner kan slik bli viktige litterære aktører i sosiale medier.

En bør også merke seg at bokbloggere, boksider/grupper og kontoer som vanligvis ikke skriver om bøker, i liten grad oppgis som aktører. Profesjonelle avsendere, som forlag, forfattere, redaksjonelle medier og kjendiser, er mer sentrale. Også i sosiale medier har altså de redaksjonelle mediene en sentral posisjon. Personer respondentene finner inspirerende er også høyere opp, men disse kan være både venner, forbilder og/eller såkalte ‘influencers’.

Sett i lys av at bruken av bokblogger i tillegg er lav i begge utvalgene, også hos de litteraturinteresserte, har ikke bloggerne en sentral posisjon i dagens litterære offentlighet – i alle fall ikke i denne undersøkelsen. Litteraturkritiker Bernard Ellefsen argumenterte i 2011 for at bokbloggerne hadde en definisjonsmakt og kapital på det litterære feltet (Kleppo 2011), men med tanke på hvor perifere de er her, kan det synes som at bokbloggerne ikke har noe særlig makt eller innflytelse på *leserne*.

Kanskje er de viktigere for litteraturkritikerne, noe som er naturlig når bokbloggerne er å anse som konkurrenter. Forlagene følger også med, og så lenge bloggerne mottar gratis lese-eksemplarer og enkelte forlag også betaler bloggere for anmeldelser (Norli 2015), er det i et

offentlig perspektiv viktig å følge med på utviklingen. I et brukerperspektiv er det interessant å se nærmere på hvorfor leserne ikke søker seg til bokbloggerne. Er de for lite synlige, har det noe å gjøre med bøkene de leser, eller har leserne kanskje ikke tillit til dem? En kvalitativ studie kan gi innsikt her.

Forskningsprosjektet *Digitization and Diversity* fant i sin befolkningsundersøkelse at 80 prosent av Facebook-brukere ikke fulgte noen 'bokaktører' (Gran, Kristensen og Røssaak 2018, 22). Ni prosent fulgte norske forfattere, åtte prosent fulgte bibliotek, syv prosent fulgte forlag, fire prosent fulgte en norsk nettbokhandel, to prosent fulgte en internasjonal, og tre prosent fulgte bokblogger. Tallene er ikke direkte sammenlignbare siden Gran, Kristensen og Røssaak spør etter hvem respondentene *følger*, mens vår undersøkelse har spurt hvem de *får* informasjon fra for å inkludere reklame. I tillegg har vi to avgrensede utvalg, mens Gran, Kristensen og Røssaak har et representativt utvalg av befolkningen. Vi kan likevel se på tendensen, og mens deres undersøkelse finner at biblioteket er en viktigere aktør enn forlagene, er det motsatt i vår undersøkelse. Sammenlignet med forlagene, er biblioteket en lite sentral litterær aktør i sosiale medier. Den høyere oppslutningen i vår undersøkelse skyldes nok blant annet at vår spør etter aktører i *alle* sosiale medier, mens Gran, Kristensen og Røssaak kun har spurt om Facebook.

Det er ingen tydelige mønstre i hvem som er aktører ut fra hvor litteraturinteresserte studentene og elevene er. Hos studentene oppgir de litteraturinteresserte og nøytrale i større grad venner og familie, og litteraturinteresserte studenter oppgir i størst grad inspirerende personer, boksider/grupper og biblioteket (Tabell 6.28, vedlegg 6). Samtidig er det ikke slik at de litteraturinteresserte også i størst grad oppgir andre aktører som er *utelukkende* litterære. Både hos de interesserte og uinteresserte studentene er det for eksempel tilnærmet like andeler som oppgir forfattere, forlag og bokhandler. Uinteresserte og nøytrale studenter oppgir i størst grad redaksjonelle medier og kontoer som vanligvis ikke formidler bøker. Det kan henge sammen med at de på grunn av lavere interesse i større grad *tilfeldigvis* får litterær informasjon fra aktører de vanligvis følger.

Hos elevene er det heller ikke noe tydelig mønster (Tabell 6.29, vedlegg 6). De litteraturinteresserte oppgir i større grad venner, forfattere og bokbloggere enn de nøytrale og uinteresserte elevene, men det er de uinteresserte som i størst grad oppgir forlag og redaksjonelle medier. De nøytrale oppgir i størst grad kjendiser og personer som inspirerer dem.

I det hele virker det *ikke* som at litteraturinteresserte i større grad enn andre har aktører i sosiale medier som er tydelig litterære. Hvem som er aktør synes å være tilfeldig. I så måte avviker resultatene her fra funnene ellers. En undersøkelse med større utvalg kan avdekke mønstre som ikke synes i våre, men kanskje har resultatene vi får her også noe å gjøre med

sosiale mediers natur. Kombinasjonen av å kunne velge hvem man vil følge, aktører som betaler for å få eksponert innholdet sitt, og algoritmer som reagerer ut fra aktiviteten din, gjør sosiale medier til arenaer man som bruker ikke har fullstendig kontroll over. Derfor kan de som er uinteresserte i litteratur likevel oppleve å få annonser fra forlag – fordi de for eksempel er i rett aldersgruppe. De som er litteraturinteresserte kan oppleve å kun få innlegg fra noen spesifikke litterære aktører – fordi algoritmer er svært bokstavelige i hva de gir deg mer av. Hvis du for eksempel liker et bilde på Instagram, vil Instagram gi deg flere bilder fra akkurat denne kontoen, og nedprioritere andre. I sosiale medier blir ens interesser både forsterket (mer fra én konto) og svekket (mindre mangfold), og dermed blir kanskje ikke litteraturinteressen så styrende for hvilke avsendere man får litterær informasjon fra.

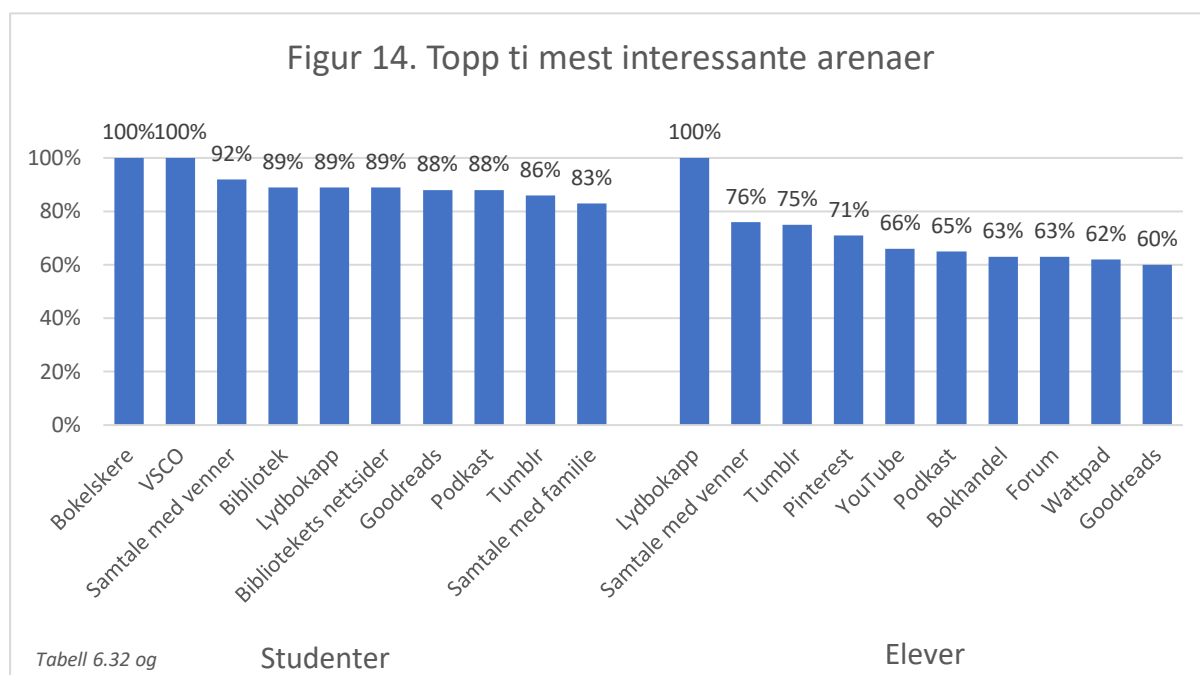
Fordeles utvalgenes svar ut fra kjønn, finner vi noen trekk som stemmer med funnene vi fant for kjønn og bruk av litterære arenaer. Hos studentene oppgir kvinnene i størst grad bokblogger og bokhandler (Tabell 6.30, vedlegg 6), noe som kan henge sammen med at kvinner generelt leser blogger i større grad enn menn, og at kvinnene i utvalget er mer litteraturinteresserte enn menn. Samtidig oppgir de mannlige studentene i større grad boksider/grupper og forlag, noe som står litt i motsetning til hva en kunne forvente ut fra litteraturinteressen hos kjønnene. De kvinnelige studentene oppgir også i større grad kjendiser, personer som inspirerer dem og kontoer som vanligvis ikke formidler litteratur.

Hos elevene er det også kvinnene som i større grad enn mennene oppgir bokbloggere, kjendiser og personer som inspirerer dem, men kvinnene her oppgir også i størst grad boksider og grupper (Tabell 6.31, vedlegg 6). De mannlige elevene oppgir forfattere, bokhandler og redaksjonelle medier i større grad enn kvinner. Kanskje er kvinnene i våre to utvalg mer opptatt av enkeltpersoners litterære meninger, mens mennene i større grad ser etter ledende institusjoner (og grupper) meninger?

6.3 De mest brukte arenaene er ikke de mest interessante

Respondentene svarte også på hvor interessant informasjonen var på de litterære arenaene de brukte³⁷. Både hos studentene og elevene viser svarene at de mest brukte arenaene ikke nødvendigvis gir den mest interessante informasjonen (Tabell 6.32 og 6.33, vedlegg 6). I begge utvalgene er det bare tre av de ti mest brukte arenaene, som også er de ti mest interessante arenaene. Hos studentene er det samtale med venner, podkast og samtale med familie. Hos elevene er det samtale med venner, YouTube og bokhandelen.

³⁷ Her vil det derfor være få respondenter på arenaer med lav oppslutning. Se tabell 6.3 for overblikk.

Kjennetegn ved de ti mest interessante arenaene hos utvalgene, er at de er tydelige litterære arenaer, som biblioteket, bokhandelen og Goodreads, eller at de er (sosiale) medier hvor brukeren i stor grad kan *styre* hva slags informasjon hun får. VSCO, Tumblr, Pinterest, YouTube og podkast er arenaer hvor brukeren velger innhold etter hva hun er interessert i, og hvor eventuelle anbefalinger som gis er tett knyttet til disse temaene. Det sosiale kommer i andre rekke på disse arenaene, det er *innholdet* som er hovedpoenget. Det gjør det for eksempel enklere for brukerne å finne frem til og få påfyll av den litterære informasjonen de synes er interessant. I mange av tilfellene er det få i utvalgene som bruker disse arenaene, men de som gjør det er synlig fornøyd med informasjonen de får.

Over halvparten av studentene og elevene synes de fleste litterære arenaene er interessante (Tabell 6.32 og 6.33, vedlegg 6). Sosiale relasjoner ligger høyt, og tendensene beskrevet over ser ut til å forplante seg nedover: Rene litterære arenaer og arenaer som i høy grad kan tilpasses, er interessante. Bokblogger er som vi så lite brukt, og har heller ingen sentral rolle som aktører i sosiale medier, men 60 prosent av studentene og 52 prosent av elevene som bruker dem synes de gir interessant informasjon.

Det er store forskjeller mellom utvalgene angående hvilke arenaer de finner mest interessante. Hos studentene er det én av de ti mest brukte litterære arenaene som flertallet ikke synes er interessant, og det er Facebook. Hos elevene er gjelder det fire arenaer: Instagram, nettaviser, Facebook og undervisning. Til tross for at de brukes mye, er altså den litterære

informasjonen de får herfra ikke veldig interessant. Dermed kan den høye bruken henge sammen med at disse arenaene brukes mye i hverdagen uavhengig av at de er litterære arenaer, og vi ser også at det gjelder andre arenaer som brukes mye i aldersgruppen, som tv og e-post.

Sammenligner vi de to utvalgene, ser vi at elevene ikke bare er mer reservert i sin bruk av arenaene, men også i sin vurdering av hvor interessante de finner de ulike litterære arenaene. Det kan henge sammen med at elevene er mindre litteraturinteresserte enn studentene. Ser vi på de tradisjonelle arenaene, gir i følge studentene både de sosiale relasjonene, undervisningen, biblioteket, bokhandelen og både papir og nettavisene interessant litterær informasjon. Hos elevene er bildet annerledes. Sosiale relasjoner, biblioteket og bokhandelen oppleves som interessante, men ikke undervisningen, papiravisene og nettavisene. Flere av de nye litterære arenaene er mer interessante enn disse to, som Instagram og bokblogger.

Forskjellene mellom utvalgene er til tider svært store, langt større enn når bruken sammenlignes (Tabell 6.34 og 6.3, vedlegg 6). Den største forskjellen finner vi hos papiravisene, som 82 prosent av studentene og bare 17 prosent av elevene synes er en interessant litterær arena. Nettaviser er også interessant hos studentene (62 prosent), men mindre interessant enn papiravisen. Kanskje kan det henge sammen med at en del nettaviser har anmeldelsene sine bak betalingsmur, noe som begrenser utvalget av litterær informasjon. I papiravisen er alt tilgjengelig. Elevene finner ikke nettavisen interessant (31 prosent), men den er ikke like uinteressant som papiravisen. Selv om pressen er en sentral arena, er den altså ikke særlig interessant for elevene.

At elevene finner avisene så uinteressante, forteller oss også at til tross for at de to utvalgene har ganske lik smak ut fra sjangerpreferanser, er det noe med anmeldelsene i pressen som appellerer til studentene i langt større grad enn til elevene. Innenfor de fleste sjangre er det et mangfold, og kanskje er det slik at utvalgene foretrekker ulike typer bøker innenfor disse, og at elevene sjelden finner *sine* bøker blant anmeldelsene. En studie av litteraturkritikken og resepsjonen av den kan kaste mer lys over dette emnet.

Det er også en stor forskjell mellom hvor interessant utvalgene finner undervisningen: 74 prosent av studentene gjør det, men bare 23 prosent av elevene. Det kan ha å gjøre med at studentene selv har valgt fag og derfor sannsynligvis har undervisning på et fagområde de interesserer seg for. Dermed er den litterære informasjonen de får gjennom undervisningen også interessant. Elevene derimot, får sannsynligvis det meste av litteraturformidlingen gjennom norsktimene, et obligatorisk fag som i hovedsak konsentrerer seg om norsk litteraturhistorie. Det er bekymringsverdig at elevene finner denne arenaen uinteressant. Undervisningen er en sentral arena for elevene, og en arena alle møtes på uavhengig av litteraturinteresse, kjønn og

andre sosiale kjennetegn. Skolen er også viktig for utviklingen av litteraturinteresse og lesevaner, og kan med sine egenskaper være en øvingsarena hvor vi lærer å forstå litteraturen. Disse målene blir vanskelige å nå, og demper sannsynligvis også litteraturinteressen, når hele 77 prosent av elevene synes undervisningen er uinteressant.

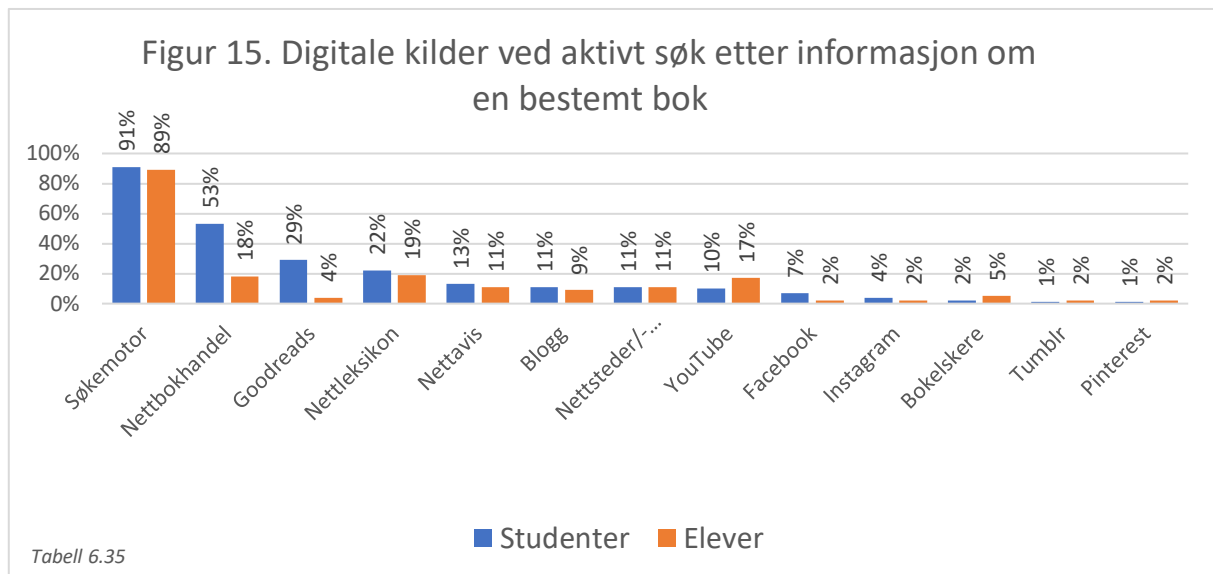
En oppfølging av dette funnet bør undersøke *hvorfor* undervisningen og pensum er så lite interessant: Har det å gjøre med innholdet? En amerikansk undersøkelse av hva slags litteratur lærere velger viser at mange tyr til 'klassikerne' (Mackey et al. 2012), og dette treffer kanskje ikke elevene. I vår undersøkelse er de i hvert fall ikke interessert i hverken nasjonale eller internasjonale klassikere. En doktoravhandling fra 2016 om moderne ungdomslitteratur (young adult) plass i amerikanske læreplaner, fant at hvilke titler læreplanene anbefalte hadde endret seg lite siden de første læreplanene i engelsk ble satt opp på 1900-tallet (Crowder 2016, 120-124). Lærerne underviste i stor grad i litteratur de selv hadde blitt undervist i da de gikk på skolen. Nyere ungdomslitteratur hadde en marginal, om noen, plass. Lærerne var skeptiske til å bruke denne i klasserommet, mens elevene var positive til å inkorporere den i undervisningen (120-124). Dette kan også være tilfelle for norske skoler.

Eller har det å gjøre med lærerne? Læreren må selv være en leser for å skape litteraturinteresse hos elevene (Se for eksempel Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016, 120). Når flere studier finner at lærerstudenter leser lite og er lite litteraturinteresserte (Se for eksempel Applegate et al. 2014; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016; Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016), kan det tenkes at dette også smitter over på litteraturundervisningen de gir. Ved revideringen av den nasjonale læreplanen i 2006 ble titler og forfattere fjernet (Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016, 2), noe som betyr at det siden da har vært opp til læreren å velge litteraturen hun vil undervise i. Siden sannsynligheten er stor for at læreren ikke har hverken leseerfaring eller litteraturinteresse til å hjelpe seg med dette, kan det godt hende hun tyr til litteraturen hun selv ble undervist i. Både læreren, elevene, pensumet, undervisningen og skolen som institusjon, bør undersøkes nærmere for å forstå hvordan dynamikken mellom elever og skolen som litterær arena fungerer.

6.4 Google viktigst for aktivt søk

I analysen har vi hittil sett på hvilke arenaer respondentene *får* informasjon om litteratur fra. For å få et bilde på den mer *intensjonelle* bruken, ble respondentene spurt om hvilke apper og/eller nettsteder de vanligvis ville brukt for å finne informasjon om en bestemt bok. Det var

naturlig å avgrense til digitale kilder, siden det var disse som sannsynligvis ville ha blitt tatt i bruk i en slik sammenheng.

I begge utvalgene er søkemotorer, som Google, det foretrukne valget (Tabell 6.35, vedlegg 6). Med unntak av at en del av studentene også har valgt nettbokhandel og Goodreads, er det lav oppslutning om de andre alternativene. Det forteller oss at både studenter og elever opplever søkemotoren som det naturlige stedet å gå til, og at de dermed også i stor grad *kun* bruker denne. De stoler på at for eksempel Google vil gi dem den beste informasjonen om boken. At andre kilder har lav oppslutning, kan ha å gjøre med at respondentene ikke er klar over at de kan brukes som kilder på denne måten, eller at de ikke egner seg til slik bruk. Facebook egner seg for eksempel dårlig til å søke etter informasjon om boktitler, men Instagram og YouTube kan brukes til slikt.

Unntaket er altså studentene, hvor mange også velger seg nettbokhandelen og Goodreads som kilder. Et kjennetegn ved disse kildene er at man kan være rimelig sikker på å finne informasjon om den boken man leter etter. Nettbaserte bokhandler har et stort utvalg, og på Amazon kan man også lese andres anmeldelser. Goodreads har lenge hatt et godt utvalg av engelske titler og brukeres anmeldelse av dem, og de seneste årene har også norske titler blitt lagt inn. Ved å bruke også disse arenaene demonstrerer studentene *behind the eyes*-kunnskapen sin. De er mer litteraturinteresserte og har mer leseerfaring enn elevene, og vet derfor at nettbokhandler og Goodreads er gode kilder for informasjonssøk om bøker.

At nettbokhandler og Goodreads allerede brukes, gjør det enda mer naturlig for studentene å bruke dem også for å aktivt søke etter informasjon. Men mens det var de litteratur-

interesserte studentene som i størst grad brukte nettbokhandlene som litterær arena, er det de med et nøytralt forhold til litteratur som i størst grad oppgir å bruke nettbokhandlene i et aktivt søk (Tabell 6.36, vedlegg 6). 64 prosent av de nøytrale studentene oppgir nettbokhandelen, 52 prosent av de litteraturinteresserte gjør det og 38 prosent av de uinteresserte ville brukt en nettbokhandel for å finne informasjon om en bok. Interessen for litteratur gir altså ulike utslag, avhengig om vi studerer bruk eller aktivt søk. Når det gjelder Goodreads er det de litteraturinteresserte som bruker nettsamfunnet mest som arena, òg som kilde i et aktivt søk (Tabell 6.36, vedlegg 6). Det er også de litteraturinteresserte elevene som i størst grad ville brukt Goodreads i et aktivt søk (Tabell 6.37, vedlegg 6).

Det er også andre forskjeller ut fra interessen for litteratur, og generelt kan vi si at de litteraturinteresserte i begge utvalgene bruker søkemotorer og andre kilder som vil ha litterær informasjon om de fleste boktitler. De litteraturinteresserte elevene bruker i tillegg sosiale medier som lar dem spesialisere seg, som Tumblr og YouTube. De nøytrale bruker også disse kildene, men i tillegg har de høyere oppslutning om kilder som ikke alltid er garantert å gi dem informasjon om boken de ser etter – som nettaviser og nettleksikon. De uinteresserte har under 20 prosent oppslutning på alle kilder, unntatt søkemotoren, som samtlige har valgt.

Igjen ser vi at *behind the eyes*-kunnskapen demonstreres. De litteraturinteresserte *vet* hvor de vil finne informasjon om en bok, mens svarene til de nøytrale og uinteresserte til tider synes å bære preg av *antakelser* om hvor de vil finne informasjon om en bok.

Sosiale medier brukes lite i aktivt søk i begge utvalgene. Unntaket her er YouTube, som spesielt hos elevene skiller seg ut. Kanskje kan oppslutningen her ha å gjøre med at YouTube generelt brukes mye i begge utvalg, men samtidig må det være noen egenskaper ved mediet som gjør det til en bedre egnet informasjonskilde enn de andre sosiale medier. Kanskje er det enklere, og/eller mer naturlig, å søke etter en bok på YouTube enn på Instagram?

Sammenlignet med utvalgenes oppslutning rundt litterære arenaer (Tabell 6.3, vedlegg 6) holder Goodreads og blogger seg på omtrent samme nivå hos studentene når vi ser på aktivt søk. Nettbokhandelen gjør seg *mer* relevant i aktivt søk, mens sosiale medier og nettavisene er *veldig lite* relevante til dette formålet. Hos elevene holder nettbokhandelen, Goodreads og blogger seg på omtrent samme nivå, mens sosiale medier, nettavisene og nettbokhandelen ikke oppleves som særlig relevante kilder for elevene.

Vi kan ellers merke oss at nettleksikon, som Wikipedia, blir brukt av omtrent to av ti i begge utvalgene. For studentene er det den fjerde mest brukte kilden, hos elevene er det den andre kilden de ville valgt dersom de skulle funnet informasjon om en bok. Nettleksikon har

mest utfyllende informasjon om eldre litteratur, gjerne klassikere, men kanskje er det annen informasjon her – som forfatterbiografier – som respondentene finner nyttige.

Ser vi på svarene ut fra kjønn, finner vi noen forskjeller i begge utvalgene, men det er ikke alltid noe mønster (Tabell 6.38 og 6.39, vedlegg 6). De kvinnelige studentene bruker blogg og Goodreads til aktivt søk i større grad enn de mannlige, noe som kan henge sammen med at kvinner generelt oftere leser blogger og har konto på Goodreads både i vår og i tidligere studier (Thelwall og Kousha 2017; Vaage 2018, 66). Kvinnene i vår undersøkelse oppgir også oftere nettavis som en litterær arena, noe som gjør det naturlig at de også i større grad bruker denne som kilde i et aktivt søk. Imidlertid bruker mennene oftere nettsted og magasiner om litteratur, nettleksikon, Facebook og YouTube i et *aktivt søk*, til tross for at dette er kilder kvinner bruker som *litterære arenaer* i større grad enn menn. Det er også de mannlige studentene som har benyttet seg av muligheten til å oppgi andre kilder, og her er det ulike nettforum som oftest er nevnt. Dette siste samsvarer med de vi fant om arenabruk: Menn bruker disse i større grad enn kvinner. Ulikhetene i litteraturinteresse kan ikke forklare disse forskjellene, men det kan kanskje være slik at kildene menn bruker gir informasjon om den litteraturen de *liker*. En kvalitativ studie av de ulike arenaene kan gi mer innsikt i dette.

Hos elevene er det mindre forskjeller mellom kjønnene enn det er hos studentene, men noen er det (Tabell 6.39, vedlegg 6). Det er kvinner som i størst grad bruker blogg til aktivt søk. De bruker også nettbokhandel og nettleksikon i større grad enn menn, og kvinnene bruker også nettbokhandlene mer som *arena* enn det menn gjør. Mennene bruker nettsteder og magasiner om litteratur i *aktivt søk* i større grad enn kvinner, men som *arena* er det kvinnene som bruker disse mest. Flere menn enn kvinner oppgir også at de ikke vet hvilke nettsteder eller apper de ville tatt i bruk for å finne informasjon om en bok. I begge utvalgene er denne andelen forøvrig liten – én prosent av studentene og én prosent av elevene oppgir dette (Tabell 6.39, vedlegg 6).

6.5 Oppsummering: Dagens norske litterære offentlighet

Den litterære offentligheten de to utvalgene beveger seg i, har mye til felles med Habermas' oppdaterte versjon av offentlighetens funksjon og former (Gripsrud 2017, 27; Habermas 2006). I tråd med Habermas er de redaksjonelle mediene, representert gjennom pressen i sin digitaliserte form, fortsatt en sentral arena uavhengig av litteraturinteresse, livssituasjon og kjønn. Slik har de også fortsatt en samlende funksjon. Andre redaksjonelle medier, som tv og radio, har ikke en slik posisjon, men vi kan likevel si at de redaksjonelle mediene klarer seg godt i konkurransen med de nye litterære arenaene.

Når pressen fortsatt har en sentral og samlende funksjon, er det bekymringsverdig at avisene de siste årene har kuttet betraktelig i både mengden og lengden på litterært stoff. Spesielt gjelder det storavisene, som er de nettavisene respondentene samles om. De hederlige unntakene til side, betyr det at vi har å gjøre med en litterær arena som ikke lenger skjøtter sin posisjon i den litterære offentligheten slik den burde, og kanskje ikke forstår sin betydning i den litterære offentligheten. Det er et problem for brukerne av den litterære offentligheten, som ikke vil finne litterær informasjon der de forventer at den skal være. Det kan også bli et problem for den litterære offentligheten som sådan: Det er lite sannsynlig at en annen arena kan være like samlende og like uavhengig som pressen.

En annen tradisjonell litterær arena det er grunn til bekymring for, er undervisningen som gis i den videregående skolen. Dette er en sentral arena for elevene, og den er også sentral i utviklingen av litteraturinteresse og lesevaner. Men 77 prosent av dem synes den er en *uinteressant* litterær arena, og en kan spørre seg om hvordan man da skal klare å skape leselyst som kan vare livet ut. Hva slags litteratur som formidles i skolen, og hvordan skolen som institusjon fungerer som litterær arena, bør derfor studeres nærmere.

Riktig så uoversiktlig og kolossal som Habermas' skildrer offentligheten, er ikke den litterære offentligheten studentene og elevene kretser i. De samler seg rundt en 10-20 arenaer som kjennetegnes av at de enten er utpreget litterære, eller at de allerede er arenaer som er mye i bruk i hverdagen deres. Den litterære offentligheten består av både etablerte, tradisjonelle arenaer, som medier, bokhandler og skolen, og det Habermas kanskje ville kalt mer 'ville' steder, som flere av de nye arenaene kan sies å være. Den sosiale delen av den litterære offentligheten er også tydelig tilstede gjennom de sosiale relasjonene.

De litterære arenaene elever og studenter bruker mest, er kjente arenaer som bokhandelen, skolen, universitetet og pressen har fått følge av nye arenaer som Facebook og YouTube. For elevene er biblioteket også en viktig arena, og for studentene er nettbokhandelen sentral. Vi kan dermed konkludere med at de tradisjonelle arenaene for litteratur står seg godt i konkurransen med de nye. Arenaene som befinner seg i ytterkanten av eller utenfor den litterære offentligheten, er hovedsakelig blogger og litterære nettsteder, sosiale medier som er lite utbredt, og litteraturhus.

Arenaene elevene og studentene finner mest interessante, er de rene litterære arenaene, som Goodreads og biblioteket, og (sosiale) medier som i stor grad lar brukeren styre hvilken informasjon hun får. Denne muligheten til å gå direkte til kilden, eller til å sikte seg inn på akkurat det man vil ha, kan bli en interessant konkurrent for de tradisjonelle arenaene fremover.

Begge utvalgene bruker norske og globale arenaer om hverandre. De tar i bruk arenaer med en tydelig tilknytning til offentligheten – som nettavisen, men også mer markedsorienterte arenaer – som bokhandelen. Noen arenaer har gode muligheter for diskusjon – som sosiale relasjoner og sosiale medier, andre arenaer er mer lukkede og informasjonsorienterte – som e-posten. Vi ser også at de aller fleste deltar i den litterære offentligheten: alle er velkomne og kan finne sine arenaer, slik Habermas forespeiler. I begge utvalgene er det få som ikke bruker noen arenaer. Studentene bruker i gjennomsnitt 6.9 arenaer, elevene bruker i snitt 5.5. I begge utvalgene er det få arenaer med høy oppslutning, noe som tyder på en viss spredning i bruk.

Som i lesevanene til utvalgene, er det også forskjeller mellom elever og studenter i deres bruk av litterære arenaer. Elevene orienterer seg mer mot de tradisjonelle arenaene og arenaer som er mye brukt i aldersgruppen, mens studentene ser ut til å benytte seg av friheten livssituasjonen deres gir dem, til å finne andre veier til litteraturen. Studentenes bruk baserer seg mer på direktekilder til litteratur, og bruken deres tilsier at de har tatt et mer aktivt valg om å få litterær informasjon. Studentenes høyere litteraturinteresse kan forklare noe av forskjellene mellom dem og elevene, men er ikke en tilstrekkelig forklaring alene. At studentene er eldre og dermed har mer erfaring med å orientere seg om litteratur, at de har flyttet hjemmefra og ikke lenger preges av sine foreldres vaner, og at de i større grad styrer sin egen hverdag, har nok også sitt å si.

I tråd med forskjellene mellom elever og studenter, ser vi også at litteraturinteresserte i begge utvalg er *mer* aktive og målrettede i sin bruk, og bruker *flere* arenaer enn dem som har et nøytralt forhold til, eller er uinteresserte i litteratur. De litteraturinteresserte har i større grad tatt i bruk de nye litterære arenaene, men bruker også tradisjonelle arenaer. De som er uinteresserte i litteratur, trekkes mer mot de kjente, tradisjonelle arenaene. Det gjør de tradisjonelle arenaene spesielt viktige, for det er her man kan nå dem som ikke nødvendigvis selv tar initiativ til å finne informasjon om litteratur. De som hverken er interesserte eller uinteresserte i litteratur står med en fot i hver leir – de bruker noen av de nye arenaene, men har også fellestrekk med de uinteresserte. Kvinnene i begge utvalgene bruker også flere arenaer enn menn, og dette henger nok også sammen med at kvinnene er mer litteraturinteresserte. Samtidig finner vi igjen noen kjønnsforskjeller fra annen mediebruksforskning, og det er sannsynlig at kjønnes ulike litteraturpreferanser også kan ha noe å si for bruken.

Vi ser også spor av respondentenes lesevaner i arenabruken: De søker seg til arenaer som kan gi dem informasjon om norsk og engelsk litteratur, og som kan gi dem informasjon om favorittsjangrene deres. Det er tendenser til en sammenheng mellom å lese bøker på engelsk og i større grad benytte seg av arenaer som er mer globalt orienterte. Sannsynligvis har også

sjangerpreferanser og hvilket medium man leser på noe å si for hvilke arenaer de bruker. Forskjellene er dermed komplekse, slik også Bourdieu viste i sin utforskning av kulturell kapital i *Distinksjonen* (Bourdieu 1995): Både kjønn, livssituasjon, lesevaner, litteraturinteresse – og dermed også behind the eyes-kunnskapen om litteratur – virker inn på atferden vår, slik vi ser her i bruken av den litterære offentligheten.

Ut fra respondentenes litteraturinteresse kan vi se tendenser til utvikling av deloffentligheter i den litterære offentligheten, men disse er ikke lukket. Goodreads er for eksempel i hovedsak en arena for de litteraturinteresserte, men de med et nøytralt forhold til litteratur og de uinteresserte er også der i en viss grad. Nettavisen, bokhandlene, skolen og sosiale relasjoner er de store arenaene som alle bruker, og de binder dermed den litterære offentligheten sammen.

Strukturendringene i den litterære offentligheten er betydelige: Til en viss grad er den litterære offentligheten digitalisert, og den digitale delen er både en normaltilstand og en utjevning av hvem som får komme til orde. Tradisjonelle aktører står stødig, men de utfordres av nye. Det er for eksempel de største nettavisene som også er de mest brukte til litterære formål. Men ved siden av de redaksjonelle mediene er forfattere, forlag, kjendiser og inspirerende personer viktige formidlere av litteratur i de sosiale mediene. Bloggere og andre som driver litteraturformidling eller -kritikk kommer imidlertid ikke like godt til syne verken som litterær arena eller som aktører i sosiale medier. Det kan være uheldig: Disse avsenderne formidler et bredere spekter av litteratur enn det pressen gjør (Lyngbø 2013; Strand 2014). Med sine stemmer kan de gjøre diskusjonen av litteratur mer flerstemt.

Til slutt kan vi notere oss at også ved et aktivt søk etter informasjon om en bok, er det forskjeller mellom de to utvalgene. Å bruke søkemotor er den ubestridte førstekilden hos begge, uavhengig av kjønn og litteraturinteresse. Men en vesentlig del av studentene oppgir også nettbokhandel og Goodreads som aktuell kilde ved et slikt søk, og i størst grad er det de litteraturinteresserte studentene som bruker dem i tillegg til søkemotoren. Igjen ser vi behind the eyes-kunnskapen i bruk. De litteraturinteresserte *vet* hvor de kan finne informasjon om hvilken som helst bok, mens de uinteressertes kildevalg virker å være basert på antagelser.

Oppsummert består dagens litterære offentlighet av et nettverk av sosiale, digitale og fysiske arenaer som alle kan ta i bruk. Noen er utelukkende litterære, mens andre *blant annet* omhandler litteratur. Tradisjonelle arenaer som pressen, bokhandelen, sosiale relasjoner og skolen, har en sentral og samlende funksjon, og suppleres av andre arenaer som iblant danner ulike deloffentligheter. Den litterære offentligheten krysser landegrenser, den er offentlig og privat, den er kompleks og dynamisk, og skapes i samhandling med våre sosiale kjennetegn, samfunnsstrukturen og kunnskapen vi har om den.

7 Konklusjoner

Arbeidet med denne oppgaven begynte med nysgjerrighet. Gjennom å observere min egen og andres omgang med litteratur, så jeg at bokens vei til leseren hadde forandret seg. Jeg ville finne ut hvor unge voksne fikk informasjon om bøker, og hva de faktisk leste.

Svarene studenter og elever har gitt meg, er komplekse. Både lesevanene deres og bruken av litterære arenaer viser at forskjellene mellom dem ikke kan forklares ut fra ulik grad av litteraturinteresse eller kjønn alene. De to utvalgene er i ulike livssituasjoner, de *lever* ulike liv. Gjennom det har de utviklet ulike lesevaner og bruk av litterære arenaer. Bourdieus teori om habitus, og hvordan denne blant annet kommer til uttrykk gjennom atferd og smak, har vært en nyttig forståelsesramme for analysen av bruken til de to utvalgene. En mulig innvending mot Bourdieu, kan være at han til tider legger for mye vekt på betydningen av kulturell arv og oppvekst for utviklingen av habitus, og for lite på betydningen av livssituasjon. Livssituasjonen har noe å si både for hvordan og under hvilke forhold våre *disposisjoner* (vår habitus) utfolder seg, men også for hvordan vår habitus endres gjennom nye erfaringer, nye handlingsvilkår – nye livssituasjoner, slik denne oppgaven har vist.

Studentenes større handlingsrom kommer klart til uttrykk både i lesevaner og bruk av litterære arenaer. Studentene er mer litteraturinteresserte, og går utover rammene for nordmenns tradisjonelle lesevaner ved å lese mer på engelsk, interessere seg for sjangre som internasjonale klassikere, og lese relativt mye på e-bok. De har brutt seg fri fra flere av de tradisjonelle arenaene for litteratur og utforsker de nye, og de oppsøker aktivt kilder til litteratur. Det er som om litteraturinteressen endelig har fått plass til å modne.

Elevene er mindre litteraturinteresserte enn studentene, og mer konservative i sine lesevaner. De overrasker ikke i sjangerpreferansene sine. De forholder seg i større grad til de tradisjonelle arenaene for litteratur, som biblioteket og skolen – kanskje fordi de enda ikke har handlingsrommet til å forme litteraturinteressen og arenabruken på *sin* måte.

Det er også noen forskjeller ut fra om en er kvinne eller mann, men litteraturinteressen er et mye viktigere sosialt kjennetegn når vi skal forklare lesevaner og bruk av litterære arenaer.

7.1 Hvor unge voksne får informasjon om litteratur

Det har naturligvis skjedd store strukturendringer i den litterære offentligheten siden Habermas' beskrev den i sin doktoravhandling. Fra få arenaer konsentrert rundt kafélivet og pressen på 1700-tallet, har vi nå langt flere å velge mellom. Oppsummert kan vi si at elever og studenter bruker både tradisjonelle og nye arenaer i den litterære offentligheten. De mest

brukte arenaene er gjerne medier og sosiale medier som brukes mye til vanlig, og etablerte litterære arenaer. Mange av de tradisjonelle arenaene har dermed fortsatt en sentral posisjon, enten i sin opprinnelige form, eller i ny digital drakt. Noen av de nye arenaene er imidlertid mer populære og mer interessante enn de tradisjonelle. Nettsteder for litteratur og mindre sosiale medier er lite brukt. Det er storavisene som er mest brukt, og pressen har slik beholdt sin sentrale posisjon og samlende funksjon i den litterære offentligheten. De etablerte aktørene; forlagene, bok-handler og redaksjonelle medier, har sentrale posisjoner i den digitale sfæren, men spesielt de sosiale mediene åpner for at nye aktører også kan bli hørt. Et funn som bør justere vårt blikk på bruken, er at de mest brukte arenaene ikke nødvendigvis er de mest interessante: Rene litterære arenaer, og litterære arenaer som brukeren kan skreddersy, er mer interessante enn populære litterære arenaer, som Facebook. Bruken av litterære arenaer skiller seg både fra vanlig mediebruk og nyhetsmediebruk. Forskjellen er såpass stor at det å finne informasjon om litteratur må betegnes som en egen øvelse.

De aller fleste bruker litterære arenaer, men bruken er forskjellig. Mønsteret som går igjen bekrefter Ross' teori (2001) om at litteraturinteresserte har en *behind the eyes*-kunnskap som hjelper dem å orientere seg om litteratur. De litteraturinteresserte er mer *målrettede* i sin bruk, og har tatt *aktive valg* som sørger for å gi dem informasjon om litteratur. De bruker flere arenaer, mer rene litterære arenaer, tradisjonelle arenaer og nye litterære arenaer. Dette gjelder spesielt de litteraturinteresserte studentene, som slik også kan sies å være *early adopters* innenfor den litterære offentligheten. De uinteresserte er mer tilfeldige i sin bruk, og arenaene de bruker er gjerne tradisjonelle litterære arenaer, medier og sosiale medier som er mye i bruk fra før og/eller arenaer hvor man ikke kan unngå å få litterær informasjon. De tradisjonelle arenaene, som pressen, skolen og sosiale relasjoner, blir dermed spesielt viktige arenaer siden de også når dem som ikke er interessert i litteratur.

Mediene: de sosiale, de redaksjonelle og internett, ses ofte i et negativt perspektiv når boklesing studeres: De er distraherende og mer underholdende enn boken. Men denne oppgaven viser at mediene utgjør en stor del av arenaene i den litterære offentlighet. Mediene har dermed også en positiv og viktig rolle i et leseperspektiv: ved å være informasjonskanaler for litteratur er de en inngang til bøkene.

At pressen i sin nye form som nettavis fortsatt er sentral i den litterære offentligheten, og at den brukes uavhengig av litteraturinteresse, kjønn og livssituasjon, understreker hvor viktig det er at denne arenaen *fortsetter å dekke litteraturen og litterære temaer*. Dette er en arena alle samler seg rundt, og som derfor binder den litterære offentligheten sammen. Det er ingen andre arenaer som umiddelbart kan tenkes å ha det samme samlende funksjonen og evnen

til å ta opp i seg diskusjonen om litteratur. Pressens samfunnsoppdrag er også av kulturell art: Den skal formidle, samle og skape rom for diskusjon av blant annet litteratur (Brurås 2010). Dersom pressen ikke opprettholder sin funksjon i den litterære offentligheten, kan man dermed også stille spørsmål ved hvorvidt den oppfyller samfunnsoppdraget.

Med dette som bakgrunn bør vi spørre oss *hva slags* litteraturkritikk vi vil ha i Norge, og hva som kan gjøres for å styrke den. Skal den være uavhengig? Mangfoldig? Skal pressen være den sentrale arenaen? Skal det stilles krav? Kanskje er det aktuelt med en offentlig støtteordning for litteraturkritikk³⁸, og bør en slik støtte også kunne gis til bokbloggere og litterære nettsteder? Undersøkelsen vår viser at de til tross for å ha vært tilstede i den litterære offentligheten i flere år, fortsatt er for små aktører å regne. Det kan tyde på et behov for langsiktig tenkning dersom litteraturkritikken skal styrkes.

Undervisningens sentrale posisjon i den litterære offentligheten, understreker hvor viktig skolen og lærerens rolle er for boken og lesing. For noen er dette en sentral arena fordi de *må* være der – og det byr på en sjelden mulighet til å formidle litteratur også til dem som i utgangspunktet ikke er interessert i den. Skolen har også et stort potensial til å vekke og holde på leselysten, til å skape litteraturinteresserte mennesker. Da er det bekymringsverdig at elevene opplever skolen som en uinteressant litterær arena, og at forskning forteller oss at lærerstudenter leser lite og er lite litteraturinteresserte (Applegate et al. 2014; Skaar, Elvebakk og Nilssen 2016; Wicklund, Larsen og Vikbrant 2016). Skolen som arena for litteraturformidling bør fortsatt stå sentralt i leseforskningen, og et videre skritt her bør være å undersøke hvorfor elevene opplever den litterære informasjonen de får herfra som lite interessant: Det kan ha med lærerne å gjøre, med skolen som institusjon, og med hva slags litteratur som formidles. Det bør også vurderes å legge mer vekt på å skape *leselyst* i skolen, og diskutere hvordan en læreplan som vektlegger dette bør se ut.

Undersøkelsen i denne oppgaven har konsentrert seg om å kartlegge den litterære offentligheten. Videre forskning bør fokusere på å forstå *hvorfor* bruken arter seg slik den gjør: Hva som gjør YouTube populært blant elevene, hvorfor nettbokhandler er viktige for studentene, og hvorfor blogger er lite brukt, er bare noen spørsmål det er interessant å utforske.

Habermas' oppdaterte versjon av offentligheten (Gripsrud 2017; Habermas 2006), har egnet seg godt til oppgavens formål om å kartlegge den. Gjennom sine beskrivelser og vekt på

³⁸ Fritt Ord opprettet et stipend for kulturkritikk i 2015, som reaksjon på nedprioriteringen i pressen. Dette er imidlertid forbeholdt frilansere og andre som skriver for pressen. Ved siste utlysning for perioden august 2018 til august 2019, søkte 42 kritikere på stipendet. Elleve stipender ble delt ut. Se <http://www.frittord.no/langtidsprosjekter/kritikerstipend-ind/fritt-ord-stipend-til-kritikere1/> for mer.

dens upolitiske funksjon, har teorien gitt et godt inntak til forståelse av de litterære arenaene og bruken av dem. For å studere mekanismene i den litterære offentligheten; hvorfor bruken er slik den er, hvordan arenaer står i forhold til hverandre, hvordan litteraturen lever i den, må vi imidlertid se til andre teorier. En svakhet ved Habermas' teori er at den sier for lite om disse sidene ved den litterære offentligheten – om hvordan den fungerer i sin upolitiske skikkelse.

7.2 Hva unge voksne leser

Oppsummert kan vi si at elever og studenter leser omtrent en gang i måneden og i feriene. De eldste er mer litteraturinteresserte enn de yngste. Unge voksne foretrekker bøker skrevet for voksne, men er også interessert i ungdomsbøker. Barnebøkene har de vokst fra. Aller helst leser de fabelprosa, deretter samtidslitteratur, krim og populærvitenskapelige bøker. De leser like gjerne på norsk som på engelsk, men er mer konservative når de velger medium: Papirboken råder. De leser mer e-bok enn de hører på lydbok, noe som skiller seg fra tidligere studier hvor lydboken er den mest populære av de to. Lesevanene varierer også ut fra kjønn, og følger til dels hva tidligere leserundersøkelser har funnet.

Det kanskje viktigste poenget å understreke om lesevanene til unge voksne er at de leser. I nasjonale undersøkelser er de aldersgruppen som leser minst i befolkningen, men både i denne undersøkelsen og i Leserundersøkelsen leser det store flertallet av unge voksne bøker i løpet av et år. Vekten legges så ofte på de få som ikke leser – seks prosent av studentene og 20 prosent av elevene i denne undersøkelsen – at vi ofte glemmer av å interessere oss for hva de resterende 96 og 80 prosentene faktisk leser og hva de tenker om lesing. Slik gutter er kjent med myten om at de leser lite, og at dette lett resulterer i en selvpoppfyllende profeti, mener jeg at å vinkle unge voksnes boklesing inn på *mangelen* av boklesing, vil kunne ha samme effekt. I stedet bør vi omformulere oss, og balansere perspektivet mellom de lesende og ikke-lesende. Det å forstå mer om hva unge voksne leser og hvilken litteratur de interesserer seg for, kan være et godt hjelpemiddel på veien til å få de som ikke leser til å lese. Denne undersøkelsen har sett på lesevanene til de som leser minst en gang i måneden. En naturlig oppfølging vil være å undersøke lesepreferanser uavhengig av hvor mye respondenten leser.

Vanligvis leser kvinner mer enn menn, men blant studentene og elevene i denne undersøkelsen er det ikke et entydig mønster. Resultatene blir mer komplekse når lesefrekvens er målt fra daglig til årlig lesing, og dette kan være tegn på endring. Selv om de leser nesten like mye, er mennene mindre litteraturinteresserte enn kvinnene. Her kan det derfor se ut som at menn undervurderer litteraturinteressen sin, slik Hoel og Helgevold (Hoel 2008, 9) og

Haugen (2016) finner i sine studier av gutter på ungdomsskolen og videregående skole. Det kan også være slik at kvinnene overdriver sin litteraturinteresse.

Studentene og elevenes svar på påstandene om lesing gir flere funn som bør undersøkes videre. Begge utvalg er enige i påstanden om at boken skal fenge med én gang, uansett litteraturinteresse og kjønn. Omtrent halvparten syns at andre kulturuttrykk er mer underholdende enn boken. De fleste skulle ønske de leste mer, og tror at de vil lese mer når de blir eldre. Dette er tankestrømmer som bør følges opp. Gjelder det bare for boken, at den må fenge med én gang? Hva betyr det at det må fenge? Hvorfor er andre kulturuttrykk mer underholdene, og hvorfor leser de ikke så mye som de ønsker?

Et annet funn om utvalgenes tanker om lesing og grunner til ikke å lese, er at de litteraturinteresserte i størst grad er enige i at det er lett å finne bøker de vil lese – òg at en av de tre vanligste grunnene til at studenter og elever som leser lite ikke leser mer, er at de synes det er vanskelig å finne bøker de vil lese. Igjen får vi Ross' teori (2001) om *behind the eyes-kunnskap* bekreftet: Det er noe litteraturinteresserte har, og noe de uinteresserte ikke har. *Behind the eyes-kunnskapen* er i følge Ross selvlært, men det finnes verktøy og kunnskap man kan lære bort som kan gjøre leteprosessen ved å lese bøker enklere. Dette er et område ved boklesing som bør vies mer oppmerksomhet, og som kanskje kan hjelpe på leselysten og lesemengden til unge.

Resultatene viser også at Norsk mediebarometers målinger av lesevanene våre bør oppdateres. Barometeret bør ikke bare måle daglig og ukentlig lesing, slik det gjør i dag. Det gir et mangelfullt bilde ikke bare på unge voksnes lesevaner, men på lesevanene til hele befolkningen: Ved å gradere lesefrekvensen med opp til et år slik det er gjort i denne oppgaven, kommer det tydeligere frem at det leses bøker. En får også et bedre bilde på bokens plassering i folks hverdag.

Videre eksisterer hverken fabelprosa eller krim, to av de mest populære sjangrene hos studentene og elevene, som et alternativ i mediebarometeret. 'Roman/novelle' og 'Skuespill, dikt eller religiøs litteratur' er de eneste skjønnlitterære sjangrene i mediebarometeret. Ved å inkludere de to mest populære prosasjangrene slik det er gjort i denne undersøkelsen, vil vi få langt mer innsikt i nettopp *hva* befolkningen leser.

Barometeret måler også barne- og ungdomslitteratur som én sjanger, noe som gir et feilaktig bilde av lesingen av disse bokkategoriene. I deres siste måling oppga *tre* prosent av unge voksne å lese barne- og ungdomsbøker en gjennomsnittsdag (Vaage 2018, 39), men interessen for ungdomslitteratur i våre to utvalg tyder på at ungdomsbøker er langt mer populære enn som så. Å forstå barne- og ungdomslitteratur som en sjanger forteller oss heller ikke noe om *hva*

slags barne- og ungdomsbøker som leses. Ved å skille barne- og ungdomslitteraturen, og stille et eget spørsmål om hvorvidt man leser barne-, ungdoms- eller voksenlitteratur, vil mediebarometeret kunne gi et mer realistisk og informasjonsrikt bilde på hva som leses. Mediebarometeret bør også undersøke sjangerpreferansene til flere enn dem som oppgir å lese en gjennomsnittsdag.

Til slutt bør barometeret spesifisere hva de mener med fremmedspråk. I dag er dette en term som ikke kan assosieres med engelsk alene, og som derfor resulterer i at kunnskapen blir noe ullen: Er det engelsk, eller er det arabisk, polsk eller svensk det er snakk om her? Denne oppgaven har undersøkt studenters lesing av bøker på engelsk og norsk, og funnet at de fleste leser på begge språk. Dersom vi vil bruke kunnskapen om hvilke språk vi leser på til noe mer enn å sammenligne med hvor mye vi leser på norsk, bør vi i fremtiden stille mer spesifikke spørsmål. Videre forskning bør også undersøke hvordan lesingen av bøker på andre fremmedspråk arter seg. Norske og engelske bøker er langt mer tilgjengelige enn bøker på andre språk, og ved å gjøre et tydelig skille her blir det mulig å studere lesingen og tilgangen på bøker hos dem som behersker et tredje språk.

7.3 Avslutning

Denne oppgaven har kartlagt den litterære offentligheten, sett fra perspektivet til to grupper med forskjellige livssituasjoner og ulik grad av litteraturinteresse, men som har det til felles at de er svært aktive brukere av digitale medier. Den har også gitt oss innsikt i lesevanene deres, og hvilke tanker de har om lesing. Spesielt i sin bruk av arenaer i den litterære offentligheten, men kanskje også i hva de leser, peker analysen av de to utvalgene på noen viktige utviklingstendenser for *hvor* vi møter litteraturen og *hva slags* litteratur vi snakker om.

Kartleggingen av den litterære offentligheten viser at de litterære arenaene bør studeres nærmere. Det finnes nye arenaer hvor begeistring for litteratur deles, hvor tips utveksles og litteraturkritikk foregår. Hver av dem kan og bør gjøres til en studie i seg selv. Det finnes arenaer som bare de litteraturinteresserte bruker, og det finnes arenaer som alle bruker, uansett litteraturinteresse. Alle arenaene har sine egne normer for atferd og kommunikasjon, det er steder hvor formidling, diskusjon og en viss maktkamp foregår. En kvalitativ bruksstudie bør også undersøke hvorfor noen arenaer er mye brukt og andre lite, og se etter sammenhenger mellom lesevaner og litterære arenaer.

Vår studie av unge voksnes lesevaner viser også vei til andre områder som bør undersøkes nærmere, for eksempel den tilsynelatende økte interessen for ungdomslitteratur,

hva som menes med at en bok må fenge med én gang, og hvor mye det leses på andre fremmedspråk enn engelsk. Det handler ikke bare om å forstå hvorfor det er slik, like interessant er det å studere egenskapene litteraturen i seg selv.

Det var nysgjerrighet som drev meg inn i arbeidet med denne oppgaven, og når jeg nå sitter i andre enden, må jeg innrømme at jeg fortsatt er nysgjerrig. Kanskje er dette symptomatisk for all forskning på samfunn og menneskene i det: Man blir aldri ferdig. Det finnes ikke to streker under svaret fordi vi er så ulike og fordi vi forandrer oss hele tiden. Målet blir derfor å peke på *tendenser*, å gi *øyeblikksbilder*, som kan gi oss en bedre forståelse av hvordan vi er her og nå, og hvor vi *kan* være på vei.

Her og nå lever vi i et samfunn hvor litteraturen har en rolle i hverdagen vår. Vi leser bøker, og litteraturen siver inn i gjennom venner, familie, medier og sosiale medier. Vi går i bokhandelen, vi bruker biblioteket. De mest ivrige av oss undersøker nye litterære arenaer. Samtidig blir det mindre litteratur i mediene, og mange av oss synes andre arenaer gir mer interessant informasjon om litteratur enn dem. De fleste arenaene er mer interessante enn undervisningen på videregående skole.

Vi kan være på vei til en fremtid hvor vi fortsatt leser bøker, hvor litteraturen fortsatt er en del av hverdagen vår, men hvor mediene ikke er en like viktig informasjonskilde for litteratur som den er nå. En ny arena kan ha tatt over medienes samlende funksjon, men vi kan også ha en litterær offentlighet som viser tegn til fragmentering. Digitale litterære arenaer kan i denne fremtiden utgjøre viktigere roller enn de gjør i dag, men venner og familie har en kjennskap til oss og en umiddelbarhet ved seg som gjør at de fortsatt vil være sentrale. Hva digitaliseringen vil gjøre med biblioteket og bokhandelen er mer uvisst, men det er egenskaper også ved disse fysiske arenaene som kan være viktige nok til at vi fortsetter å bruke dem. I elevens øyne kan skolen kanskje aldri unnslippe sin merkelapp som uinteressant– men det kan skje endringer i positiv retning her også.

Selv om vi blir mer og mer digitale, tror jeg altså at vi vil fortsette å lese og bry oss om litteratur. Uansett hva slags format den vil komme i, tilbyr den noe for samfunnet og individet som har overlevd alle medie- og kulturrevolusjoner: Felleskap, innsikt, kunnskap, forståelse, trøst, utfordringer og underholdning. Nettopp derfor tar vi litteraturen med oss inn i vår digitale hverdag: Vi *vil* ha den der. Den er viktig for oss.

8 Litteraturliste

- Anonym. 2018. "Jeg blir i jobben min." *Klassekampen Bokmagasinet*, 24.02.2018, Dikt innsendt til seksjonen Poetisk praksis
- Applegate, Anthony J., Mary Dekonty Applegate, Martha A. Mercantini, Catherine M. McGeehan, Jeanne B. Cobb, Joanne R. Deboy, Virginia B. Modla og Kimberly E. Lewinski. 2014. "The Peter Effect Revisited: Reading Habits and Attitudes of College Students." *Literacy Research and Instruction* 53 (3):188-204.
<https://doi.org/10.1080/19388071.2014.898719>
- Aune, Oddvin. 2018. "Kraftig nedgang i boksalget." *NRK*, 30.07.2018.
<https://www.nrk.no/kultur/kraftig-nedgang-i-boksalget-1.14145224>
- Bale, Kjersti. 2017. "Litteraturlesing som dannelse av demokratiske holdninger." *Norsk Litteratur-vitenskapelig Tidsskrift* (01):40-49.
<https://www.idunn.no/nlvt/2017/01/litteraturlesing-som-dannelse-av-demokratiskeholdninger>
- Berger, Torill Julianne. 2005. "Litteratur - kult eller dølle greier : en undersøkelse om Oslo-ungdoms lesevaner og litteraturinteresse." Masteroppgave, Universitetet i Oslo
- Bjørngan, Janne. 2017. "Litteraturen og offentligheten: Martha C. Nussbaums litteraturfilosofi og Jürgen Habermas' offentlighetsteori i møtet med dagens litterære offentlighet." Upublisert essay, Institutt for informasjons- og medievitenskap, Universitetet i Bergen
- Bjørkeng, Birgit. 2013. *Ferdigheter i voksenalderen : resultater fra den internasjonale undersøkelsen om lese- og tallforståelse (PIAAC)*. B. 42/2013. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/ferdigheter-i-voksenalderen>
- Bok365. 2018. "Holder anmelderne mål?" *Bok365*, 16.08.2018.
<https://bok365.no/artikkel/kritikk-til-a-bli-forvirret-av/>
- Bokelskere. i.d. "Annonser hos bokelskere.no." Bokelskere Hentet 23.05.2018.
<https://bokelskere.no/annonsere/>
- Bourdieu, Pierre. 1995. *Distinksjonen : en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oversatt av Annick Prieur og Theodor Barth (Etterord). Innledning av Dag Østerberg. Oslo: Pax. Originalutgave: *La distinction - critique sociale du jugement*, 1979
- Brurås, Svein. 2010. "Kapittel 3: Journalistrollen." I *Etikk for journalister*, 31-51. 4. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bryman, Alan. 2016. *Social research methods*. 5. utg. Oxford: Oxford University Press
- Bull, Ole Jacob. 2003. *Strukturendringer i bokbransjen : sluttrapport*. Oslo: Norsk kulturråd
- Carr, Nicholas. 2008. "Is Google Making Us Stupid?" *The Atlantic*.
<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/07/is-google-making-us-stupid/306868/>
- Carr, Nicholas G. 2010. *The shallows: what the Internet is doing to our brains*. New York: Norton
- Chandler, Otis. 2013. "What's Going On with Readers Today? Goodreads Finds Out." *Goodreads Blog*, 25.02.2013. https://www.goodreads.com/blog/show/410-what-s-going-on-with-readers-today-goodreads-finds-out?auto_login_attempted=true
- Crowder, Lela. 2016. "Questioning the canon: Exploring the place of Young Adult Literature in the high school curriculum." Avhandling (ph.d.), Mercer University. ProQuest Dissertations Publishing,
<https://search.proquest.com/docview/1865448667?accountid=8579>

- Dempsey, Beth. 2012. "Young Adult Books Attract Growing Numbers of Adult Fans ". Bowker, Sist oppdatert 13.09.2012. <http://www.bowker.com/news/2012/Young-Adult-Books-Attract-Growing-Numbers-of-Adult-Fans.html>
- Eklund-Jürgensen, Lene. 2016. "#Bookstagram. Bogkultur blandt teenagere og kulturarvsinstitutioner på Instagram." *Magasin fra Det kongelige Bibliotek* 29 (1):2-17. <https://tidsskrift.dk/magasin/article/view/66969>
- Elvestad, Eiri. 2015. *Barn av informasjonsrike medieomgivelser : En studie av norske elever og studenter sitt forhold til nyheter i tradisjonelle og sosiale medier*. B. 23/2015: Skriftserien fra Høgskolen i Buskerud og Vestfold. <http://hdl.handle.net/11250/2368736>
- Engelstad, Irene. 2016. "Innledning." I *Litteraturens etikk : følelser og forestillingsevne*, 7-22. Oslo: Pax.
- Escarpit, Robert. 1971. *Litteratursosiologi*. Oversatt av Inger-Lise Nyheim. Oslo: Cappelen. Originalutgave: Sociologie de la littérature, 1958
- Fiske, John. [1991] 2010. *Understanding Popular Culture*. 2. utg. Florence: Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central
- Fraser, Nancy. [1990] 2011. "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy." I *The Public sphere : Vol. 1 : Discovering the public sphere*, redigert av Hallvard Moe, Jostein Gripsrud, Anders Molander og Graham Murdock, 249-274. Los Angeles: SAGE. Originalutgave, Social Text, 1990, Vol.25-26, 56-80.
- Fritt valg (Fritt valg-prosjektet og Bergen offentlige bibliotek). 2004. *Å skaffe seg kunnskap om ungdoms mediebruk og lesing : slik det kommer til uttrykk gjennom deres bruk av folkebibliotekene : rapport fra et forsøk i Bergen, Hå, Kvinnherad, Nord- og Sør-Odal, Oslo, Stavanger og Trondheim fra oktober 2003 til september 2004*. Bergen: Fritt valg-prosjektet og Bergen offentlige bibliotek
- Goodreads. 2013. "What's Going On With Readers Today." [Slideshow-presentasjon]. LinkedIn Slideshare, Sist oppdatert 13.02.2013. <https://www.slideshare.net/GoodreadsPresentations/whats-going-on-with-readers-today-16508449>
- Goodreads. 2018. "About Goodreads." Hentet 15.05.2018. <https://www.goodreads.com/about/us>
- Gran, Anne-Britt, Linn-Birgit Kampen Kristensen og Eivind Røssaak. 2018. *DnD-rapport nr. 2 Digitalisering av bok og bibliotek, Digitization and Diversity-prosjektet*. Oslo: BI Centre for Creative Industries
- Gripsrud, Jostein. 2017. "Kapittel 1 : Offentlighet: Idealer, realiteter og tilfellet Norge." I *Allmenningen : historien om norsk offentlighet*, redigert av Jostein Gripsrud, 15-51. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gripsrud, Jostein, Jan Fredrik Hovden og Hallvard Moe. 2011. "Changing relations: Class, education and cultural capital." *Poetics* 39 (6):507-529. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2011.09.007>
- Gripsrud, Jostein, Hallvard Moe, Anders Molander og Graham Murdock. 2011. "Introduction: The Cultural Public Sphere." I *The Public sphere : Vol. 3 : The Cultural public sphere*, redigert av Jostein Gripsrud, Hallvard Moe, Anders Molander og Graham Murdock, ix-xviii. Los Angeles: SAGE.
- Habermas, Jürgen. 2002. *Borgerlig offentlighet : dens fremvekst og forfall : henimot en teori om det borgerlige samfunn*. Oversatt av Helge Høibraaten og Jon Øien Elling Schwabe-Hansen. 3. utg. Oslo: Gyldendal. Originalutgave: Strukturwandel der Öffentlichkeit - Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft, 1962

- Habermas, Jürgen. 2006. "Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research." *Communication Theory* 16 (4):411-426. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2006.00280.x>
- Hatt, Frank. 1976. *The reading process : a framework for analysis and description*. London: Clive Bingley
- Haugen, Siri Vaaje. 2016. "Fem gutter på yrkesfag. "Ingen her liker å lese, vi går jo på bygg."." Masteroppgave, Universitetet i Bergen. <http://hdl.handle.net/1956/12062>
- Henanger, Karoline og Astrid Hygen Meyer. 2018. "Utfordreren vokser." *Klassekampen*, 07.04.2018. <http://www.klassekampen.no/article/20180407/ARTICLE/180409980>
- Hermes, Joke. 2008. *Re-reading Popular Culture*. Hoboken: Wiley
- Hoel, Trude. 2008. *Gutter og lesing : lesevaner, lesetips, nye medier*. Stavanger: Lesesenteret, Universitetet i Stavanger. <https://lesesenteret.uis.no/boeker-hefter-og-materiell/boeker-og-hefter/gutter-og-lesing-article80066-12686.html>
- Hopper, Rosemary. 2005. "What are teenagers reading? Adolescent fiction reading habits and reading choices." *Literacy* 39 (2):112-120. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9345.2005.00409.x>
- Huang, SuHua, Matthew Capps, Jeff Blacklock og Mary Garza. 2014. "Reading Habits of College Students in the United States." *Reading Psychology* 35 (5):437-467. <https://doi.org/10.1080/02702711.2012.739593>
- Haarberg, Jon. 2017. *Nei, vi elsker ikke lenger : litteraturen og nasjonen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Ipsos MMI. 2018a. "Ipsos SoMe-tracker Q1'18." [PDF]. Ipsos, Sist oppdatert 20.04.18. <https://www.ipsos.com/nb-no/ipsos-some-tracker-q118>
- Ipsos MMI. 2018b. *Leserundersøkelsen 2018*. Oslo: Den Norske Forleggerforening Bokhandlerforeningen. <http://www.bokhandlerforeningen.no/leserundersokelsen-2018>
- Johnsson-Smaragdi, Ulla og Annelis Jönsson. 2006. "Book Reading in Leisure Time: Long-Term changes in young peoples' book reading habits." *Scandinavian Journal of Educational Research* 50 (5):519-540. <https://doi.org/10.1080/00313830600953600>
- Keusch, Florian og Chan Zhang. 2017. "A Review of Issues in Gamified Surveys." *Social Science Computer Review* 35 (2):147-166. <https://doi.org/10.1177/0894439315608451>
- Kleppo, Kristine. 2011. "En kommentar til Vagant og et forsvar for Bokmerker.org." *Kommafeil*, 30.11.2011. <http://kommafeil.com/en-kommentar-til-vagant-og-et-forsvar-for-bokmerker-org-2/438/>
- Lavik, Erlend, Hallvard Moe og Jostein Gripsrud. 2017. "Kapittel 10 : 2000-2017 Digitale tider." I *Allmenningen : historien om norsk offentlighet*, redigert av Jostein Gripsrud, 551-612. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lazarsfeld, Paul F., Bernard Berelson og Hazel Gaudet. [1944] 1968. *The people's choice: how the voter makes up his mind in a presidential campaign*. 3. utg. New York: Columbia University Press
- Loh, Kep Kee og Ryota Kanai. 2016. "How Has the Internet Reshaped Human Cognition?" *The Neuroscientist* 22 (5):506-520. <https://doi.org/10.1177/1073858415595005>
- Lothe, Jakob, Christian Refsum, Unni Solberg og Atle Kittang. 2007. *Litteraturvitenskapelig leksikon*. 2. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Lund, Cecilie Wright. 2005. *Kritikk og kommers : kulturdekningen i skandinavisk dagspresse*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lyngbø, Linn-Karen. 2013. "Litteraturløsing - En undersøkelse av litteraturløsing som en ny form for litteraturformidling." Masteroppgave, Universitetet i Oslo. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-40078>

- Mackey, Margaret. 2014. "Learning to Choose: The Hidden Art of the Enthusiastic Reader." *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 57 (7):521-526.
<https://doi.org/10.1002/jaal.290>
- Mackey, Margaret, Leslie Vermeer, Dale Storie og Elizabeth Deblois. 2012. "The Constancy of the School "Canon": A Survey of Texts Used in Grade 10 English Language Arts in 2006 and 1996." *Language and Literacy* 14 (1):28-50.
<https://doi.org/10.20360/G29882>
- Martinsen, Jorid. 2012. "Litterære møteplasser : litteraturformidlingens bevegelse i sosiale og kulturelle rom." Masteroppgave, Universitetet i Bergen.
<http://hdl.handle.net/1956/6054>
- Merga, Margaret. 2014a. "Exploring the role of parents in supporting recreational book reading beyond primary school." *English in Education* 48 (2):149-163.
<https://doi.org/10.1111/eie.12043>
- Merga, Margaret K. 2014b. "Peer Group and Friend Influences on the Social Acceptability of Adolescent Book Reading." *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 57 (6):472-482.
<https://doi.org/10.1002/jaal.273>
- Merga, Margaret K. 2015. "Are Avid Adolescent Readers Social Networking About Books?" *New Review of Children's Literature and Librarianship* 21 (1):1-16.
<https://doi.org/10.1080/13614541.2015.976073>
- Merga, Margaret Kristin. 2016. "What would make them read more? Insights from Western Australian adolescents." *Asia Pacific Journal of Education* 36 (3):409-424.
<https://doi.org/10.1080/02188791.2014.961898>
- Merga, Margaret og Brian Moon. 2016. "The Impact of Social Influences on High School Students' Recreational Reading." *The High School Journal* 99 (2):122-140.
<https://doi.org/10.1353/hsj.2016.0004>
- Moe, Hallvard og Hilde Sakariassen. 2018. *Bruksmønstre for digitale nyheter: Reuters Institute Digital News Report, Norge 2018*. Bergen: Universitetet i Bergen.
<https://www.uib.no/fg/mediebruk/118389/reuters-digital-news-report-2018>
- Monrad-Krohn, Vilde Alette. 2016. "Prosa framfor Prozac." *NRK*, 11.02.2018.
<https://www.nrk.no/kultur/xl/litteratur-pa-resept-1.12770165>
- Nagel, Ineke og Marc Verboord. 2012. "Reading behaviour from adolescence to early adulthood: A panel study of the impact of family and education on reading fiction books." *Acta Sociologica* 55 (4):351-365.
<https://doi.org/10.1177%2F0001699312456858>
- Naper, Cecilie. 2013. "«Hunting high and low». Amatøranmeldere og profesjonelle kritikere om fascinasjon og kvalitet." I *Litteratursosiologiske perspektiv*, redigert av Jofrid Karner Smidt, Tonje Vold, Knut Oterholm og Lis Byberg, 270-305. Oslo: Universitetsforlaget.
- Norli, Camilla. 2015. "Forlag kjøper gode bokanmeldelser." *VG*, 17.12.2015.
<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/ORWp0/forlag-kjoeper-gode-anmeldelser>
- Nussbaum, Martha C. 2016. *Litteraturens etikk : følelser og forestillingsevne*. Oversatt av Agnete Øye. Utvalg og innledning av Irene Engelstad. Oslo: Pax
- Nørgaard Kristensen, Nete og Unni From. 2011. *Kulturjournalistik : journalistik om kultur*. Fredriksberg: Samfundslitteratur
- Oterholm, Knut, Jofrid Karner Smidt og Tonje Vold. 2013. "Hva er litteratursosiologi? Teoretiske perspektiv." I *Litteratursosiologiske perspektiv*, redigert av Jofrid Karner Smidt, Tonje Vold, Knut Oterholm og Lis Byberg, 21-62. Oslo: Universitetsforlaget.
- Prytz, Øyvind. 2013. *Litteratur i digitale omgivelser : en forstudie*. Oslo: Kulturrådet.
<https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/publikasjon-litteratur-i-digitale-omgivelser>

- Prytz, Øyvind. 2016. *Litteratur i en digital tid*. Oslo: Scandinavian Academic Press
- Rogers, Everett M. [1962] 2003. *Diffusion of innovations*. 5. utg. New York: Free Press
- Rongved, Elisabeth. 2016. "Er jentene egentlig bedre å lese enn gutter – eller gir prøvene feil bilde?". Lesesenteret - Universitetet i Stavanger, Sist oppdatert 28.11.2016. <http://lesesenteret.uis.no/om-lesesenteret/aktuelt/er-jentene-egentlig-bedre-a-lese-enn-gutter-eller-gir-provene-feil-bilde-article111156-12719.html>
- Ross, Catherine Sheldrick. 2001. "Making Choices." *The Acquisitions Librarian* 13 (25):5-21. https://doi.org/10.1300/J101v13n25_02
- Rutherford, Leonie, Lisa Waller, Margaret Merga, Michelle McRae, Elizabeth Bullen og Katya Johanson. 2017. "Contours of Teenagers' Reading in the Digital Era: Scoping the Research." *New Review of Children's Literature and Librarianship* 23 (1):27-46. <https://doi.org/10.1080/13614541.2017.1280351>
- Schiefløe, Per Morten. 2003. "Kapittel 5: Kultur." I *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse*, 127-190. Bergen: Fagbokforlaget.
- Seksjon for befolkningsstatistikk. 2013a. "Elever og studenter 16 år og over, etter alder, statistikkvariabel og år." [Tabell laget i Statistikkbanken] SSB Hentet 07.02.2018. <http://www.ssb.no/statbank/sq/10002247/>
- Seksjon for befolkningsstatistikk. 2013b. "Folke- og bolig tellingen, sysselsetting og utdanning, 2011." SSB, Sist oppdatert 18.04.2013. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/fobsysut/hvert-10-aar/2013-04-18#content>
- Sentio Research. 2017. *Hvem er de og hva gjør de? : Brukeratferd i norske storbybibliotek 2015*. Bergen: Bergen offentlige bibliotek
- Skaar, Håvard, Lisbeth Elvebakk og Jannike Hegdal Nilssen. 2016. "Lærerstudenten som frafallen leser : om litteraturens fremtid i norsk skole." *Acta didactica Norge* 10 (3):24-24. <http://dx.doi.org/10.5617/adno.3848>
- Smidt, Jofrid Karner, Tonje Vold, Knut Oterholm og Lis Byberg. 2013. "Innledning." I *Litteratursosiologiske perspektiv*, redigert av Jofrid Karner Smidt, Tonje Vold, Knut Oterholm og Lis Byberg, 9-18. Oslo: Universitetsforlaget.
- Strand, Knut. 2014. "Den kritiske tilstanden : Analyser av norsk litteraturkritikk i møte med Internett." Masteroppgave, Universitetet i Oslo. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-45877>
- Svedjedal, Johan, red. 2012. *Litteratursociologi : texter om litteratur och samhälle*. 2. utg. Lund: Studentlitteratur
- Tangerås, Thor Magnus. 2018. "'How literature changed my life': A hermeneutically oriented narrative inquiry into transformative experiences of reading imaginative literature." Avhandling (ph.d.), OsloMet - storbyuniversitetet
- Thelwall, Mike og Kayvan Kousha. 2017. "Goodreads: A social network site for book readers." *Journal of the Association for Information Science and Technology* 68 (4):972-983. <https://doi.org/10.1002/asi.23733>
- Tveit, Åse Kristine. 2012. "Reading Habits and Library Use Among Young Adults." *New Review of Children's Literature and Librarianship* 18 (2):85-104. <https://doi.org/10.1080/13614541.2012.714341>
- Tveit, Åse Kristine og Anne Mangen. 2014. "A joker in the class: Teenage readers' attitudes and preferences to reading on different devices." *Library and Information Science Research* 36 (3-4):179-184. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2014.08.001>
- Verboord, Marc. 2010. "The Legitimacy of Book Critics in the Age of the Internet and Omnivorousness: Expert Critics, Internet Critics and Peer Critics in Flanders and the Netherlands." *European Sociological Review* 26 (6):623-637. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp039>

- Verboord, Marc. 2011. "Cultural products go online: Comparing the internet and print media on distributions of gender, genre and commercial success." *Communications* 36 (4):441-462. <https://doi.org/10.1515/comm.2011.022>
- Verboord, Marc og Kees van Rees. 2003. "Do changes in socialization lead to decline in reading level? How parents, literary education, and popular culture affect the level of books read." *Poetics* 31 (3):283-300. [https://doi.org/10.1016/S0304-422X\(03\)00036-6](https://doi.org/10.1016/S0304-422X(03)00036-6)
- Viken, Kristin Sander. 2005. "Ungdom og skjønnlitteratur : en studie av 280 15-åringers lesevaner på skolen og i fritiden." Hovedoppgave, Universitetet i Oslo. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-12003>
- Vaage, Odd Frank. 2016. *Kulturvaner 1991-2015 : resultater fra kultur og mediebruksundersøkelsene de siste 25 år*. B. 147, *Statistiske analyser*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/kulturvaner-1991-2015>
- Vaage, Odd Frank. 2017. *Norsk kulturbarometer 2016*. B. 153, *Statistiske analyser*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/norsk-kulturbarometer-2016>
- Vaage, Odd Frank. 2018. *Norsk mediebarometer 2017*. B. 157, *Statistiske analyser*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/norsk-mediebarometer-2017>
- Wicklund, Beret, Ann Sylvi Larsen og Gunilla Vikbrant. 2016. "Lærerstudenten som leser: en undersøkelse av litterære erfaringer hos en gruppe norske og svenske lærerstudenter." *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk* 2 (1):119-132. <https://doi.org/10.17585/ntpk.v2.149>
- Yin, Robert K. 2009. *Case study research : design and methods*. 4. utg. Thousand Oaks: Sage
- Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen. 2013. *Metodebok for mediefag*. 4. utg. Bergen: Fagbokforlaget
- Østerberg, Dag. 1995. "Innledning." I *Distinksjonen : en sosiologisk kritikk av dømmekraften*, 11-29. Oslo: Pax.
- Aalen, Ida. 2015. *Sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget

Figur- og bilderegister

Figurregister

1. Bruk av utvalgte medier hos 16-24 åringer en gjennomsnittsdag	35
2. Studenter og elevers litteraturinteresse	69
3. Kvinner og menns litteraturinteresse.....	70
4. Hvor ofte studenter og elever leser på fritiden	71
5. Studenter og elever som er interessert i bøker skrevet for barn, ungdom og voksne.....	75
6. Sjangerpreferanser hos elever og studenter som leser en gang i måneden eller oftere	77
7. Hvilket språk leser du bøker på?	79
8. Bruk av papirbok, lydbok og e-bok.....	80
9. Helt enig eller ganske enig i følgende påstander.....	82
10. Grunner til å ikke lese hos studenter og elever	85
11. Topp ti litterære arenaer hos studenter og elever	91
12. Studenter og elevers bruk av nettaviser.....	107
13. Aktører i sosiale medier	109
14. Topp ti mest interessante arenaer	112
15. Digitale kilder ved aktivt søk etter informasjon om en bestemt bok	115

Bilderegister

1. Slide 6 fra Goodreads (2013) om hvor respondenter hørte om boken	27
2. Hvilke nyhetskilder elever og studenter vanligvis bruker for å oppdatere seg på nyheter (Elvestad 2015, 23)	36

Vedlegg 1: Spørreskjema

Spørreundersøkelse om bøker og digitale medier

Tusen takk for at du svarer på denne spørreundersøkelsen!

Hensikten med den er å kartlegge hvordan unge voksne bruker digitale arenaer som sosiale medier, nettaviser og nettsteder for å finne bøker.

Du må ikke være interessert i bøker for å svare på spørsmålene! Svarene dine er viktige uansett hvor mye eller hvor lite du leser, for dette er et område det er forsket lite på.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen, og du kan når som helst trekke deg. Det tar omtrent 15 minutter å svare. Hvis du ikke får svart på alt i en omgang, kan du avbryte og fortsette der du slapp når du har tid.

Undersøkelsen er en del av masteroppgaven min ved Institutt for informasjons- og medievitenskap ved Universitetet i Bergen. Den spør etter personopplysninger som alder, kjønn og utdanningsnivå, men ikke navn, fødselsdato eller adresse. Opplysningene du gir vil ikke være tilstrekkelige til å identifisere deg. Ingen vil kunne gjenkjenne deg i oppgaven.

Alle opplysninger behandles konfidensielt. Kun jeg som skriver masteroppgaven og veilederen min vil ha tilgang til svarene i undersøkelsen.

Prosjektet er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Dersom du har spørsmål om selve undersøkelsen, om personvernet eller andre forhold, ta gjerne kontakt med meg.

Hilsen

Janne Bjørgan

Masterstudent

Janne.bjorgan@student.uib.no

48054013

Karl Knapskog

Veileder

Karl.knapskog@uib.no

90753714

Bakgrunnsinformasjon

1) Hvilket år er du født?

- 1998-2002
- 1993-1997
- 1988-1992
- 1987 eller tidligere

2) Kjønn

- Kvinne
- Mann
- Annen kjønnsidentitet

3) Hvilke av beskrivelsene passer best til stedet du bor nå?

- Storby, mer enn 100 000 innbyggere (f.eks Bergen, Oslo)
- By, 20 000 til 99 000 innbyggere
- Tettbygd strøk, under 20 000 innbyggere
- Spredtbygd strøk, mindre enn 1000 innbyggere

Interesser

4) Hvor interessert er du i...

	Veldig interessert	Ganske interessert	Hverken interessert eller uinteressert	Ganske uinteressert	Veldig uinteressert
Film	☐	☐	☐	☐	☐
Bøker	☐	☐	☐	☐	☐
Tv-serier	☐	☐	☐	☐	☐
Musikk	☐	☐	☐	☐	☐
Spill (f.eks data, konsoll, brett, rollespill)	☐	☐	☐	☐	☐
Kunst	☐	☐	☐	☐	☐
Teater	☐	☐	☐	☐	☐
Ballett/Opera	☐	☐	☐	☐	☐
Idrett	☐	☐	☐	☐	☐

Bøker og lesing

5) Hvor ofte leser du bøker på fritiden?

Både skjønnlitteratur (fiksjon), tegneserier og faktabøker teller, enten det er e-bok, vanlig bok eller lydbok. Pensum og lekser teller ikke.

- Stort sett daglig
- Stort sett ukentlig
- Omtrent en gang i måneden
- 2-3 ganger i året
- Omtrent én gang i året
- Aldri

6) Diskuterer du bøker med andre på fritiden?

- Stort sett daglig
- Stort sett ukentlig
- Omtrent en gang i måneden
- 2-4 ganger i året
- Omtrent en gang i året
- Aldri
- Vet ikke

7) Hvor interessert er du i...

Både skjønnlitteratur (fiksjon), tegneserier og faktabøker du leser på fritiden teller. Ikke pensum eller lekser.

Velg et svar for hver linje.

	Veldig interessert	Ganske interessert	Hverken interessert eller uinteressert	Ganske uinteressert	Veldig uinteressert	Vet ikke
Barnebøker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdomsbøker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bøker skrevet for voksne	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8) Hvilke sjangre liker du best å lese?

Ikke pensum eller lekser. Velg maks fire sjangre.

- Samtidslitteratur (fiksjon satt i verdenen vi lever i)
- Krim/Thriller
- Fabelprosa (science-fiction og fantasy)
- Historiske romaner (fiksjon satt i fortiden)
- Tegneserier
- Populærvitenskap, natur, teknologi og/eller fakta/fagbøker
- Biografier, historie, kultur og/eller samfunn
- Helse og/eller selvutvikling
- Dikt, sangtekster og/eller skuespill (f.eks Henrik Ibsen, Rupi Kaur, Inger Hagerup, Bob Dylan, Nirvana)
- Norske klassikere (f.eks Amalie Skram, Knut Hamsun)
- Internasjonale klassikere (f.eks Jane Austen, Fjodor Dostojevskij)
- Annen sjanger: _____
- Ingen

9) Leser du bøker på engelsk og norsk?

Bare skjønnlitteratur (fiksjon), tegneserier og faktabøker du leser på fritiden. Ikke pensum eller lekser.

- Bare på norsk
- Mest på norsk og noe på engelsk
- Like mye på hvert språk
- Mest på engelsk og noe på norsk
- Bare på engelsk
- Vet ikke

10) Her er noen vanlige påstander om lesing og bøker. Hvor enig er du i hver av dem?

	Helt enig	Ganske enig	Hverken enig eller uenig	Ganske uenig	Helt uenig	Vet ikke
- Det er lett å finne bøker jeg vil lese	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En bok må fenge med én gang for at jeg skal lese den	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Andre kulturtrykk (f.eks film, spill) er mer underholdende enn boken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Filmer som er basert på en bok, gir meg lyst til å lese boken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Tv-serier som er basert på en bok, gir meg lyst til å lese boken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Spill som er basert på en bok, gir meg lyst til å lese boken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Musikk gir meg lyst til å lese bøker om artister eller sangtekstene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Jeg skulle ønske jeg leste mer bøker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Jeg tror jeg vil lese mer når jeg blir eldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Bøker og informasjonskanaler

11) Får du vanligvis informasjon om bøker fra venner, familie eller noen av stedene under?

Hvis ja, kryss av.

Sosiale medier, medier og nettsteder kommer senere i undersøkelsen.

- I samtale med venner
- I samtale med familie
- I samtale med kollegaer/medelever/medstudenter
- Gjennom undervisning/pensum/lekser
- Besøk på biblioteket
- Besøk på litteraturhus
- I bokhandel
- I matbutikk/kiosk
- Annet fysisk sted/annen relasjon: _____
- Ingen

12) Av de du valgte, hvor interessante er boktipsene du vanligvis får fra dem?

	Veldig interessante	Ganske interessante	Hverken interessante eller uinteressante	Ganske uinteressante	Veldig uinteressante	Vet ikke
I samtale med venner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I samtale med familie	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Veldig interessante	Ganske interessante	Hverken interessante eller uinteressante	Ganske uinteressante	Veldig uinteressante	Vet ikke
I samtale med kollegaer/medelever/medstudenter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennom undervisning/pensum	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besøk på biblioteket	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besøk på litteraturhus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I bokhandel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I matbutikk/kiosk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det du skrev på 'Annet'	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13) Får du vanligvis innlegg om litteratur på noen av disse sosiale mediene?

Hvis ja, kryss av.

- Snapchat
- Facebook
- Instagram
- Twitter
- YouTube
- Goodreads
- Bokelskere
- Pinterest
- Tumblr
- VSCO
- Wattpad
- Annet sosialt medium du ofte får bok-innlegg i: _____
- Ingen

14) Av de du valgte, hvor interessante er litteratur-innleggene du får?

	Veldig interessante	Ganske interessante	Hverken interessante eller uinteressante	Ganske uinteressante	Veldig uinteressante	Vet ikke
Snapchat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
YouTube	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Goodreads	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bokelskere	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pinterest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tumblr	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VSCO	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wattpad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det du skrev på 'Annet'	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15) Hvem publiserer vanligvis litteratur-innleggene du får i sosiale medier?

Du kan krysse av for flere.

- Familie
- Venner
- Forlag
- Forfattere
- Bokhandler
- Redaksjonelle medier (f.eks nettaviser, litteraturmagasiner, podkaster)
- Bokbloggere/Bok-vloggere/Bok-kontoer
- Kjendiser/offentlige personer
- Folk som inspirerer meg
- Kontoer i sosiale medier/bloggere/vloggere som vanligvis ikke skriver om bøker
- Sider eller grupper som handler om bøker
- Biblioteket
- Lese-organisasjoner (f.eks !les, Leser søker bok)
- Andre: _____
- Vet ikke

16) Har du gjort noe av følgende på de sosiale mediene du får bok-innlegg på?

Du kan krysse av for flere. Husk at du må svare for hvert sosiale medium.

	Likt bok- innlegg/- video	Kommentert bok- innlegg/- video	Delt bok- innlegg/- etter andre har publisert	Søkt bok, forfatter eller forlag	Fulgt bok-kontoer til personer utenfor vennekrets/familie	Publisert bok- innlegg/- delene	Ingen av
Snapchat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
YouTube	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tumblr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pinterest	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VSCO	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wattpad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det du skrev på 'Annet'	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17) Har du gjort noe av dette på Goodreads eller Bokelskere?

Hvis ja, kryss av.

- Søkt opp en bok
- Fulgt kontoer til personer utenfor vennekrets/familie
- Likt en bokanmeldelse
- Kommentert en bokanmeldelse
- Skrevet en bokanmeldelse
- Rangert en bok etter 'stjerner'
- Ingen av delene

Nå er du over halvveis i undersøkelsen! Takk for alle svarene du gir.

18) Tenk deg at du skal finne informasjon på nettet om en bok. Hvilke apper eller nettsteder ville du vanligvis brukt?

Du kan krysse av for flere.

- Søkemotor (f.eks Google)
- Nettavis (f.eks Nrk.no, VG, Klassekampen)
- Blogg
- Goodreads
- Bokelskere
- nettsteder/-magasiner om litteratur (f.eks !les, Littkritikk)
- Nettbokhandel (f.eks Amazon, Norli.no)
- Nettleksikon (f.eks Wikipedia)
- Instagram
- Facebook
- YouTube
- Tumblr
- Pinterest
- Annen app/nettsted: _____
- Vet ikke

19) Får du vanligvis nyheter og/eller omtaler av bøker i noen av disse mediene?

Hvis ja, kryss av.

- Nettavis (også nettsteder til tv- og radiokanaler) (f.eks VG, NRK, Klassekampen)
- Papiravis
- E-post (f.eks nyhetsbrev, mail om nye bøker)
- Bøker (f.eks henvisninger til andre bøker)
- Radio (nett og DAB)
- Podkast
- Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir) (f.eks Vagant, Illustrert vitenskap, Stella, Wired)
- Lydbok-apper (f.eks Audible, Storytel)
- TV (nett-tv og kabel-tv)
- Andre medier du ofte får bokstoff gjennom: _____
- Ingen

20) Av de mediene du valgte, hvor interessante er nyheten og omtalene?

	Veldig interessante	Ganske interessante	Hverken interessante eller uinteressante	Ganske uinteressante	Veldig uinteressante	Vet ikke
Nettavis (også nettsteder til tv- og radiokanaler)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Papiravis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E-post (f.eks nyhetsbrev, mail om nye bøker)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bøker (f.eks henvisninger til andre bøker)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radio (nett og DAB)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Podkast	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lydbok-apper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV (nett-tv og kabel-tv)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	Veldig interessante	Ganske interessante	Hverken interessante eller uinteressante	Ganske uinteressante	Veldig uinteressante	Vet ikke
Det du skrev på 'Annet'	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21) Du valgte nettaviser. Hvilke får du vanligvis bokstoff fra?

Du kan krysse av for flere.

- Lokal- eller regionavis
- Aftenposten
- VG
- Dagbladet
- Tv2.no
- NRK.no
- Morgenbladet
- Klassekampen
- Annen nettavis: _____

22) Får du vanligvis informasjon om bøker fra noen av disse nettstedene?

Hvis ja, kryss av.

- Bokblogger
- Andre typer blogger
- Forum (f.eks Reddit, Kvinneguiden)
- Bibliotekets nettsider
- Forlags hjemmeside/blogg
- Nettbokhandler (f.eks Amazon, Norli.no)
- Litteratur-nettsted (f.eks Littkritikk, Bok365.no, Foreningen !les)
- Annet nettsted jeg bruker mye for å lese om bøker: _____
- Ingen

23) Av de du valgte, hvor interessante er boktipsene du får?

	Veldig interessante	Ganske interessante	Hverken interessante eller uinteressante	Ganske uinteressante	Veldig uinteressante	Vet ikke
Bokblogger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre typer blogger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forum (f.eks Reddit, Kvinneguiden)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotekets nettsider	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Forlags hjemmeside/blogg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nettbokhandler	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Litteratur-nettsteder (f.eks Bok365.no, Foreningen !les, Littkritikk, Vagant)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det du skrev på 'Annet'	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dette er to store spørsmål som det tar litt tid å svare på. Gi deg selv tid til å tenke. Du er snart ferdig!

24a) Tenk deg at du får anbefalt en bok fra kildene under. I hvilken grad ville du stolt på anbefalingen hvis den kom fra...

	I veldig stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
- Familie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Venner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En forfatter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En bokblogger/Bok-vlogger/Bok-konto	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En konto i sosiale medier/blogg/vlogg som vanligvis ikke skriver om bøker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Kjendiser/offentlige personer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Person som inspirerer meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En anmeldelse på Goodreads/Bokelskere	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24b) Og i hvilken grad ville du stolt på anbefalingen hvis den kom fra...

	I veldig stor grad	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
- Redaksjonelle medier (f.eks avis, magasin, tv, radio, podkast)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Et forlag (hjemmeside/sosiale medier)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En bokhandel (hjemmeside/sosiale medier/besøk)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Biblioteket (besøk/nettside/sosiale medier)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- En Lese-organisasjon (f.eks !les, Leser søker bok)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Undervisning/lekser på videregående	☐	☐	☐	☐	☐	☐
- Undervisning/pensum på universitetet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Litt mer om lesing

25) (Leser en gang i måneden eller oftere) Hvor ofte leser du bøker på disse måtene?

Bare skjønnlitteratur (fiksjon), tegneserier og faktabøker du leser på fritiden. Ikke pensum eller lekser. Velg et svar for hver linje.

	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Vet ikke
Hører på lydbok/App for lydbøker	☐	☐	☐	☐	☐
Leser en fysisk bok	☐	☐	☐	☐	☐
Leser en E-bok/Kindle/Lesebrett (f.eks iPad)	☐	☐	☐	☐	☐

25) (Leser sjeldnere enn en gang i året) Du svarte at du leser bøker 2-3 ganger i året, én gang i året eller aldri. Her er noen vanlige årsaker til at en sjelden eller aldri leser bøker. Kjenner du deg igjen i noen av dem?

Hvis ja, kryss av.

- Har ikke tid
- Bøker er kjedelige
- Det er vanskelig å finne bøker jeg har lyst til å lese
- Det er vanskelig/slitsomt å lese bøker
- Har ikke råd
- Andre ting frister mer
- Annet: _____

Litt mer bakgrunnsinformasjon

26) Hva gjør du for tiden?

- Er student ved universitet eller høyskole
- Er elev på videregående
- Annet

27) Hvilken grad tar du?

- Årsstudium
- Bachelor
- Master

28) Hva studerer du?

- Medievitenskap
- Informasjonsvitenskap
- Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)
- Kognitiv vitenskap
- Journalistikk
- Undersøkende journalistikk
- Medie- og interaksjonsdesign
- Nye medier
- Tv-produksjon
- Film- og tv-produksjon
- Manusutvikling for serier

28) Hvilken linje går du på?

- Studieforbredende
- Yrkesfaglig
- Lærling

29) Hvor litteraturinteresserte er foreldrene dine?

	Veldig interessert	Ganske interessert	Hverken interessert eller uinteressert	Ganske uinteressert	Veldig uinteressert	Vet ikke
Mor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Far	☐	☐	☐	☐	☐	☐

30) Hvor høy utdanning har foreldrene dine?

	Ungdoms- skole	Videregående /Fagbrev	1-4 år med høgskole/ universitet (f.eks bachelor)	Mer enn 4 år med høgskole/ universitet (f.eks hovedfag, master, doktorgrad)	Vet ikke
Mor	☐	☐	☐	☐	☐
Far	☐	☐	☐	☐	☐

31) Siste spørsmål! Vil du delta i et dybdeintervju om bøker og de digitale mediene du bruker for å finne informasjon om dem?

Hvis ja, skriv inn e-post og mobilnummer i feltet nedenfor, og trykk "Avslutt". Kontaktinformasjonen vil bare bli brukt til å avtale intervju med deg. Etter levering av oppgaven vil e-post og mobilnummer slettes slik at datamaterialet blir fullstendig anonymisert, senest 31.12.2018.

Hvis nei, la feltet stå tomt og trykk "Avslutt". Da blir svarene dine sendt inn, og vinduet vil lukke seg.

Tusen takk for at du deltok i undersøkelsen!

Vedlegg 2: Distribusjonsmail og påminnelsemail til studenter

Distribusjonsbrev om spørreundersøkelse

Emne: Invitasjon til spørreundersøkelse om mediebruk og litteratur

Hei!

Som en del av masteroppgaven min her ved Institutt for informasjons- og medievitenskap på UiB, utfører jeg en spørreundersøkelse om hvilke steder og medier unge voksne bruker for å finne informasjon om bøker. Kan du delta i den?

Dette er et område det er lite forsket på i Norge, derfor håper jeg du kan ta deg tid til å svare! Det tar omtrent 15 minutter. Undersøkelsen er tilpasset alle skjermer, så du kan svare fra mobilen, nettbrettet eller datamaskinen din.

Du behøver ikke være interessert i bøker for å svare på spørsmålene. Svarene dine er like viktige uansett hvor mye eller hvor lite du leser. Du har blitt tilfeldig trukket fra instituttets e-postlister, og ditt svar vil være med å sikre at undersøkelsen er så representativ som mulig.

Opplysningene du oppgir vil anonymiseres slik at du ikke kan kjennes igjen hverken i oppgaven eller i datamaterialet. På første side i undersøkelsen får du mer informasjon om personvernet rundt studien.

Trykk på lenken for å svare på spørreundersøkelsen: <http://www.survey-xact.no/answer?key=NWY237N9ZXW9>

På forhånd: Tusen takk!

Hilsen
Janne Bjørgan
Janne.bjorgan@student.uib.no
480 54 013

1. gangs påminnelse om spørreundersøkelse

Emne: Påminnelse: Spørreundersøkelse om mediebruk og litteratur

Hei!

For en uke siden ble du invitert til å delta i en spørreundersøkelse. Den er en del av masteroppgaven min her ved Institutt for informasjons- og medievitenskap på UiB, og kartlegger hvilke steder og medier unge voksne bruker (og ikke bruker) for å finne informasjon om bøker.

Foreløpig har du ikke svart, eller delvis gjennomført spørreskjemaet. Derfor får du denne påminnelsen.

Har du mulighet til å svare? Det tar omtrent 15 minutter. Du kan svare fra mobilen, nettbrettet eller datamaskinen. Hittil har kun litt over 40 svart, så jeg hadde blitt veldig takknemlig hvis du tar deg tid.

Du behøver ikke være interessert i bøker for å svare på spørsmålene. Svarene dine er like viktige uansett hvor mye eller hvor lite du leser. Du har blitt tilfeldig trukket fra instituttets e-postlister, og ditt svar vil være med å sikre at undersøkelsen er så representativ som mulig.

Her svarer du på spørreundersøkelsen: <http://www.survey-xact.no/answer?key=MUAFZZYH8WY9>

Opplysningene du oppgir vil anonymiseres slik at du ikke kan kjennes igjen hverken i oppgaven eller i datamaterialet. På første side i undersøkelsen får du mer informasjon om personvernet rundt studien.

På forhånd: Tusen takk!

Hilsen
Janne Bjørgan
Janne.bjorgan@student.uib.no
480 54 013

2. gangs påminnelse om spørreundersøkelse

Emne: 2. påminnelse: Spørreundersøkelse om mediebruk og litteratur

Hei!

For to uker siden ble du og omtrent 450 andre studenter ved instituttet invitert til å delta i en spørreundersøkelse. Kun 90 har svart. Men info- og mevistudenter kan vel bedre enn det? Det tar bare et kvarter, og da er du med på å gjøre undersøkelsen mer interessant og representativ.

Spørreundersøkelsen er en del av masteroppgaven min i medievitenskap her på instituttet. Den kartlegger hvilke steder og medier unge voksne bruker (og ikke bruker) for å finne informasjon om bøker.

Du kan svare fra mobilen, nettbrettet eller datamaskinen. Jeg blir veldig glad hvis du tar deg tid!

Du behøver ikke være interessert i bøker for å svare på spørsmålene. Svarene dine er like viktige uansett hvor mye eller hvor lite du leser.

Her er spørreundersøkelsen:<%MorpheusMailLink%>

Opplysningene du oppgir vil anonymiseres slik at du ikke kan kjennes igjen hverken i oppgaven eller i datamaterialet. På første side i undersøkelsen er det mer informasjon om personvernet.

På forhånd: Tusen takk!

Hilsen

Janne Bjørgan

Janne.bjorgan@student.uib.no

480 54 013

Vedlegg 3: NSD

Karl Atle Knapskog
Fosswinckelsgate 6
5007 BERGEN

Vår dato: 22.11.2017

Vår ref: 57216 / 3 / HIT

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning § 31

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 15.11.2017 for prosjektet:

57216	<i>Unge voksnes litteraturinteresse og bruk av den litterære offentlighets digitale arenaer</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Karl Atle Knapskog</i>
Student	<i>Janne Biedilæ Bjørgan</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er meldepliktig og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av personopplysningsloven § 31. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Vi forutsetter at du ikke innhenter sensitive personopplysninger.

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt
Ved prosjektslutt 31.12.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av
personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Marianne Høgetveit Myhren

Hildur Thorarensen

Kontaktperson: Hildur Thorarensen tlf: 55 58 26 54 / hildur.thorarensen@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Janne Biedilæ Bjørgan, janne.bjorgan@student.uib.no

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er noe mangelfullt utformet. Vi ber derfor om at følgende endres/tilføyes:

- det som står om at prosjektet er godkjent av NSD må omformuleres, da vi i praksis ikke gir godkjenninger. Det kan heller stå at prosjektet er meldt til oss.
- det kan ikke stå at svarene er anonyme når de kobles til epost-/IP-adresse. Det er tilstrekkelig at det står at data behandles konfidensielt og at de vil bli anonymisert ved prosjektslutt

Det behandles enkelte opplysninger om tredjeperson. Det skal kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet. Opplysningene skal være av mindre omfang og ikke sensitive, og skal anonymiseres i publikasjon. Så fremt personvernulempen for tredjeperson reduseres på denne måten, kan prosjektleder unntas fra informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Universitetet i Bergen sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 31.12.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vedlegg 4: Tabeller kapittel 4

Tabell 4.1. Studieretning videregående skole hos elever		
	Antall	Prosent
Studieforberedende	211	91 %
Yrkesfaglig	20	9 %
Lærling	1	0 %
Total	232	100 %
Missing: Studieretning ikke registrert på fire respondenter	4	

Tabell 4.2. Studieretning institutt for informasjons- og medievitenskap, UiB, hos studenter		
	Antall	Prosent
Medievitenskap	21	22 %
Informasjonsvitenskap	39	41 %
Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)	7	7 %
Kognitiv vitenskap	8	8 %
Journalistikk	2	2 %
Medie- og interaksjonsdesign	5	5 %
Nye medier	5	5 %
Manusutvikling for serier	4	4 %
Undersøkende journalistikk	1	1 %
Film- og tv-produksjon	4	4 %
Total	96	99 %
Missing: Studieretning ikke registrert på tre respondenter	3	

Tabell 4.3. Gradsnivå institutt for informasjons- og medievitenskap, UiB, hos studenter		
	Antall	Prosent
Årsstudium	2	2%
Bachelor	60	63%
Master	34	35%
Total	96	100%
Missing: Gradsnivå ikke registrert på tre respondenter	3	

Tabell 4.4. Alder hos studenter og elever				
	Studenter		Elever	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
16-20 år	8	8 %	233	99 %
21-25 år	45	45 %	2	1 %
26 til 30 år	39	39 %	1	0 %
31 år eller eldre	7	7 %	0	0 %
Total	99	100%	236	100%

Tabell 4.5. Bosted hos elever og studenter				
	Studenter		Elever	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Storby, mer enn 100 000 innbyggere (f.eks Bergen, Oslo)	92	93 %	1	0 %
By, 20 000 til 99 000 innbyggere	2	2 %	148	63 %

Tettbygd strøk, under 20 000 innbyggere	5	5 %	65	28 %
Spredtbygd strøk, mindre enn 1000 innbyggere	0	0 %	22	9 %
Total	99	100 %	236	100 %

Tabell 4.6. Kjønn hos studenter og elever

Student	Kvinne	46 %
	Mann	54 %
	Total	100 %
	Antall svar	99
Elev	Kvinne	51 %
	Mann	47 %
	Annen kjønnsidentitet	2 %
	Total	100 %
	Antall svar	236

Tabell 4.7. Studenter og elevers litteraturinteresse, gruppert

	Studenter	Elever
Interessert	59 %	32 %
Hverken eller	25 %	28 %
Uinteressert	16 %	40 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	99	236

Tabell 4.8. Litteraturinteressen hos aldersgruppene i utvalget

	16-20 år	21-25 år	26 år eller eldre
Interessert	31 %	53 %	70 %
Hverken eller	29 %	26 %	21 %
Uinteressert	40 %	21 %	9 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	241	47	47

Tabell 4.9. Foreldres utdanningsnivå hos studenter og elever

	Studenter		Elever	
	Mor	Far	Mor	Far
Ungdomsskole	6 %	10 %	2 %	3 %
Videregående/Fagbrev	33 %	30 %	19 %	27 %
1-4 år med høgskole/universitet (f.eks bachelor)	40 %	30 %	39 %	28 %
Mer enn 4 år med høgskole/universitet (f.eks hovedfag, master, doktorgrad)	19 %	26 %	30 %	29 %
Vet ikke	1 %	3 %	10 %	14 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	99	99	236	236

Vedlegg 5: Tabeller kapittel 5

Tabell 5.1. Studenter og elevers litteraturinteresse		
	Studenter	Elever
Veldig interessert	22 %	12 %
Ganske interessert	36 %	20 %
Hverken eller	25 %	28 %
Ganske uinteressert	14 %	20 %
Veldig uinteressert	2 %	21 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	99	236

Tabell 5.2. Studenter og elevers litteraturinteresse, gruppert		
	Studenter	Elever
Interessert	59 %	32 %
Hverken eller	25 %	28 %
Uinteressert	16 %	40 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	99	236

Tabell 5.3. Litteraturinteresse ut fra kjønn, hos studenter og elever				
	Studenter		Elever	
	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann
Interessert	63 %	55 %	41 %	23 %
Hverken eller	28 %	23 %	32 %	23 %
Uinteressert	9 %	23 %	27 %	54 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	46	53	121	111

Tabell 5.4. Foreldres litteraturinteresse, hos studenter og elever				
	Studenter		Elever	
	Far	Mor	Far	Mor
Interessert	47 %	80 %	44 %	67 %
Hverken eller	19 %	11 %	26 %	16 %
Uinteressert	30 %	7 %	23 %	10 %
Vet ikke	4 %	2 %	7 %	7 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	99	99	236	236

Tabell 5.5. Litteraturinteresserte studenter og elever, ut fra foreldres litteraturinteresse				
Studenter				
	Interessert	Hverken eller	Uinteressert	Vet ikke
Fars litteraturinteresse	63 %	53 %	53 %	75 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	46	19	30	4
Mors litteraturinteresse	57 %	73 %	43 %	100 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	79	11	7	2

Elever	Interessert	Hverken eller	Uinteressert	Vet ikke
Fars litteraturinteresse	33 %	34 %	30 %	24 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	103	62	54	17
Mors litteraturinteresse	35 %	21 %	29 %	25 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	158	38	24	16

Tabell 5.6. Litteraturinteresse studenter og elever, ut fra foreldres utdanningsnivå

Fars utdanningsnivå	Studenter			Elever		
	Høyere utdanning	U.skole /Vgs	Vet ikke	Høyere utdanning	U.skole /Vgs	Vet ikke
Interessert	61 %	57 %	33 %	31 %	31 %	38 %
Hverken eller	25 %	23 %	67 %	31 %	24 %	25 %
Uinteressert	14 %	20 %	0 %	38 %	45 %	38 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	56	40	3	133	71	32
Mors utdanningsnivå	Studenter			Elever		
	Høyere utdanning	U.skole /Vgs	Vet ikke	Høyere utdanning	U.skole /Vgs	Vet ikke
Interessert	58 %	62 %	0 %	31 %	32 %	33 %
Hverken eller	25 %	23 %	100 %	32 %	16 %	25 %
Uinteressert	17 %	15 %	0 %	36 %	52 %	42 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	59	39	1	162	50	24

Tabell 5.7. Lesefrekvens hos studenter og elever

Studenter	Stort sett daglig	17 %
	Stort sett ukentlig	20 %
	Omtrent en gang i måneden	22 %
	2-3 ganger i året	22 %
	Omtrent en gang i året	12 %
	Aldri	6 %
	Total	99 %
	Antall svar	99
Elever	Stort sett daglig	7 %
	Stort sett ukentlig	15 %
	Omtrent en gang i måneden	16 %
	2-3 ganger i året	25 %
	Omtrent en gang i året	17 %
	Aldri	20 %
	Total	100 %
	Antall svar	236

Tabell 5.8 Litteraturinteresse og lesefrekvens hos studenter

	Interessert	Hverken/eller	Uinteressert
Stort sett daglig	29 %	0 %	0 %
Stort sett ukentlig	31 %	8 %	0 %
Omtrent en gang i måneden	22 %	36 %	0 %
2-3 ganger i året	14 %	36 %	31 %
Omtrent én gang i året	3 %	12 %	44 %
Aldri	0 %	8 %	25 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	58	25	16

Tabell 5.9 Litteraturinteresse og lesefrekvens hos elever

	Interessert	Hverken/eller	Uinteressert
Stort sett daglig	20 %	2 %	1 %
Stort sett ukentlig	41 %	6 %	1 %
Omtrent en gang i måneden	24 %	21 %	5 %
2-3 ganger i året	9 %	47 %	21 %
Omtrent én gang i året	4 %	21 %	25 %
Aldri	1 %	3 %	46 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	75	66	95

Tabell 5.10. Lesefrekvens hos elever og studenter, ut fra kjønn

		Kvinne	Mann
Studenter	Stort sett daglig	15 %	19 %
	Stort sett ukentlig	17 %	23 %
	Omtrent en gang i måneden	24 %	21 %
	2-3 ganger i året	30 %	15 %
	Omtrent én gang i året	13 %	11 %
	Aldri	0 %	11 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar	46	53
Elever	Stort sett daglig	8 %	5 %
	Stort sett ukentlig	18 %	13 %
	Omtrent en gang i måneden	17 %	14 %
	2-3 ganger i året	25 %	25 %
	Omtrent én gang i året	13 %	23 %
	Aldri	19 %	20 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar	121	111

Tabell 5.11. Diskusjon om bøker hos studenter og elever

Studenter	Stort sett daglig	4 %
	Stort sett ukentlig	24 %
	Omtrent en gang i måneden	10 %
	2-4 ganger i året	26 %
	Omtrent en gang i året	16 %
	Aldri	14 %

	Vet ikke	5 %
	Total	99 %
	Antall svar	99
Elever	Stort sett daglig	2 %
	Stort sett ukentlig	10 %
	Omtrent en gang i måneden	5 %
	2-4 ganger i året	17 %
	Omtrent en gang i året	21 %
	Aldri	41 %
	Vet ikke	4 %
	Total	100 %
	Antall svar	236

Tabell 5.12. Diskusjon om bøker ut fra litteraturinteresse hos studenter

	Interessert	Hverken/eller	Uinteressert
Stort sett daglig	5 %	4 %	0 %
Stort sett ukentlig	17 %	0 %	0 %
Omtrent en gang i måneden	36 %	8 %	6 %
2-4 ganger i året	24 %	36 %	19 %
Omtrent en gang i året	14 %	16 %	25 %
Aldri	0 %	28 %	44 %
Vet ikke	3 %	8 %	6 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	58	25	16

Tabell 5.13. Diskusjon om bøker ut fra litteraturinteresse hos elever

	Interessert	Hverken/eller	Uinteressert
Stort sett daglig	4 %	0 %	1 %
Stort sett ukentlig	13 %	3 %	0 %
Omtrent en gang i måneden	28 %	5 %	0 %
2-4 ganger i året	28 %	21 %	5 %
Omtrent en gang i året	9 %	42 %	16 %
Aldri	11 %	26 %	76 %
Vet ikke	7 %	3 %	2 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	75	66	95

Tabell 5.14. Diskusjon om bøker ut fra kjønn hos studenter

	Kvinne	Mann
Stort sett daglig	2 %	6 %
Stort sett ukentlig	11 %	9 %
Omtrent en gang i måneden	20 %	28 %
2-4 ganger i året	35 %	19 %
Omtrent en gang i året	17 %	15 %
Aldri	13 %	15 %
Vet ikke	2 %	8 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	46	53

Tabell 5.15. Diskusjon om bøker ut fra kjønn hos elever

	Kvinne	Mann
Stort sett daglig	2 %	1 %
Stort sett ukentlig	6 %	5 %
Omtrent en gang i måneden	12 %	8 %
2-4 ganger i året	20 %	14 %
Omtrent en gang i året	13 %	29 %
Aldri	40 %	42 %
Vet ikke	7 %	1 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	121	111

Tabell 5.16. Interesse for barne-, ungdom- og voksenbøker, hos studenter og elever

		Studenter	Elever
Barn	Interessert	8 %	8 %
	Hverken eller	27 %	19 %
	Uinteressert	61 %	72 %
	Vet ikke	3 %	1 %
	Total	100 %	100 %
Ungdom	Interessert	36 %	62 %
	Hverken eller	27 %	20 %
	Uinteressert	37 %	18 %
	Vet ikke	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %
Voksen	Interessert	92 %	74 %
	Hverken eller	3 %	19 %
	Uinteressert	5 %	7 %
	Vet ikke	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	59	90

Tabell 5.17. Interesse for barne-, ungdom og voksenbøker, ut fra kjønn hos studenter

		Kvinne	Mann
Barnebøker	Interessert	15 %	3 %
	Hverken eller	27 %	27 %
	Uinteressert	50 %	70 %
	Vet ikke	8 %	0 %
	Total	100 %	100 %
Ungdomsbøker	Interessert	58 %	18 %
	Hverken eller	23 %	30 %
	Uinteressert	19 %	52 %
	Vet ikke	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %
Voksenbøker	Interessert	88 %	94 %
	Hverken eller	0 %	6 %
	Uinteressert	12 %	0 %
	Vet ikke	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	26	33

Tabell 5.18. Interesse for barne-, ungdom og voksenbøker, ut fra kjønn hos elever			
		Kvinne	Mann
Barnebøker	Interessert	6 %	8 %
	Hverken eller	19 %	19 %
	Uinteressert	73 %	72 %
	Vet ikke	2 %	0 %
	Total	100 %	100 %
Ungdomsbøker	Interessert	75 %	47 %
	Hverken eller	13 %	31 %
	Uinteressert	12 %	22 %
	Vet ikke	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %
Voksenbøker	Interessert	85 %	64 %
	Hverken eller	12 %	28 %
	Uinteressert	4 %	8 %
	Vet ikke	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	52	36

Tabell 5.19. Interesse for ulike litteratursjangre, hos studenter og elever		
Studenter	Fabelprosa	59 %
	Samtidslitteratur	49 %
	Populærvitenskap, natur, teknologi, fakta	44 %
	Krim/Thriller	42 %
	Historiske romaner	37 %
	Biografier, historie, kultur, samfunn	29 %
	Internasjonale klassikere	27 %
	Tegneserier	20 %
	Helse, selvutvikling	8 %
	Norske klassikere	7 %
	Dikt, sangtekster, skuespill	5 %
	Total	100 %
	Antall svar	59
Elever	Fabelprosa	51 %
	Krim/Thriller	50 %
	Samtidslitteratur	44 %
	Historiske romaner	32 %
	Biografier, historie, kultur, samfunn	29 %
	Tegneserier	27 %
	Populærvitenskap, natur, teknologi, fakta	24 %
	Helse, selvutvikling	14 %
	Dikt, sangtekster, skuespill	10 %
	Internasjonale klassikere	8 %
	Norske klassikere	2 %
Total	100 %	

	Antall svar	90
--	--------------------	----

Tabell 5.20. Interesse for litteratursjangre ut fra kjønn hos studenter		
	Kvinne	Mann
Samtidslitteratur	77 %	27 %
Krim/Thriller	38 %	45 %
Fabelprosa	50 %	67 %
Historiske romaner	35 %	39 %
Tegneserier	4 %	33 %
Populærvitenskap, natur, teknologi, fakta	23 %	61 %
Biografier, historie, kultur, samfunn	31 %	27 %
Helse, selvutvikling	15 %	3 %
Dikt, sangtekster, skuespill	12 %	0 %
Norske klassikere	12 %	3 %
Internasjonale klassikere	35 %	21 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	26	33

Tabell 5.21. Interesse for litteratursjangre ut fra kjønn hos elever		
	Kvinne	Mann
Samtidslitteratur	60 %	22 %
Krim/Thriller	50 %	53 %
Fabelprosa	52 %	47 %
Historiske romaner	35 %	28 %
Tegneserier	23 %	28 %
Populærvitenskap, natur, teknologi, fakta	8 %	47 %
Biografier, historie, kultur, samfunn	27 %	33 %
Helse, selvutvikling	17 %	11 %
Dikt, sangtekster, skuespill	13 %	6 %
Norske klassikere	4 %	0 %
Internasjonale klassikere	13 %	0 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	52	36

Tabell 5.22. Lesing av bøker på norsk og engelsk, hos elever og studenter		
Studenter	Bare på norsk	2 %
	Mest på norsk og noe på engelsk	20 %
	Like mye på hvert språk	24 %
	Mest på engelsk og noe på norsk	39 %
	Bare på engelsk	15 %
	Total	100 %
	Antall svar	59
Elever	Bare på norsk	6 %
	Mest på norsk og noe på engelsk	41 %
	Like mye på hvert språk	18 %
	Mest på engelsk og noe på norsk	28 %
	Bare på engelsk	8 %
	Total	100 %
	Antall svar	90

Tabell 5.23. Lesing av bøker på norsk og engelsk, ut fra kjønn hos studenter

	Kvinne	Mann
Bare på norsk	4 %	0 %
Mest på norsk og noe på engelsk	27 %	15 %
Like mye på hvert språk	27 %	21 %
Mest på engelsk og noe på norsk	31 %	45 %
Bare på engelsk	12 %	18 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	26	33

Tabell 5.24. Lesing av bøker på norsk og engelsk, ut fra kjønn hos elever

	Kvinne	Mann
Bare på norsk	6 %	6 %
Mest på norsk og noe på engelsk	37 %	50 %
Like mye på hvert språk	19 %	17 %
Mest på engelsk og noe på norsk	35 %	17 %
Bare på engelsk	4 %	11 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	52	36

Tabell 5.25. Bruk av papirbok, lydbok og e-bok hos studenter og elever

		Studenter	Elever
Papirbok	Ofte	49 %	40 %
	Av og til	42 %	41 %
	Sjelden	8 %	13 %
	Aldri	0 %	6 %
	Total	100 %	100 %
Lydbok	Ofte	20 %	1 %
	Av og til	12 %	9 %
	Sjelden	25 %	29 %
	Aldri	42 %	61 %
	Total	100 %	100 %
E-bok	Ofte	22 %	10 %
	Av og til	24 %	11 %
	Sjelden	19 %	17 %
	Aldri	34 %	60 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	59	90

Tabell 5.26. Bruk av papirbok, lydbok og e-bok ut fra kjønn hos studenter

		Kvinne	Mann
Papirbok	Ofte	65 %	36 %
	Av og til	31 %	52 %
	Sjelden	4 %	12 %
	Aldri	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %

Lydbok	Ofte	19 %	21 %
	Av og til	12 %	12 %
	Sjelden	15 %	33 %
	Aldri	54 %	33 %
	Total	100 %	100 %
E-bok	Ofte	20 %	24 %
	Av og til	12 %	33 %
	Sjelden	20 %	18 %
	Aldri	48 %	24 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	25	33

Tabell 5.27. Bruk av papirbok, lydbok og e-bok ut fra kjønn hos elever

		Kvinne	Mann
Papirbok	Ofte	38 %	44 %
	Av og til	48 %	33 %
	Sjelden	10 %	17 %
	Aldri	4 %	6 %
	Total	100 %	100 %
Lydbok	Ofte	0 %	3 %
	Av og til	8 %	11 %
	Sjelden	38 %	17 %
	Aldri	54 %	69 %
	Total	100 %	100 %
E-bok	Ofte	10 %	12 %
	Av og til	12 %	12 %
	Sjelden	17 %	18 %
	Aldri	62 %	59 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	52	34

Tabell 5.28. Enighet i påstander om lesing hos studenter og elever

		Studenter	Elever
Det er lett å finne bøker jeg vil lese	Helt enig	25 %	12 %
	Ganske enig	39 %	24 %
	Hverken enig eller uenig	15 %	21 %
	Ganske uenig	10 %	24 %
	Helt uenig	8 %	14 %
	Vet ikke	2 %	5 %
	Total	100 %	100 %
En bok må fenge med én gang for at jeg skal lese den	Helt enig	8 %	18 %
	Ganske enig	39 %	42 %
	Hverken enig eller uenig	28 %	19 %
	Ganske uenig	17 %	11 %
	Helt uenig	4 %	3 %
	Vet ikke	3 %	6 %
	Total	100 %	100 %

Andre kulturuttrykk (f.eks film, spill) er mer underholdende enn boken	Helt enig	12 %	43 %
	Ganske enig	29 %	24 %
	Hverken enig eller uenig	33 %	19 %
	Ganske uenig	14 %	6 %
	Helt uenig	7 %	5 %
	Vet ikke	4 %	3 %
	Total	100 %	100 %
Jeg skulle ønske jeg leste mer bøker	Helt enig	43 %	23 %
	Ganske enig	29 %	33 %
	Hverken enig eller uenig	17 %	23 %
	Ganske uenig	8 %	8 %
	Helt uenig	2 %	10 %
	Vet ikke	0 %	4 %
	Total	100 %	100 %
Jeg tror jeg vil lese mer når jeg blir eldre	Helt enig	32 %	26 %
	Ganske enig	34 %	31 %
	Hverken enig eller uenig	17 %	21 %
	Ganske uenig	9 %	7 %
	Helt uenig	1 %	6 %
	Vet ikke	6 %	9 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	99	236

Tabell 5.29. Enighet i påstander om lesing hos studenter, ut fra litteraturinteresse

		Interessert	Hverken/ eller	Uinteressert
Det er lett å finne bøker jeg vil lese	Helt enig	36 %	8 %	13 %
	Ganske enig	50 %	28 %	19 %
	Hverken enig eller uenig	9 %	24 %	25 %
	Ganske uenig	2 %	28 %	13 %
	Helt uenig	3 %	8 %	25 %
	Vet ikke	0 %	4 %	6 %
	Total	100 %	100 %	100 %
En bok må fenge med én gang for at jeg skal lese den	Helt enig	7 %	4 %	19 %
	Ganske enig	34 %	48 %	44 %
	Hverken enig eller uenig	29 %	28 %	25 %
	Ganske uenig	22 %	16 %	0 %
	Helt uenig	7 %	0 %	0 %
	Vet ikke	0 %	4 %	13 %
	Total	100 %	100 %	100 %
Andre kulturuttrykk (f.eks film, spill) er mer underholdende enn boken	Helt enig	3 %	12 %	44 %
	Ganske enig	22 %	40 %	38 %
	Hverken enig eller uenig	40 %	32 %	13 %
	Ganske uenig	19 %	8 %	6 %
	Helt uenig	12 %	0 %	0 %

	Vet ikke	3 %	8 %	0 %
	Total	100 %	100 %	100 %
Jeg skulle ønske jeg leste mer bøker	Helt enig	57 %	24 %	25 %
	Ganske enig	21 %	44 %	38 %
	Hverken enig eller uenig	12 %	20 %	31 %
	Ganske uenig	9 %	8 %	6 %
	Helt uenig	2 %	4 %	0 %
	Vet ikke	0 %	0 %	0 %
	Total	100 %	100 %	100 %
Jeg tror jeg vil lese mer når jeg blir eldre	Helt enig	47 %	16 %	6 %
	Ganske enig	24 %	48 %	50 %
	Hverken enig eller uenig	12 %	24 %	25 %
	Ganske uenig	9 %	8 %	13 %
	Helt uenig	2 %	0 %	0 %
	Vet ikke	7 %	4 %	6 %
	Total	100 %	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	58	25	16

Tabell 5.30. Enighet i påstander om lesing hos elever, ut fra litteraturinteresse

		Interessert	Hverken/ eller	Uinteressert
Det er lett å finne bøker jeg vil lese	Helt enig	28 %	8 %	2 %
	Ganske enig	44 %	26 %	7 %
	Hverken enig eller uenig	15 %	30 %	20 %
	Ganske uenig	13 %	32 %	27 %
	Helt uenig	0 %	3 %	33 %
	Vet ikke	0 %	2 %	11 %
	Total	100 %	100 %	100 %
En bok må fenge med én gang for at jeg skal lese den	Helt enig	15 %	20 %	19 %
	Ganske enig	44 %	50 %	36 %
	Hverken enig eller uenig	21 %	15 %	21 %
	Ganske uenig	17 %	11 %	7 %
	Helt uenig	3 %	2 %	4 %
	Vet ikke	0 %	3 %	13 %
	Total	100 %	100 %	100 %
Andre kulturuttrykk (f.eks film, spill) er mer underholdende enn boken	Helt enig	5 %	61 %	61 %
	Ganske enig	20 %	29 %	24 %
	Hverken enig eller uenig	47 %	8 %	4 %
	Ganske uenig	16 %	2 %	1 %
	Helt uenig	11 %	2 %	2 %
	Vet ikke	1 %	0 %	7 %
	Total	100 %	100 %	100 %
Jeg skulle ønske jeg leste mer bøker	Helt enig	44 %	23 %	6 %
	Ganske enig	35 %	39 %	26 %

	Hverken enig eller uenig	19 %	24 %	26 %
	Ganske uenig	1 %	11 %	11 %
	Helt uenig	1 %	3 %	21 %
	Vet ikke	0 %	0 %	9 %
	Total	100 %	100 %	100 %
Jeg tror jeg vil lese mer når jeg blir eldre	Helt enig	48 %	27 %	7 %
	Ganske enig	35 %	32 %	26 %
	Hverken enig eller uenig	12 %	23 %	27 %
	Ganske uenig	3 %	8 %	11 %
	Helt uenig	0 %	3 %	13 %
	Vet ikke	3 %	8 %	16 %
	Total	100 %	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	75	66	95

Tabell 5.31. Enighet i påstander om lesing hos kvinnelige og mannlige studenter

		Kvinne	Mann
Det er lett å finne bøker jeg vil lese	Helt enig	22 %	28 %
	Ganske enig	48 %	32 %
	Hverken enig eller uenig	13 %	17 %
	Ganske uenig	17 %	4 %
	Helt uenig	0 %	15 %
	Vet ikke	0 %	4 %
	Total	100 %	100 %
En bok må fenge med én gang for at jeg skal lese den	Helt enig	9 %	8 %
	Ganske enig	39 %	40 %
	Hverken enig eller uenig	30 %	26 %
	Ganske uenig	17 %	17 %
	Helt uenig	4 %	4 %
	Vet ikke	0 %	6 %
Total	100 %	100 %	
Andre kulturuttrykk (f.eks film, spill) er mer underholdende enn boken	Helt enig	7 %	17 %
	Ganske enig	37 %	23 %
	Hverken enig eller uenig	30 %	36 %
	Ganske uenig	17 %	11 %
	Helt uenig	7 %	8 %
	Vet ikke	2 %	6 %
Total	100 %	100 %	
Jeg skulle ønske jeg leste mer bøker	Helt enig	57 %	32 %
	Ganske enig	33 %	26 %
	Hverken enig eller uenig	7 %	26 %
	Ganske uenig	4 %	11 %
	Helt uenig	0 %	4 %
	Vet ikke	0 %	0 %
Total	100 %	100 %	
Jeg tror jeg vil lese mer når jeg blir eldre	Helt enig	37 %	28 %
	Ganske enig	37 %	32 %
	Hverken enig eller uenig	11 %	23 %

	Ganske uenig	7 %	11 %
	Helt uenig	0 %	2 %
	Vet ikke	9 %	4 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	46	53

Tabell 5.32. Enighet i påstander om lesing hos kvinnelige og mannlige elever			
		Kvinne	Mann
Det er lett å finne bøker jeg vil lese	Helt enig	16 %	8 %
	Ganske enig	32 %	16 %
	Hverken enig eller uenig	19 %	23 %
	Ganske uenig	20 %	30 %
	Helt uenig	12 %	16 %
	Vet ikke	2 %	6 %
	Total	100 %	100 %
En bok må fenge med én gang for at jeg skal lese den	Helt enig	19 %	17 %
	Ganske enig	44 %	41 %
	Hverken enig eller uenig	17 %	23 %
	Ganske uenig	14 %	9 %
	Helt uenig	2 %	4 %
	Vet ikke	3 %	6 %
	Total	100 %	100 %
Andre kulturuttrykk (f.eks film, spill) er mer underholdende enn boken	Helt enig	35 %	52 %
	Ganske enig	23 %	24 %
	Hverken enig eller uenig	26 %	12 %
	Ganske uenig	8 %	4 %
	Helt uenig	6 %	4 %
	Vet ikke	2 %	5 %
	Total	100 %	100 %
Jeg skulle ønske jeg leste mer bøker	Helt enig	31 %	15 %
	Ganske enig	36 %	30 %
	Hverken enig eller uenig	21 %	26 %
	Ganske uenig	3 %	11 %
	Helt uenig	6 %	14 %
	Vet ikke	3 %	5 %
	Total	100 %	100 %
Jeg tror jeg vil lese mer når jeg blir eldre	Helt enig	33 %	19 %
	Ganske enig	29 %	32 %
	Hverken enig eller uenig	21 %	22 %
	Ganske uenig	6 %	7 %
	Helt uenig	5 %	6 %
	Vet ikke	6 %	14 %
	Total	100 %	100 %
	Antall svar (Gjelder alle)	121	111

Tabell 5.33. Grunner til å ikke lese hos studenter og elever

	Studenter	Elever
Andre ting frister mer	63 %	71 %
Har ikke tid	53 %	54 %
Vanskelig å finne bøker jeg vil lese	43 %	56 %
Bøker er kjedelige	25 %	49 %
Vanskelig/slitsomt å lese bøker	20 %	23 %
Annet	13 %	5 %
Har ikke råd	5 %	5 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	40	146

Tabell 5.34. Grunner til å ikke lese ut fra kjønn, hos studenter

	Kvinne	Mann
Andre ting frister mer	65 %	60 %
Har ikke tid	60 %	45 %
Vanskelig å finne bøker jeg vil lese	45 %	40 %
Bøker er kjedelige	15 %	35 %
Vanskelig/slitsomt å lese bøker	20 %	20 %
Har ikke råd	0 %	10 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	40	146

Tabell 5.35. Grunner til å ikke lese ut fra kjønn, hos elever

	Kvinne	Mann
Andre ting frister mer	70 %	72 %
Har ikke tid	68 %	43 %
Vanskelig å finne bøker jeg vil lese	55 %	59 %
Bøker er kjedelige	36 %	63 %
Vanskelig/slitsomt å lese bøker	23 %	24 %
Har ikke råd	7 %	3 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	40	146

Vedlegg 6: Tabeller kapittel 6

Tabell 6.1. Studenters litterære arenaer etter bruksfrekvens

1	Samtale med venner	66 %
2	Samtale med familie	49 %
3	I bokhandel	44 %
4	Nettbokhandler	44 %
5	Facebook	42 %
6	Nettavis (inkl. NRK og TV 2)	39 %
7	Samtale med studenter	38 %
8	Instagram	28 %
9	Gjennom undervisning/pensum	27 %
10	Podkast	27 %
11	Goodreads	24 %
12	YouTube	23 %
13	E-post	22 %
14	Besøk på biblioteket	19 %
15	Twitter	16 %
16	Forum	16 %
17	Bøker	14 %
18	Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	13 %
19	TV (nett-tv og kabel-tv)	13 %
20	Radio (nett og DAB)	12 %
21	Papiravis	11 %
22	Bokblogger	10 %
23	Lydbok-apper	9 %
24	Bibliotekets nettsider	9 %
25	Forlags hjemmeside/blogg	9 %
26	Snapchat	7 %
27	Tumblr	7 %
28	Andre typer blogger	7 %
29	Pinterest	6 %
30	I matbutikk/kiosk	5 %
31	Besøk på litteraturhus	4 %
32	Litteratur-nettsted	4 %
33	Bokelskere	2 %
34	VSCO	2 %
35	Wattpad	1 %
	Total	100 %
	Antall svar	99

Tabell 6.2. Elevers litterære arenaer etter bruksfrekvens

1	Gjennom undervisning/pensum	51 %
2	Samtale med familie	46 %
3	Nettavis (inkl. NRK og TV 2)	40 %
4	I bokhandel	34 %
5	Facebook	33 %
6	Samtale med venner	31 %
7	Besøk på biblioteket	31 %
8	YouTube	26 %
9	Instagram	25 %
10	Bøker	21 %
11	TV (nett-tv og kabel-tv)	21 %
12	Samtale med medelever	20 %
13	Nettbokhandler	16 %
14	Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	14 %
15	Snapchat	13 %
16	Papiravis	12 %
17	Podkast	11 %
18	E-post	11 %
19	Radio (nett og DAB)	11 %
20	Bokblogger	9 %
21	Andre typer blogger	8 %
22	Bibliotekets nettsider	7 %
23	Forum	7 %
24	Pinterest	6 %
25	Wattpad	6 %
26	Twitter	5 %
27	VSCO	5 %
28	Goodreads	4 %
29	Litteratur-nettsted	4 %
30	Tumblr	3 %
31	Forlags hjemmeside/blogg	3 %
32	Besøk på litteraturhus	3 %
33	Bokelskere	3 %
34	I matbutikk/kiosk	1 %
35	Lydbok-apper	1 %
	Total	100 %
	Antall svar	236

Tabell 6.3. Elever og studenters bruk av litterære arenaer, etter kategori

	Studenter	Elever
Sosiale relasjoner og fysiske steder		
Samtale med venner	66 %	31 %
Samtale med familie	49 %	46 %
Samtale med medelever/-studenter	38 %	20 %
Gjennom undervisning/pensum	27 %	51 %
Besøk på biblioteket	19 %	31 %
Besøk på litteraturhus	4 %	3 %
I bokhandel	44 %	34 %
I matbutikk/kiosk	5 %	1 %
Medier		
Nettavis (inkl. NRK og TV2)	39 %	40 %
Papiravis	11 %	12 %
E-post	22 %	11 %
Bøker	14 %	21 %
Radio (nett og DAB)	12 %	11 %
Podkast	27 %	11 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	13 %	14 %
Lydbok-apper	9 %	1 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	13 %	21 %
Sosiale medier		
Snapchat	7 %	13 %
Facebook	42 %	33 %
Instagram	28 %	25 %
Twitter	16 %	5 %
YouTube	23 %	26 %
Goodreads	24 %	4 %
Bokelskere	2 %	3 %
Pinterest	6 %	6 %
Tumblr	7 %	3 %
VSCO	2 %	5 %
Wattpad	1 %	6 %
Nettsteder		
Bokblogger	10 %	9 %
Andre typer blogger	7 %	8 %
Forum	16 %	7 %
Bibliotekets nettsider	9 %	7 %
Forlags hjemmeside/blogg	9 %	3 %
Nettbokhandler	44 %	16 %
Litteratur-nettsted	4 %	4 %
Total	100 %	100 %
Antall svar (Gjelder alle)	99	236

Tabell 6.4. Antall arenaer brukt hos studenter og elever				
Arenaer	Studenter		Elever	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
0	4	4 %	15	6 %
1	3	3 %	19	8 %
2	2	2 %	22	9 %
3	5	5 %	24	10 %
4	14	14 %	20	8 %
5	12	12 %	23	10 %
6	11	11 %	22	9 %
7	7	7 %	23	10 %
8	8	8 %	22	9 %
9	8	8 %	18	8 %
10	4	4 %	8	3 %
11	9	9 %	5	2 %
12	7	7 %	6	3 %
13	3	3 %	3	1 %
15	0	0 %	1	0 %
16	2	2 %	3	1 %
17	0	0 %	1	0 %
22	0	0 %	1	0 %
Total	99	100 %	236	100 %
Gjennomsnitt	6,90		5,55	
Standard avvik	3,6		3,7	
Varians	13		14	
Median	6		5	
Modus	4		3	

Tabell 6.5. Antall arenaer brukt hos studenter, ut fra litteraturinteresse						
Arenaer	Interessert		Hverken eller		Uinteressert	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
0	0	0 %	1	4 %	3	19 %
1	1	2 %	1	4 %	1	6 %
2	1	2 %	0	0 %	1	6 %
3	2	3 %	2	8 %	1	6 %
4	5	9 %	5	20 %	4	25 %
5	8	14 %	2	8 %	2	13 %
6	5	9 %	4	16 %	2	13 %
7	4	7 %	3	12 %	0	0 %
8	7	12 %	0	0 %	1	6 %
9	5	9 %	3	12 %	0	0 %
10	2	3 %	1	4 %	1	6 %
11	8	14 %	1	4 %	0	0 %
12	5	9 %	2	8 %	0	0 %
13	3	5 %	0	0 %	0	0 %
15	0	0 %	0	0 %	0	0 %

	16	2	3 %	0	0 %	0	0 %
	17	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	22	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Total		58	100 %	25	100 %	16	100 %
Gjennomsnitt		8,1		6,2		3,9	
Standard avvik		3,45		3,18		2,87	
Varians		11,91		10,14		8,25	
Median		8		6		4	
Modus		5 og 11		4		4	

Tabell 6.6. Antall arenaer brukt hos elever, ut fra litteraturinteresse

Arenaer	Interessert		Hverken eller		Uinteressert	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
0	1	1 %	2	3 %	12	13 %
1	5	7 %	3	5 %	11	12 %
2	4	5 %	5	8 %	13	14 %
3	3	4 %	7	11 %	14	15 %
4	6	8 %	3	5 %	11	12 %
5	6	8 %	9	14 %	8	8 %
6	5	7 %	9	14 %	8	8 %
7	15	20 %	3	5 %	5	5 %
8	8	11 %	9	14 %	5	5 %
9	8	11 %	5	8 %	5	5 %
10	3	4 %	3	5 %	2	2 %
11	1	1 %	4	6 %	0	0 %
12	5	7 %	1	2 %	0	0 %
13	2	3 %	1	2 %	0	0 %
15	1	1 %	0	0 %	0	0 %
16	1	1 %	1	2 %	1	1 %
17	0	0 %	1	2 %	0	0 %
22	1	1 %	0	0 %	0	0 %
Total	75	100 %	66	100 %	95	100 %
Gjennomsnitt	7		6,3		3,9	
Standard avvik	3,87		3,6		3,03	
Varians	15		12,98		9,16	
Median	7		6		3	
Modus	7		5 og 6		3	

Tabell 6.7. Antall arenaer brukt hos studenter, ut fra kjønn					
Arenaer		Kvinner		Menn	
		Antall	Prosent	Antall	Prosent
0	1	2 %	3	6 %	
1	0	0 %	3	6 %	
2	1	2 %	1	2 %	
3	3	7 %	2	4 %	
4	4	9 %	10	19 %	
5	6	13 %	6	11 %	
6	5	11 %	6	11 %	
7	3	7 %	4	8 %	
8	4	9 %	4	8 %	
9	7	15 %	1	2 %	
10	1	2 %	3	6 %	
11	2	4 %	7	13 %	
12	5	11 %	2	4 %	
13	2	4 %	1	2 %	
15	0	0 %	0	0 %	
16	2	4 %	0	0 %	
17	0	0 %	0	0 %	
22	0	0 %	0	0 %	
Total		46	100 %	53	100,00 %
Gjennomsnitt		7,7		6,2	
Standard avvik		3,7		3,5	
Varians		13,3		12,2	
Median		7,5		6	
Modus		9		4	

Tabell 6.8. Antall arenaer brukt hos elever ut fra kjønn					
Arenaer		Kvinner		Menn	
		Antall	Prosent	Antall	Prosent
0	2	2 %	12	11 %	
1	7	6 %	11	10 %	
2	7	6 %	14	13 %	
3	13	11 %	10	9 %	
4	8	7 %	12	11 %	
5	12	10 %	11	10 %	
6	14	12 %	8	7 %	
7	12	10 %	11	10 %	
8	14	12 %	8	7 %	
9	10	8 %	8	7 %	
10	3	2 %	5	5 %	
11	5	4 %	0	0 %	
12	6	5 %	0	0 %	
13	3	2 %	0	0 %	
15	1	1 %	0	0 %	
16	2	2 %	1	1 %	
17	1	1 %	0	0 %	
22	1	1 %	0	0 %	

Total	121	100 %	111	100,00 %
Gjennomsnitt	6,6		4,5	
Standard avvik	3,9		3,2	
Varians	15,8		10,2	
Median	6		4	
Modus	6 og 8		2	
<i>*Tabellen ekskluderer de fire respondentene som oppga annen kjønnsidentitet</i>				

Tabell 6.9. Andel som ikke bruker litterære arenaer, hos studenter og elever

	Studenter	Elever
Ingen nettsteder	32 %	64 %
Ingen medier	27 %	42 %
Ingen sosiale medier	24 %	34 %
Ingen sosiale relasjoner/fysiske steder	8 %	13 %
Gjennomsnitt	23 %	38 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	99	236

Tabell 6.10. Studenters bruk av litterære arenaer, ut fra litteraturinteresse

	Interessert	Hverken eller	Uinteressert
Sosiale relasjoner og fysiske steder			
Samtale med venner	76 %	52 %	50 %
Samtale med familie	45 %	56 %	50 %
Samtale med medelever/-studenter	43 %	40 %	19 %
Gjennom undervisning/pensum/lekser	26 %	24 %	38 %
Besøk på biblioteket	29 %	4 %	6 %
Besøk på litteraturhus	5 %	4 %	0 %
I bokhandel	53 %	40 %	19 %
I matbutikk/kiosk	3 %	8 %	6 %
Medier			
Nettavis (også nettsteder til tv- og radiokanaler)	38 %	44 %	38 %
Papiravis	17 %	0 %	6 %
E-post	28 %	24 %	0 %
Bøker	21 %	8 %	0 %
Radio (nett og DAB)	10 %	12 %	19 %
Podkast	31 %	28 %	13 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	17 %	8 %	6 %
Lydbok-apper	10 %	8 %	6 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	14 %	8 %	19 %
Sosiale medier			
Snapchat	5 %	12 %	6 %
Facebook	47 %	40 %	31 %
Instagram	34 %	28 %	6 %
Twitter	22 %	8 %	6 %
YouTube	22 %	32 %	13 %

Goodreads	36 %	8 %	6 %
Bokelskere	3 %	0 %	0 %
Pinterest	9 %	4 %	0 %
Tumblr	10 %	4 %	0 %
VSCO	2 %	4 %	0 %
Wattpad	2 %	0 %	0 %
Nettsteder			
Bokblogger	16 %	4 %	0 %
Andre typer blogger	3 %	20 %	0 %
Forum	21 %	16 %	0 %
Bibliotekets nettsider	10 %	12 %	0 %
Førlags hjemmeside/blogg	10 %	12 %	0 %
Nettbokhandler	55 %	32 %	25 %
Litteratur-nettsted	3 %	8 %	0 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar (Gjelder alle)	70	25	16

Tabell 6.11. Elevers bruk av litterære arenaer, ut fra litteraturinteresse

	Interessert	Hverken eller	Uinteressert
Sosiale relasjoner og fysiske steder			
Samtale med venner	49 %	30 %	16 %
Samtale med familie	51 %	55 %	37 %
Samtale med medelever/-studenter	29 %	21 %	12 %
Gjennom undervisning/pensum/lekser	40 %	59 %	55 %
Besøk på biblioteket	41 %	36 %	18 %
Besøk på litteraturhus	3 %	3 %	2 %
I bokhandel	55 %	33 %	18 %
I matbutikk/kiosk	0 %	3 %	1 %
Medier			
Nettavis (også nettsteder til tv- og radiokanaler)	37 %	50 %	35 %
Papiravis	8 %	18 %	12 %
E-post	13 %	17 %	5 %
Bøker	39 %	21 %	7 %
Radio (nett og DAB)	5 %	18 %	11 %
Podkast	13 %	17 %	6 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	21 %	11 %	12 %
Lydbok-apper	1 %	0 %	2 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	20 %	26 %	19 %
Sosiale medier			
Snapchat	19 %	14 %	8 %
Facebook	29 %	39 %	31 %
Instagram	36 %	20 %	20 %
Twitter	4 %	6 %	5 %
YouTube	32 %	33 %	17 %
Goodreads	9 %	5 %	0 %
Bokelskere	4 %	3 %	1 %
Pinterest	13 %	3 %	2 %

Tumblr	9 %	2 %	0 %
VSCO	5 %	6 %	4 %
Wattpad	15 %	3 %	1 %
Nettsteder			
Bokblogger	12 %	15 %	2 %
Andre typer blogger	7 %	12 %	5 %
Forum	4 %	12 %	5 %
Bibliotekets nettsider	8 %	11 %	4 %
Forlags hjemmeside/blogg	5 %	0 %	3 %
Nettbokhandler	32 %	17 %	3 %
Litteratur-nettsted	5 %	5 %	3 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar (Gjelder alle)	75	66	95

Tabell 6.12. Studenters bruk av litterære arenaer, ut fra hvilket språk de leser på			
Sosiale relasjoner og fysiske steder	Mest på norsk	Like mye på begge språk	Mest på engelsk
Samtale med venner	77 %	86 %	66 %
Samtale med familie	69 %	36 %	34 %
Samtale med medelever/-studenter	38 %	43 %	41 %
Gjennom undervisning/pensum	31 %	29 %	22 %
Besøk på biblioteket	31 %	29 %	25 %
Besøk på litteraturhus	8 %	14 %	0 %
I bokhandel	46 %	64 %	53 %
I matbutikk/kiosk	0 %	7 %	6 %
Medier			
Nettavis (inkl. NRK og TV2)	54 %	36 %	38 %
Papiravis	31 %	7 %	13 %
E-post	31 %	36 %	28 %
Bøker	23 %	29 %	22 %
Radio (nett og DAB)	23 %	7 %	6 %
Podkast	15 %	29 %	38 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	23 %	21 %	9 %
Lydbok-apper	15 %	14 %	9 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	31 %	0 %	13 %
Sosiale medier			
Snapchat	0 %	7 %	3 %
Facebook	38 %	43 %	50 %
Instagram	54 %	21 %	25 %
Twitter	15 %	21 %	22 %
YouTube	15 %	7 %	31 %
Goodreads	23 %	36 %	41 %
Bokelskere	0 %	7 %	3 %
Pinterest	15 %	7 %	6 %
Tumblr	15 %	0 %	9 %
VSCO	0 %	0 %	0 %
Wattpad	0 %	0 %	3 %

Nettsteder			
Bokblogger	15 %	14 %	13 %
Andre typer blogger	8 %	0 %	6 %
Forum	15 %	14 %	31 %
Bibliotekets nettsider	15 %	7 %	6 %
Forlags hjemmeside/blogg	0 %	21 %	9 %
Nettbokhandler	46 %	50 %	59 %
Litteratur-nettsted	0 %	7 %	6 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar (Gjelder alle)	13	14	32

Tabell 6.13. Elevers bruk av litterære arenaer, ut fra hvilket språk de leser på

Sosiale relasjoner og fysiske steder	Mest på norsk	Like mye på begge språk	Mest på engelsk
Samtale med venner	45 %	50 %	44 %
Samtale med familie	67 %	38 %	34 %
Samtale med medelever/-studenter	29 %	44 %	16 %
Gjennom undervisning/pensum/lekser	55 %	44 %	34 %
Besøk på biblioteket	36 %	56 %	44 %
Besøk på litteraturhus	0 %	6 %	6 %
I bokhandel	40 %	81 %	59 %
I matbutikk/kiosk	0 %	0 %	0 %
Medier			
Nettavis (også nettsteder til tv- og radiokanaler)	60 %	31 %	25 %
Papiravis	17 %	0 %	0 %
E-post	7 %	19 %	19 %
Bøker	26 %	38 %	34 %
Radio (nett og DAB)	14 %	0 %	13 %
Podkast	14 %	13 %	25 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	24 %	25 %	13 %
Lydbok-apper	2 %	6 %	0 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	19 %	25 %	19 %
Sosiale medier			
Snapchat	21 %	19 %	22 %
Facebook	38 %	44 %	28 %
Instagram	31 %	38 %	44 %
Twitter	7 %	0 %	13 %
YouTube	26 %	63 %	34 %
Goodreads	5 %	6 %	16 %
Bokelskere	2 %	0 %	3 %
Pinterest	7 %	25 %	6 %
Tumblr	0 %	13 %	13 %
VSCO	5 %	0 %	6 %
Wattpad	2 %	19 %	16 %
Nettsteder			
Bokblogger	12 %	6 %	19 %
Andre typer blogger	7 %	19 %	0 %

Forum	10 %	0 %	6 %
Bibliotekets nettsider	12 %	6 %	6 %
Forlags hjemmeside/blogg	5 %	13 %	0 %
Nettbokhandler	19 %	38 %	28 %
Litteratur-nettsted	2 %	6 %	6 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar (Gjelder alle)	42	16	32

Tabell 6.14. Studenters bruk av litterære arenaer, ut fra et utvalg av sjangre de foretrekker

Sosiale relasjoner og fysiske steder	Populærvitenskap	Internasjonale klassikere	Fabelprosa	Krim/Thriller	Samtidslitteratur
Samtale med venner	62 %	75 %	74 %	72 %	83 %
Samtale med familie	46 %	38 %	34 %	56 %	38 %
Samtale med medelever/-studenter	38 %	50 %	46 %	36 %	34 %
Gjennom undervisning/pensum	42 %	25 %	17 %	40 %	17 %
Besøk på biblioteket	23 %	38 %	20 %	32 %	41 %
Besøk på litteraturhus	4 %	6 %	6 %	4 %	7 %
I bokhandel	38 %	56 %	57 %	56 %	69 %
I matbutikk/kiosk	4 %	6 %	3 %	8 %	7 %
Medier					
Nettavis (inkl. NRK og TV2)	42 %	63 %	31 %	56 %	34 %
Papiravis	19 %	25 %	14 %	20 %	17 %
E-post	31 %	25 %	37 %	28 %	34 %
Bøker	15 %	25 %	29 %	20 %	28 %
Radio (nett og DAB)	12 %	13 %	14 %	8 %	10 %
Podkast	31 %	25 %	34 %	28 %	38 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	4 %	6 %	17 %	12 %	17 %
Lydbok-apper	8 %	0 %	11 %	4 %	14 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	12 %	19 %	9 %	28 %	10 %
Sosiale medier					
Snapchat	8 %	0 %	0 %	8 %	3 %
Facebook	46 %	44 %	49 %	44 %	52 %
Instagram	23 %	25 %	26 %	36 %	38 %
Twitter	31 %	38 %	20 %	16 %	14 %
YouTube	19 %	31 %	23 %	20 %	17 %
Goodreads	15 %	38 %	46 %	32 %	41 %
Bokelskere	4 %	6 %	0 %	0 %	3 %
Pinterest	0 %	6 %	9 %	12 %	14 %
Tumblr	8 %	0 %	14 %	8 %	7 %
VSCO	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Wattpad	0 %	6 %	3 %	0 %	3 %
Nettsteder					
Bokblogger	8 %	13 %	14 %	12 %	21 %
Andre typer blogger	0 %	0 %	9 %	0 %	3 %

Forum	38 %	13 %	23 %	24 %	14 %
Bibliotekets nettsider	8 %	19 %	6 %	12 %	14 %
Forlags hjemmeside/blogg	4 %	19 %	14 %	16 %	17 %
Nettbokhandler	42 %	63 %	66 %	60 %	55 %
Litteratur-nettsted	0 %	13 %	9 %	0 %	7 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar (Gjelder alle)	26	16	35	25	29

Tabell 6.15. Elevers bruk av litterære arenaer, ut fra et utvalg av sjangre de foretrekker

Sosiale relasjoner og fysiske steder	Populærvitenskap	Internasjonale klassikere	Fabelprosa	Krim/Thriller	Samtidslitteratur
Samtale med venner	32 %	43 %	48 %	36 %	55 %
Samtale med familie	45 %	57 %	41 %	53 %	55 %
Samtale med medelever/-studenter	23 %	14 %	26 %	24 %	33 %
Gjennom undervisning/pensum	55 %	29 %	41 %	53 %	45 %
Besøk på biblioteket	50 %	43 %	50 %	42 %	38 %
Besøk på litteraturhus	0 %	14 %	2 %	2 %	0 %
I bokhandel	45 %	86 %	63 %	67 %	63 %
I matbutikk/kiosk	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Medier					
Nettavis (inkl. NRK og TV2)	45 %	29 %	35 %	49 %	35 %
Papiravis	9 %	0 %	4 %	7 %	10 %
E-post	9 %	14 %	13 %	13 %	13 %
Bøker	32 %	43 %	37 %	24 %	25 %
Radio (nett og DAB)	9 %	0 %	9 %	11 %	15 %
Podkast	36 %	14 %	9 %	11 %	15 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	9 %	43 %	20 %	20 %	33 %
Lydbok-apper	5 %	0 %	2 %	2 %	3 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	14 %	43 %	24 %	18 %	18 %
Sosiale medier					
Snapchat	32 %	14 %	20 %	20 %	18 %
Facebook	50 %	0 %	39 %	40 %	28 %
Instagram	36 %	43 %	39 %	36 %	45 %
Twitter	14 %	14 %	7 %	13 %	3 %
YouTube	27 %	71 %	39 %	36 %	38 %
Goodreads	5 %	29 %	9 %	2 %	10 %
Bokelskere	0 %	14 %	2 %	0 %	5 %
Pinterest	0 %	14 %	15 %	13 %	8 %
Tumblr	0 %	43 %	9 %	7 %	8 %
VSCO	0 %	14 %	4 %	2 %	10 %
Wattpad	0 %	29 %	15 %	9 %	8 %
Nettsteder					
Bokblogger	14 %	29 %	11 %	9 %	18 %
Andre typer blogger	0 %	14 %	7 %	7 %	10 %
Forum	9 %	0 %	9 %	7 %	5 %
Bibliotekets nettsider	9 %	0 %	11 %	9 %	8 %

Forlags hjemmeside/blogg	0 %	0 %	4 %	7 %	5 %
Nettbokhandler	14 %	43 %	26 %	27 %	20 %
Litteratur-nettsted	5 %	0 %	4 %	2 %	8 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall svar	22	7	46	45	40

Tabell 6.16. Andel litteraturinteresserte i et utvalg sjangre

	Studenter	Elever
Samtidslitteratur (Antall svar: 29/40)	93 %	75 %
Krim/Thriller (Antall svar: 25/45)	88 %	62 %
Fabelprosa (Antall svar: 35/46)	86 %	83 %
Populærvitenskap etc. (Antall svar: 26/22)	69 %	59 %
Internasjonale klassikere (Antall svar: 16/7)	94 %	100 %
Total*	100 %	100 %

**Kun respondenter som leste minst en gang i måneden, svarte på hvilke sjangre de likte. Det er derfor en overvekt av litteraturinteresserte, men resultatene forteller oss likevel noe om hvilke sjangre som i størst grad leses av litteraturinteresserte*

Tabell 6.17. Studenters bruk av litterære arenaer, ut fra hvilket medium de leser ofte/av og til

Sosiale relasjoner og fysiske steder	Papirbok	Lydbok	E-bok
Samtale med venner	74 %	74 %	74 %
Samtale med familie	43 %	63 %	44 %
Samtale med medelever/-studenter	41 %	37 %	48 %
Gjennom undervisning/pensum	28 %	26 %	22 %
Besøk på biblioteket	30 %	37 %	22 %
Besøk på litteraturhus	6 %	5 %	4 %
I bokhandel	54 %	58 %	44 %
I matbutikk/kiosk	6 %	0 %	0 %
Medier			
Nettavis (inkl. NRK og TV2)	43 %	26 %	33 %
Papiravis	17 %	0 %	15 %
E-post	30 %	32 %	33 %
Bøker	24 %	21 %	22 %
Radio (nett og DAB)	7 %	5 %	11 %
Podkast	31 %	47 %	33 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	15 %	16 %	7 %
Lydbok-apper	9 %	37 %	7 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	13 %	11 %	7 %
Sosiale medier			
Snapchat	4 %	5 %	4 %
Facebook	44 %	53 %	44 %
Instagram	31 %	26 %	26 %
Twitter	22 %	21 %	22 %
YouTube	22 %	11 %	22 %
Goodreads	31 %	37 %	37 %
Bokelskere	4 %	11 %	4 %
Pinterest	9 %	5 %	4 %
Tumblr	9 %	0 %	11 %
VSCO	0 %	0 %	0 %

Wattpad	2 %	5 %	4 %
Nettsteder			
Bokblogger	13 %	21 %	15 %
Andre typer blogger	4 %	11 %	7 %
Forum	24 %	21 %	44 %
Bibliotekets nettsider	9 %	16 %	7 %
Forlags hjemmeside/blogg	11 %	11 %	11 %
Nettbokhandler	52 %	47 %	56 %
Litteratur-nettsted	6 %	5 %	4 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	54	19	27

Tabell 6.18. Elevers bruk av litterære arenaer, ut fra hvilket medium de leser ofte/av og til

Sosiale relasjoner og fysiske steder	Papirbok	Lydbok	E-bok
Samtale med venner	49 %	78 %	47 %
Samtale med familie	53 %	44 %	32 %
Samtale med medelever/-studenter	29 %	44 %	21 %
Gjennom undervisning/pensum	45 %	56 %	37 %
Besøk på biblioteket	45 %	44 %	47 %
Besøk på litteraturhus	3 %	0 %	5 %
I bokhandel	60 %	67 %	53 %
I matbutikk/kiosk	0 %	0 %	0 %
Medier			
Nettavis (inkl. NRK og TV2)	42 %	67 %	21 %
Papiravis	8 %	0 %	0 %
E-post	12 %	22 %	21 %
Bøker	36 %	11 %	42 %
Radio (nett og DAB)	11 %	0 %	0 %
Podkast	19 %	22 %	11 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	22 %	11 %	11 %
Lydbok-apper	3 %	11 %	0 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	19 %	11 %	11 %
Sosiale medier			
Snapchat	19 %	11 %	26 %
Facebook	34 %	44 %	26 %
Instagram	37 %	11 %	37 %
Twitter	8 %	11 %	5 %
YouTube	34 %	22 %	42 %
Goodreads	11 %	11 %	16 %
Bokelskere	3 %	0 %	5 %
Pinterest	12 %	0 %	16 %
Tumblr	8 %	0 %	16 %
VSCO	4 %	11 %	11 %
Wattpad	11 %	11 %	32 %
Nettsteder			
Bokblogger	15 %	0 %	16 %
Andre typer blogger	8 %	0 %	5 %
Forum	5 %	0 %	11 %

Bibliotekets nettsider	10 %	0 %	16 %
Forlags hjemmeside/blogg	5 %	11 %	0 %
Nettbokhandler	27 %	44 %	37 %
Litteratur-nettsted	5 %	0 %	0 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	73	9	19

Tabell 6.19. Andel litteraturinteresserte som ofte eller av og til leser papirbok, e-bok og lydbok

	Studenter	Elever
Papirbok (Antall svar: 54/73)	80 %	81 %
Lydbok (Antall svar: 19/9)	79 %	67 %
E-bok (Antall svar: 27/19)	85 %	84 %
Total	100 %	100 %

**Kun respondenter som leste minst en gang i måneden, svarte på hvilke sjangre de likte. Det er derfor en overvekt av litteraturinteresserte, men resultatene forteller oss likevel noe om hvilke sjangre som i størst grad leses av litteraturinteresserte*

Tabell 6.20. Studenters bruk av litterære arenaer etter kjønn

	Kvinne	Mann
Sosiale relasjoner og fysiske steder		
Samtale med venner	70 %	62 %
Samtale med familie	50 %	47 %
Samtale med medelever/-studenter	37 %	40 %
Gjennom undervisning/pensum/lekser	15 %	38 %
Besøk på biblioteket	28 %	11 %
Besøk på litteraturhus	4 %	4 %
I bokhandel	65 %	26 %
I matbutikk/kiosk	9 %	2 %
Medier		
Nettavis (også nettsted til tv- og radiokanaler)	46 %	34 %
Papiravis	9 %	13 %
E-post	24 %	21 %
Bøker	11 %	17 %
Radio (nett og DAB)	13 %	11 %
Podkast	30 %	25 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	20 %	8 %
Lydbok-apper	7 %	11 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	11 %	15 %
Sosiale medier		
Snapchat	7 %	8 %
Facebook	48 %	38 %
Instagram	39 %	19 %
Twitter	15 %	17 %
YouTube	26 %	21 %
Goodreads	28 %	21 %
Bokelskere	4 %	0 %
Pinterest	11 %	2 %
Tumblr	13 %	2 %
VSCO	4 %	0 %
Wattpad	2 %	0 %

Nettsteder		
Bokblogger	15 %	6 %
Andre typer blogger	11 %	4 %
Forum	9 %	23 %
Bibliotekets nettsider	15 %	4 %
Forlags hjemmeside/blogg	9 %	9 %
Nettbokhandler	41 %	47 %
Litteratur-nettsted	7 %	2 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	46	53

Tabell 6.21. Elevers bruk av litterære arenaer etter kjønn

	Kvinne	Mann
Sosiale relasjoner og fysiske steder		
Samtale med venner	38 %	23 %
Samtale med familie	51 %	42 %
Samtale med medelever/-studenter	21 %	20 %
Gjennom undervisning/pensum/lekser	55 %	50 %
Besøk på biblioteket	34 %	28 %
Besøk på litteraturhus	4 %	1 %
I bokhandel	43 %	25 %
I matbutikk/kiosk	2 %	0 %
Medier		
Nettavis (også nettsteder til tv- og radiokanaler)	46 %	34 %
Papiravis	13 %	12 %
E-post	16 %	6 %
Bøker	28 %	14 %
Radio (nett og DAB)	13 %	8 %
Podkast	11 %	12 %
Magasiner/ukeblader/tidsskrifter (nett og papir)	23 %	5 %
Lydbok-apper	2 %	1 %
TV (nett-tv og kabel-tv)	27 %	15 %
Sosiale medier		
Snapchat	16 %	10 %
Facebook	31 %	34 %
Instagram	28 %	22 %
Twitter	2 %	8 %
YouTube	26 %	27 %
Goodreads	8 %	0 %
Bokelskere	5 %	0 %
Pinterest	12 %	0 %
Tumblr	7 %	0 %
VSCO	9 %	1 %
Wattpad	11 %	1 %
Nettsteder		
Bokblogger	13 %	5 %
Andre typer blogger	12 %	3 %
Forum	4 %	10 %
Bibliotekets nettsider	8 %	6 %
Forlags hjemmeside/blogg	3 %	3 %
Nettbokhandler	25 %	7 %

Litteratur-nettsted	6 %	3 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	121	111

Tabell 6.22. Bruk av nettaviser hos studenter og elever		
	Studenter	Elever
Lokalavis	26 %	18 %
VG	38 %	72 %
Aftenposten	51 %	29 %
Dagbladet	23 %	27 %
Tv2	5 %	23 %
Nrk	56 %	30 %
Morgenbladet	10 %	0 %
Klassekampen	10 %	5 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	39	94

Tabell 6.23. Bruk av nettaviser hos studenter, ut fra litteraturinteresse			
	Interessert	Hverken eller	Uinteressert
Lokalavis	27 %	27 %	17 %
VG	27 %	45 %	67 %
Aftenposten	59 %	45 %	33 %
Dagbladet	9 %	45 %	33 %
Tv2	9 %	0 %	0 %
Nrk	59 %	55 %	50 %
Morgenbladet	18 %	0 %	0 %
Klassekampen	18 %	0 %	0 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	22	11	6

Tabell 6.24. Bruk av nettaviser hos elever, ut fra litteraturinteresse			
	Interessert	Hverken eller	Uinteressert
Lokalavis	14 %	18 %	21 %
VG	71 %	73 %	73 %
Aftenposten	36 %	27 %	24 %
Dagbladet	32 %	15 %	33 %
Tv2	25 %	24 %	21 %
Nrk	32 %	42 %	15 %
Morgenbladet	0 %	0 %	0 %
Klassekampen	11 %	6 %	0 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	28	33	33

Tabell 6.25. Bruk av nettaviser hos kvinnelige og mannlige studenter		
	Kvinner	Menn
Lokalavis	24 %	28 %
VG	38 %	39 %
Aftenposten	52 %	50 %
Dagbladet	29 %	17 %
Tv2	5 %	6 %

Nrk	57 %	56 %
Morgenbladet	14 %	6 %
Klassekampen	14 %	6 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	21	18

Tabell 6.26. Bruk av nettaviser hos kvinnelige og mannlige elever

	Kvinner	Menn
Lokalavis	18 %	18 %
VG	70 %	76 %
Aftenposten	32 %	24 %
Dagbladet	23 %	32 %
Tv2	23 %	24 %
Nrk	32 %	26 %
Morgenbladet	0 %	0 %
Klassekampen	5 %	5 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	56	38

Tabell 6.27. Aktører i sosiale medier hos studenter og elever

	Studenter	Elever
Familie	11 %	4 %
Venner	33 %	11 %
Forlag	24 %	20 %
Forfattere	39 %	28 %
Bokhandler	23 %	20 %
Redaksjonelle medier	36 %	28 %
Bokbloggere	15 %	14 %
Kjendiser	23 %	44 %
Personer som inspirerer	21 %	29 %
Ikke-bokkontoer	13 %	16 %
Bokside/gruppe	16 %	8 %
Biblioteket	7 %	7 %
Leseorganisasjon	0 %	2 %
Vet ikke	4 %	12 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	75	138

Tabell 6.28. Aktører i sosiale medier hos studenter, ut fra litteraturinteresse

	Interessert	Hverken eller	Uinteressert
Familie	10 %	17 %	0 %
Venner	34 %	39 %	14 %
Forlag	26 %	17 %	29 %
Forfattere	46 %	17 %	43 %
Bokhandler	28 %	6 %	29 %
Redaksjonelle medier	28 %	56 %	43 %
Bokbloggere	16 %	11 %	14 %
Kjendiser	16 %	44 %	14 %
Personer som inspirerer	26 %	17 %	0 %
Kontoer som vanligvis ikke formidler bøker	8 %	28 %	14 %

Bokside/gruppe	20 %	6 %	14 %
Biblioteket	10 %	0 %	0 %
Leseorganisasjon	0 %	0 %	0 %
Vet ikke	4 %	0 %	14 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	50	18	7

Tabell 6.29. Aktører i sosiale medier hos elever, ut fra litteraturinteresse

	Interessert	Hverken eller	Uinteressert
Familie	2 %	7 %	5 %
Venner	14 %	10 %	7 %
Forlag	18 %	20 %	24 %
Forfattere	32 %	24 %	27 %
Bokhandler	11 %	24 %	27 %
Redaksjonelle medier	23 %	24 %	37 %
Bokbloggere	21 %	10 %	10 %
Kjendiser	41 %	54 %	39 %
Personer som inspirerer	27 %	44 %	17 %
Kontoer som vanligvis ikke formidler bøker	16 %	15 %	17 %
Bokside/gruppe	9 %	7 %	7 %
Biblioteket	7 %	5 %	10 %
Leseorganisasjon	4 %	2 %	0 %
Vet ikke	16 %	7 %	12 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall svar	56	41	41

Tabell 6.30. Aktører i sosiale medier, ut fra kjønn hos studenter

	Kvinner	Menn
Familie	8 %	14 %
Venner	33 %	34 %
Forlag	20 %	29 %
Forfattere	38 %	40 %
Bokhandler	25 %	20 %
Redaksjonelle medier	35 %	37 %
Bokbloggere	28 %	0 %
Kjendiser	30 %	14 %
Personer som inspirerer	28 %	14 %
Kontoer som vanligvis ikke formidler bøker	18 %	9 %
Bokside/gruppe	10 %	23 %
Biblioteket	8 %	6 %
Leseorganisasjon	0 %	0 %
Vet ikke	5 %	3 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	40	35

Tabell 6.31. Aktører i sosiale medier, ut fra kjønn hos elever		
	Kvinner	Menn
Familie	5 %	4 %
Venner	11 %	11 %
Forlag	20 %	21 %
Forfattere	23 %	36 %
Bokhandler	17 %	23 %
Redaksjonelle medier	21 %	38 %
Bokbloggere	20 %	7 %
Kjendiser	49 %	38 %
Personer som inspirerer	32 %	25 %
Kontoer som vanligvis ikke formidler bøker	20 %	11 %
Bokside/gruppe	11 %	4 %
Biblioteket	7 %	7 %
Leseorganisasjon	4 %	0 %
Vet ikke	11 %	13 %
Total	100 %	100 %
Antall svar	81	56

Tabell 6.32. Hvilke arenaer studenter finner interessante, rangert fra mest til minst	
	Studenter
Bokelskere	100 %
VSCO	100 %
Samtale med venner	92 %
Bibliotek	89 %
Lydbokapp	89 %
Bibliotekets nettsider	89 %
Goodreads	88 %
Podkast	88 %
Tumblr	86 %
Samtale med familie	83 %
Papiravis	82 %
Samtale med medstudenter/-elever	81 %
Bøker	79 %
Litteraturhus	75 %
Forum	75 %
Undervisning/Pensum	74 %
Nettbokhandler	73 %
Instagram	71 %
Twitter	69 %
Radio	67 %
Bokhandel	66 %
YouTube	65 %
Nettavis	64 %
Bokblogger	60 %
Forlags nettsider	56 %
Pinterest	50 %
Litteratur-nettsteder	50 %
Magasiner	46 %
E-post	45 %
Snapchat	43 %
Facebook	43 %

Matbutikk/kiosk	40 %
TV	38 %
Andre blogger	29 %
Wattpad	0 %
Total	100 %

Tabell 6.33. Hvilke arenaer elever finner interessante, rangert fra mest til minst

	Elever
Lydbokapp	100 %
Samtale med venner	76 %
Tumblr	75 %
Pinterest	71 %
YouTube	66 %
Podkast	65 %
Bokhandel	63 %
Forum	63 %
Wattpad	62 %
Goodreads	60 %
Samtale med familie	59 %
Twitter	58 %
Nettbokhandler	58 %
Bibliotek	56 %
Snapchat	55 %
Samtale med medstudenter/-elever	53 %
Bøker	53 %
Bokblogger	52 %
Forlags nettsider	50 %
Bibliotekets nettsider	47 %
Andre blogger	44 %
Instagram	41 %
TV	37 %
Bokelskere	33 %
VSCO	33 %
Magasiner	32 %
Nettavis	31 %
Radio	28 %
Facebook	26 %
Undervisning/Pensum	23 %
E-post	19 %
Litteraturhus	17 %
Papiravis	17 %
Litteratur-nettsteder	10 %
Matbutikk/kiosk	0 %
Total	100 %

Tabell 6.34. Hvilke arenaer studenter og elever finner interessante		
Sosiale relasjoner og fysiske steder	Studenter	Elever
Samtale med venner	92 %	76 %
Samtale med familie	83 %	59 %
Samtale med medstudenter/-elever	81 %	53 %
Undervisning/Pensum	74 %	23 %
Bibliotek	89 %	56 %
Litteraturhus	75 %	17 %
Bokhandel	66 %	63 %
Matbutikk/kiosk	40 %	0 %
Medier		
Nettavis	64 %	31 %
Papiravis	82 %	17 %
E-post	45 %	19 %
Bøker	79 %	53 %
Radio	67 %	28 %
Podkast	88 %	65 %
Magasiner	46 %	32 %
Lydbokapp	89 %	100 %
TV	38 %	37 %
Sosiale medier		
Snapchat	43 %	55 %
Facebook	43 %	26 %
Instagram	71 %	41 %
Twitter	69 %	58 %
YouTube	65 %	66 %
Goodreads	88 %	60 %
Bokelskere	100 %	33 %
Pinterest	50 %	71 %
Tumblr	86 %	75 %
VSCO	100 %	33 %
Wattpad	0 %	62 %
Nettsteder		
Bokblogger	60 %	52 %
Andre blogger	29 %	44 %
Forum	75 %	63 %
Bibliotekets nettsider	89 %	47 %
Forlags nettsider	56 %	50 %
Nettbokhandler	73 %	58 %
Litteratur-nettsteder	50 %	10 %
Total	100 %	100 %

Tabell 6.35. Digitale kilder brukt ved aktivt søk hos studenter og elever		
	Studenter	Elever
Søkemotor	91 %	89 %
Nettbokhandel	53 %	18 %
Goodreads	29 %	4 %
Nettleksikon	22 %	19 %
Nettavis	13 %	11 %
Blogg	11 %	9 %
Nettsteder/-magasiner om litteratur	11 %	11 %

YouTube	10 %	17 %
Facebook	7 %	2 %
Instagram	4 %	2 %
Bokelskere	2 %	5 %
Tumblr	1 %	2 %
Pinterest	1 %	2 %
Annen app/nettsted:	5 %	1 %
Vet ikke	1 %	6 %
Total	100 %	100 %
Antall	99	236

Tabell 6.36. Digitale kilder brukt ved aktivt søk hos studenter, ut fra litteraturinteresse

	Interessert	Hverken/eller	Uinteressert
Søkemotor	95 %	76 %	100 %
Nettavis	9 %	24 %	13 %
Blogg	9 %	16 %	13 %
Goodreads	43 %	12 %	6 %
Bokelskere	3 %	0 %	0 %
Nettsteder/-magasiner om litteratur	7 %	16 %	19 %
Nettbokhandel	52 %	64 %	38 %
Nettleksikon	19 %	32 %	19 %
Instagram	5 %	4 %	0 %
Facebook	5 %	12 %	6 %
YouTube	10 %	8 %	13 %
Tumblr	2 %	0 %	0 %
Pinterest	2 %	0 %	0 %
Annen app/nettsted:	7 %	0 %	6 %
Vet ikke	0 %	4 %	0 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall	58	25	16

Tabell 6.37 Digitale kilder brukt ved aktivt søk hos elever, ut fra litteraturinteresse

	Interessert	Hverken/eller	Uinteressert
Søkemotor	91 %	98 %	81 %
Nettavis	5 %	14 %	13 %
Blogg	9 %	11 %	8 %
Goodreads	11 %	2 %	0 %
Bokelskere	4 %	11 %	1 %
Nettsteder/-magasiner om litteratur	9 %	14 %	11 %
Nettbokhandel	29 %	20 %	7 %
Nettleksikon	15 %	23 %	19 %
Instagram	4 %	2 %	1 %
Facebook	1 %	2 %	3 %
YouTube	20 %	23 %	9 %
Tumblr	5 %	0 %	0 %
Pinterest	4 %	2 %	1 %
Annen app/nettsted:	1 %	2 %	1 %
Vet ikke	3 %	2 %	13 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall	75	66	95

Tabell 6.38. Digitale kilder brukt ved aktivt søk hos studenter, ut fra kjønn		
	Kvinne	Mann
Søkemotor	91 %	91 %
Nettavis	20 %	8 %
Blogg	17 %	6 %
Goodreads	35 %	25 %
Bokelskere	2 %	2 %
Nettsteder/-magasiner om litteratur	7 %	15 %
Nettbokhandel	54 %	51 %
Nettleksikon	20 %	25 %
Instagram	4 %	4 %
Facebook	4 %	9 %
YouTube	4 %	15 %
Tumblr	2 %	0 %
Pinterest	2 %	0 %
Annen app/nettsted:	0 %	9 %
Vet ikke	0 %	2 %
Total	100 %	100 %
Antall	46	53

Tabell 6.39. Digitale kilder brukt ved aktivt søk hos elever, ut fra kjønn		
	Kvinne	Mann
Søkemotor	91 %	88 %
Nettavis	10 %	12 %
Blogg	12 %	6 %
Goodreads	6 %	2 %
Bokelskere	7 %	3 %
Nettsteder/-magasiner om litteratur	9 %	14 %
Nettbokhandel	21 %	14 %
Nettleksikon	25 %	13 %
Instagram	4 %	0 %
Facebook	1 %	4 %
YouTube	17 %	16 %
Tumblr	3 %	0 %
Pinterest	4 %	0 %
Annen app/nettsted:	2 %	1 %
Vet ikke	3 %	8 %
Total	100 %	100 %
Antall	121	111